

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

61 metai

2018 m. gruodžio 6 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

537-oji EESRK plenarinė sesija, 2018 9 19–2018 9 20

2018/C 440/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Dirbtinis intelektas: poveikio darbui numatymas siekiant užtikrinti teisingą perėjimą“ (nuomonė savo iniciatyva)	1
2018/C 440/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Vartotojų ir įmonių pasitikėjimas, privatumas ir saugumas daiktų internete“ (nuomonė savo iniciatyva)	8
2018/C 440/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Tinkamesni DTV įvertinimo rodikliai. Pilietinės visuomenės indėlis“ (nuomonė savo iniciatyva)	14
2018/C 440/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Europos kaimo vietovių indėlis į 2018-uosius Europos kultūros paveldo metus užtikrinant tvarumą bei miesto ir kaimo vietovių sanglaudą“ (nuomonė savo iniciatyva)	22
2018/C 440/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Subsidiarumo ir perteklinio reglamentavimo poveikis ekonomikai ir užimtumui“ (tiriama nuomonė, parengta ES Tarybai pirmininkaujančios Austrijos prašymu)	28
2018/C 440/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Atotrūkis tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje“ (Europos Parlamento prašymu parengta tiriama nuomonė)	37

2018/C 440/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Bioekonomikos indėlis siekiant ES klimato kaitos ir energetikos tikslų ir Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų“ (tiriamoji nuomonė)	45

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

537-oji EESRK plenarinė sesija, 2018 9 19–2018 9 20

2018/C 440/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dirbtinis intelektas Europai“ (COM(2018) 237 final)	51
2018/C 440/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Sudaryti sąlygas skaitmeninei sveikatos priežiūrai ir slaugos transformacijai bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, suteikti galių piliečiams, kurti sveikesnę visuomenę“ (COM(2018) 233 final)	57
2018/C 440/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl a) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl atstovaujamojo ieškinių siekiant apsaugoti kolektyvinius vartotojų interesus, kuria panaikinama Direktyva 2009/22/EB (COM(2018) 184 final – 2018/0089 (COD)), ir dėl b) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/6/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES nuostatos, susijusios su geresniu ES vartotojų apsaugos taisyklių vykdymo užtikrinimu ir modernizavimu (COM(2018) 185 final – 2018/0090 (COD))	66
2018/C 440/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Atnaujinta Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų darbotvarkė – Europos galimybė formuoti savo ateitį“ (Europos Komisijos medžiaga 2018 m. gegužės 16 d. neoficialiam šalių vadovų susitikimui) (COM(2018) 306 final)	73
2018/C 440/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos reglamentų (ES) Nr. 596/2014 ir (ES) 2017/1129 nuostatos, susijusios su skatinimu naudoti MVĮ augimo rinkas (COM(2018) 331 final – 2018/0165 (COD))	79
2018/C 440/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo (COM(2018) 336 final – 2018/0168 (COD))	85
2018/C 440/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl variklinių transporto priemonių, jų priekabų ir joms skirtų sistemų, sudėtinių dalių bei atskirų techninių mazgų tipo patvirtinimo, atsižvelgiant į jų bendrąją saugą ir transporto priemonėse esančių asmenų bei pažeidžiamų eismo dalyvių apsaugą, reikalavimų, iš dalies keičiantis Reglamentą (ES) 2018/... ir panaikinant reglamentus (EB) Nr. 78/2009, (EB) Nr. 79/2009 ir (EB) Nr. 661/2009 (COM(2018) 286 final – 2018/0145 COD)	90
2018/C 440/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Sąjungos papildomi ES teisės aktai dėl tipo patvirtinimo [COM(2018) 397 final – 2018/0220 (COD)]	95
2018/C 440/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 469/2009 dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo (COM(2018) 317 final – 2018/0161 (COD))	100

2018/C 440/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas ir ištaisomas Reglamentas (ES) Nr. 167/2013 dėl žemės ir miškų ūkio transporto priemonių patvirtinimo ir rinkos priežiūros [COM(2018) 289 <i>final</i> – 2018/0142 (COD)]	104
2018/C 440/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Šiuolaikiškas biudžetas Sąjungai, kuri apsaugo, suteikia galių ir gina. 2021–2027 m. daugiametė finansinė programa“ (COM(2018) 321 <i>final</i>), Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. daugiametė finansinė programa (COM(2018) 322 <i>final</i> – 2018/0166 (APP)), Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl Europos Sąjungos nuosavų išteklių sistemos (COM(2018) 325 <i>final</i> – 2018/0135 (CNS)), Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl bendra konsoliduotąja pelno mokesčio baze, Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema ir neperdirbtų plastiko pakuočių atliekų kiekiu pagrįstų nuosavų išteklių teikimo metodu ir tvarkos ir dėl priemonių, skirtų grynųjų pinigų poreikiui patenkinti (COM(2018) 326 <i>final</i> – 2018/0131 (NLE)), Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Europos Sąjungos nuosavų išteklių sistemos įgyvendinimo priemonės (COM(2018) 327 <i>final</i> – 2018/0132 (APP)) ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EEB, Euratomas) Nr. 1553/89 dėl galutinių vienodų nuosavų lėšų, kaupiamų iš pridėtinės vertės mokesčio, surinkimo priemonių (COM(2018) 328 <i>final</i> – 2018/0133 (NLE))	106
2018/C 440/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl konkrečių nuostatų, taikomų siekiant Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo („Interreg“), kuriam skiriamos Europos regioninės plėtros fondo ir išorės finansavimo priemonių lėšos (COM(2018) 374 <i>final</i> – 2018/0199 (COD))	116
2018/C 440/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl mechanizmo teisinėms ir administracinėms kliūtims tarpvalstybinio mastu šalinti (COM(2018) 373 <i>final</i> – 2018/0198 (COD))	124
2018/C 440/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos piliečių iniciatyvos (COM(2018) 131 <i>final</i> – 2018/0064 (COD))	128
2018/C 440/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių (COM(2018) 132 <i>final</i>)	135
2018/C 440/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Bendros vizų politikos priderinimas prie naujų uždavinių“ (COM(2018) 251 <i>final</i>) ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 810/2009, nustatantis Bendrijos vizų kodeksą (Vizų kodeksas) (COM(2018) 252 <i>final</i> – 2018/0061 (COD))	142
2018/C 440/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2004/37/EB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su kancerogenų arba mutagenų poveikiu darbe (COM(2018) 171 <i>final</i> – 2018/0081 COD)	145
2018/C 440/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tarybos rekomendacijos dėl sustiprinto bendradarbiavimo kovojant su ligomis, kurių galima išvengti skiepijant (COM(2018) 244 <i>final</i> – SWD(2018) 149 <i>final</i>)	150
2018/C 440/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 767/2008, Reglamentas (EB) Nr. 810/2009, Reglamentas (ES) 2017/2226, Reglamentas (ES) 2016/399, Reglamentas (ES) 2018/... (Sąveikumo reglamentas) ir Sprendimas 2004/512/EB ir panaikinamas Tarybos sprendimas 2008/633/TVR (COM(2018) 302 <i>final</i>)	154

2018/C 440/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ES vykdomo rizikos vertinimo maisto grandinėje skaidrumo ir tvarumo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 178/2002 (dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų), Direktyva 2001/18/EB (dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką), Reglamentas (EB) Nr. 1829/2003 (dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų), Reglamentas (EB) Nr. 1831/2003 (dėl pašarų priedų), Reglamentas (EB) Nr. 2065/2003 (dėl kvapiųjų rūkymo medžiagų), Reglamentas (EB) Nr. 1935/2004 (dėl medžiagų, skirtų liestis su maistu), Reglamentas (EB) Nr. 1331/2008 (dėl maisto priedų, fermentų ir kvapiųjų medžiagų leidimų suteikimo procedūros), Reglamentas (EB) Nr. 1107/2009 (dėl augalų apsaugos produktų) ir Reglamentas (ES) 2015/2283 (dėl naujų maisto produktų) (COM(2018) 179 <i>final</i> – 2018/0088 (COD))	158
2018/C 440/28	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl įmonių vienu kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos maisto tiekimo grandinėje (COM(2018) 173 <i>final</i>)	165
2018/C 440/29	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas daugiametis vakarų vandenų ir gretimų vandenų žuvų išteklių ir tų išteklių žvejybos valdymo planas, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/1139, kuriuo nustatomas Baltijos jūros daugiametis planas, ir panaikinami reglamentai (EB) Nr. 811/2004, (EB) Nr. 2166/2005, (EB) Nr. 388/2006, (EB) Nr. 509/2007 ir (EB) Nr. 1300/2008 (COM(2018) 149 <i>final</i> – 2018/0074 (COD))	171
2018/C 440/30	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl daugiamečio Viduržemio jūros paprastųjų durklažuvių išteklių atkūrimo plano, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 1967/2006 ir (ES) 2017/2107 (COM(2018) 229 <i>final</i> – 2018/0109 (COD))	174
2018/C 440/31	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl verslo klientams teikiamų internetinio tarpininkavimo paslaugų sąžiningumo ir skaidrumo didinimo (COM(2018) 238 <i>final</i> – 2018/0112 (COD))	177
2018/C 440/32	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos kova su internetine dezinformacija“ (COM(2018) 236 <i>final</i>)	183
2018/C 440/33	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos infrastruktūros tinklų priemonės, kuriuo panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1316/2013 ir (ES) Nr. 283/2014 (COM(2018) 438 <i>final</i> – 2018/0228 (COD))	191
2018/C 440/34	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. mainų, pagalbos ir mokymo programa, skirta euro apsaugai nuo padirbinėjimo (programa „Pericles IV“) (COM(2018) 369 <i>final</i> – 2018/0194(CNS))	199

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

537-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2018 9 19–2018 9 20

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Dirbtinis intelektas: poveikio darbui
numatymas siekiant užtikrinti teisingą perėjimą“**

(nuomonė savo iniciatyva)

(2018/C 440/01)

Pranešėja: **Franca SALIS-MADINIER**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 2 15
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	183/1/2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Dirbtinis intelektas ir robotika išplės ir sustiprins ekonomikos skaitmeninimo poveikį darbo rinkoms⁽¹⁾. Technikos pažanga visada darė poveikį darbui ir užimtumui – srityse, kuriose būtinos naujos socialinės ir visuomeninės valdymo formos. EESRK įsitikinęs, kad technologinė plėtra gali prisidėti prie ekonominės ir socialinės pažangos. Tačiau mano, kad būtų klaidinga neatsižvelgti į šios plėtros poveikį visuomenei. Darbo rinkos srityje dirbtinis intelektas išplės ir padidins darbo vietų automatizavimo mastą⁽²⁾. Todėl EESRK nori prisidėti prie pasirengimo socialiniams pokyčiams, kurie vyks plačiai taikant dirbtinį intelektą ir robotiką, stiprinant ir atnaujinant Europos socialinį modelį.

1.2. EESRK nori pabrėžti dirbtinio intelekto ir jo taikomųjų programų potencialą, visų pirma sveikatos priežiūros srityje, transporto ir energetikos saugumo, kovos su klimato kaita srityse, užkertant kelią grėsmei kibernetiniam saugumui. Europos Sąjunga, Vyriausybės ir pilietinės visuomenės organizacijos turi atlikti svarbų vaidmenį siekiant visapusiškai pasinaudoti dirbtinio intelekto teikiama nauda, visų pirma neigaliams, riboto judumo asmenims, taip pat pagyvenusiems žmonėms ir sergantiesiems lėtinėmis ligomis.

⁽¹⁾ Acemoglu, D., Restrepo, P. (2018), *Artificial Intelligence, Automation and Work*, NBER Working Paper 24196, 2018 m. sausis. Taip pat žr. Užimtumo Taryba (2017 m.), *Automatizavimas, skaitmeninimas ir užimtumas*. (1 dalis) (www.coe.gouv.fr).

⁽²⁾ D. Acemoglu, *op.cit.*; Užimtumo Taryba (2017 m.), *op. cit.*

1.3. Tačiau ES trūksta duomenų apie skaitmeninę ekonomiką ir jos lemtas socialines permainas. EESRK rekomenduoja gerinti statistines priemones ir tyrimus, visų pirma susijusias su dirbtiniu intelektu, pramoninių robotų naudojimu ir paslaugomis, daiktų internetu, taip pat naujais ekonomikos modeliais (ekonomikos platformos, naujos užimtumo ir darbo formos).

1.4. EESRK ragina Europos Komisiją skatinti ir remti tyrimų apie dirbtinio intelekto ir robotikos ir apskritai ekonomikos skaitmeninimo poveikio sektoriams vykdymą Europos sektorių socialinio dialogo komitetų lygmeniu.

1.5. Pripažįstama, kad dėl dirbtinio intelekto ir robotikos bus perkeltos ir pakeistos darbo vietos, kai kurios iš jų panaikintos ir sukurtos naujų. Bet kuriuo atveju ES privalo užtikrinti socialinę apsaugą visiems darbuotojams – samdomiesiems, savarankiškai dirbantiems asmenims arba dirbantiems fiktyvų savarankišką darbą – kaip nustatyta Europos socialinių teisių ramstyje.

1.6. Komisija pasiūlė padidinti Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondą siekiant, kad juo galėtų pasinaudoti visų pirma darbo netenkantys samdomi darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys, kurių veikla nutrūko dėl ekonomikos skaitmeninimo⁽³⁾. EESRK mano, kad tai yra žingsnis siekiant sukurti tikrą Europos pereinamojo laikotarpio fondą, kuris prisidėtų prie socialiniu požiūriu atsakingo perėjimo prie skaitmeninių technologijų valdymo.

1.7. EESRK rekomenduoja taikyti ir sustiprinti esamuose Europos institucijų ir socialinių partnerių priimtuose dokumentuose numatytus principus, išsipareigojimus ir pareigas dėl darbuotojų informavimo ir konsultavimosi, ypač diegiant naujas technologijas, visų pirma dirbtinį intelektą ir robotiką⁽⁴⁾. EESRK ragina parengti **įtraukią dirbtinio intelekto Europos programą**, grindžiamą šiais dokumentais, Europos socialinių teisių ramsčiu ir dalyvaujant visiems suinteresuotiesiems subjektams.

1.8. EESRK rekomenduoja, kad dirbtinio intelekto etikos gairėse, kurias parengs Komisija, būtų aiškiai nustatyta darbuotojų ir protingų mašinų sąveika, kad žmogus niekada netaptų valdomas mašinos. Vadovaujantis įtraukaus dirbtinio intelekto principu, šiose gairėse turėtų būti nustatyti dalyvavimo, atsakomybės, atsakomybės už gamybos procesus principai, kad, kaip nurodyta TDO konstitucijoje, visi dirbantys būtų visapusiškai patenkinti galėdami išnaudoti visus savo įgūdžius ir žinias bei prisidėti prie bendros gerovės.

1.9. EESRK taip pat rekomenduoja į šias gaires įtraukti skaidrumo principus, taikytinus naudojant dirbtinio intelekto sistemas darbuotojų įdarbinimui, vertinimui ir valdymo kontrolei, taip pat sveikatos apsaugos ir saugos bei darbo sąlygų gerinimo principus. Galiausiai jomis turi būti užtikrintos su darbuotojų duomenų tvarkymu susijusios teisės ir laisvės, laikantis nediskriminavimo principų.

1.10. Turi būti vykdoma dirbtinio intelekto etikos gairių įgyvendinimo stebėseną. Europos observatorijai, atsakingai už dirbtinio intelekto sistemų etiką, galėtų būti pavesta ši priežiūra arba stebėseną, įskaitant įmonių.

1.11. EESRK rekomenduoja užtikrinti inžinierių ir protingų mašinų kūrėjų mokymą etikos klausimais siekiant išvengti naujų skaitmeninio teilorizmo formų išgalėjimo, kai žmogus bus pajungtas vykdyti mašinų instrukcijas. Šioje srityje reikėtų skatinti skleisti gerąją praktiką ir dalytis patirtimi.

1.12. EESRK prašo paaiškinti teisinės atsakomybės principą. Kalbant apie žmogaus ir mašinos santykius, Direktyvoje dėl atsakomybės už gaminius⁽⁵⁾ galėtų būti ryžtingiau sprendžiami su rizika sveikatai ir saugai susiję klausimai.

1.13. Atsižvelgdamas į socialinės poliarizacijos riziką perėjimo prie skaitmeninių technologijų laikotarpiu, EESRK ragina ES institucijas pradėti diskusijas dėl viešųjų biudžetų ir socialinės apsaugos sistemų finansavimo ekonomikoje, kurioje daugėja robotikos⁽⁶⁾, tuo tarpu darbo jėgos apmokestinimas ir toliau yra pagrindinis mokesčių pajamų šaltinis Europoje. Siekiant, kad būtų taikomas teisingumo principas, į šią diskusiją tikslinga įtraukti klausimą dėl skaitmeninimo teikiamos naudos perskirstymo.

⁽³⁾ COM(2018) 380 final.

⁽⁴⁾ Direktyva 2002/14/EB, UNICE-CES-CEEP Bendroji ketinimų deklaracija dėl socialinio dialogo ir naujų technologijų (1985 m.), Bendra socialinių partnerių nuomonė dėl naujų technologijų, darbo organizavimo ir darbo rinkos gebėjimo prisitaikyti (1991 m.), Pokyčių ir socialinių pasekmių valdymo orientacinės gairės (2003 m.).

⁽⁵⁾ COM(2018) 246 final.

⁽⁶⁾ <https://ifr.org/ifr-press-releases/news/robots-double-worldwide-by-2020>.

2. Įžanga

2.1. Nuo pat dirbtinio intelekto sąvokos atsiradimo 1956 m. ir per visą XX a. antrąją pusę dirbtinis intelektas buvo plėtojamas netolygiai. Su juo buvo siejamos tai didelės viltys, tai dideli nusivylimai. Tačiau per pastaruosius kelerius metus šioje srityje įvyko didelis postūmis, kurį lėmė žmonijos istorijoje precedento neturinčio duomenų kiekio (angl. *big data* – didieji duomenys) rinkimas, tvarkymas ir saugojimas ir proporcingai didėjanti kompiuterių skaičiavimo galia bei algoritmų pajėgumai.

2.2. 2017 m. EESRK parengė nuomonę⁽⁷⁾ dėl dirbtinio intelekto, kurioje nagrinėjama daugelis iššūkių. Kaip pabrėžta šioje nuomonėje, nėra tikslios dirbtinio intelekto apibrėžties. Šioje nuomonėje dirbtinį intelektą apibrėšime kaip mokslinę discipliną, kurios tikslas – naudoti skaitmenines technologijas siekiant kurti sistemas, galinčias savarankiškai atkurti žmogaus kognityvines funkcijas, visų pirma duomenų suvokimą, supratimą ir pritaikymą (automatinis užduočių sprendimas, mąstymas ir mokymasis).

2.3. Dirbtinio intelekto sistemos šiuo metu gali išspręsti sudėtingas, kartais žmogaus intelektui neįveikiamas užduotis. Yra potencialiai labai daug taikomųjų programų: tiek bankininkystės, draudimo, transporto, sveikatos priežiūros, švietimo, energetikos, rinkodaros, gynybos sektoriuje, tiek pramonės, statybų, žemės ūkio, amatų ir kt. sektoriuose⁽⁸⁾. Tikimasi, kad dirbtinis intelektas pagerins prekių gamybos ir paslaugų teikimo procesų veiksmingumą, padidins įmonių pelningumą ir paskatins ekonomikos augimą.

2.4. Ši nauja dirbtinio intelekto šuolis/proveržis plėtojimo pakilimas taip pat sukėlė daug klausimų dėl galimo jo vaidmens visuomenėje, jo autonomiškumo lygio ir sąveikos su žmonėmis. Kaip EESRK nurodė 2017 m. priimtoje nuomonėje dėl dirbtinio intelekto⁽⁹⁾ šie klausimai yra susiję su etika, sauga, skaidrumu, privatumu ir darbo standartais, švietimu, prieinamumu, teisėkūra ir taisyklėmis, valdymu ir demokratija.

2.5. Diskusijoje dėl dirbtinio intelekto tikslinga palyginti įvairius požiūrius siekiant neapsiriboti tik ekonomiais samprotavimais, šią diskusiją atsieti nuo ekonominių samprotavimų, kurie kartais ją stabdo. Įvairiapusiškumas būtų naudingas analizuojant dirbtinio intelekto poveikį darbo rinkai, nes tai yra viena iš pagrindinių žmogaus ir mašinos sąveikos sričių. Technika visada daro poveikį darbui. Todėl politiniu lygmeniu ypatingą dėmesį reikia skirti dirbtinio intelekto poveikiui užimtumui ir darbui, nes būtent institucijų uždavinys yra užtikrinti socialiniu požiūriu tvarų ekonomikos pertvarkos procesą⁽¹⁰⁾.

2.6. Šios nuomonės savo iniciatyva tikslas – nustatyti su darbu, įskaitant jo pobūdį, darbo sąlygomis ir organizavimu susijusius dirbtinio intelekto keliamus iššūkius. Kaip EESRK jau nurodė⁽¹¹⁾, reikia geresnių statistinių duomenų ir mokslinių tyrimų siekiant parengti išsamesnes darbo rinkos pokyčių prognozes ir aiškesnius tam tikrų tendencijų rodiklius, pavyzdžiui, darbo kokybės, užimtumo ir pajamų susiskaidymo, darbo sąlygų perėjimo prie skaitmeninių technologijų laikotarpiu. ES trūksta duomenų apie taip vadinamą bendradarbiaujamąją ekonomiką, darbo pagal poreikį platformas, naujus elektroninės subrangos modelius, pramoninių robotų naudojimą ir asmeniui teikiamas paslaugas, daiktų internetą, dirbtinio intelekto sistemų naudojimą ir sklaidą.

3. Dirbtinis intelektas ir užimtumo lygio pokyčiai

3.1. Dirbtinio intelekto ir robotikos įdiegimo įvairiuose gamybos procesuose poveikio užimtumo lygiui klausimas yra labai prieštaringas. Daugelyje tyrimų bandyta į šį klausimą atsakyti, tačiau nepavyko rasti vieningo mokslinio sutarimo. Rezultatų įvairovė (gali būti panaikinta nuo 9 % iki 54 % darbo vietų⁽¹²⁾), rodo pasirinktų metodologijų sudėtingumą ir jų lemiamą poveikį tyrimo rezultatams.

3.2. Prognozės yra netikslios, nes svarbus ne tik techninis automatizavimo potencialas, bet ir kiti veiksniai: politikos reglamentavimo, ekonomikos, demografiniai pokyčiai ir priimtinumai visuomenei. Nepakanka sukurti technologiją, kad ją būtų galima naudoti ir platinti.

⁽⁷⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 1.

⁽⁸⁾ Taip pat žr.: <https://www.techemergence.com>.

⁽⁹⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 1.

⁽¹⁰⁾ Eurofound (2018 m.), *Automation, digitalisation and platforms: Implications for work and employment* (Automatizavimas, skaitmeninimas ir platformos. Poveikis darbui ir užimtumui), Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

⁽¹¹⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 161.

⁽¹²⁾ Frey ir Osborne, 2013; Bowles, 2014; Arntz, Gregory ir Zierahn, 2016; Le Ru, 2016; McKinsey, 2016; OCDE, 2017; taip pat žr. tiriamąją nuomonę CCMI/136 (OL C 13, 2016 1 15, p. 161).

3.3. Galiausiai, neįmanoma iš anksto numatyti kiek darbo vietų gali būti automatizuota kiekviename sektoriuje neatsižvelgiant į profesijų pokyčius ir naujų darbo vietų kūrimo tempą. Kuriant dirbtinio intelekto sistemas iš tiesų bus reikalingos naujos darbo vietos inžinerijos, informatikos ir telekomunikacijų srityje (inžinieriai, technikai ir operatoriai), taip pat didelių duomenų kiekių (angl. *big data*) specialistų: duomenų pareigūnai, duomenų analitikai, duomenų tyrėjai ir pan.

3.4. Valdžios institucijos turėtų užtikrinti socialinį šio perėjimo prie skaitmeninių technologijų tvarumą, nes jis gali turėti įtakos tiek darbo vietų kiekybei, tiek kokybei⁽¹³⁾. Vienas iš pavojų, į kurį atkreipia dėmesį ekspertai – darbo vietų poliarizacija tarp darbo vietų „superžvaigždžių“, kurias užims turintys skaitmeninei ekonomikai naudingų įgūdžių, ir „pralaimėtojų“, kurių įgūdžiai, žinios ir praktinė patirtis dėl šių transformacijų ilgainiui taps nebeaktualios. Savo neseniai paskelbtame komunikate⁽¹⁴⁾ Europos Komisija siūlo sprendimą šiam iššūkiui įveikti, t. y. iš esmės sutelkti dėmesį į švietimą, mokymą, pagerinti pagrindinius raštingumo, skaitymo, gebėjimo skaičiuoti ir skaitmeninius įgūdžius. Reikėtų, kad ši sprendimą paremtų ekonomikos ir socialiniai suinteresuotieji subjektai, visų pirma šiuo tikslu plėtojant socialinį dialogą nacionaliniu, Europos, įvairių pramonės šakų ir sektorių lygmenimis⁽¹⁵⁾.

3.5. Visgi EESRK mano, kad šių pastangų nepakaks visiems iššūkiams, visų pirma netikrumo dėl užimtumo tendencijų, įveikti. Reikėtų išnagrinėti tris papildomus klausimus: įtraukaus dirbtinio intelekto, pokyčių numatymo ir, galiausiai, socialiai atsakingo ir valdomo restruktūrizavimo tais atvejais, kai kolektyviniai atleidimai yra neišvengiami.

4. Įtraukus ir pažangus dirbtinis intelektas ir robotika

4.1. EESRK pritaria **įtraukaus dirbtinio intelekto ir robotikos programos principui**. Tai reiškia, kad įmonėse diegiant naujomis technologijomis grindžiamus naujus procesus būtų naudinga įtraukti darbuotojus į šių procesų praktinį įgyvendinimą. Kaip pažymima WRR⁽¹⁶⁾ pranešime, įtraukus ir pažangus naujų technologijų diegimas, kai darbuotojai aktyviai dalyvauja procesuose ir prisideda prie jų tobulinimo, gali padėti pagerinti gamybos procesus⁽¹⁷⁾.

4.2. Atsižvelgdamas į algoritmų reikšmę įdarbinimo bei darbo sąlygoms ir profesiniam vertinimui, EESRK remia algoritmų **skaidrumo** principą, pagal kurį kodai neatskleidžiami, tačiau suprantami priimtų sprendimų parametrai ir kriterijai. Visada turi būti įmanomas žmogaus įsikišimas.

4.3. Jei naudojant dirbtinį intelektą sutelkiamas dėmesys į darbuotoją, atsižvelgiama į žmonių, kuriems teks dirbti vykstant naujiems technologijų procesams, nuomones, aiškiai nustatomos užduotys ir pareigos, už kurias ir toliau bus atsakingi darbuotojai, darbuotojai išsaugos darbo formas, kad jie netaptų tik paprasti vykdytojai.

4.4. Turi būti aiškiau apibrėžtas teisinės **atsakomybės** principas. Pramoniniai arba paslaugų robotai vis dažniau bendradarbiauja su žmonėmis. Dirbtinis intelektas leidžia robotams „ištrūkti iš narvo“ ir gali įvykti nelaimingi atsitikimai⁽¹⁸⁾. Todėl reikia aiškiai apibrėžti autonominių sistemų atsakomybę nelaimingų atsitikimų atveju ir parengti nuostatas, apimančias galimą riziką darbuotojų sveikatai ir saugumui. Direktyvoje dėl atsakomybės už gaminius⁽¹⁹⁾ Europos Komisija pradeda svarstyti dėl šios naujos rizikos. Būtinas platesnio užmojo požiūris į saugą darbe.

4.5. **Sąžiningumo** principo, taikomo darbo srityje, esmė yra ta, kad darbuotojas negali netekti savo darbo. Kai kurie ekspertai pabrėžia, kad dirbtinis intelektas prisideda prie darbuotojų kvalifikacijos praradimo rizikos. Todėl reikia stebėti, kad, kaip nurodoma TDO konstitucijoje, visi dirbantys būtų visapusiškai patenkinti galėdami išnaudoti visus savo įgūdžius ir žinias bei prisidėti prie bendros gerovės. Valdymo požiūriu, tai taip pat yra būdas išsaugoti motyvaciją dirbti.

⁽¹³⁾ <http://www.oecd.org/fr/emploi/avenir-du-travail/>.

⁽¹⁴⁾ COM(2018) 237 final.

⁽¹⁵⁾ OJ C 367, 10.10.2018, p. 15.

⁽¹⁶⁾ Nyderlandų mokslo tarybos pranešimas dėl Vyriausybės politikos.

⁽¹⁷⁾ <https://english.wrr.nl/latest/news/2015/12/08/wrr-calls-for-inclusive-robot-agenda>.

⁽¹⁸⁾ Žr. Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūros dokumentus dėl naujai atsirandančios rizikos (<https://osha.europa.eu/fr/emerging-risks>). Pasak Agentūros, atsižvelgiant į šiuos pokyčius reikės peržiūrėti dabartinius metodus ir techninius standartus, taikomus siekiant apsaugoti darbuotojus nuo rizikos darbe naudojant paramos robotus.

⁽¹⁹⁾ COM(2018) 246 final.

5. Pokyčių numatymas

5.1. Daugelyje tyrimų pažymima, kad nepaisant Komisijos ir Europos Vadovų Tarybos siekio atnaujinti dialogą, pastaraisiais metais susilpnėjo Europos, o kartais ir nacionalinis, socialinis dialogas. Visgi šis socialinis dialogas yra viena tinkamiausių priemonių spręsti skaitmeninimo keliamus socialinius uždavinius. Todėl EESRK primygtinai rekomenduoja, kad įmonėse ir visais atitinkamais lygmenimis, šis dialogas taptų nuolatine praktika siekiant pasirengti socialiai priimtinoms transformacijoms. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad socialinis dialogas yra viena geriausių priemonių užtikrinti socialinę santarvę ir sumažinti nelygybę. ES institucijos turi ne tik teikti politinius pareiškimus dėl dialogo atgaivinimo, bet ir prisiimti didelę atsakomybę skatinti ir organizuoti šį socialinį dialogą.

5.2. Ypač kalbant apie šių technologijų diegimą, toks dialogas turi sudaryti galimybę žinoti gamybos procesų permąnų įmonėse ir sektoriuose perspektyvas, įvertinti naujus kvalifikacijos ir mokymo poreikius ir iš anksto galvoti, kaip naudoti dirbtinį intelektą siekiant patobulinti organizacinius ir gamybos procesus, pakelti darbuotojų kvalifikaciją ir kuo geriau panaudoti dirbtiniam intelektui skirtus išteklius naujiems produktams ir paslaugoms kurti arba pagerinti klientų aptarnavimo kokybę.

5.3. Socialiniu požiūriu atsakingas restruktūrizavimas

5.4. Tais atvejais, kai darbuotojų atleidimas yra neišvengiamas, labai svarbu užtikrinti socialiai atsakingą restruktūrizavimo valdymą. Kaip pabrėžė Europos socialiniai partneriai „Pokyčių ir jų socialinių padarinių valdymo gairėse⁽²⁰⁾“, daugelyje tyrimų nurodoma, kad svarbu ieškoti visų įmanomų alternatyvų darbuotojų atleidimui, pavyzdžiui, mokymas, perkvalifikavimas, parama įmonių kūrimui.

5.5. Restruktūrizavimo atvejais, darbuotojų informavimas ir konsultavimas, vadovaujantis atitinkamomis Europos direktyvomis⁽²¹⁾, turi sudaryti galimybę lengviau numatyti riziką, sudaryti sąlygas darbuotojams mokytis įmonėje, darbo organizavimą padaryti lankstesnį, kartu toliau užtikrinant saugumą, skatinti darbuotojų dalyvavimą įmonės veikloje ir kuriant jos ateitį.

5.6. Galiausiai, kaip labai teisingai pabrėžia Europos Komisija, ES turi užtikrinti visiems piliečiams, įskaitant darbuotojus ir savarankiškai dirbančius ar fiktyviai savarankiškai dirbančius asmenis, **socialinę apsaugą** „nesvarbu, kokia jų darbo santykių rūšis ir trukmė“, kaip nustatyta Europos socialinių teisių ramstyje⁽²²⁾.

6. Dirbtinis intelektas ir darbo sąlygų pokyčiai

6.1. 2018 m. balandžio 25 d. Europos Komisija pasiūlė Europos strategiją, skirtą skatinti investicijų politiką dirbtinio intelekto plėtojimo srityje ir nustatyti etikos gaires. Ji pabrėžia didelį dirbtinio intelekto technologijų potencialą pakeisti mūsų visuomenę, ypač transporto, sveikatos ir gamybos sektorius.

6.2. Šis transformacinis potencialas pasireiškia gamybos procesuose ir taip pat daro poveikį darbo turiniui. Toks poveikis gali būti teigiamas, kadangi dirbtinis intelektas gali pagerinti šiuos procesus ir darbo kokybę. Teigiamas poveikis galimas ir darbo organizavimo lankstumui, kurio laikantis didžiausias dėmesys skiriamas bendram sprendimų priėmimui, darbuotojų grupių savarankiškumui, gebėjimui atlikti keletą užduočių vienu metu, horizontaliajam organizavimo principui, naujovių diegimo ir dalyvavimo praktikai⁽²³⁾.

6.3. Kaip pabrėžia EESRK⁽²⁴⁾ ir pati Komisija, dirbtinis intelektas gali padėti darbuotojams atlikti monotoniškas, daug jėgų reikalaujančias ar netgi pavojingas užduotis, o kai kurios dirbtinio intelekto taikomosios programos gali pagerinti darbuotojų gerovę ir palengvinti jų kasdienį gyvenimą.

6.4. Tačiau dėl šios vizijos kyla naujų klausimų, visų pirma dėl dirbtinio intelekto ir darbuotojų sąveikos ir darbo turinio pokyčių. Koks gali būti protingų mašinų savarankiškumo laipsnis gamyklose, įmonėse ir biuruose ir kaip jos papildytų žmogaus darbą? EESRK pabrėžia, kad naujojoje darbo aplinkoje itin svarbu apibrėžti žmogaus ir mašinos santykį. Svarbiausia laikytis požiūrio, kad mašinas kontroliuoja žmogus⁽²⁵⁾.

⁽²⁰⁾ 2003 m. spalio 16 d. UNICE, CEEP, UAEPME ir ETUC bendras dokumentas.

⁽²¹⁾ Direktyva 2002/14/EB dėl bendros darbuotojų informavimo ir konsultavimo sistemos sukūrimo Europos bendrijoje.

⁽²²⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 54; OL C 173, 2017 5 31, p. 15; OL C 129, 2018 4 11, p. 7; OL C 434, 2017 12 15, p. 30.

⁽²³⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 30.

⁽²⁴⁾ OJ C 367, 10.10.2018, p. 15.

⁽²⁵⁾ JO C 288 du 31.8.2017, p. 1; OJ C 367, 10.10.2018, p. 15.

6.5. *A priori* etiniu požiūriu yra nepriimtina, kad žmogų kontroliuotų dirbtinis intelektas arba kad jis paklustų mašinos diktuojamoms užduotims, nurodytų kaip jas atlikti ir per kiek laiko šios užduotys turėtų būti atliekamos. Tačiau kartais atrodo, kad ši etikos riba peržengiama⁽²⁶⁾. Todėl dirbtinio intelekto etikos gairėse reikėtų aiškiai nustatyti etikos ribą.

6.6. Vengti atkartoti protingų mašinų kūrėjų sumanytas naujas skaitmeninio teilorizmo formas šiandien turi būti vienas iš Europos Sąjungos prioritetų. Todėl, kaip jau yra nurodęs EESRK, Europos mokslo darbuotojai, inžinieriai ir verslininkai, kurie dalyvauja kuriant ir platinant dirbtinio intelekto sistemas, turi veikti vadovaudamiesi etinės ir socialinės atsakomybės kriterijais. Etikos ir humanitarinių mokslų įtraukimas į inžinerijos mokymo programas gali būti tinkamas šios problemos sprendimas⁽²⁷⁾.

6.7. Kitas klausimas yra susijęs su priežiūra ir valdymo kontrole. Visi sutaria, kad reikia racionalios gamybos procesų, taigi ir atlikto darbo priežiūros. Šiandien naujos technologinės priemonės potencialiai leidžia diegti pažangiąsias darbuotojų kontrolės realiuoju laiku sistemas, todėl kyla neproporcingos priežiūros ir kontrolės rizika.

6.8. Darbo atlikimo kontrolės ir veiklos rodiklių pagrįstumo ir proporcingumo, vadovo ir pavaldinio tarpusavio pasitikėjimo klausimai taip pat turėtų būti įtraukti į socialinį dialogo nacionaliniu, Europos, įvairių pramonės šakų ir sektorių lygmenimis darbotvarkę.

6.9. Ir toliau prieštarigai vertinama algoritmų paklaidos ir mokymosi duomenys, taip pat galimas nepageidaujamas diskriminacijos poveikis. Vieni mano, kad įdarbinimo prognozių algoritmai ir kita programinė įranga gali padėti sumažinti diskriminaciją įdarbinant ir sudaryti sąlygas pažangesniam įdarbinimui. Kiti laikosi nuomonės, kad įdarbinimo programinė įranga visada, nors ir sąmoningai to nesiekiant, gali atspindėti šių įdarbinimo robotų programuotojų šališkumą. Pasak kai kurių ekspertų, algoritminiai modeliai visada yra nuomonė, kuriai tik suteikta matematinė išraiška⁽²⁸⁾. Todėl reikėtų siekti, kad žmogus galėtų imtis veiksmų (atsižvelgiant į pirmiau nagrinėtą skaidrumo principą: teisė reikalauti sprendimo priėmimo kriterijų), ir užtikrinti, kad duomenų rinkimas ir jų tvarkymas atitiktų proporcingumo ir tikslingumo principus. Bet kuriuo atveju duomenys negali būti naudojami kitais tikslais nei tie, kuriais jie buvo surinkti⁽²⁹⁾.

6.10. Tikras svirtas, kuriuo valstybės ir socialiniai partneriai turi pasinaudoti – tai pagal Bendrąją duomenų apsaugos reglamentą valstybėms narėms suteikta galimybė teisėje ar kolektyvinėse sutartyse numatyti konkretesnes taisykles siekiant užtikrinti teisių ir laisvių apsaugą tvarkant darbuotojų asmens duomenis su darbo santykiais susijusiam kontekste⁽³⁰⁾.

6.11. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad rizika susijusi ne tik su darbuotojais. Subrangos internetu, darbo platformų ir įvairių visuomenės patalkos formų plėtojimas taip pat grindžiamas naujomis automatizuoto rezultatų ir lankomumo valdymo sistemomis, kurių etikos ribos kartais, atrodo, viršijamos (platforma nuotoliniu būdu aktyvuoja darbuotojo internetinę vaizdo kamerą, ekraną ir kt.).

6.12. Dažnai yra neaiškūs šių platformų algoritmai, kuriais remiantis nustatomas, pavyzdžiui, savarankiškai dirbančio asmens darbo užmokestis, jo skaitmeninė reputacija ar prieigos prie užduočių galimybės. Darbuotojams, neturintiems galimybės susipažinti su jiems taikomais veikimo kriterijais, nepaaiškinama, kaip šie algoritmai veikia.

7. Parengti teisingą perėjimą

7.1. Vidutinės trukmės laikotarpiu socialinės poliarizacijos, į kurią atkreipė dėmesį daugelis ekspertų, rizika skatina išsamiai aptarti būsimus mūsų socialinius modelius, įskaitant jų finansavimą. Todėl EESRK ragina Komisiją pradėti diskusiją dėl mokesčių ir viešųjų biudžetų ir kolektyvinių socialinės apsaugos sistemų finansavimo ekonomikoje, kurioje sparčiai daugėja robotikos⁽³¹⁾, ypač kai darbo jėgos apmokestinimas ir toliau yra pagrindinis mokesčių pajamų šaltinis Europoje. Į šią diskusiją tikslinga įtraukti klausimą dėl skaitmeninio teikiamos naudos persikirstymo.

⁽²⁶⁾ Daugelyje Europos žiniasklaidos priemonių atgarsio sulaukė informacija apie darbo sąlygas tam tikruose logistikos centruose, kuriuose darbuotojai visiškai priklauso nuo algoritmų, nurodančių jiems užduotis, kurias reikia įvykdyti per tam tikrą laiką, o jų rezultatai vertinami realiuoju laiku.

⁽²⁷⁾ OJ C 367, 10.10.2018, p. 15.

⁽²⁸⁾ Cathy O'Neil, Harvard PhD and data scientist, „models are opinions embedded in mathematics“ (<https://www.theguardian.com/books/2016/oct/27/cathy-oneil-weapons-of-math-destruction-algorithms-big-data>).

⁽²⁹⁾ Taip pat žr. CNIL (Prancūzija) darbus (*Comment permettre à l'homme de garder la main? Les enjeux éthiques des algorithmes et de l'intelligence artificielle* (Kaip žmogui išsaugoti kontrolę? Su algoritmais ir dirbtiniu intelektu susijusios etikos iššūkiai)), https://www.cnil.fr/sites/default/files/atoms/files/cnil_rapport_garder_la_main_web.pdf).

⁽³⁰⁾ Reglamentas (ES) Nr. 2016/679 (88 straipsnis).

⁽³¹⁾ <https://ifr.org/ifr-press-releases/news/robots-double-worldwide-by-2020>.

7.2. Komisija siūlo padidinti Europos pritaikymo prie globalizacijos padarinių fondą (EGF) ir, be kita ko, suteikti galimybę juo pasinaudoti darbo netenkantiems sandomiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims, kurių veikla nutrūko dėl ekonomikos skaitmeninimo (skaitmeninimas, automatizavimas) ⁽³²⁾. EESRK mano, kad tai yra žingsnis siekiant sukurti tikrą Europos pereinamojo laikotarpio fondą, kuris padėtų planuoti ir užtikrinti socialiai perėjimo prie skaitmeninių technologijų ir su tuos susijusio restruktūrizavimo valdymą.

7.3. Nacionalinėse diskusijose vis dažniau aptariami socialiniai, o plačiau prasme visuomeniniai dirbtinio intelekto aspektai. Pastarojo meto diskusijose Jungtinės Karalystės parlamente ⁽³³⁾ ir Prancūzijos Senate atkreiptas dėmesys į poreikį skatinti etišką požiūrį į dirbtinį intelektą, kuris būtų grindžiamas keletu principų, pavyzdžiui, algoritminių sistemų lojalumo, skaidrumo ir paaiškinamumo, dirbtinio intelekto taikomųjų programų etika ir atsakomybė, mokslininkų, ekspertų ir specialistų informuotumu apie galimą netinkamą jų mokslinių tyrimų rezultatų naudojimą. Prancūzijoje Villani ataskaitoje norima „suteikti prasmės“ dirbtiniam intelektui ⁽³⁴⁾. Daugelis Jeilio, Stanford, Kembridžo ir Oksfordo universitetų ekspertų išpėja apie neišspręstas dirbtinio intelekto pažeidžiamumo problemas ir pabrėžia būtinybę jas prognozuoti, užkirsti joms kelią ir jas sumažinti ⁽³⁵⁾. Be to, Kvebeko mokslinių tyrimų fondas, bendradarbiaudamas su Monrealio universitetu, pastaraisiais mėnesiais rengia projektą, kuriuo būtų įsteigiama pasaulinė dirbtinio intelekto ir skaitmeninių technologijų poveikio visuomenei observatorija ⁽³⁶⁾.

7.4. Visos šios iniciatyvos rodo, kad diskusija dėl dirbtinio intelekto turėtų būti siejama ne tik su ekonominiais ir techniniais aspektais: ji turi apimti ir viešus svarstymus dėl dirbtinio intelekto vaidmens, kokio visuomenė tikisi, be kita ko ir darbo rinkoje. Tokios diskusijos padėtų išvengti klaidinančio dvilypumo tarp visiškai naivios ir optimistinės dirbtinio intelekto vizijos ir jo padarinių ir katastrofinės vizijos ⁽³⁷⁾. Šias diskusijas pradėti nacionaliniu lygmeniu yra pirmas naudingas etapas, tačiau ES taip pat turi atlikti tam tikrą vaidmenį, visų pirma nustatyti etikos gaires. Komisija jau pradėjo šį darbą.

7.5. Šių gairių įgyvendinimas turėtų būti patikėtas dirbtinio intelekto sistemų etikos klausimus nagrinėjančiai observatorijai. Reikia siekti, kad dirbtinis intelektas ir jo taikomosios programos tarnautų piliečių ir darbuotojų gerovei ir emancipacijai užtikrinant pagrindines teises, ir vengti, kad jie tiesiogiai ar netiesiogiai neprisidėtų prie atsakomybės praradimo, mokymo proceso nutraukimo, kvalifikacijos ir savarankiškumo praradimo. Visose srityse, įskaitant darbo, turi būti konkrečiai taikomas principas „valdo žmogus“.

7.6. Šio principo turi būti laikomasi ir kitose veiklos srityse, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros specialistų, teikiančių paslaugas, glaudžiai susijusias su žmonių gyvybe, sveikata, saugumu ir gyvenimo kokybe. Tik griežtos etikos taisyklės leis užtikrinti, kad ne tik darbuotojai, bet ir vartotojai, pacientai, klientai ir kiti paslaugų teikėjai galės visapusiškai pasinaudoti naujomis dirbtinio intelekto taikomosiomis programomis.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽³²⁾ COM(2018) 380 final.

⁽³³⁾ <https://www.parliament.uk/ai-committee>.

⁽³⁴⁾ <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid128577/rapport-de-cedric-villani-donner-un-sens-a-l-intelligence-artificielle-ia.html>.

⁽³⁵⁾ https://www.eff.org/files/2018/02/20/malicious_ai_report_final.pdf.

⁽³⁶⁾ <http://nouvelles.umontreal.ca/article/2018/03/29/le-quebec-jette-les-bases-d-un-observatoire-mondial-sur-les-impacts-societaux-de-l-ia/>.

⁽³⁷⁾ D. Acemoglu, *op.cit.* Taip pat žr. Eurofound 2018, *Automation, digitalisation and platforms: Implications for work and employment*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, p. 23: *The risks comprise unwarranted optimism, undue pessimism and mistargeted insights.*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitet nuomonė „Vartotojų ir įmonių pasitikėjimas, privatumas ir saugumas daiktų internete“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2018/C 440/02)

Pranešėjas: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Bendrapranešėjis **Dimitris DIMITRIADIS**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 2 15
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	182 / 3 / 2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Daiktų internetas dėl žmonių ir daiktų tarpusavio jungčių piliečiams ir įmonėms suteikia įvairiausių galimybių. Šios galimybės turi būti grindžiamos keletu apsaugos ir kontrolės priemonių siekiant užtikrinti, kad daiktų internetas būtų sklandžiai diegiamas.

1.2. Kadangi vienas iš daiktų interneto ramsčių yra tas, kad sprendimai priimami automatiškai, be žmogaus įsikišimo, reikia užtikrinti, kad dėl šių sprendimų nebūtų pažeidžiamos vartotojų teisės, nekiltų etinio pobūdžio rizikos ir kad jie neprieštarautų pagrindiniams principams ir žmogaus teisėms.

1.3. EESRK ragina Europos Sąjungos institucijas ir valstybes nares:

1.3.1. užtikrinti saugumą ir privatumą kuriant tinkamas reglamentavimo sistemas, kuriose būtų numatytos griežtos stebėsenos ir kontrolės priemonės;

1.3.2. aiškiai apibrėžti visų ekonominės veiklos vykdytojų atsakomybę produktų tiekimo grandinėje ir susijusiuose informacijos srautuose užkertant kelią teisinėms spragoms, kurių atsiranda, kai vienu metu dalyvauja keletas gamintojų ir platintojų;

1.3.3. užtikrinti tinkamus išteklius ir kurti veiksmingus Europos Komisijos ir valstybių narių veiklos koordinavimo mechanizmus siekiant užtikrinti nuoseklų ir darnų tiek teisės aktų, kurie turi būti peržiūrėti, tiek naujų taisyklių taikymą, kartu atsižvelgiant į tarptautines aplinkybes;

1.3.4. stebėti, kaip kuriamos naujos su daiktų internetu susijusios technologijos, siekiant užtikrinti aukšto lygio saugumą, visišką skaidrumą ir sąžiningą prieinamumą;

1.3.5. skatinti europines ir tarptautines standartizacijos iniciatyvas siekiant užtikrinti gaminių patikimumą, prieinamumą, atsparumą ir tęstinumą;

1.3.6. stebėti rinkas ir užtikrinti vienodas sąlygas įgyvendinant daiktų internetą, išvengiant, kad nauji technologijų sektoriaus subjektai nesutelktų tarptautinės ekonominės galios;

1.3.7. įsipareigoti skatinti informuotumo didinimą ir skaitmenines gebėjimų stiprinimo iniciatyvas, kuriomis būtų atsižvelgiama į šios srities pagrindinius mokslinius tyrimus ir inovacijas;

1.3.8. užtikrinti alternatyvaus ginčų sprendimo (ADR) ir elektroninio ginčų sprendimo (EGS) sistemų visišką įgyvendinimą ir veiksmingą naudojimą;

1.3.9. skatinti sukurti, įgyvendinti Europos kolektyvinio ieškinio pateikimo sistemą ir užtikrinti veiksmingą jos funkcionavimą. Ši sistema sudarytų galimybę pateikti ieškinius dėl uždraudimo ir gauti kompensaciją, kai dėl daiktų interneto naudojimo patiriama kolektyvinės žalos arba nuostolių, kaip tai numatyta naujų galimybių vartotojams dokumentų rinkinyje.

1.4. Vartotojų pasitikėjimą lems griežtas atitinkamų teisės aktų laikymasis ir įmonių geriausios patirties privatumo ir saugumo srityje sklaida, o institucijų pareiga yra ją įtvirtinti įmonių socialinės atsakomybės ir socialiai atsakingo investavimo strategijose.

1.5. Socialinis ir ekonominis daiktų interneto poveikis didės, jei jis bus pakankamai susietas su socialinės ir aplinkosaugos politikos vykdymu įgyvendinant bendradarbiaujamąją, žiedinę ir funkcionalumo ekonomiką.

2. Bendra informacija ir aplinkybės

2.1. Per pastaruosius penkiolika metų suklestėjęs internetas lėmė permainas visose kasdienio gyvenimo srityse ir darė įtaką įvairiems vartotojų įpročiams. Numatoma, kad per artimiausius dešimt metų daiktų interneto revoliucija pasieks energetikos, ūkininkavimo ir transporto sektorius, taip pat labiau tradicinius ekonomikos ir visuomenės sektorius, todėl reikia rengti visapusišką politiką, kuri padėtų spręsti šio technologijų proveržio klausimą taikant pažangų metodą.

2.2. Sąvoka „daiktų internetas“ sukurta Masačusetso technologijų institute (angl. *Massachusetts Institute of Technology*, MIT) ir iš esmės perteikia pasaulio, pilno taip tarpusavyje visiškai susijusių įrenginių, kad galima automatizuoti skirtingų sąveikių procesų visumą, idėją. Savo ruožtu Europos Sąjunga skaitmeninės konvergencijos klausimą ir naująsias daiktų interneto problemas rengiasi spręsti vykdydama planą „i2010 – Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti“⁽¹⁾, taip pat naujausią daiktų interneto veiksmų planą (žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „Daiktų interneto rėmimas Europoje“, pridėdamą prie 2016 m. komunikato „Europos pramonės skaitmeninimas. Naudojimas visais bendrosios skaitmeninės rinkos privalumais“⁽²⁾).

2.3. EESRK jau ne kartą aptarė ketvirtąją pramonės revoliuciją, kuriai būdinga skaitmeninių, fizinių ir biologinių technologijų konvergencija, ir norėtų atkreipti ypatingą dėmesį į savo 2017 m. nuomonę⁽³⁾ šiuo klausimu. Iš tiesų daiktų internetas – tai ideali vieta pažangiausioms dirbtinio intelekto formoms, ir būtent čia išbandomi EESRK apibrėžti principai, visų pirma „žmogaus vykdomos kontrolės“ principas.

2.4. Daiktų interneto įrenginiams neretai trūksta atpažinimo priemonių, kurios yra būtinos siekiant užtikrinti naudotojo duomenų saugumą. Todėl kyla problemų, nes įrenginiams, duomenims ir tiekimo grandinės partneriams gresia saugumo pažeidimai.

2.5. Besiformuojančios technologijos, pavyzdžiui, blokų grandinė, gali padėti išspręsti saugumo ir pasitikėjimo problemas: ji gali būti naudojama siekiant stebėti jutiklių duomenų matavimus ir ne tik išvengti dubliavimo su bet kokiais kitais kenkėjiškais duomenimis, bet ir užtikrinti vientisumą ir pokyčių atsekamumą; paskirstytasis registras gali padėti užtikrinti daiktų interneto įrenginių identifikavimą, atpažinimą, taip pat sklandų ir saugų duomenų perdavimą; daiktų interneto jutikliai gali būti naudojami keičiantis duomenimis pasitelkiant blokų grandinę, o ne trečiąją šalį; sudarant išmaniąsias sutartis užtikrinamas įrenginių autonomiškumas, taip pat išsaugomi duomenims būdingi požymiai ir jų vientisumas; kūrimo ir eksploatavimo išlaidos yra mažesnės, nes nėra tarpininkų; galiausiai blokų grandinėje naudojant daiktų interneto įrenginius galima pateikti prijungtų įrenginių istoriją, o tai yra naudinga, jei reikia šalinti gedimus⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ COM(2005) 229 final.

⁽²⁾ COM(2016) 180 final.

⁽³⁾ Dirbtinis intelektas. Jo poveikis bendrajai (skaitmeninei) rinkai, gamybai, vartojimui, užimtumui ir visuomenei (OL C 288, 2017 8 31, p. 1).

⁽⁴⁾ Žr. Khwaja Shaik, *Why blockchain and IoT are best friends*, <https://www.ibm.com/us-en/?lnk=m>; apie Europos finansų sektoriaus naujoves žr. OL C 246, 2017 7 28, p. 8.

2.6. Atvirojo kodo paskirstytojo registro technologijos, priešingai, yra kuriamos siekiant keistis informacija ir verte tarp daiktų interneto įrenginių. Jos nesudaro sąlygų duomenų gavybai, tačiau naudoja struktūrą, grindžiamą matematine koncepcija, vadinama tiksline necikline diagrama (angl. *Directed Acyclic Graph*, DAG), kuria išvengiama komisinių ir užtikrinama, kad didėjant naudotojų skaičiui didėtų ir tinklo pajėgumai.

2.7. Trumpai tariant, esame didelį ekonominį⁽⁵⁾ ir socialinį potencialą turinčio reiškinio, teikiančio didelių galimybių ir keliančio nemažų iššūkių, susietų su jiems būdinga grėsme, akivaizdoje. Jis yra tarpdisciplininio ir kompleksinio pobūdžio ir daro vienodą poveikį įmonėms ir vartotojams, administravimo institucijoms ir asmenims. Todėl sprendžiant šį klausimą reikėtų laikytis bendro požiūrio kartu pripažįstant skirtingų sąlygų ypatumus. Šiuo atžvilgiu verta paminėti, kad Jungtinių Tautų skaičiavimais, iki 2020 m. bus naudojamosi 50 milijardų tarpusavyje susietų įrenginių; vartotojams skirtos taikomosios programos bus įdiegtos televizoriuose, šaldytuvuose, saugumo kameroje, transporto priemonėse ir kt.

2.8. Daiktų interneto taikomosios programos globalizuotame pasaulyje jau teikia ekonominės ir socialinės naudos, įskaitant didesnę skaičių paslaugų, kurias teikiant geriau atsižvelgiama į socialines ir ekonomines aplinkybes, trumpesnius grįžtamojo ryšio ciklus, nuotolinį taisymą, paramą priimančioms sprendimus, geresnį išteklių paskirstymą arba nuotolinę paslaugų kontrolę. Tačiau yra labai opių susijusių veiksnių, pavyzdžiui, privatumas ir saugumas, informacijos asimetrija, sandorių skaidrumas, sudėtinga atsakomybė, gaminių ir sistemų blokavimas; be to, daugėja hibridinių gaminių, o tai gali daryti poveikį nuosavybės teisėms ir dėl to vartotojams gali būti pradėtos taikyti nuotolinės sutartys mažėjant garantijoms.

2.9. Didelius teisinius sunkumus, su kuriais susiduria ES ir jos valstybės narės, galima paaiškinti tuo, kad daugeliu konkrečių daiktų interneto ypatybių (didelis sudėtingumas ir didelė tarpusavio priklausomybė, autonomiškumo aspektas, duomenų kūrimo ir (arba) tvarkymo komponentai ir atvirasis aspektas) dalijamasi su kitomis atsirandančiomis skaitmeninėmis technologijomis, pavyzdžiui, blokų grandinės technologija, 3D spausdinimu ir debesijos kompiuterija. EESRK manymu, Europos Komisijos tarnybų darbinis dokumentas dėl atsakomybės už naujas skaitmenines technologijas⁽⁶⁾ yra dar vienas žingsnis tinkama linkme.

2.10. Galiausiai, norint kuo labiau padidinti daiktų interneto naudą ir sumažinti susijusią riziką, reikia teikti prieinamą, aišką, glaustą ir tikslią informaciją, visų pirma skatinant labiau pažeidžiamų vartotojų skaitmeninę įtrauktį ir junglumą kuriant visiškai atsekamus gaminius ir paslaugas, kurie atitiktų integruotus pasitikėjimo, privatumo ir saugumo standartus.

3. Vartotojų ir įmonių pasitikėjimas daiktų internetu

3.1. Daiktų internetas yra sudėtinga ekosistema, kuri suteikia galimybę tarpusavyje susieti skirtingų gamintojų, platintojų arba programinės įrangos kūrėjų įrenginius, todėl gali kilti sunkumų nustatant, kas yra atsakingas už taisyklių pažeidimus arba kai trečiosios šalys ar sistemos patiria materialinių nuostolių ar kitos žalos dėl gaminių su trūkumais arba dėl trečiųjų šalių, išskyrus galutinius naudotojus, internetu neteisėtai naudojamų produktų. Iš tiesų įmanoma, kad daugelis pasaulinėje gaminių vertės grandinėje dalyvaujančių veiklos vykdytojų neturi pakankamų žinių ar patirties tinklo įrenginių saugumo arba duomenų apsaugos srityse.

3.2. Todėl reikia laikytis naujo požiūrio į atsakomybę siekiant užtikrinti, kad tiek daiktų interneto taikomąsias programas naudojantys vartotojai, tiek įmonės būtų apsaugoti aplinkoje, kurioje tinkamai sukonfigūruoti gaminiai gali sugesti ir tapti nesaugūs dėl skaitmeninio saugumo incidentų arba neleistino netinkamo naudojimo (pvz., programišių). Šioje aplinkoje turėtų būti galima numatyti automatizuotus sprendimus, kuriais gali būti pažeidžiami visuotinai pripažįstami etiniai principai ir žmogaus teisės, užkirsti jiems kelią ir nuo jų apsisaugoti.

⁽⁵⁾ Įmonės „Digital McKinsey“ skaičiavimais, daiktų internetas per metus daro galimą 3,9–11,1 trln. USD ekonominį poveikį.

⁽⁶⁾ SWD(2018) 137.

3.3. EESRK palankiai vertina tiek 1985 m. direktyvos dėl atsakomybės už gaminius su trūkumais ⁽⁷⁾ taikymo peržiūrą, tiek neseniai suburtą daugiašalę suinteresuotųjų subjektų ekspertų grupę dėl atsakomybės ir naujų technologijų siekiant užtikrinti tinkamą gamintojų ir vartotojų interesų pusiausvyrą. Pagal naują atsakomybės sistemą turėtų būti nustatyta aiški nuostata dėl atsakomybės atsekamumo ir saugos kiekviename gaminių vertės grandinės etape ir per visą numatomą jų gyvavimo ciklą, įtraukiant tvarumą kaip naują veiksnį, dėl kurio būtų privaloma numatyti gaminių atnaujinimą, tobulinimą, perkeliamumą, suderinamumą, pakartotinį naudojimą, taisyumą ar pritaikymą.

3.4. Taip pat reikia konkrečiai apsvarstyti galimybę nustatyti visų veiklos vykdytojų, dalyvaujančių gaminių tiekimo grandinėje, atsakomybę daiktų internete, užkertant kelią teisinėms spragoms, kurių atsiranda, kai tiekimo grandinėje tuo pat metu dalyvauja keli gamintojai ir platintojai. EESRK mano, kad būtina aiškiai nurodyti tvarką, kurios kiekvienu atveju turi laikytis vartotojai, ir skatinti alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmus.

3.5. EESRK pabrėžė iki sutarties sudarymo pateikiamų duomenų, skaidrių sutarčių nuostatų ir aiškių įrenginių naudojimo instrukcijų svarbą; reikėtų aiškiai atkreipti dėmesį į susijusią riziką ir apsaugos priemones.

3.6. Reikia užtikrinti įrenginių ir susijusios programinės įrangos sąveikumą ir suderinamumą siekiant išvengti problemų ir suteikti galimybę vartotojams palyginti tiekėjus. EESRK pabrėžia, kad šis veiksnys taip pat yra itin svarbus stambioms įmonėms ir MVĮ sudarant vienodas sąlygas.

3.7. Galiausiai EESRK pasisako už pagarbą tinklo neutralumui ir ragina Komisiją vykdyti griežtą elgesio rinkoje stebėseną.

4. Vartotojų privatumas daiktų internete

4.1. Vartotojų gebėjimą patikrinti savo asmens duomenis ir privatumo pasirinkimus labai pagerino naujasis Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR) ⁽⁸⁾. Įrenginio naudotojas turi turėti teisę kontroliuoti, kaip naudojami jo sukurti duomenys ir kas gali su jais susipažinti, nes duomenų įvairovė, taip pat jų rinkimas ir sąsaja su kitais duomenimis reiškia, kad esama didelės grėsmės privatumui daiktų interneto ekosistemoje.

4.2. Negalima pamiršti poveikio, kurį gaminių, paslaugų ar subjektų gausa gali daryti privatumui ir duomenų apsaugai, kai jie autonomiškai perduodami dėl tarpusavio jungčių. Be to, tais atvejais, kai informacija yra tvarkoma arba performuluojama naudojantis pradiniais nekenksmingais duomenimis, galima tiksliai sužinoti, kokie yra asmens įpročiai, lankomos vietos, pomėgiai ir pasirinkimai, taip užtikrinama galimybė lengviau susipažinti su naudotojo profiliu ir jį sekti.

4.3. Teisinėmis garantijomis turi būti užtikrinama, kad naudotojai be jokių apribojimų galėtų naudotis visomis savo teisėmis į privatumą ir asmens duomenų apsaugą. Taip būtų išvengiama galimos žalos, pavyzdžiui, diskriminacinės praktikos, invazinės reklamos, privatumo praradimo ir saugumo pažeidimų. Kita vertus, vartotojai turi būti informuoti apie ekonominę savo duomenų vertę ir pasilikti sau teisę jais dalytis.

4.4. Kaip nurodyta BDAR, įmonės ir reglamentavimo institucijos turi reguliariai peržiūrėti asmens duomenų rinkimo taikymo sritį ir įvertinti, koku mastu tvarkomi duomenys yra proporcingi ir būtini paslaugai teikti. Įvairūs privatumo aspektai ir poveikis turi būti vertinami kiekviename bet kurio susietojo gaminio koncepcijos formavimo, projektavimo ir kūrimo etape, taip pat turi būti vertinama tinklo ekosistema, kurioje jis veikia (integruotoji privatumo apsauga). Taigi integruotosios privatumo apsaugos ir standartizuotosios privatumo apsaugos principai turi būti nuosekliai įgyvendinti daiktų internete.

4.5. Visi susietieji gaminiai galiausiai turi būti sukonfigūruoti pagal iš anksto parengtą modelį, grindžiamą aukščiausio lygio privatumo apsauga (integruotoji ir standartizuotoji apsauga), užkertant kelią nepageidaujamam naudotojų elgesio ir veiklos sekimui.

⁽⁷⁾ COM(2018) 246 *final*.

⁽⁸⁾ Galioja nuo 2018 m. gegužės 25 d.

4.6. Bet kuriuo atveju vartotojai turi turėti patikimų žinių, kokie duomenys yra renkami, kas gali su jais susipažinti ir kokių tikslu jie yra naudojami, kol sąsaja su gaminiu ar paslauga išlieka aktyvi, taip pat kokia privatumo politika yra taikoma ir ar naudojami algoritmai turi poveikio paslaugos kokybei, kainai ar galimybei ja naudotis.

5. Vartotojų ir įmonių saugumas daiktų internete

5.1. Daiktų interneto ekosistamai būdingos įrenginių tarpusavio sąsajos gali skatinti neteisėtų ar nepageidaujamų technologinių procesų kūrimą ir tapti pažeidžiamumą didinančia ir skatinančia erdve. Todėl reikia laikytis visapusiško požiūrio į saugumą, apimančio kiekvieną sistemos sudedamąją dalį.

5.2. Gaminių pasiūla ir su kibernetiniu saugumu susiję atnaujinimai turės būti pateisinami ir taikomi ne tik atskiriems įrenginiams, bet ir informacijos saugumo rizikai dėl tarpusavio jungčių su kitais daiktų interneto įrenginiais. Saugumo kokybės standartai neturėtų būti sušvelninti dėl tokių įrenginių gausos.

5.3. Šiuo atžvilgiu pasiūlyme dėl reglamento dėl ES kibernetinio saugumo agentūros⁽⁹⁾ nustatoma informacijos ir komunikacijos technologijų sertifikavimo sistema, kuria bus sudaromos sąlygos nustatyti įvairių rūšių gaminių, įskaitant daiktų interneto gaminius, savanoriško saugos sertifikavimo ir ženklavimo sistemas. Nors EESRK palankiai vertina šią priemonę, jis taip pat reiškia susirūpinimą, kad ji nėra privaloma.

5.4. Kibernetinio saugumo priemonės turėtų apimti riziką dėl bet kokio pažeidžiamumo lygio, visų pirma dėl įsilaužimų, neteisėtos prieigos ar netinkamo naudojimo, taip pat dėl mokėjimo būdų ir finansinio sukčiavimo. Šiuo atžvilgiu EESRK pritaria daugiašalei suinteresuotųjų subjektų ekspertų grupei suteiktai kompetencijai atsakomybės ir naujų technologijų srityje.

5.5. Be to, reikia apsvarstyti pavienių naudotojų saugos ir saugumo klausimą atsižvelgiant į grėsmę, pavyzdžiui, naudojimąsi artumu ar ta pačia dažnių juosta, riziką dėl elektromagnetinių laukų arba galimus trukdžius susietiems gyvybę palaikantiems įrenginiams. EESRK pritaria tam, kad būtų taikomos priežiūros ir prevencinio gaminio išėmimo iš apyvartos priemonės dėl grėsmės vartotojų sveikatai ir saugai arba asmeniniams ir ekonominiams jų interesams.

5.6. Įmonės turi patvirtinti su geriausia patirtimi suderintus standartus, pavyzdžiui, integruotojo saugumo ir standartizuotojo saugumo, ir leisti atlikti nepriklausomus išorės vertinimus. Saugumo ar duomenų saugumo pažeidimo atveju įmonės bus įpareigosotos apie tai pranešti, taip pat pateikti informaciją, susijusią su atsakomybe už padarytą žalą ir teisės aktų reikalavimų nesilaikymą.

5.7. Įmonės turi pateikti vartotojams paprastos ir prieinamos informacijos, kad jie galėtų priimti tinkamus sprendimus ir saugiai vykdyti veiklą, suteikiant jiems būtinus saugumo atnaujinimus per visą gaminio gyvavimo ciklą.

5.8. Reikia spręsti nuoseklių standartų, susijusių su daiktų interneto tinklais, trūkumo klausimą. Reikia įgyvendinti pažangias plačiajuosčio ryšio ir naujos kartos technologijas, kurios pagerintų esamą infrastruktūrą.

6. Pasiūlymai dėl veiksmų pagal viešąją politiką⁽¹⁰⁾

6.1. Vykdydamos savo pareigas, įvairios Europos Sąjungos teritorinės valdžios institucijos turi aktyviai dalyvauti rengiant daiktų interneto politiką ir veiksmų planus, siekiant suderinti įvairių suinteresuotųjų subjektų interesus numatant galimą neigiamą poveikį ir nuo jo apsaugojant. EESRK siūlo:

6.1.1. kurti bandymų aplinką (angl. *sand box*), t. y. fizines erdves, branduolius ir kt., bandomiesiems projektams ir koncepcijos pagrįstumo įrodymams. Jų tikslas turėtų būti išbandyti ne tik technologijas, bet ir reglamentavimo modelius⁽¹¹⁾;

⁽⁹⁾ Žr. COM(2017) 477 final.

⁽¹⁰⁾ Žr. Pasaulio banko grupės pranešimą „Daiktų internetas. Naujoji Vyriausybės ir įmonių platforma“ (angl. *Internet of things: The New Government-to-Business Platform*).

⁽¹¹⁾ Žr. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-and-eea-member-states-sign-cross-border-experiments-cooperative-connected-and-automated>.

- 6.1.2. finansuoti technologijų infrastruktūrą, kuria būtų suteikiama galimybė plėtoti novatoriškus daiktų interneto projektus pagal naująją programą „Europos horizontas“;
- 6.1.3. paskirti nepriklausomus institutus ir agentūras daiktų interneto projektų tarpininkais ir prižiūrėtojais. EESRK palankiai vertina atitinkamas priemones, nurodytas 2017 m. reglamente dėl kibernetinio saugumo, ir ragina Komisiją naudojantis biudžeto ištekliais veiksmingai skatinti standartizacijos procesus skaitmeninėje pramonėje ⁽¹²⁾;
- 6.1.4. skatinti viešąsias ir privačias bendradarbiavimo platformas ir partnerystę įtraukiant mokslininkų bendruomenę, pramonės atstovus ir vartotojus;
- 6.1.5. skatinti investicijas į vietos verslo modelių kūrimą siekiant pasinaudoti daiktų interneto teikiama nauda ir sudarant palankesnes sąlygas spręsti sudėtingų aspektų, pavyzdžiui, duomenų apsaugos ir nuosavybės, klausimus;
- 6.1.6. stiprinti gebėjimus verslo srityje siekiant bendros atsakomybės. Reikėtų užtikrinti, kad informacinių ir ryšių technologijų (IRT) produktuose ir paslaugose būtų įtvirtintas saugumas ir standartizuotoji bei integruotoji privatumo apsauga laikantis rūpestingumo pareigos principo, kuris propaguojamas naujajame reglamente dėl kibernetinio saugumo. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina planuojamus parengti **elgesio kodeksų** projektus reglamentui papildyti;
- 6.1.7. skatinti europines ir tarptautines standartizacijos iniciatyvas siekiant užtikrinti, kad daiktų interneto sistemos turėtų būtinus požymius, t. y. kad jos būtų patikimos, saugios, prieinamos, atsparios, prižiūrimos ir naudotinos. Visų pirma, standartizacija yra labai svarbi siekiant sparčiai įgyvendinti aukšto skaitmeninio lygio pramonės gamybos procesus;
- 6.1.8. užtikrinti, kad daiktų interneto naudotojai, visų pirma patys pažeidžiamiausi arba gyvenantys retai apgyvendintose vietovėse, turėtų įperkama, aukštos kokybės prieigą;
- 6.1.9. skatinti informuotumo didinimo kampanijas ir edukacines programas siekiant sudaryti įmonėms ir vartotojams palankesnes sąlygas naudotis daiktų internetu suteikiant jiems galimybę įgyti reikiamų įgūdžių ir gebėjimų ⁽¹³⁾ ir ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamoms grupėms ir įvairovei;
- 6.1.10. imtis švietimo srities iniciatyvų siekiant užtikrinti tinkamą prevenciją atsižvelgiant į tai, kad maži vaikai anksti atsiduria skaitmeninėje aplinkoje;
- 6.1.11. atlikti diagnostines analizes ir poveikio sritims, pavyzdžiui, naujiems tvarios gamybos ir vartojimo modeliams, tyrimus;
- 6.1.12. užtikrinti alternatyvaus ginčų sprendimo (ADR) ir elektroninio ginčų sprendimo (EGS) sistemų visišką įgyvendinimą ir veiksmingą naudojimą;
- 6.1.13. skatinti sukurti, įgyvendinti Europos kolektyvinio ieškinio pateikimo sistemą ir užtikrinti veiksmingą jos funkcionavimą. Ši sistema sudarytų galimybę pateikti ieškinius dėl uždraudimo ir gauti kompensaciją, kai dėl daiktų interneto naudojimo patiriama kolektyvinės žalos arba nuostolių, kaip tai numatyta naujų galimybių vartotojams dokumentų rinkinyje.
- 6.2. EESRK taip pat ragina Komisiją įvertinti tiesiogiai ar netiesiogiai su daiktų internetu susijusias taisykles ir, jei reikia, patobulinti esamus teisės aktus. Šiuo požiūriu **naujos galimybės vartotojams** taip pat turėtų būti sutelktos į susietuosius įrenginius, tinklus ir jų saugumą bei į duomenis, susijusius su tokiais įrenginiais.
- 6.3. Galiausiai EESRK pabrėžia, jog svarbu sukurti valstybių narių bendradarbiavimo ir veiklos koordinavimo mechanizmus siekiant veiksmingai ir vienodai taikyti numatytas taisykles, taip pat susitarimus, kuriuos Europos Sąjunga turi sudaryti už savo teritorijos ribų dėl įmonių būstinių ir paslaugų teikėjų buvimo vietos, ypatingą dėmesį skiriant keitimuisi geriausios praktikos pavyzdžiais. Reikia koordinuoti tarptautinę tarpvalstybinių duomenų srautų politiką, kad susijusios šalys savo nacionalinėje teisėje, tiek materialinėje, tiek procedūrinėje, galėtų nustatyti tokius pat aukštus apsaugos standartus.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽¹²⁾ OL C 197, 2018 6 8, p.17.

⁽¹³⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 36.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Tinkamesni DTV įvertinimo rodikliai. Pilietinės visuomenės indėlis“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2018/C 440/03)

Pranešėja: **Brenda KING**Bendrapranešėjis: **Thierry LIBAERT**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 2 15
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	194 / 2 / 3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. 2015 m. Europos institucijoms patvirtinus JT darnaus vystymosi darbotvarkę po 2030 m., EESRK vis ragina Komisiją parengti visa apimančią Europos darnaus vystymosi strategiją ir nustatyti konkrečius tikslus, uždavinius ir veiksmus, kurių reikia siekiant įgyvendinti 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT). Nepaisant to, kad ES atliko vieną vadovaujančių vaidmenų priimant Darbotvarkę iki 2030 m. ir kad DVT atspindi pagrindines ES vertybes – propaguoti socialinę, politinę, ekonomikos ir aplinkos darną, Europos Komisijai nepavyko parengti visa apimančios strategijos. Diskusijoms skirtas dokumentas „Siekiant tvarios Europos iki 2030 m.“, kuris turėtų būti paskelbtas iki 2018 m. pabaigos, – tai proga pabrėžti, kaip svarbu priimti visa apimančią Europos strategiją.

1.2. Kadangi šiuo metu nėra Europos darnaus vystymosi strategijos, kyla pavojus, kad Darbotvarkė iki 2030 m. nebus nuosekliai įgyvendinta nei ES, nei nacionaliniu lygmeniu. Gali būti, kad, sprendžiant su DVT susijusius klausimus, bus laikomasi skirtingo požiūrio, nes keletas valstybių narių jau rengia savo nacionalines darnaus vystymosi strategijas, o Europos strateginės programos arba bendrų įgyvendinimo gairių nėra.

1.3. EESRK palankiai vertina Eurostato pirmąją metinę 2017 m. darnaus vystymosi tikslų stebėsenos ataskaitą⁽¹⁾, kuri grindžiama 100 rodiklių rinkiniu taikant griežtus duomenų kriterijus. Vis dėlto, EESRK nustatė nemažai dabartinio rodiklių rinkinio trūkumų, į kuriuos ateityje skelbtinose Eurostato metinėse darnaus vystymosi tikslų stebėsenos ataskaitose reikėtų atsižvelgti.

1.4. EESRK ragina parengti rodiklius, kurie taptų politikos planavimo ir politikos formavimo pagrindu. Dabartinis rodiklių rinkinys nepadedą įvertinti, kiek trūksta iki uždavinių įgyvendinimo arba užtikrinti tinkamą pažangos peržiūrą. Būtina nustatyti konkrečius ES politikos uždavinius DVT pasiekti ir rodikliai turi būti tokie, kad būtų galima stebėti jų įgyvendinimą. Jeigu nebus konkrečių ES politikos uždavinių, ES nacionalinius veiklos rezultatus galėtų lyginti su geriausiais ir vidutiniais veiklos rezultatais.

⁽¹⁾ Sustainable development in the European Union: Monitoring report on progress towards the SDGs in an ES context („Darnus vystymasis Europos Sąjungoje. ES pažangos siekiant DVT stebėsenos ataskaita“). 2017 m. redakcija

1.5. EESRK taip pat nurodo tam tikrus techninius trūkumus, kuriuos reikia pašalinti siekiant užtikrinti, kad būtų taikomi geriausi rodikliai. Pavyzdžiui, kompleksinių rodiklių taikymo nepakanka informacijai apie sinergiją ir konfliktus tarp tikslų gauti. Šalutinis poveikis šalių partnerių darniam vystymuisi ir politinio suderinamumo tarp svarbių išorės ir vidaus politikos tikslų stebėseną taip nėra visapusiškai įtraukta.

1.6. Eurostatas ir nacionalinės statistikos tarnybos turi užtikrinti, kad jos taiko darnią rodiklių sistemą. Turėtų būti įgyvendinta visa apimanti ir integruota rodiklių sistema, kuri užtikrintų, kad DVT įgyvendinimas Europos ir nacionaliniu lygmeniu būtų patikimai stebimas.

1.7. Eurostatas ir nacionalinių statistikos institucijų žmogiškieji ir finansiniai išteklių rinkti naujus duomenis yra riboti, todėl ne visada pavyksta parengti naujus, labiau tikslius rodiklius. EESRK ragina skirti pakankamai išteklių šiai svarbiai trūkumo problemai spręsti.

1.8. EESRK ragina aktyviai įtraukti pilietinę visuomenę apibrėžiant rodiklius ir įvertinant ES pažangą siekiant tikslų. Dėl visa apimančio DVT pobūdžio būtinas kompleksinis įvairių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas.

1.9. EESRK rekomenduoja rodiklių rinkinį papildyti kokybine šešėline ataskaita, parengta glaudžiai bendradarbiaujant su pilietinės visuomenės organizacijomis, kad visi suinteresuotieji subjektai galėtų prisiimti didesnę atsakomybę už DVT. Kokybine informacija galima pabrėžti tendencijas, kurių nebūtų galima nustatyti taikant tik kiekybinius rodiklius. EESRK siūlo imtis vadovaujamo vaidmens koordinuojant papildomos kokybinės ataskaitos rengimą. Be to, EESRK siūlo Europos Komisijai bendradarbiauti organizuojant Europos DVT aukščiausio lygio susitikimą rezultatams įvertinti, įtraukiant visus atitinkamus suinteresuotuosius subjektus.

1.10. Darni strateginė programa taip pat reikalauja, kad ir kiti ES rodikliai (pvz., socialinių rodiklių suvestinėje nurodyti rodikliai arba Europos biologinės įvairovės rodikliai) būtų suderinti su Darbotvarke iki 2030 m. Visa apimanti strategija turėtų užtikrinti darnaus vystymosi tikslų, ES politikos sričių ir įvairių rodiklių rinkinių sąsajos apžvalgą.

1.11. EESRK ragina dabartinę ES valdymo sistemą pritaikyti Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimui. Visa apimančios ES darnaus vystymosi strategijos visapusiškas suderinimas su Darbotvarke iki 2030 m. užtikrintų, kad DVT būtų įtraukti į visų sričių ES politiką ir būtų sukurta ES ir nacionalinio lygmens DVT koordinavimo ir stebėsenos sistema. Pavyzdžiui, Europos semestro mechanizmas turėtų vykdyti stebėseną ir prisidėti prie darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo. Be to, ES politikos rengimas ir vertinimas (pvz., pagal Geresnio reglamentavimo darbotvarkę) turėtų būti pakoreguotas, kad DVT būtų visapusiškai įtraukti į politikos ciklą. Visi pasiūlymai dėl teisės aktų ir politikos pasiūlymai turėtų būti patikrinti darnaus vystymosi požiūriu, siekiant įvertinti poveikį DVT ir priimti sprendimą dėl pasiūlymo tinkamumo.

1.12. EESRK rekomenduoja, kad vienas iš Komisijos pirmininko pavaduotojų su specialia darbuotojų grupe, konkrečiu biudžetu ir darbo struktūra, apimančia visus Komisijos narius ir Komisijos padalinius, būtų atsakingas už DVT įtraukimą į visų sričių ES politiką. Be to, Europos Komisijos pirmininkas savo metiniame pranešime apie Europos Sąjungos padėtį turėtų pateikti informacijos apie padarytą pažangą ir apžvelgti tolesnius veiksmus, kurių reikia imtis įgyvendinant DVT.

1.13. Galiausiai, EESRK ragina susitarti dėl ES biudžeto, kuriame darnus vystymasis būtų pagrindinis tikslas. EESRK primena, kad galutinė 2021–2027 m. daugiamečių finansinė programa (DFP) parodys, ar ES bus pajėgi įvykdyti savo išsipareigojimus pagal Darbotvarkę iki 2030 m. 2018 m. gegužės mėn. Komisijos pasiūlymas parengtas teisinga linkme, tačiau galiausiai buvo praleista proga užtikrinti, kad Darbotvarkė iki 2030 m. taptų Europos darbotvarkės prioritetu.

2. ES strategijos nebuvimas

2.1. ES turėtų labiau išsipareigoti imtis savo vadovaujamojo vaidmens užtikrinant ir skatinant darnų vystymąsi. Iš tiesų, JT Darbotvarkė iki 2030 m. tiesiogiai atitinka pagrindinį **Europos Sąjungos tikslą** – skatinti didesnę socialinę, politinę, ekonomikos ir aplinkos darną tiek Europoje, tiek ir visame pasaulyje. Tačiau, nors ES ir jos valstybės narės pasirašė pasaulinę darbotvarkę, Europa atsilieka. Iki šiol ES ir daugelis valstybių narių nesugeba įgyvendinti darnaus vystymosi strategijos, siekiant užtikrinti, kad būtų pasiekti DVT.

2.2. Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnyje kalbama apie darnų vystymąsi: „Palaikydama santykius su platesniu pasauliu, Sąjunga <...> prisideda prie <...> tvaraus planetos vystymosi <...>“. Nors Sąjungos įvairių sričių, pvz., pramonės, transporto, energetikos, politikoje vis daugiau yra tam tikrų darnaus vystymosi elementų, trūksta užmojo ir finansavimo. Apskritai, EESRK apgailestauja, kad akivaizdžiai trūksta strategijos, politinio suderinamumo ir integravimo į bendrą ES politikos koordinavimą.

2.3. EESRK – vienintelė Europos lygmens institucija, kurios pagrindinis prioritetas yra darnus vystymasis. Europos Parlamentas neturi struktūros darnaus vystymosi klausimams spręsti, nors kai kurios frakcijos Darbotvarkę iki 2030 m. įtraukia į savo politinius prioritetus rengdamosi 2019 m. gegužės mėn. įvyksiantiems Europos Parlamento rinkimams. Kita vertus, Europos Komisija yra įkūrusi įvairių suinteresuotųjų subjektų platformą DVT įgyvendinti ir tai žingsnis teisinga kryptimi, tačiau neaišku, ar ši platforma gyvuos pasibaigus šios Komisijos kadencijai. Be to, EESRK ir anksčiau kalbėjo, kad reikia platesnio užmojo ir didesnio pilietinės visuomenės forumo nei tas, kuris yra galiausiai sukurtas ⁽²⁾.

2.4. Nacionaliniu lygiu, DVT planavimo ir įgyvendinimo mastas yra skirtingas ⁽³⁾. Kai kurios valstybės narės jau priėmė išsamias nacionalines darnaus vystymosi strategijas ir, tam tikrais atvejais, regioninės ir vietos valdžios institucijos, taip pat suinteresuotieji subjektai, jau vykdo darnaus vystymosi iniciatyvas, skirtas informuotumui didinti. Kyla pavojus dėl nacionalinių metodų nesuderinamumo, nes nėra jokio europinio pagrindo. EESRK ragina darnų vystymąsi įtraukti į nacionalinę politiką ir kad organizuota pilietinė visuomenė visapusiškai dalyvautų rengimo ir įgyvendinimo procese pagal visa apimančią ES strategiją.

3. Kas laukia ateityje

3.1. 2017 m. rugsėjo 13 d. Pirmininkas J.-C. Juncker paskelbė diskusijoms skirtą dokumentą „Siekiant tvarios Europos iki 2030 m. Tolesnė veikla, susijusi su JT darnaus vystymosi tikslais, įskaitant Paryžiaus susitarimą dėl klimato kaitos“, kuris bus paskelbtas 2018 m. žiemą. Pasirengimo etapu Komisija aptaria įvairių suinteresuotųjų subjektų platformos DVT įgyvendinti narių nuomones. Platformos nariai teikia pasiūlymus, kaip pagerinti ES valdymą, susijusį su DVT (pvz., priimti visa apimančią strategiją), ir politikos rekomendacijas bei siūlymus, kaip reikėtų plėtoti ES priemones politikai, stebėsenai ir atskaitingumui koordinuoti.

3.2. DVT įgyvendinimas apima ekonominius, socialinius, politinius ir aplinkosaugos tikslus, dėl kurių prireiks esminių pasikeitimų Europos visuomenėje ir ES institucijose.

3.3. Diskusijos apie Europos ateitį rengiantis 2019 m. Europos Parlamento rinkimams yra nepaprastai svarbios piliečių informuotumui apie darnų vystymąsi didinti. Europos politinės partijos savo rinkimų manifestuose turi laikytis tam tikros pozicijos ir spręsti su darniu vystymusi susijusius klausimus.

3.4. Be to, EESRK nuomone, būsima Europos Komisija ir naujasis Europos Parlamentas po 2019 m. Europos Parlamento rinkimų turėtų teikti pirmenybę klausimui, kaip geriau integruoti DVT į ES politikos sritis. EESRK primygtinai ragina Europos Parlamentą stiprinti savo pajėgumus, skirtus DVT pažangai stebėti ir prižiūrėti, ir priimti atsakomybę už tikslus. Kalbant apie Komisiją, taip pat rekomenduojama sustiprinti už darnų vystymąsi atsakingo Komisijos pirmininko pavaduotojo vadovaujantį vaidmenį ir pertvarkyti GD portfelių struktūrą taip, kad būtų aišku, kas už kokį DVT atsako.

3.5. Galutinis sprendimas dėl 2021–2027 m. daugiametės finansinės programos (DFP) parodys, ar ES sugebės įvykdyti savo išpareigojimus pagal 2030 m. darbotvarkę. DFP itin svarbi siekiant užtikrinti, kad DVT būtų įtraukti į visas politikos sritis. Šiuo 2018 m. gegužės mėn. paskelbtu Europos Komisijos pasiūlymu einama teisinga kryptimi, bet Darbotvarkė iki 2030 m. dar netapo Europos darbotvarkės prioritetu. Be uždavinio į visas politikos sritis įtraukti klimato klausimus, kurį siūloma šiek tiek išplėsti, pagal naująją DFP darniam vystymuisi turėtų būti skirti atitinkami finansiniai ištekliai ir taip pat

⁽²⁾ EESRK nuomonė „Tolesni tvarios Europos ateities užtikrinimo žingsniai“ (OL C 345, 2017 10 13, p. 91).

EESRK nuomonė „Europos pilietinės visuomenės darnaus vystymosi forumas“ (OL C 303, 2016 8 19, p. 73).

⁽³⁾ EESRK rengia darnaus vystymosi iniciatyvų nacionaliniu lygmeniu planą. Šalies suvestinė kiekvienai valstybei narei bus paskelbta EESRK interneto svetainėje.

užtikrinama, kad dėl finansavimo nenukentės DVT įgyvendinimas. Finansavimas turi būti skiriamas visiems DVT įgyvendinantiems subjektams, įskaitant valstybes nares, vietos valdžios institucijas, įmones ir NVO, kad būtų vykdomi inovatyvūs, kintamo masto projektai.

3.6. ES išgyvena vieną didžiausių politinių ir institucinių krizių ir susiduria su tokiais iššūkiais kaip didėjanti socialinė nelygybė, aplinkosaugos problemos ir nepasitikėjimas valdžia ir ES⁽⁴⁾. Kad tokia padėtis būtų ištaisyta, ES reikia naujo naratyvo, kuriuo remiantis būtų galima rasti konkrečius sprendimus mūsų visuomenei kylančioms problemoms. Vykstančios diskusijos dėl Europos ateities turėtų prisidėti prie šio naujo naratyvo, atsižvelgiant į Darbotvarkę iki 2030 m. ir 6-ąjį Europos scenarijų⁽⁵⁾, siekiant, kad ES taptų darnaus vystymosi varomąja jėga. Būtinai aktyvesnis vadovaujantis Europos valstybių vadovų vaidmuo, kad DVT taptų jų politinio diskurso ir Europos vizijos pagrindine dalimi.

3.7. Darbotvarkė iki 2030 m. grindžiama pagrindinėmis Europos vertybėmis – demokratija ir dalyvavimu, socialiniu teisingumu, solidarumu ir tvarumu, teisinės valstybės principų laikymusi ir žmogaus teisėmis tiek Europoje, tiek ir visame pasaulyje. Naujasis naratyvas darnaus vystymosi klausimu turėtų atsakyti piliečiams, kaip viešojo administravimo institucijos ir organizuota pilietinė visuomenė ketina patenkinti ekonominės, socialinės ir aplinkos gerovės lūkesčius.

4. Rodiklių klausimas

4.1. EESRK mano, kad ES DVT rodikliai turi apimti ne vien tik vertinimą, prisidedami prie politikos rengimo ir jos kūrimo, ir būti ne tik ataskaitų teikimo priemone. Rodikliai turėtų padėti ES politikos formuotojams apibrėžti būsimą politiką ir planuoti, kaip geriau pasiekti DVT. Rodikliai taip pat turi padėti politikos formuotojams nustatyti nukrypimus nuo pažangos įgyvendinant DVT ir laiku imtis būtinų politikos pakeitimų tikslams iki 2030 m. pasiekti.

4.2. EESRK mano, kad Eurostato 2017 m. *darnaus vystymosi tikslų ES kontekste stebėsenos ataskaita* yra gera pradžia, bet dar yra galimybių tobulėti. Ji turi būti toliau vystoma tobulinant rodiklius. Skirtingai nei kitos ataskaitos, dabartinis pažangos vertinimo metodas (t. y. 1 % teigiamų pokyčių), nesant kiekybinių ES uždavinių, gali būti klaidinantis, nes nėra jokios informacijos apie tai, ką reikia dar nuveikti, kad būtų pasiekti DVT. Pavyzdžiui, nors Eurostatas padarė išvadą, kad Europoje esama nemenkos pažangos siekiant 12 DVT⁽⁶⁾, kiti šaltiniai, pavyzdžiui, EBPO, daro kitokias išvadas⁽⁷⁾. Stebėsenos ataskaita turi geriau paaiškinti kompleksinį darbotvarkės pobūdį, dedant pastangas kiekvieną tikslą sustiprinti, o ne kurį nors iš jų sumenkinti. Nors kompleksiniai rodikliai ir svarbūs, tačiau jų nepakanka informacijai apie sąveiką ir konfliktams tarp tikslų pateikti. Be to, ataskaitoje reikėtų įvertinti šalutinį poveikį šalių partnerių darniam vystymuisi ir stebėti svarbių išorės ir vidaus politikos tikslų politinį suderinamumą. Galiausiai, rodikliai turėtų sudaryti galimybes palyginti įvairias Europos šalis, nustatyti įgyvendinimo skirtumus valstybėse narėse ir turėtų būti nuolat atnaujinami, kad būtų grindžiami pažangiausiais turimais mokslo duomenimis (žiniomis, informacija).

4.3. Siekiant nuoseklaus rodiklių rinkinio, kuris užtikrintų aiškią DVT įgyvendinimo ES lygmeniu apžvalgą, itin svarbu sukurti išsamią rodiklių sistemą, apimančią ir Europos, ir nacionalinį lygmenį. Pirma, dabartiniai rodikliai, skirti įvairioms politikos sritims ES lygmeniu, turi būti suderinti arba bent jau susieti su ES DVT rodikliais. Pavyzdžiui, tokie atitinkamų rodiklių rinkiniai kaip socialinių rodiklių suvestinė arba Europos biologinės įvairovės rodikliai turi būti susieti su ES DVT rodikliais, o jų ryšiai – aiškiai apibrėžti. Antra, nacionalinės darnaus vystymosi strategijos turėtų naudoti tuos pačius rodiklius arba bent jau rodiklius, panašius į ES DVT rodiklius. Kitokiu atveju, kils didelė rizika, kad valstybės narės taikys skirtingus metodus. Trečia, ES turi užtikrinti visapusišką JT aukšto lygio politiniam forumui darnaus vystymosi srityje informavimo tvarką. Reikia, kad Europos Komisija galėtų pateikti aiškią DVT įgyvendinimo ES lygmeniu ir visose valstybėse narėse apžvalgą.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Perėjimas prie tvaresnės Europos ateities“, SC/047 (OL C 81, 2018 3 2, p. 44).

⁽⁵⁾ http://www.foeeurope.org/sites/default/files/other/2017/6th_scenario_future_of_europe.pdf

⁽⁶⁾ 12 DVT. Atsakingas vartojimas ir gamyba.

⁽⁷⁾ Žr., pvz., EBPO. 2017 m. *Measuring Distance to the SDG Targets: an assessment of where OECD countries stand* („Ką dar reikia nuveikti, kad būtų pasiekti DVT uždaviniai. EBPO šalių padėties įvertinimas“).

4.4. EESRK nuomone, reikia spręsti problemas, susijusias su tam tikrais rodiklių apibrėžimo trūkumais. Eurostato ir nacionalinių statistikos institucijų žmogiškieji ir finansiniai ištekliai rinkti naujus duomenis yra riboti, todėl ne visada pavyksta parengti naujus tikslesnius rodiklius. Remiantis Europos statistikos valdymo patariamąsios tarybos 2017 m. metine ataskaita Europos Parlamentui, Europos statistikos sistemos kaina siekia 0,02 % BVP, ir, sumažinus žmogiškuosius išteklius dėl griežto taupymo, darbuotojų skaičius taip niekada ir nebuvo sugrąžintas į lygį iki ekonominės krizės⁽⁸⁾. Atsižvelgiant į uždavinius, susijusius su 17 DVT, siekiant patobulinti rodiklių rinkinį, didesnis prioritetas turi būti teikiamas darnaus vystymosi rodiklių rengimui ir pakankamai lėšų darnaus vystymosi rodiklių srityje turi būti skiriama Eurostatui ir nacionalinėms statistikos institucijoms. Taip bus galima įtraukti naujus rodiklius, dėl kurių gali tekti rinkti papildomų duomenų.

4.5. EESRK yra pastebėjęs keletą Eurostato dabartinio rodiklių rinkinio trūkumų, kuriuos reikia ištaisyti, geriausia būtų tai padaryti paskelbiant Eurostato 2018 m. *stebėsenos ataskaitą dėl pažangos siekiant DVT*. Tobulintinos sritys:

- objektyvesnis bendrų rezultatų vizualinis pateikimas, siekiant vengti klaidingo išpūdžio, jog Europai iš esmės gerai sekasi įgyvendinti DVT, nors tai prieštarauja kitų kokybinių arba teminių mokslinių tyrimų rezultatams ir piliečių vertinimams,
- didesnis dėmesys dabartinio Europos vystymosi modelio šalutiniam poveikiui, pavyzdžiui, remiantis Eurostato atliekamu darbu rodiklių srityje, ir Europos indėliui padedant šalims partnerėms pasiekti DVT,
- novatoriškesnis požiūris į DVT darbotvarkės nedalomumo suvokimą, remiantis ne vien tik kompleksiniais rodikliais, kurie patys savaime dar neparodo įvairių darnaus vystymosi aspektų disbalanso ir prieštaravimų bei tinkamos sistemos politikos nuoseklumui vertinti nebuvimo,
- daugiau duomenų apie verslo, vietos valdžios institucijų ir NVO veiklos rezultatus,
- daugiau informacijos apie valstybių narių veiklos rezultatus, susijusius su DVT, nes vidurkiai pateikia neišsamią informaciją. Nacionaliniu lygmeniu teikiama informacija taip pat yra svarbi atsižvelgiant į tai, kad valstybės narės turi išimtinę kompetenciją dėl keleto DVT,
- Geresni atskaitomybės už DVT įgyvendinimą rodikliai pagal 16⁽⁹⁾ ir 17⁽¹⁰⁾ DVT, pavyzdžiui, dėl pilietinės visuomenės erdvės Europoje⁽¹¹⁾ ir novatoriškų partnerystių,
- patikimesnė metodika pažangai įvertinti siekiant DVT, kai nėra europinio uždavinio, pavyzdžiui, lyginant vidutinius rezultatus su geriausių rezultatų pasiekusiomis valstybėmis narėmis arba kitais pakaitiniais uždaviniais, numatytais kituose tarptautiniuose išpareigojimuose arba atliktuose moksliniuose tyrimuose.

4.6. Nors ilgalaikė seka yra svarbi, rodiklius reikėtų peržiūrėti ir tobulinti remiantis naujai nustatytais sunkumais ir mokslo žinių pažanga, įskaitant naujus duomenis. Nors Eurostatas teisingai elgėsi siekdamas 2018 m. įtraukti naujus rodiklius, itin svarbu užtikrinti aiškų „atidėtų“ rodiklių įtraukimo procesą ir aiškiai jo terminus. Pavyzdžiui, turėtų būti parengtas veiksmų planas ir tvarkaraštis, skirtas siūlomam rodikliui „benamystės mastas ES“, kurį rekomendavo FEANTSA (Europos nacionalinių asociacijų, dirbančių su benamiais, federacija) ir kuris šiuo metu nurodomas kaip „atidėtas“.

4.7. Su Eurostato metine ataskaita susijusį organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį reikėtų stiprinti. Eurostatas turėtų daugiau konsultuotis su pilietine visuomene dėl rodiklių apibrėžimo proceso ir jų rengimo pažangos vertinimo. Apskritai su pilietine visuomene reikia pradėti konsultuotis pakankamai anksti, proceso pradžioje, kad būtų galima atsižvelgti į rekomendacijas, o Eurostatas turi paaiškinti, kodėl į pilietinės visuomenės rekomendacijas buvo ar nebuvo atsižvelgta.

⁽⁸⁾ 2017 m. ESVPPT metinė ataskaita, p. 25–26.

⁽⁹⁾ 16 DVT. Taika, teisingumas ir stiprios institucijos.

⁽¹⁰⁾ 17 DVT. Partnerystė siekiant tikslų.

⁽¹¹⁾ Remiantis tokiais esamomis metodikomis kaip *CIVICUS monitor*, <https://civicus.org/index.php/what-we-do/innovate/civicus-monitor>.

4.8. Kokios sritys yra stebimos, o kokios – ne, visų pirma rodiklių rengimas ir pasirinkimas, turi didelę politinę reikšmę⁽¹²⁾. Todėl Eurostato metinės ataskaitos rengimo tvarka turėtų leisti pilietinei visuomenei prisidėti prie kokybiško kriterijų išaiškinimo. Tai turėtų būti daroma pasitelkiant dažnai rengiamas „Eurobarometro“ apklausas, siekiant įvertinti, kaip piliečiai suvokia daromą pažangą.

4.9. EESRK supranta, kad pilietinės visuomenės pajėgumai statistikos srityje yra riboti, kad ji galėtų siūlyti naujus, Eurostato statistinių duomenų patikimumo kriterijus atitinkančius rodiklius. Tačiau pilietinė visuomenė gali apibrėžti naudingus rodiklius, kurie remiasi kitais šaltiniais, o ne Eurostato duomenimis. Pavyzdys – rodikliai, kuriuos rengia Darnaustystymosi sprendimų tinklas. Vis dėlto EESRK mano, kad pilietinės visuomenės organizacijos būtina remti pajėgumų didinimo priemonėmis, siekiant užtikrinti, kad jos galėtų geriau prisidėti prie diskusijų su Eurostatu.

4.10. Siekdamas užtikrinti ryžtingą naują naratyvą, pagrįstą pirmiau minėtais darnaustystymosi klausimais, EESRK siūlo Europos Komisijai ir Eurostatui patobulinti jų bendravimo DVT pažangos klausimais būdą. Eurostato ataskaitą nėra lengva skaityti ir ji nėra plačiai skelbiama, todėl reikėtų ieškoti naujų būdų, kaip geriau su ja supažindinti nespecialistų auditoriją ir piliečius. Kiti mokslinių tyrimų ir komunikacijos produktai taip pat turėtų būti ištirti kaip plataus užmojo informuotumo didinimo strategijos dalis. Pavyzdžiui, parengus Eurostato interneto svetainėje skirsnį „pilietinės visuomenės stebėseną“ būtų galima interaktyviai įsitraukti į DVT stebėseną.

4.11. EESRK pripažįsta, kad Eurostato metinėje ataskaitoje nėra kiekybinių duomenų ir jie negali būti į ją įtraukti. Siekiant sumažinti šį trūkumą (taip pat siekiant aktyvesnio pilietinės visuomenės dalyvavimo), EESRK siūlo DVT įgyvendinimo stebėseną papildyti atskira, nepriklausoma kokybine šešėline ataskaita, parengta glaudžiai bendradarbiaujant su pilietinės visuomenės suinteresuotaisiais subjektais. Šioje šešėlinėje ataskaitoje dėmesys turėtų būti skirtas a) Eurostato ataskaitos svarstymui ir analizei; b) Eurostato ataskaitos papildymui organizuotos pilietinės visuomenės teikiama kokybiniais duomenimis, ir c) informacijai apie tai, kaip organizuota pilietinė visuomenė supranta pažangą įgyvendinant DVT. EESRK šiuo metu atlieka tyrimą dėl pilietinės visuomenės dalyvavimo DVT stebėsenoje (turėtų būti baigtas iki 2018 m. lapkričio mėn.), kuriame bus konkrečiai išnagrinėta ir pasiūlyta metodika dėl šios Eurostato metinę ataskaitą papildančios ataskaitos parengimo.

4.12. Atskaitingumas yra DVT darbotvarkės pagrindas. Plataus užmojo DVT strategiją reikia papildyti tvirta atskaitomybės sistema, kurioje vienas svarbiausių vaidmenų tektų organizuotai pilietinei visuomenei. Todėl reikia geriau informuoti piliečius visoje Sąjungoje, taip pat rengti nuomonių apklausas ir diegti kitus piliečių grįžtamosios informacijos mechanizmus. Atsižvelgdama į tai, Europos Komisija (bendradarbiaudama su EESRK) turėtų su valstybėmis narėmis, Europos Parlamentu, pilietine visuomene, įmonėmis, regionų ir vietos valdžios institucijomis surengti aukščiausio lygio susitikimą DVT klausimais padėčiai įvertinti, ir įsipareigoti pradėti įtraukų nuolatinį dialogą su suinteresuotaisiais subjektais. Galiausiai reikėtų skatinti keistis gerąja patirtimi, kaip būtų galima įtraukti pilietinę visuomenę į DVT vertinimą. EESRK galėtų atlikti vieną svarbiausių vaidmenų remiant pilietinės visuomenės organizacijas keistis tokia patirtimi, kuriant sinergiją, plečiant žinias ir didinant informuotumą bei skatinant bendradarbiavimą.

5. DVT įtraukimas į ES valdymą

5.1. Dabartinė ES valdymo sistema turėtų būti pritaikyta taip, kad padėtų įgyvendinti Darbotvarkę iki 2030 m. Siekiant šio tikslo, visos ES institucijos turėtų imtis veiksmų užtikrinti koordinuotą darbą siekiant DVT.

5.2. Nepaisant Europos Komisijos pirmininko pavaduotojo vadovaujančio vaidmens, akivaizdu, kad keletas Komisijos padalinių nepakankamai aktyviai dalyvauja šiame procese ir tai stabdo pažangą. Tas pats pasakytina ir apie Parlamentą, kuris turi visuose komitetuose pradėti įtikinamą procesą DVT įgyvendinimo klausimams aptarti. Galiausiai, palankiai įvertinta Europos Vadovų Tarybos DVT klausimų darbo grupė turi užtikrinti, kad DVT būtų tinkamai įtraukiami į visus Europos Vadovų Tarybos svarstomus klausimus, pvz., susijusius su BŽŪP ateitimi, sanglaudos politika, transporto politika⁽¹³⁾, išorės santykiais⁽¹⁴⁾ ir kita DFP 2021–2027 m.

⁽¹²⁾ EESRK nuomonė „Tolesni tvarios Europos ateities užtikrinimo žingsniai“, NAT/700 (OL C 345, 2017 10 13, p. 91).

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė „Transporto vaidmuo įgyvendinant darnaustystymosi tikslus ir tolesnis poveikis ES politikos rengimui“ (OL C 367, 2018 10 10, p. 9).

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė „Atnaujinta partnerystė su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėmis“, REX/485 (OL C 129, 2018 4 11, p. 76).

5.3. Būsima visa apimanti ES darnaus vystymosi strategija turėtų labai svariai prisidėti prie DVT įtraukimo į visų sričių ES politiką ir sudaryti sąlygas DVT įgyvendinimui ES ir nacionaliniu lygmenimis koordinuoti ir stebėti. Kaip jau buvo minėta, strategijoje turėtų būti nustatyti uždaviniai, priemonės jiems siekti ir darnus rodiklių pažangai stebėti rinkinys. EESRK pritaria Tarybai, kad reikia sukurti „orientacinę rodiklių sistemą“⁽¹⁵⁾.

5.4. Kaip jau buvo minėta, šių orientacinių rodiklių sistema turėtų apimti visus atitinkamus, šiuo metu įvairiose politikos srityse taikomus Europos rodiklius ir nustatyti sąsajas tarp esamų rodiklių ir DVT rodiklių. Pavyzdžiui, Europos Komisija turėtų užtikrinti visišką suderinimą ir nuoseklumą tarp socialinių rodiklių suvestinės ir ES DVT rodiklių. Šiuo metu iš 12 socialinių rodiklių suvestinės rodiklių aštuoni yra visiškai arba iš dalies įtraukti į ES DVT rinkinį.

5.5. DVT koordinavimą ir stebėseną reikėtų įtraukti į Europos semestro procesą, kaip jau ne vieną kartą yra siūles EESRK (pvz., EESRK nuomonėse NAT/693⁽¹⁶⁾, NAT/700⁽¹⁷⁾, SC/047⁽¹⁸⁾ ir SC/050⁽¹⁹⁾). Turėtų būti numatyta ir tikrinimo dėl DVT įgyvendinimo strategijų tinkamumo valstybės narės lygmeniu tvarka. Nacionalinės valdžios institucijos turėtų gauti bendras gaires ir turėtų būti stebima, kad visos pastangos būtų suderintos. Be to, turėtų būti skatinama keistis geriausios praktikos pavyzdžiais tarp valstybių narių. Europos semestro taikymo sritis turėtų būti visapusiškai išplėsta, neapsiribojant vien tradiciniais ekonominiais aspektais – turėtų lygiai taip pat atsakingai visapusiškai apimti socialinius ir aplinkos aspektus, atsižvelgiant į būsimą visa apimančią darnaus vystymosi strategiją. Todėl konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos turėtų būti suderintos su DVT, taip pat su atlikta analize šalių ataskaitose pagal Europos semestro procesą.

5.6. Neseniai parengtos Struktūrinių reformų rėmimo programos (SRRP) tikslas – padėti valstybėms narėms įgyvendinti institucines, struktūrines ir administracines reformas. Tikimasi, kad SRRP ateinančiais metais teks svarbus vaidmuo. Kaip jau minėta EESRK⁽²⁰⁾ ir Falkenbergo ataskaitoje⁽²¹⁾, SRRP turėtų būtų vadovaujama prielaida, kad bet kokia remiama reforma turi būti suderinama su Darbotvarke po 2030 m. ir DVT.

5.7. Siekiant užtikrinti, kad DVT būtų įtraukti į visų sričių ES politiką, reikia atitinkamai pritaikyti Geresnio reglamentavimo darbotvarkę, kad būtų taikomas išsamus ir visa apimantis požiūris į DVT. EESRK mano, kad DVT principus reikėtų aiškiai paminėti geresnio reglamentavimo gairėse ir priemonių rinkinyje. Be to, reikėtų peržiūrėti geresnio reglamentavimo metodikas siekiant užtikrinti, kad jas taikant būtų galima vertinti ilgalaikius tikslus ir spręsti, ką dar reikia nuveikti DVT pasiekti. Galiausiai didesnę dėmesį reikia skirti politikos nuoseklumui kaip DVT įgyvendinimo priemonei, pavyzdžiui, pasitelkiant EBPO politikos suderinamumo darnaus vystymosi labai sistemą.

5.8. Teikiant pasiūlymus dėl naujų teisėkūros ar politikos iniciatyvų, Europos Komisija turėtų aiškiai nurodyti, kurių DVT yra siekiama, ir patikrinti šiuos pasiūlymus darnaus vystymosi požiūriu, kad įvertintų tikėtiną poveikį DVT (poveikio vertinimo proceso dalis, kuria siekiama įvertinti pasiūlymų ekonominius, socialinius ir aplinkosaugos aspektus). Reikėtų nustatyti pagrindines DVT įgyvendinimo problemas, kurias siekiama spręsti siūloma politika. Be to, vykdomos ES politikos stebėseną ir vertinimą reikėtų pakoreguoti taip, kad būtų galima įvertinti DVT įgyvendinimo pažangą ir rekomenduoti politikos pakeitimus, kurie leistų labiau skatinti DVT.

⁽¹⁵⁾ <https://www.consilium.europa.eu/media/23989/st10370-en17.pdf>

⁽¹⁶⁾ EESRK nuomonė „Darnaus vystymasis. ES vidaus ir išorės politikos planavimas“, NAT/693 (OL C 487, 2016 12 28, p. 41).

⁽¹⁷⁾ EESRK nuomonė „Tolimesni tvarios Europos ateities užtikrinimo žingsniai“, NAT/700 (OL C 345, 2017 10 13, p. 91).

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė „Perėjimas prie tvaresnės Europos ateities“, SC/047 (OL C 81, 2018 3 2, p. 44).

⁽¹⁹⁾ EESRK nuomonė „2018 m. metinė augimo apžvalga“, SC/50 (OL C 227, 2018 6 28, p. 95).

⁽²⁰⁾ EESRK nuomonė „Struktūrinių reformų rėmimo programa“ (OL C 177, 2016 5 18, p. 47).

⁽²¹⁾ *Sustainability Now! EPSC Strategic Notes*. Nr. 18 (2016 m.), https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/rapport_kff.pdf.

5.9. Darnaus vystymosi aspektą reikėtų įtraukti ir į Komisijos Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programą (REFIT). Dirbant pagal REFIT programą reikėtų užtikrinti, kad bet koks siūlomas ES teisės supaprastinimas ir atnaujinimas būtų nuoseklus ir prisidėtų prie DVT.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Europos kaimo vietovių indėlis į 2018-uosius Europos kultūros paveldo metus užtikrinant tvarumą bei miesto ir kaimo vietovių sanglaudą“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2018/C 440/04)

Pranešėjas: **Tom JONES**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 2 15
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	201/2/7
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

Išvados

- 1.1. EESRK visiškai pritaria tam, kad 2018-ieji būtų paskelbti Europos kultūros paveldo metais ir teigiamai vertina visas visų lygmenų rėmėjų ir organizatorių pastangas didinti matomumą ir propaguoti įvairų ir turtingą Europos kultūros paveldą ⁽¹⁾.
- 1.2. EESRK ragina visus suinteresuotuosius subjektus ir dalyvius vadovautis kuo platesne kultūros samprata ir įtraukti visus piliečius.
- 1.3. Šie metai turėtų būti skirti ne tik praeities pagerbimui, bet ir turėtų skatinti besikeičiančius, naujus ir drąsius žmogiškojo įkvėpimo ir įgūdžių raiškos būdus, kuriuos dažnai lemia atskirų šalių kaimo kultūros paveldo tradicijos.
- 1.4. Dvylika mėnesių – trumpas laiko tarpnis, tačiau tikimasi, kad šios papildomos pastangos ir investicijos paskatins piliečius sutelkti dėmesį į kultūros paveldo teikiamas galimybes kaimo vietovėse. Tai turėtų suteikti jiems pagrindą kaupti vėl gyvybingą, estetinį, socialinį ir ekonominį gerovės lobyną dabarties ir ateities kartoms. Metams įpusėjus daugiau kaip 3 500 projektų suteiktas Europos kultūros paveldo metų ženklas, o kaimo projektų procentinė dalis skiriasi priklausomai nuo regiono.
- 1.5. EESRK pritaria 2018 m. sausio mėn. nuskambėjusiam Europos kultūros ir meno aljanso raginimui Europos institucijoms ir valstybėms narėms užtikrinti „reikšmingą paramą daugiamečiame finansinėje programoje po 2020 m.“ Jis taip pat palankiai vertina Europos Komisijos 2018 m. gegužės mėn. biudžeto projekte pasiūlytą išsipareigojimą puoselėti kultūrą ir laikytis pagal naująją kultūros darbotvarkę priimtų išsipareigojimų ⁽²⁾.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė *Nauja kultūros darbotvarkė* (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/culture/news/new-european-agenda-culture_en

Rekomendacijos

1.6. Reikėtų oficialiai pripažinti kaimo kultūros paveldą ir visą jo turtingumą bei įvairovę, pirmiausia dėl jo savaiminės meninės vertės ir ekonominio ir socialinio indėlio į visų Europos piliečių gerovę ⁽³⁾.

1.7. Viešųjų finansavimo subjektų investicijomis reikėtų atsižvelgti ir į kaimo poreikius, kad planuojant naujus finansavimo šrautus būtų numatyta, jog pastarieji parems ūkininkų šeimų ir ūkių darbuotojų bei atskirų NVO, atstovaujančių atskiriems menininkams, folkloro grupėms, vietos veiklos grupėms arba socialinio ūkininkavimo įstaigoms (Care Farming) indėlių; būtina visapusiškai atsižvelgti į priemones, kurių reikia kaimo paveldo infrastruktūrai stiprinti.

1.8. Dabartiniai ES finansavimo šrautai, įskaitant Kaimo plėtros programą, turėtų vis didesnę reikšmę teikti horizontaliajai kultūros vertei ir remti kultūros projektus, kurie, be kita ko, saugo, remia ir gerina biologine įvairove pasižymintius kraštovaizdžius. Geri pavyzdžiai – ganyklinio ūkininkavimo atkūrimas ir atokių trobesių atstatymas Pirėnuose, vynuogynai Santorino saloje, bendrų ganyklų apsauga Šeica Mare (Rumunija), taip pat pagal LEADER įgyvendinamas migrantų integracijai remti skirtas kultūros projektas Lesbo saloje (Graikija). Žemės ūkio ir aplinkos programos ir toliau turėtų kurti dirbamos žemės buveines, o apstatyta aplinka turėtų pasiekti aukštesnius projektavimo standartus, kai atsižvelgiama į tradicinius kultūrinius ypatumus ir neprarandamas tinkamumas šiuolaikiniam naudojimui.

1.9. Tvarioms miškingoms vietovėms, miškams ir vandenų keliams reikėtų paramos priemonių, padedančių išvengti alinimo ir taršos. Reikia skirti lėšų siekiant išsaugoti apsaugines medžių ir krūmų juostas, kurios praeityje buvo pasodintos kaimo vietovėse (pavyzdžiui, Lenkijoje, įgyvendinant Dezydery Chłapowski koncepciją) ir kurios mažina dirvožemio eroziją ir išmetamą CO₂ kiekį, padeda didinti derlių ir praturtina kraštovaizdį.

1.10. Atviros dienos ūkiuose, mokinių išvykos į kaimą, parodos, amatų ir kitokios mugės bei kultūros šventės padeda miestų gyventojams geriau suprasti ir labiau vertinti kaimo vietas ir nusipelno viešojo finansavimo, kaip ir priemonės, kuriomis per kultūros projektus tiesiami tiltai tarp kaimo ir miesto gyventojų.

1.11. Reikėtų skatinti priemones, kuriomis siekiama inovatyviais šiuolaikiškais būdais supažindinti naujas kartas su kaimo kultūra ir tradicijomis bei įvertinti jų ekonominę ir socialinę naudingumą, dalijantis gerąja praktika ir ją puoselėjant. Reikėtų remti menininkus ir kitus inspiruojančius kultūros veikėjus, kartais iš kitų vietovių, kad jie padėtų bendruomenėms realizuoti visą vietos kultūros vertybių potencialą.

1.12. Daugiau investuojant į mokymą reikia spręsti prarandamų daugybės amatininkų igūdžių problemą, kad jie būtų perduodami iš kartos į kartą, naudojantis per ilgą laiką sukauptomis žiniomis ir skatinant inovacijas. Kaimo mokyklos turėtų ne tik supažindinti su užimtumo potencialą turinčiais kaimo ištekliais, bet ir ugdyti igūdžius, suteikiančius galimybę įsidarbinti kitur. Ne tik jauniems ūkininkams, bet ir visiems kaimo jaunuoliams kyla ypatingas uždavinys – būti versliais atliekant jiems tenkantį savo paveldo sergėtojų vaidmenį.

1.13. Kaimo kultūros paveldą reikėtų, be kita ko, propaguoti darnaus turizmo tikslais, kad miesto gyventojai išmoktų vertinti kaimo vietovių kultūros vertybes ir dažniau pasirinktų gyvenimą kaime ir darbą atokesnėse vietovėse.

1.14. Reikėtų skatinti prekybą kultūrine kaimo produkcija, įskaitant gastronomicinį paveldą, ir saugoti geografinės nuorodos statusą, suteikiant piliečiams kokybės ir atsekamumo garantijas.

1.15. Reikėtų skatinti, kad savanorystė, bendruomenės dalyvavimas ir socialinės įmonės, taip pat kaimo privačios įmonės, visų piliečių labui vystytų savo kultūrinę veiklą ir ją dalytųsi, taip pat skatintų kalbų ir dialektų įvairovę. Pažangiosios kaimo bendruomenės turėtų įvertinti savo vietos kultūros vertybių vertę ir potencialą ir ieškoti galimybių bendradarbiauti su kitur veikiančiomis panašiomis grupėmis, kad būtų skatinamas tarpusavio ryšių atsiradimas, taip pat stiprinant didesnių turizmo galimybių ekonominę naudingumą.

⁽³⁾ 2016 m. birželio 20–21 d. vykusio EESRK konferencija.

1.16. 2018-iesiems Europos kultūros paveldo metams pažymėti skirti projektai greičiausiai bus tęsiami ir ateityje, tačiau svarbu, kad, atsižvelgiant į ekonominius, socialinius ir kultūrinius veiksnius, būtų įvertintos kiekybinės investicijos ir jų rezultatai. Po Europos Parlamento ir Tarybos trišalių derybų, 2017 m. Kultūros metams buvo skirta apie 8 mln. EUR. Būtų teisinga, kad kiekybiškai išreikšta šios paramos dalis būtų skirta kaimo vietovėms.

1.17. Reikia atlikti daugiau tyrimų siekiant kiekybiškai įvertinti paveldo ir vykdomos kultūrinės veiklos naudą piliečių gerovei ir nustatyti jos kokybę, taip pat remti sprendimus dėl būsimų veiksmų. Užsispyrusiems paveldo gynėjams reikia paramos naujiems migrantams ir įvairioms kultūrinėms tradicijoms integruoti.

1.18. Būtina skubiai imtis veiksmų kuriant transporto jungtis ir skaitmeninę infrastruktūrą, nes tai labai svarbu siekiant skatinti kaimo vietovių apgyvendinimą ir kultūrinio turizmo vystymą.

2. Įžanga

2.1. Ši nuomonė konkrečiai skirta kaimo vietovių ir jose gyvenančių žmonių turimiems ištekliams ir gabumams, kuriais jie prisidės prie Europos kultūros paveldo, ir nagrinėjama, kaip ši plati kultūros samprata prisidėtų prie gyvybingesnio ir labiau klestinčio kaimo. Pritariame Europos kaimo paveldo chartijai, kuria skatinamas tvarus teritorijų planavimas⁽⁴⁾, ir 2016 m. Korko 2.0 deklaracijos teiginiui „Žemės tvarkymui tenka vienas svarbiausių vaidmenų gyventojų ir aplinkos sąsajoje. Politika turi skatinti kurti su aplinka susijusias viešąsias gėrybes, įskaitant Europos gamtos ir kultūros paveldo išsaugojimą.“

2.2. Reikia įvertinti šios iniciatyvos tinkamumą kaimo vietovėms, ir EESRK yra sunerimęs, kad mažos kaimų ir miestelių bendruomenės laiku negaus pakankamai informacijos, kad galėtų pasiruošti ir atskleisti juos supančių kultūros vertybių turtingumą. Šie metai turėtų būti skirti ne tik praeities pagerbimui, bet ir turėtų skatinti besikeičiančius, naujus ir drąsius žmogiškojo įkvėpimo ir įgūdžių raiškos būdus, kuriuos dažnai lemia atskirų šalių kaimo kultūros paveldo tradicijos.

2.3. Labai naudinga išvardyti kultūrinę veiklą ir pasimokyti iš sėkmingų projektų, tačiau pažymint 2018-uosius reikėtų numatyti naujų inovatyvių kultūrinių renginių, kurie remtųsi praeitimi ir šiuolaikiškai perduotų kultūros paveldą naujoms kartoms, suteikdami naujų galimybių kaimo vietovėms. Pagal programą „Kūrybiška Europa“ vykdomi du kaimo vietovėms skirti projektai – „Šaknys ir keliai“ ir „Maistas – kultūra“, kurie sėkmės atveju galės prisidėti prie mokymosi ir vystymosi.

2.4. Nors sunku kiekybiškai įvertinti kultūrinės veiklos ekonominę ir socialinę naudą (tiesiogiai su Europos kultūra yra susijusios daugiau kaip 300 000 darbo vietų), EBPO laikosi nuomonės, kad kultūra turėtų būti laikoma gerovės rodikliu, ir svarbu, kad 2018-ųjų Europos kultūros paveldo metų organizatoriai atliktų analizę, kuria būtų galima pagrįsti būsimas viešąsias investicijas. Turėtų būti aišku, kaip metų renginiams pavyko pasiekti kaimo ir atokias vietas ir kaip galima pasinaudoti sukaupta gerąja patirtimi, pavyzdžiui, įgyvendinant projektus *AlpFoodway*⁽⁵⁾ ir *Terract*⁽⁶⁾, ateityje nustatant prioritetus Europos ir regionų lygmenimis.

3. Bendrosios ir konkrečios pastabos

3.1. Kaimo kraštovaizdis, gamtinės geologinės sandaros mozaika ir žmogaus žemės ūkio, miškininkystės, su ežerais, upėmis ir gyvenviečių statybomis susijusios veiklos pėdsakas, yra bene didžiausias koks gali būti kultūros paveldas. Nacionaliniuose parkuose, „Natura 2000“ teritorijose, taip pat miesto prieigų žaliosiose erdvėse galima mėgautis grožio įvairove, iš kurios įkvėpimo sėmėsi ištisos menininkų, muzikantų, literatų, šokėjų kartos ir mes visi, nepatenkantys nė į vieną iš šių kategorijų. Komisijos Naujojoje kultūros darbotvarkėje gana mažai vietos skirta kaimo perspektyvoms. Tačiau

⁽⁴⁾ Europos Tarybos valstybių narių ministrų, atsakingų už teritorijų/regioninį planavimą, konferencijos (CEMAT) rezolucija Nr. 2 dėl Europos kaimo paveldo chartijos: *Tvaraus teritorijų planavimo skatinimas „Kaimo paveldas kaip teritorinės sanglaudos veiksnys“*, priimta 15-ojoje CEMAT sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 9 d., Maskvoje (Rusijos Federacija).

⁽⁵⁾ <http://www.alpine-space.eu/projects/alpfoodway/en/home>

⁽⁶⁾ <http://www.terract.eu/fr/>

joje teigiama, kad „kultūros ir gamtos paveldo atkūrimas ir tobulinimas prisideda prie augimo potencialo ir tvarumo. Integruotas kultūros vertybių ir gamtos išteklių valdymas skatina žmones atrasti abi šias sritis ir aktyviai jose dalyvauti.“ Nikaragvoje gyvenanti sumų tauta „gamta“ ir „kultūrą“ vadina tuo pačiu žodžiu. Tai yra ekologinis pilietiškumas.

3.2. Kaimo bendruomenės netgi suteikia pridėtinės vertės kraštovaizdžiui. Tuos kraštovaizdžius juk ir sukūrė vyrai ir moterys, kurie valdo ūkius ir miškus, juose dirba ir užsiima amatais. Tai ištisos kartos žmonių, kurie savo gebėjimus panaudoja, kad iš žemės ir vandens gautų maistą ir pastogę ir iš jų užsidirbtų. 19 a. Lenkijoje buvo sukurta iš žaliųjų plotų ir krūmų sudarytų apsauginių medžių juostų koncepcija, skirta apsaugoti dirvožemiui, kuris suteikia kraštovaizdžiui jam būdingą savitumą. Akmenimis ir šakomis jie žymėjo laukų ribas, statė ūkinius pastatus ir dirbtuves. Iš kartos į kartą jie rūpinosi vietinėmis gyvulių veislėmis, prisitaikiusiomis prie reljefo ir klimato, ir prižiūrėjo augmeniją. Jie sukūrė tik savo vietai būdingas gastronomijos ir folkloro tradicijas. Taip pat paveldėjome daug nuostabių pastatų – dvarų, pilių, bažnyčių, taip pat valstiečių trobų, kaimo gamyklėlių ir dirbtuvių – tokių, kaip kruopščiai restauruotos Šv. Fugatijaus liaudies muziejuje Velse. Panašios istorinės architektūros priežiūra dažnai vykdoma iš privačių investicijų, šiek tiek gyvybiškai svarbios paramos suteikia visuomenė ir labdaros organizacijos. Šiaurės Velse įgyvendinant inovatyvų projektą iš jūros dugno išgaunama atsinaujinančiųjų išteklių energija apšildomas Nacionaliniam patikos fondui priklausantis *Plas Newydd* dvaras ir taip sumažinamos jo išlaikymo sąnaudos⁽⁷⁾. Stengiantis išaukštinti praeitį ir dabartį reikėtų siekti idealistinio vaizdavimo ir tikrovės, kurią sudaro žmogiški vargai ir pastangos, pusiausvyros.

3.3. Labai vertiname visas pastangas patikimai išsaugoti šį paveldą, įskaitant tas, kurias deda Europos paveldo aljansas. Atkuriant paveldą reikia už planavimą atsakingų valdžios institucijų palaikymo, kad pastatai būtų pertvarkomi atsizvelgiant į jų ankstesnę paskirtį. Įgyvendinant pagal programą „Erasmus“ bendrai finansuojamą projektą REVAB rengiami mokymai, kaip būtų galima iš naujo panaudoti neberekalingus žemės ūkio statinius, taip išvengiant jų išnykimo.

3.4. Kaimo žmonės sukūrė savo pačių kultūrą, atspindinčią jų darbą, laisvalaikį ir socialinius iššūkius ir išreikštą visomis meno, sporto ir įprastos bendruomeninės veiklos formomis. Kaimo vietovės dažnai yra svarbūs mažumų kalbų ir dialektų įvairovės klodai. Kaimų, ūkių ir laukų vietovardžiai turi prasmingą reikšmę, kurią verta suprasti ir gerbti. Jie kūrė ir tebekuria vertingą palikimą visai visuomenei.

3.5. Tačiau jų ekonominė veikla taip pat evoliucionuoja ir kartais išnyksta. Ne visi kraštovaizdžiai yra išpuoselėti. Kai kuriuose pėdsakus paliko pramoninė veikla, karai ir plėšikavimas, kitus niokojo sausros, potvyniai ar gaisrai, o kai kuriuos netgi nualino nežabota ir koncentruota turizmo veikla. Visi jie gali kažką papasakoti ir iš jų istorijų galima pasimokyti. Norint sušvelninti klimato kaitos poveikį reikės pozityvios intervencijos, kuri išsaugotų įvairovę ir įvairių patirčių pasirinkimą. Ryšio su praeitimi išsaugojimas laikomas „viešųjų gėrybių teikimu“, ir kraštovaizdžiai nyks, jeigu nebus tvarios biologinės įvairovės, rūpestingo planavimo ir kontroliuojamos prieigos. Kaimo vietovėse gyventojų sumažėjus žemiau tvaraus lygio mažėja netgi meninis ir kultūrinis rezervas.

3.6. Eurostatas 2017 m. pažymėjo, kad daugiau nei trečdalis europiečių nedalyvauja kultūrinėje veikloje, todėl kultūrinio kaimo turizmo, susieto su sveikatinimo ir rekreacine veikla, vystymas yra ir bus svarbiausia miesto ir kaimo gyventojų jungtis. Geras kaimo ir miesto vietovių kultūrinės partnerystės pavyzdys yra Golvėjaus miestas, o Europos kultūros sostinių iniciatyva (pavyzdžiui, 2019 m. pasirinkti Plovdivas (Bulgarija) ir Matera (Italija)) turėtų visada atskleisti ne tik miesto, bet ir kaimo kultūrinius ypatumus. Velse paveldo organizacija *Heritage Statutory Body* (CADW), dalyvaudama 50 šalių apimančiame projekte, vykdo atvirų durų iniciatyvą, kuria siekiama padėti piliečiams neatsilikti nuo permainų ir geriau suprasti savo būtį: „norėdami ruoštis ateičiai, turime suprasti praeitį“.

3.7. Paminėtinas kitas žinių dalijimosi pavyzdys – Graikijoje Sotiris Marinis įsteigtas Meno ūkis⁽⁸⁾. Vakarų Manio kaime *Megali Mantinea* jis įrengė namelių medžiuose ir pastatė mokymo centrą, veikiančius pagal principą, kad „čia įgyjama patirtis moko apie mūsų kaimo ir kultūros paveldą“.

⁽⁷⁾ <https://www.bangor.ac.uk/studentlife/studentnews/gift-s-marine-renewable-visit-to-plas-newydd-18421>

⁽⁸⁾ <https://www.facebook.com/agroktima.artfarm/>

3.8. Kultūrinis kaimo turizmas yra esamas ir augantis ekonominių ir socialinių išteklių šaltinis ir pagrindas bendroms investicijoms. Atsakomybė už Europos kultūros paveldo apsaugą ir rėmimą priklauso nacionalinei, regioninei ir vietos kompetencijai ir labai svarbu, kad juo didžiuotųsi visuomenė. Europos institucijos gali propaguoti Europos bendrų vertybių supratimą ir skatinti bei skleisti gerąją praktiką bei bendrą patirtį⁽⁹⁾. Tradiciniai regioniniai kulinariniai receptai, alus ir vynai, kostiumai ir muzika kasmet sudomina tūkstančius užsienio lankytojų – tai patvirtino Berlyno žalioji savaitė⁽¹⁰⁾, ir padeda sujungti dabartį su praeitimi. Populiarėja tiesioginis kaimo gamintojų maisto ir amatų gaminių pardavimas ūkininkų turguose ir internetu, kaip pavyzdžiui, daro Suomijos REKO vietos maisto produktų grupė.

3.9. Vietos, kur galima pabūti vienam, klausytis paukščių ir juos stebėti ir patirti, kas yra miškas – susipažinti su miškų įvairove ir vaistinių augalų rūšimis – visa tai prisideda prie didesnio piliečių smalsumo, pažintinių galimybių ir gerovės. Galimybių ir atradimų spektro išplėtimas turėtų padėti išvengti pernelyg didelės lankytojų koncentracijos pažeidžiamose vietose. Tai sukuria pagrindinėmis kaimo vertybėmis paremtą pridėtinę vertę ekonomikai ir užimtumui atokesnėse vietovėse, t. y. vertę, kurią jau dabar labai vertina pažangieji kaimai ir bendruomenės. Lombardijos kalnų vietovėse įgyvendinamas projektas *AttivAree* stiprina žmonių bendrumo jausmą, skatinant geriau pažinti gamtos paveldą per meną. Jį vykdančiam pat atnaujinami viešnaugės namai ir didinamos apsisistojimo galimybės atokiuose kaimuose, pavyzdžiui, Lavenone⁽¹¹⁾. Kelionių agentūras reikėtų skatinti dirbti kartu su geografiniu požiūriu atokiuose vietovėse veikiančiais verslininkais ir socialinėmis įmonėmis, skatinant tvarų kultūrinį turizmą.

3.10. Kultūrinės informacijos sklaida ir pateikimas naudojant skaitmenines technologijas taps kūrybišku būdu iki šiol didėjusiam atotrūkiui tarp miesto ir kaimo, jaunimo ir vyresnių kartų sumažinti. Labai pagirtini tokie projektai, kuriais jaunimas skatinamas naudotis kalnų paveldu, pavyzdžiui, *YourAlps*⁽¹²⁾. Yra daug inovatyvių būdų kultūrinėms tradicijoms atskleisti – apie tai byloja vis daugiau naujų pavyzdžių, tokių kaip Danijos Astedo mieste vykdomas meninis projektas ir Šveicarijos Pfyno kaimas. Tai projektai, kurie atsirado vietos iniciatyva – juos įgyvendinant nustatomi vietos poreikiai, naudojami dalyvaujantieji procesai, kurie patys yra Europos kultūrinės tradicijos dalis. Reikia viešųjų ir privačių išteklių Europos, valstybės ir regionų lygmenimis, nes tik taip paspartinsime investicijas į panašias iniciatyvas.

3.11. Be to, vis dažniau naudojamos naujos skaitmeninės priemonės, pavyzdžiui, dabartinių ir ankstesnių konfliktų vietose, siekiant atkurti svarbius istorinius objektus, kurie išnyko pasitraukus žmonėms ar buvo sugriauti karo metu. Technologijos padeda tiksliau perskaityti antkapių užrašus ir blunkančius rankraščius⁽¹³⁾. Palankiai vertiname Komisijos planus dėl iniciatyvos „Digital4Culture Strategy“ ir tikimės, kad joje bus atsižvelgta į visus susijusius kaimo aspektus. Pavyzdžiui, įgyvendinant projektą MEMOLA, atliekamas trimatis senų drėkinimo vietų skenavimas, kad būtų galima tobulinti naujus drėkinimo procesus.

3.12. Reikia daugiau mokslinių tyrimų, kad suprastume, kodėl kultūrinė veikla svarbi žmonėms ir kokia gaunama nauda sveikatai bet kokio amžiaus žmonėms, o ypač kenčiantiems nuo fizinės ar psichikos ligos⁽¹⁴⁾, kol dabartinės „Erasmus+“ programos, pavyzdžiui, „TEMA Masters“, šiuo metu finansuoja geras mokslinių tyrimų galimybes. Europos kultūros metams skirtoje programos „Horizontas 2020“ aukšto lygio konferencijoje „Inovacijos ir kultūrinis paveldas“⁽¹⁵⁾ buvo paraginta dėti daugiau pastangų moksliniams tyrimams plėtoti, kad būtų nustatyti prioritetai ir geriausia praktika skatinant kultūrinę veiklą.

3.13. Labdaros ir filantropinių fondų remiamos iniciatyvos labai padėjo išsaugoti gamtos vietas ir jas palaikančią veiklą, dažnai per socialines įmones, kurios tvariai skatina kaimo vietovių plėtrą. Suomijos kultūros fondas remia priemonių, kuriomis siekiama užkirsti kelią žemės ūkio atliekų patekimą į Baltijos jūrą, mokslinius tyrimus. Jis bendradarbiauja su ūkininkais, remdamasis nuostata, kad didesnė biologinė įvairovė reiškia turtingesnę kraštovaizdį. Sveikintinos ir kitos labdaringos iniciatyvos, pavyzdžiui, Vello mokyklų kultūros paveldo patikos fondas, skatinantis

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė *Nauja kultūros darbotvarkė* (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

⁽¹⁰⁾ <https://www.grueneweche.de/>

⁽¹¹⁾ *AttivAree* projektas Lombardijos regione.

⁽¹²⁾ <http://www.alpine-space.eu/projects/youralps/en/home>

⁽¹³⁾ Andrew Skerrett projektas, su kuriuo supažindinta 2018 m. liepos 24 d. Kardife vykusiame tyrimo grupės posėdyje.

⁽¹⁴⁾ Innovate Trust – teigiami sodininkystės projekto *Field days organic* rezultatai.

⁽¹⁵⁾ https://ec.europa.eu/info/events/innovation-and-cultural-heritage-2018-mar-20_en

tarpmokyklinius kultūrinius konkursus, kurie įtraukia jaunimą į pasirinktos kultūrinės veiklos planavimą ir įgyvendinimą⁽¹⁶⁾. Galima paminėti pavyzdį, kai jaunimas tyrinėja savo kultūrinį paveldą – tai Pisku mokykla⁽¹⁷⁾ Rumunijoje, kuri yra ir specializuota paveldo mokykla ir seminarų bei konferencijų organizatorė. 2018 m. kovo mėn. pats EESRK buvo sukviestas mokinius iš mokyklų Europoje aptarti savo kultūrinių prioritetų remiantis šūkiu „Tavo Europa, tavo balsas!“⁽¹⁸⁾. Moksleiviai nusprendė: „Noriu gyventi Europoje, kuri vertina ir gina visas kultūros apraiškas, [...] noriu išvengti elitizmo ir populiarinti kultūrą [...], taip pat noriu galimybės kurti savo kultūrą [...]“. Pietų Italijos gyvenvietėje Giffoni apie 300 moksleivių kūrė filmus ir vaizdo siužetus, reklamuojančius jų regioną.

3.14. Viešųjų finansavimo subjektų investicijomis reikėtų atsižvelgti ir į kaimo poreikius, kad planuojant naujus finansavimo srautus būtų numatyta, jog pastarieji parems ūkininkų šeimų ir ūkių darbuotojų bei atskirų NVO, atstovaujančių atskiriems menininkams, folkloro grupėms, vietos veiklos grupėms arba socialinio ūkininkavimo įstaigoms (Care Farming), indėlių; būtina visapusiškai atsižvelgti į priemones, kurių reikia kaimo paveldo infrastruktūrai stiprinti.

3.15. Esama galimybių pateikti daugiau teminių ir geografinių nuorodų, kurių pageidauja kultūros turistai. Sveikintini bendri ženklodaros ir bendros prieigos projektai. Didelį ekonominį ir socialinį indėlį įneša kaimuose ir miesteliuose vykstančios žemės ūkio parodos, pavyzdžiui, Bilt Velse rengiama Karališkoji Velso mugė⁽¹⁹⁾, kuri pritraukia apie 240 000 lankytojų, ir *Hay on Wye* literatūros festivalis, kuris nedidelei kaimo vietai leidžia uždirbti maždaug 21 mln. svarų sterlingų. Atvirų durų dienos ūkiuose, mugės, kultūros festivaliai, pavyzdžiui, *Llangollen International Eisteddfod*, koncertai, eitynės, kokios rengiamos Vernė Belgijoje, siaurojo geležinkelio garvežių trasos, šiaurietiškas ėjimas ir tradicinio šokio trupės – visa tai labai prisideda prie kultūrinio kaimo paveldo išsaugojimo ir populiarinimo. Daugelį kartų apimantis savanorių dalyvavimas šiuose renginiuose pats savaime yra svarbi mūsų kultūros paveldo dalis. Pagyrimo nusipelno Europos savanorių centro ir nacionalinių bei regioninių savanorių organizacijų darbas skatinant kokybišką kultūrinę savanorystę ir jie skatinami tęsti savo vertingą veiklą, be kita ko, rengti sveikatos ir saugos mokymus, kad savanoriams ir turistams būtų užtikrinta saugi ir maloni patirtis.

3.16. Tačiau vis labiau trūksta patyrusių amatininkų, kurie perduotų savo žinias ir apmokytų naująją kartą, kaip saugoti ir vystyti šį įvairų paveldą. Prancūzijoje pradėta iniciatyva JEMA⁽²⁰⁾ nuolat propaguoja amatininkų darbą ir poreikį mokytis naujas kartas. Šio poreikio tenkinimas suteikia puikią progą kartoms bendrauti per kultūrą ir jos labui. Reikia numatyti daugiau praktinio mokymo ir įgytų įgūdžių pripažinimo dabartinėse ES ir nacionalinėse ar regionų programose, daug dėmesio skiriant ne tik esamiems amatų ir su aplinka susijusiems įgūdžiams, bet ir mentorystei, naujų metodų vystymui ir kultūriniam verslumui. Reikia remti menininkus ir kitus, kurie dirba su vietos kaimo ir miesto mokyklomis, įtraukiai plėtodami kultūros idėjas tarp įvairių kartų ir etninių grupių atstovų.

3.17. Kultūrinis kaimo paveldas yra neatsiejamas ir nuo dalyvaujamosios demokratijos. Europoje gabi bendruomeninio solidarumo ir izoliuotumo bei nepalankių sąlygų keitimo per bendruomenės veiklą tradicija – didelė dalis šių pastangų paremtos kultūra. Vietos darnios lyderystės stiprinimas ir vietos prioritetų įgyvendinimas pasitelkiant bendruomenės inicijuotą vietos plėtrą (CLLD) ir metodą „Leader“ papildo organizuotos pilietinės visuomenės grupių ir judėjimų veiklą. Socialinė ir kultūrinė veikla padeda sujungti žmones geografinėse vietovėse, kuriose yra mažai viešųjų ir privačių paslaugų. Savanoriško sektoriaus, kuris kartais yra vienintelis tokios veiklos vykdytojas, išsikišimo tradicija palaiko trapius ir pažeidžiamus žmogaus išlikimui būtino kraštovaizdžio gyvybingumą. Tokiai veiklai viešoji parama yra gyvybiškai būtina.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽¹⁶⁾ [https://jamesprotheroe.wordpress.com/Darren Park Primary School, Ferndale.](https://jamesprotheroe.wordpress.com/Darren-Park-Primary-School-Ferndale)

⁽¹⁷⁾ <http://piscu.ro/piscu-school/#>

⁽¹⁸⁾ <https://www.eesc.europa.eu/lt/our-work/civil-society-citizens-participation/your-europe-your-say>

⁽¹⁹⁾ <http://www.rwas.wales/royal-welsh-show/>

⁽²⁰⁾ *Journées Européennes des Métiers d'Art* <https://www.journeesdesmetiersdart.fr/>

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Subsidiarumo ir perteklinio reglamentavimo poveikis ekonomikai ir užimtumui“

(tiriamoji nuomonė, parengta ES Tarybai pirmininkaujančios Austrijos prašymu)

(2018/C 440/05)

Pranešėjas: **Dimitris DIMITRIADIS**

Bendrapranešėjis: **Wolfgang GREIF**

Konsultavimasis	ES Tarybai pirmininkaujanti Austrija, 2018 2 12
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	192/1/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujančios Austrijos prašymą pateikti tiriamąją nuomonę „Subsidiarumo ir perteklinio reglamentavimo poveikis ekonomikai ir užimtumui“. Šia nuomone sukuriama papildomos vertės ir pateikiama daugiau aspektų vykstančioms diskusijoms dėl geresnio reglamentavimo, kuriuo siekiama suteikti teisinio tikrumo, nustatyti aiškias taisykles ir užtikrinti, kad įmonės, piliečiai ir valdžios institucijos patirtų kuo mažesnę reglamentavimo našta⁽¹⁾. Tačiau įgyvendinant ES teisės aktus neturi būti abejojama dabartiniu valstybėse narėse nustatyto piliečių, vartotojų, darbuotojų, investuotojų ir aplinkos apsaugos lygiu.

1.2. EESRK pakartoja savo reikalavimą, kad su ateitimi susiję klausimai, įskaitant diskusijas dėl kompetencijų ir reglamentavimo lygio, turi būti sprendžiami nacionaliniu ir Europos lygmenimis, visapusiškai dalyvaujant socialiniams partneriams ir kitoms pilietinės visuomenės organizacijoms. Tai pamatinė daugiapakopės dalyvaujamosios demokratijos išraiška, todėl ES ir valstybėse narėse būtina stiprinti šiuos aspektus.

1.3. EESRK pabrėžia itin didelę subsidiarumo ir proporcingumo principų svarbą, siekiant užtikrinti visapusišką ir patikimą Europos teisėkūrą. Jis pabrėžia, kad ES turėtų sutelkti dėmesį į sritis, kuriose ES teisė duoda neabejotiną pridėtinę vertę. Todėl Europos Komisija turėtų nustatyti problemas, kurias tikrai efektyviausia spręsti ES lygmeniu. Tais atvejais, kai priimant sprendimus būtina tinkamai atsižvelgti į nacionalinius, regioninius ir vietos ypatumus, reikėtų užtikrinti, kad atitinkamos valdžios institucijos turėtų veiksmų laisvę siekdamas konkretizuoti tokius ypatumus, kartu aktyviai įsitraukiant ir atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant socialinius partnerius.

1.4. EESRK dėl sąvokos „perteklinis reglamentavimas“ esama įvairių nuomonių, kuriose taip pat atsiskleidžia įvairių subjektų požiūrių skirtumai. Nors aiškios apibrėžties nėra, „perteklinis reglamentavimas“ apskritai reiškia tokią padėtį, kai valstybės narės perkėlimo į nacionalinę teisę metu nustato griežtesnius nei ES teisės aktuose (daugiausia direktyvose) nustatytus minimaliuosius reikalavimus. Europos Komisija turėtų nustatyti gaires, kuriomis būtų siekiama padėti valstybėms narėms tinkamai į nacionalinę teisę perkelti atitinkamus teisės aktu nustatytus reikalavimus, kartu laikantis proporcingumo bei subsidiarumo principų ir sąžiningų konkurencijos sąlygų.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how_en#need.

1.5. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad – ypač atsižvelgiant į subsidiarumo ir proporcingumo principus bei laikantis ES teisės aktų – tik valstybės narės, siekdamos atspindėti savo ypatumus, turi kompetenciją nustatyti papildomas priemones, kurios nėra numatytos pagal ES (minimaliuosius) reikalavimus. Tokie sprendimai turėtų būti priimami skaidriai, pasikonsultavus su socialiniais partneriais ir suinteresuotaisiais subjektais, ir atitikti ES teisės aktus. Atsižvelgdamas į tai, EESRK neabejoja dėl valstybių narių suverenumo, laisvės ir atsakomybės nustatant nacionalinius įstatymus ir praktiką.

1.6. EESRK ragina ES institucijas ir valstybes nares imtis daugiau veiksmų siekiant sumažinti pernelyg didelę administracinę naštą, kad būtų paskatintas augimas ir tvarių darbo vietų kūrimas.

1.6.1. Rengiant 2021–2027 m. laikotarpio daugiametę finansinę programą (DFP), EESRK primygtinai ragina Europos Komisiją neatidėliotinai imtis priemonių mažinti nereikalingą administracinę naštą, dėl kurios kyla didelių kliūčių ESI fondų investicijoms – valstybės pagalbos, atitikties viešųjų pirkimų reikalavimams, audito praktikos srityse, be to, spręsti vėlavimo priimti universalias išsamias gaires arba netgi jų priėmimo atgaline data klausimus.

1.6.2. EESRK pabrėžia, kad nereikalinga reglamentavimo ir administracinė našta yra kliūtys kurti kuo didesnę naudą įmonėms, piliečiams ir valdžios institucijoms ir kuo labiau sumažinti jų patiriamas reglamentavimo sąnaudas. Jis primena, kad reglamentavimas turi būti supaprastintas, nuoseklus ir kokybiškesnis, gerai suvokiamas ir įgyvendinamas, būtinai įsitraukiant visų keturių lygmenų valdžiai – ES, nacionalinėms, regioninėms ir vietos valdžios institucijoms.

1.6.3. Kaip ir ankstesnėse nuomonėse⁽²⁾, EESRK rekomenduoja per Europos Komisijos poveikio vertinimus atlikti nuodugnų poveikio MVĮ tyrimą.

1.7. EESRK dar kartą pabrėžia, kad Europos minimaliaisiais standartais, ypač įgyvendinant ES socialinę, vartotojų ir aplinkos politiką, siekiama visoje ES suderinti gyvenimo ir darbo sąlygas kilimo kryptimi didinant konvergenciją. ES direktyvomis nustatyti minimalieji standartai neturėtų būti suvokiami kaip *aukščiausias lygis*, kurio niekada negalima viršyti perkeliant direktyvas į nacionalines teisės sistemas. EESRK nuomone, visuomenės pritarimui Europos integracijos procesui neturėtų kelti grėsmės reglamentavimo varžybos sunivelijuojant standartus. Visi sprendimai turi būti priimami skaidriai ir vedant atvirą dialogą su socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis.

2. Įvadas

2.1. ES Tarybai pirmininkaujanti Austrija paprašė EESRK pateikti tiriamąją nuomonę dėl subsidiarumo ir perteklinio reglamentavimo poveikio ekonomikai ir užimtumui.

2.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad prašymas pateiktas tiek dėl subsidiarumo principo, tiek dėl perteklinio reglamentavimo, ir juo išplečiama šiuo metu vykstant diskusija dėl geresnio reglamentavimo, dėl kurio EESRK išreiškė savo nuomonę įvairiose neseniai priimtos nuomonėse⁽³⁾.

2.3. Subsidiarumo klausimas pastaruoju metu tapo vėl reikšmingas, ypač paskelbus Baltąją knygą dėl Europos ateities. 2017 m. lapkričio mėn. Europos Komisijos pirmininko J.-C. Junckerio įsteigta Subsidiarumo ir proporcingumo darbo grupė pateikė ataskaitą su rekomendacijomis dėl geresnio subsidiarumo principų taikymo⁽⁴⁾.

EESRK mano, kad ataskaitos pobūdis tam tikrais aspektais yra ribotas, ir galvoja, kad taip yra dėl ribotos darbo grupės sudėties. Todėl jis primygtinai rekomenduoja, kad tolesniuose veiksniuose aktyviai dalyvautų pilietinės visuomenės atstovai. Komitetas mano, kad reikia neatidėliojant spręsti klausimą dėl Europos Sąjungos veiksmų proporcingumo ir – dar svarbiau – dėl sričių, kuriose ES turėtų imtis daugiau veiksmų, o kuriose – mažiau ar netgi visiškai juos nutraukti, taip, kad būtų atsižvelgiama į piliečių interesus, ekonomiką ir kitus visuomenės interesus.

2.4. EESRK laikosi požiūrio, kad šiuos su ateitimi susijusius klausimus būtina spręsti nacionaliniu ir ES lygmenimis, kartu dalyvaujant socialiniams partneriams ir kitoms pilietinės visuomenės organizacijoms. Jeigu rengiant ir įgyvendinant nacionalinę ir ES politiką jiems būtų suteikta tiek pat vietos, kiek vietos ir regioniniam lygmenims, būtų tiesiogiai prisidedama prie to, kad horizontaliojo subsidiarumo taikymas praktikoje būtų geriau matomas.

⁽²⁾ OL C 197, 2018 6 8, p. 1.

⁽³⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 1, OL C 13, 2016 1 15, p. 192, OL C 303, 2016 8 19, p. 45, OL C 487, 2016 12 28, p. 51 ir OL C 262, 2018 7 25, p. 22.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/report-task-force-subsidiarity-proportionality-doing-less-more-efficiently_1.pdf

2.5. EESRK palankiai vertina tai, kad ES Tarybai pirmininkaujanti Austrija pripažįsta vertę, kuri sukuriama į politikos veiksmų formavimą, įgyvendinimą ir vertinimą nacionaliniu ir ES lygmenimis įtraukiant didelę socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų praktinę patirtį. Tai pamatinė daugiapakopės dalyvaujamosios demokratijos išraiška, todėl ES ir valstybėse narėse būtina stiprinti šiuos aspektus.

2.6. Šiuo atžvilgiu EESRK ragina darbo grupę tinkamai atsižvelgti į jo nuomonės dėl subsidiarumo ir proporcingumo – tomis nuomonėmis grindžiamos ir šioje nuomonėje pateiktos pastabos ir rekomendacijos.

3. Subsidiarumo principas

3.1. Subsidiarumo principu, kaip nurodyta ES sutarties 5 straipsnyje, siekiama užtikrinti, kad ES veiksmams nebūtų viršijama tai, kas būtina siekiant Sutarties tikslų, ir kad ES veiktų srityse, kurios nepriklauso jos išimtinai kompetencijai, tik tais atvejais, kai teisėkūros priemonės tikslus galima veiksmingiau pasiekti ES lygmeniu, o ne nacionaliniu, regioniniu ar vietos lygmeniu.

3.2. EESRK pabrėžia, kad šie principai yra itin svarbūs viršnacionalinėje bendrijoje, tokioje kaip ES, ir itin palankiai vertina Lisabonos sutartimi nustatytas atitikties subsidiarumo principui priemones – nuo subsidiarumo peržiūros prieš priimančią teisėkūros procedūrą priimančią aktą iki nacionalinių teisėkūros institucijų pateikiamų skundų dėl subsidiarumo principo pažeidimų.

3.3. EESRK taip pat pabrėžia, kad visoms SESV numatytiems sritims būtina gerai veikianti Europa ir kad subsidiarumo principo negalima naudoti siekiant priešintis ES veiksmams, turintiems akivaizdžią Europos pridėtinę vertę, suteikti *a priori* viršenybę nacionaliniams metodams arba netgi iš anksto atitraukti ES iš pagrindinių politikos sričių. Reikėtų priimti tik tas taisykles, kuriomis sukuriama Europos pridėtinė vertė. EESRK mano, kad siekiant spręsti iššūkius, su kuriais šiuo metu susiduria žemynas, reikia ne grįžti prie nacionalizavimo siekiant mažesnio Europos Sąjungos vaidmens, o imtis ryžtingų veiksmų siekiant sukurti geresnę ir piliečiams palankesnę Europą, kuri taip pat skatintų sanglaudą.

3.4. EESRK pripažįsta, kad įgyvendinant ES teisės aktus valstybės narės atlieka itin svarbų vaidmenį į nacionalinę teisę perkeldamos direktyvas, kurios teisiškai įpareigoja siekti nustatyto rezultato, tačiau nacionalinės valdžios institucijos gali pasirinkti įgyvendinimo formą bei metodus ir, laikydamosi ES teisės, priimti sprendimą nustatyti aukštesnius standartus, jeigu, jų manymu, tai būtų naudinga. Be to, perkėlimas į nacionalinę teisę neturėtų trikdyti sąžiningos konkurencijos sąlygų tarp visų vidaus rinkos dalyvių, nes tai yra svarbu jos tinkamam veikimui.

3.5. Nors valstybės narės yra atsakingos už tai, kad direktyvos į nacionalinę teisę būtų perkeltos tiksliai ir laiku, Europos Komisija, kaip Sutarčių sergėtoja, turi užtikrinti tinkamą jų įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu. Šis atsakomybės pasidalijimo principas turi būti aiškiai juntamas jau pačioje teisėkūros proceso pradžioje – gerą įgyvendinimą lemia aiškus, skaidrus ir visapusiškas poveikio vertinimas, kuris yra naujojo ES teisės akto pagrindas, aiški ir paprasta pasiūlymo kalba ir realūs įgyvendinimo terminai.

3.6. EESRK įspėja, kad net ir tais atvejais, kai laikomasi minėtų reikalavimų, gali paaiškėti, kad įgyvendinimas nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis yra nepakankamas ir (arba) neveiksmingas. Šiuo atžvilgiu jis primena savo raginimą Europos Komisijai sistemingai pagal savo kompetenciją stiprinti savo veiksmus siekiant greičiau ir griežčiau reaguoti į atvejus, kai valstybės narės neteisingai į nacionalinę teisę perkelia ES teisės aktus arba jų neperkelia⁽⁵⁾, išbandžius visas bendradarbiavimo galimybes.

3.7. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad keletas teisinių ir politinių įsipareigojimų buvo įvertinti kaip peržengiantys ES institucijų kompetenciją ir įsikišantys į valstybių narių sritis ir pasirinkimus (pvz., nacionaliniai darbo santykiai ir profesinių sąjungų iniciatyvos; pensijos, sveikatos priežiūra ir kitos socialinės apsaugos sistemos ar profesijų reglamentavimas, pvz., sveikatos priežiūros sektoriuje).

(⁵) OL C 262, 2018 7 25, p. 22; OL C 18, 2017 1 19, p. 10.

Todėl EESRK vienodai prieštarauja ne tik tokiam ES institucijų kompetencijos peržengimui, bet SESV numatytų svarbių reglamentavimo sričių, pavyzdžiui, vartotojų apsaugos, aplinkos apsaugos standartų ir Europos socialinės politikos, perdavimui nacionaliniam lygmeniui prisidengiant subsidiarumo principu.

4. Nereikalingo reglamentavimo ir administracinės naštos vengimas. Perteklinis reglamentavimas

4.1. Diskusijos dėl perteklinio reglamentavimo.

4.1.1. Perkeldamos ES teisės aktus į nacionalinę teisę, valstybės narės kartais nustato griežtesnes arba toliau siekiančias priemones nei nustatyta pagal ES teisės aktų reikalavimus (daugiausia direktyvas) arba jos nepasinaudoja direktyvos suteikiamomis galimybėmis dėl galimo supaprastinimo. Šis reiškinys daugelyje dokumentų yra vadinamas „pertekliniu reglamentavimu“. Pirmuoju atveju tai laikoma „aktyviu pertekliniu reglamentavimu“, o antruoju atveju – „pasyviu pertekliniu reglamentavimu“.

4.1.2. EESRK perteklinio reglamentavimo klausimu esama įvairių nuomonių, kurios taip pat atskleidžia įvairių subjektų požiūrių skirtumus. Kai kurie suinteresuotieji subjektai tai supranta kaip nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis susikaupusį normų, gairių ir procedūrų perteklių, dėl kurio kyla nereikalinga administracinė našta ir kišamasi į numatomus politikos tikslus, kuriuos reikia pasiekti į nacionalinę teisę perkeltu reglamentavimu. Tačiau kiti suinteresuotieji subjektai laikosi nuomonės, kad stigmatizuotos sąvokos „perteklinis reglamentavimas“ vartojimas gali kelti riziką, kad bus ginčijami kai kurie pažangūs demokratiškai priimti ir į teisės sistemas įtraukti valstybių narių standartai, ypač darbo, vartotojų ir aplinkos teisės srityse, taip pat su laisvosiomis profesijomis susiję standartai.

4.1.3. Todėl EESRK ragina šioje nuomonėje laikytis pragmatiško ir subalansuoto požiūrio ir sutelks dėmesį į neutralesnę ir tikslesnę terminiją, laikantis 2016 m. gegužės mėn. tarpinstitucinio susitarimo dėl geresnio reglamentavimo.

4.2. Sąvokos „perteklinis reglamentavimas“ apibrėžtis.

4.2.1. EESRK siūlo tiksliau apibrėžti sąvoką „perteklinis reglamentavimas“. Tais atvejais, kai valstybės narės ES teisės akto turinį į nacionalinę teisę perkelia platesniu užmoju (turinio arba procedūrų prasme) arba stengiasi išlaikyti nuoseklumą su nacionaliniais teisės aktais, tai būtų galima vadinti „toliau siekiančiomis nuostatomis“, „griežtesnėmis nuostatomis“ arba „aukštesniais reikalavimais“. Sąvoka „perteklinis reglamentavimas“ turėtų būti vartojama tik tais atvejais, kai ES teisės aktą perkeliant į nacionalinę teisę jis nepagrįstai ir be reikalo papildomas, kai to negalima pateisinti vienu ar daugiau siūlomos priemonės tikslų arba kai sukuriama nereikalinga papildoma administracinė našta. Bet kuriuo atveju sąvoka „perteklinis reglamentavimas“ yra labai bendro pobūdžio, jos vertimas į daugelį nacionalinių kalbų yra klaidinantis ir ji turėtų būti pakeista daug konkretesniu terminu.

4.2.2. Nepaisant termino apibrėžties (net ir tais atvejais, kai terminas „perteklinis reglamentavimas“ gali būti vartojamas), EESRK pakartoja, kad ši sąvoka neturėtų būti vartojama konkrečiai kalbant apie:

- nusistovėjusių standartų ribojimą darbo, socialinių reikalų, vartotojų, aplinkos teisės ir panašiose srityse, į nacionalinę teisę perkeliant ir įgyvendinant ES teisės aktus,
- nacionalines priemones, kurios nėra susijusios (objektyviais arba laiko ryšiais) su ES teisės perkėlimu į nacionalinę teisę,
- ES teisės bendrųjų nuostatų sugriežtinimą jas perkeliant į nacionalinę teisę (pvz., nustatant konkrečias teises sankcijas pažeidimo atvejais),
- vienos iš keleto išskirtinių ES teisės perkėlimo į nacionalinę teisę alternatyvų taikymą,
- toliau siekiančias nacionalines nuostatas, kuriomis viršijami minimalieji standartai, remiantis ES teisės nekintamumo išlygomis,
- direktyvos turinio taikymą panašiais atvejais, siekiant užtikrinti, kad nacionaliniai įstatymai būtų suderinti ir nuoseklūs.

4.2.3. EESRK pakartoja, kad subsidiarumo principas leidžia valstybėms narėms taikyti griežtesnes priemones, pasinaudojant savo teise užtikrinti, kad būtų pasiekti įvairūs tikslai (pvz., ekonominiai, socialiniai ar aplinkos), ir parodyti savo išpareigojimą garantuoti aukšto lygio apsaugą, atsižvelgti į specialų teisinių priemonių, pavyzdžiui, direktyvų pobūdį, taip pat nevirsyti tam tikros kompetencijos ribų. EESRK pabrėžia, kad tokie griežtesni išpareigojimai turėtų būti prisiimami tik po skaidrių ir įtraukių diskusijų su socialiniais partneriais ir suinteresuotaisiais subjektais ir užtikrinant savitarpio supratimą bei subalansuotą sprendimų priėmimo procesą.

4.3. Perteklinis reglamentavimas ir geresnis reglamentavimas.

4.3.1. Įgyvendindama geresnio reglamentavimo darbotvarkę, Europos Komisija pripažįsta valstybių narių teisę nustatyti aukštesnius standartus nei numatyta ES teisės aktuose („perteklinis reglamentavimas“), tačiau yra susirūpinusi dėl to, kad šiuo atžvilgiu trūksta skaidrumo. Jungtinė Karalystė, Nyderlandai, Belgija, Vokietija ir Austrija sukūrė savo sistemas, pagal kurias nustatomi perteklinio reglamentavimo atvejai. Jungtinėje Karalystėje ir Nyderlanduose perteklinis reglamentavimas reguliuojamas centralizuotomis oficialiomis politikos priemonėmis, kuriomis siekiama skatinti ekonomikos augimą.

4.3.2. EESRK jokiu būdu neginčija esamų Sutarties nuostatų, ypač ES ir valstybės narės kompetencijų, bet pakartoja, kad svarbu laikytis „bendrųjų Sąjungos teisės principų, tokių kaip demokratinis teisėtumas, subsidiarumas ir proporcingumas, taip pat teisinio tikrumo“. Tai reiškia, kad, *inter alia*, reikia gerbti valstybių narių demokratinę suverenitetą, laisvę ir atsakomybę kurti nacionalinius įstatymus ir praktiką, kuria tinkamai atsižvelgiama į šiuo klausimu socialinių partnerių atliekamą vaidmenį. Komitetas nuolat ragina skatinti, kad kuriant Sąjungos teisės aktus būtų laikomasi paprastumo, aiškumo ir nuoseklumo ir kad būtų skaidresnis teisėkūros procesas.

4.3.3. EESRK ne kartą pabrėžė, kad „europinis reglamentavimas yra esminis integracijos veiksnys, o ne našta ar sąnaudos, kurias reikėtų mažinti. Priešingai, subalansuotas, proporcingas ir nediskriminacinis reglamentavimas užtikrina didelę apsaugą, paramą ir teisinį tikrumą visiems Europos suinteresuotiesiems subjektams ir piliečiams“⁽⁶⁾. EESRK pakartoja savo nuomonę, kad teisėkūra yra svarbiausias veiksnys siekiant įgyvendinti Sutarties tikslus ir sukurti tinkamas sąlygas pažangiam, tvariam ir integraciniam augimui, kuris teikia naudos visuomenei, verslui ir piliečiams⁽⁷⁾. Pagal SESV 3 straipsnį teisės aktais taip pat padedama didinti gerovę, saugoti bendrąjį interesą ir pagrindines teises, skatinti aukštą socialinės ir aplinkos apsaugos lygį ir užtikrinti teisinį tikrumą bei nuspėjamumą. Jie taip pat turėtų padėti išvengti konkurencijos iškraipymo ir socialinio dempingo⁽⁸⁾.

4.3.4. Kai direktyvos perkeliama į nacionalinę teisę, valstybės narės kartais įtraukia elementų, kurie nėra aiškiai susiję su atitinkamu ES teisės aktu. EESRK mano, kad šie papildymai turėtų būti aiškiai nurodyti arba perkėlimo į nacionalinę teisę įstatyme, arba su jais susijusiuose dokumentuose. Valstybių narių atliekamo ES teisės aktų papildymo, kai siekiama minimalaus suderinamumo, teisėtumą iš esmės būtina pripažinti tol, kol tai daroma skaidriai ir laikomasi nediskriminavimo ir proporcingumo principų. Yra daug perteklinio reglamentavimo atvejais laikytinų pavyzdžių, kai valstybėse narėse buvo perkeltos ne tik minimaliosios direktyvų nuostatos.

4.3.5. EESRK pabrėžia, kad tais atvejais, kai suderinimas yra minimalus, valstybės narės gali parengti nuostatas, kuriomis siekiama darbo vietų kūrimo, geresnių gyvenimo ir darbo sąlygų, tinkamos socialinės apsaugos, aukšto ir tvaraus užimtumo lygio ir atskirties mažinimo (SESV 151 straipsnis), MVĮ skatinimo ir plėtros ir aukštų sveikatos ir vartotojų apsaugos skatinimo standartų (SESV 168 ir 169 straipsniai), taip pat aplinkos srities apsaugos (SESV 191 straipsnis), tačiau kartu nesudarant nereikalingos reglamentavimo arba administracinės naštos.

4.4. EESRK mano, kad išvengti nereikalingos reglamentavimo ir administracinės naštos bus lengviau naudojantis šiomis priemonėmis:

- Rengdama Europos teisės aktus, Europos Komisija turėtų atlikti integruotus poveikio vertinimus, kuriuose būtų tinkamai atsižvelgiama į nereikalingą našta ir bet kokią kitą svarbų reglamentuojančio dokumento poveikį,
- ES teisės aktus kiekvienu konkrečiu atveju būtina vertinti atsižvelgiant į jų privalumus, kad būtų galima užtikrinti tikslinį suderinimą, priklausomą nuo aplinkybių – tai toks suderinimas, kuris tam tikrose srityse yra didesnis, o kitose – mažesnis. Atlikusi poveikio vertinimus Europos Komisija turi pateikti pasiūlymą dėl tinkamiausio suderinimo masto, atsižvelgdama į tai, ar reikia aukšto apsaugos lygio,

⁽⁶⁾ Žr., *inter alia*, EESRK nuomonės dėl programos REFIT 1.2 punktą, OL C 303, 2016 8 19, p. 45.

⁽⁷⁾ COM(2012) 746 *final*, p. 2.

⁽⁸⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 45, 2.1 punktas.

- perkeldamos į nacionalinę teisę ES teisės aktus valstybės narės nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis turėtų visiškai skaidriai nustatyti bet kokius papildomus reikalavimus, dėl kurių galimas neigiamas poveikis bendrajai rinkai, konkurencingumui ir augimui,
- tai, kad viena valstybė narė taiko ne tokias griežtas taisykles kaip kita valstybė narė, automatiškai nereiškia, kad pastarosios valstybės narės taisyklės nėra proporcingos ir suderinamos su ES teise. Kiekvienu konkrečiu atveju vertinimą turi atlikti pačios valstybės narės, atsižvelgdamos į visų suinteresuotųjų subjektų nuomonę ir visas reglamentavimo aplinkybes. Svarbi priemonė siekiant šio tikslo galėtų būti poveikio vertinimas,
- dėl visų papildomų reikalavimų, nustatytų perkeltant direktyvas į nacionalinę teisę, turėtų būti pateikiami dokumentai, kuriuose būtų nurodomos konkrečios priežastys, kodėl šių papildymų reikia.

4.5. Siekiant išvengti, kad įmonės ir kiti suinteresuotieji subjektai neatsidurtų nepalankioje konkurencinėje padėtyje analogiškų grupių kitose valstybėse narėse atžvilgiu, Europos Komisija turėtų nustatyti gaires, kuriomis būtų siekiama padėti valstybėms narėms tinkamai į nacionalinę teisę perkelti teisės aktu nustatytus reikalavimus, kartu laikantis proporcingumo bei subsidiarumo principų ir sąžiningų konkurencijos sąlygų. Šiuo atžvilgiu EESRK primena savo iškeltą reikalavimą perkėlimo į nacionalinę teisę atvejais kuo labiau įtraukti socialinius partnerius ir atsižvelgti į kitus susijusius interesus, o atliekant atitinkamus *ex post* vertinimus aktyviai įtraukti valstybės nares ir nacionalinius bei regioninius parlamentus⁽⁹⁾.

4.6. EESRK rekomendacijos dėl veiksmingo perkėlimo į nacionalinę teisę:

4.6.1. valstybės narės turėtų atkreipti dėmesį į atitinkamus įgyvendinimo terminus, siekdamas, kad užtektų laiko konsultacijoms su visais susijusiais suinteresuotaisiais subjektais.

- Valstybių narių darbo grupėse rengiant nacionalines pamatines pozicijas dėl pirminių derybų, reikia atkreipti dėmesį į teisės akto perkėlimo į nacionalinę teisę terminą,
- darbo grupės turėtų patikrinti, ar ES direktyvose nenumatyti du terminai – iki kada parengti nacionalinius įgyvendinimo teisės aktus ir iki kurios datos teisės aktas turi teisiskai įsigalioti,
- reikia laikytis perkėlimo į nacionalinę teisę termino ir jį stebėti per visą teisėkūros procesą,
- Europos Komisijos įgyvendinimo planais teikiama parama ir pagalba.

4.6.2. Konsultacijos

- ES lygmeniu naudinga gali būti Europos Komisijos per įgyvendinimo procesą teikiama pagalba (pavyzdžiui, rekomendacijos ir diskusijos ekspertų grupėse), kuri gali padėti siekti bendro sutarimo tarp valstybių narių,
- Europos Komisija turėtų pakoreguoti esamus perkėlimo į nacionalinę teisę metodus (gaires), siekdama ne tik užtikrinti, kad direktyvas perkeltant į nacionalinę teisę nebūtų prieštaraujama Europos Sąjungos teisei, bet ir garantuoti perkėlimo į nacionalinę teisę veiksmingumą,
- Europos Komisija galėtų toliau tobulinti savo teikiamas specializuotas internetines platformas (kaip antai esama elektroninė pranešimų sietis) ar elektroninę duomenų bazę, skirtą dalytis gerąja patirtimi dėl konkrečių ES teisės aktų. Reikėtų skatinti daugiapakopį valdymą ir į jį įtraukti visus susijusius suinteresuotuosius subjektus.

4.6.3. Terminija ir deleguotieji aktai

- valstybės narės raginamos patikrinti, ar viso derybų proceso Taryboje metu vartojama tiksli kalba, dėl kurios susitarta,
- ankstyvuojant derybų etapui privaloma kuo skubiau nustatyti pagrindinius terminus ir apibrėžtis,
- Europos Komisija turi atsižvelgti į nevienodas valstybėse narėse vartojamų terminų ir apibrėžčių reikšmes,

⁽⁹⁾ OJ C 262, 25.7.2018, p.22, pt. 1.2.

- konkrečiame teisės akte vartojamos apibrėžtys turėtų nuosekliai atitikti kituose ES teisės aktuose vartojamas apibrėžtis,
- deleguotiesiems aktams turėtų būti taikomi SESV 290 straipsniu nustatyti reikalavimai, pagrindinio teisėkūros procedūra priimamo akto tekste aiškiai ir konkrečiai nustatant apibrėžtis,
- rengti deleguotuosius aktus reikėtų svarstyti tik dėl neesminių teisėkūros procedūra priimto akto aspektų – tik šias dalis galima papildyti arba iš dalies pakeisti ⁽¹⁰⁾.

5. Konkrečios jautriosios sritys

5.1. Europos struktūriniai ir investicijų fondai (ESI fondai)

5.1.1. Europos Sąjungos sanglaudos politika, konkrečiai – struktūriniai fondai ir ypač Europos socialinis fondas, yra įgyvendinami sudėtingomis administracinėmis, institucinėmis ir reglamentavimo sąlygomis ir yra konkreti sritis, kurioje nereikalingas ir našta sukkeliantis perkėlimas į nacionalinę teisę gali daryti neigiamą poveikį ES politikai. Tokiomis aplinkybėmis užuot nacionalinėmis ir (arba) regioninėmis taisyklėmis tiesiog užtikrinus, kad būtų laikomasi minimaliųjų (Europos Sąjungos) reikalavimų, jie dažnai „papildomi“. Dėl daugelio tokių taisyklių sukuriama papildoma administracinė našta. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad papildomi reikalavimai dažnai grindžiami prielaida, kad jie yra svarbūs, naudingi, būtini ir yra demokratinio proceso rezultatas.

5.1.2. Rengiant 2021–2027 m. laikotarpio DFP, EESRK primygtinai ragina Europos Komisiją neatidėliotinai imtis priemonių kovai su nereikalinga administracine našta, dėl kurios kyla didelių kliūčių ESI fondų investicijoms – valstybės pagalbos, atitikties viešųjų pirkimų reikalavimams, audito praktikos srityse, be to, vėluojama priimti universalias išsamias gaires arba jos netgi priimamos atgaline data. Nereikalingos administracinės naštos sumažinimas arba išvengimas – bendra visų dalyvių atsakomybė.

5.1.3. Netinkama praktika gali sukelti pasitikėjimo trūkumą visoje ESI fondų įgyvendinimo sistemoje. Tokią praktiką sudaro rizikos vengimas visais lygmenimis; nenuoseklumas aiškinant skirtingų Europos Komisijos generalinių direktoratų pateiktus atsakymus; nuolatinės spragos derinant ESI fondų taisykles nacionaliniu, vietos ir regioniniu lygmenimis; baimė neatitikti valstybės pagalbos taisyklių; skirtingas požiūris į viešųjų pirkimų politiką ES (pabrėžiamas skaidrumas) ir nacionaliniu (pabrėžiamas ekonominis naudingumas) lygmenimis ir nevienoda nacionalinė administravimo kultūra.

5.1.4. Netinkama praktika taip pat gali neigiamai paveikti paramos gavėjus ir programas įgyvendinančias įstaigas, padidinti administracines išlaidas ir apsunkinti ESI fondų įgyvendinimą, juos padarant ne tokiais patraukliais. Nesant alternatyvių ginčų sprendimo sistemų gali būti daromas neigiamas poveikis įmonėms, ypač MVĮ – vėluojantys mokėjimai, nepakeliamas administracinė našta, netinkama kontrolė, atmesti projektai, negalėjimas imtis kolektyvinių veiksmų ir kt. Dėl šių priežasčių EESRK ragina sukurti specializuotas ginčų sprendimo sistemas.

5.1.5. Rekomendacijos dėl būsimų veiksmų 2021–2027 m. laikotarpiu:

5.1.5.1. sumažinti administracinę našta valdymo ir kontrolės srityje:

- ES ir nacionaliniu lygmenimis imtis neatidėliotinių veiksmų siekiant nustatyti ir, jei galima, pašalinti perteklinę praktiką, procesus ir procedūras ir pasiūlyti veiksmingesnių sprendimų, grindžiamų gerąja patirtimi,
- pasidalijamasis valdymas yra reikšminga ESI fondų sudėtingumo priežastis. Tais atvejais, kai ESI fondų administravimas ir kontrolė grindžiami nacionaliniais standartais („decentralizuotas valdymas“), reikėtų taikyti integruotą požiūrį,
- valstybės narės turėtų atlikti savo audito, valdymo ir kontrolės sistemų peržiūrą siekdamas aptikti ir pašalinti nereikalingas ir besidubliuojančias taisykles, kartu užtikrinamos teisingą ES lėšų panaudojimą,
- Europos Komisija, kurdama atitinkamas taisykles ir procedūras, turėtų labiau atsižvelgti į pagalbos intensyvumą ir skirtingų įgyvendinimo modelių ir mechanizmų (t. y. dotacijų, finansinių priemonių, supaprastintų išlaidų ir t. t.) ypatybes.

⁽¹⁰⁾ CES248-2013 (informacinis pranešimas) (OL C 13, 2016 1 15, p. 145).

5.1.5.2. EESRK ragina supaprastinti ir racionalizuoti valstybės pagalbos taisykles, be kita ko, pašalinant visas su jų taikymu susijusio netikrumo priežastis. Reikėtų apsvarstyti galimybę padaryti pakeitimus, jei reikia – taikytinų taisyklių pakeitimus, siekiant, kad panašūs ESI fondų projektai būtų tvarkomi taip pat kaip ESI fondais ir Europos Komisijos tiesiogiai valdomomis programomis, pvz., „Horizontas 2020“, finansuojami projektai. Kartu EESRK perspėja, kad reikia riboto skaičiaus aiškinimo ir gairių dokumentų bei klausimais ir atsakymais grindžiamų dokumentų, siekiant, kad jie netaptų dar vienu *de facto* teisės aktų sluoksniu. Jis rekomenduoja juos pakeisti plačiai taikoma gerąja patirtimi ir vengti taikymo atgaline data. Jis ragina Europos Komisiją susilaikyti nuo gairių, galiojančių visoms valstybėms narėms, grindžiamų prašymu arba problemomis vienoje ar kelete valstybių narių, rengimo.

5.1.5.3. Siekiant atsižvelgti į įvairius požiūrius sprendžiant viešųjų pirkimų taisyklių klausimus, EESRK rekomenduoja sukurti atitinkamų generalinių direktoratų ir Fondų atstovų bendrą darbo grupę, kuri, kai reikia, nuosekliai aiškintų taisykles ir teiktų nuoseklias konsultacijas bei laikytųsi vienodo požiūrio dėl finansinių pataisų.

5.1.5.4. EESRK laikosi požiūrio, kad įgyvendinant ESI fondus reikėtų geriau taikyti subsidiarumo principą ir leisti nacionalinėms valdžios institucijoms pačioms tikrinti, ar laikomasi nacionalinių taisyklių. Jis ragina valstybes nares visapusiškai pasinaudoti naujuoju programavimo laikotarpiu numatytais supaprastinimo alternatyvomis, susilaikyti nuo perteklinio reglamentavimo, kuris čia yra siejamas su visomis nereikalingomis laikomomis normomis, gairėmis ir įgyvendinimo procedūromis, susijusiomis su valdymo institucijų nustatytais politikos tikslais, ir šalinti nereikalingą administracinę našta.

5.2. Geresnio reglamentavimo link

5.2.1. EESRK pabrėžia, kad nereikalinga reglamentavimo ir administracinė našta sudaro kliūtis įmonėms, piliečiams ir valdžios institucijoms. Šiuo atžvilgiu Komitetas primena, kad reglamentavimas turi būti supaprastintas, nuoseklus ir kokybiškesnis, be to, gerai suvokiamas ir skaidriai įgyvendinamas, į jį būtina turi įsitraukti visų keturių lygmenų valdžia – ES, nacionalinės, vietos ir regioninės valdžios institucijos.

5.2.2. Kai kuriose valstybėse narėse veikia nacionaliniai komitetai, kuriems Vyriausybės turi pagrįsti griežtesnių teisinių nuostatų nei ES teisės aktuose nustatyti būtiniausi reikalavimai („perteklinio reglamentavimo“) reikalingumą. Valstybėse narėse, kuriose tokių institucijų nėra, nebūtina kurti naujų administracinių įstaigų, tačiau bet koku atveju ES standartus viršijančių reikalavimų priėmimo procesas šiose šalyse turėtų būti skaidrus.

5.2.3. Kaip ir ankstesnėse nuomonėse⁽¹¹⁾, EESRK rekomenduoja per naujų Europos teisės aktų poveikio vertinimus veiksmingiau atlikti poveikio MVĮ tyrimus. Jis ragina valstybes nares pasinaudoti alternatyvomis ir labai mažoms bendrovėms, laikantis ES teisės, nustatyti tam tikrų taisyklių išimtis. EESRK primena savo nuomonę, kad reglamentavimo naštos mažinimo tikslai turėtų būti grindžiami išsamiu vertinimu, įtraukiant pilietinę visuomenę ir vedant suinteresuotųjų subjektų dialogą. Tačiau įgyvendinant ES teisės aktus neturi būti abejojama dabartiniu valstybės narės piliečių, vartotojų, darbuotojų, investuotojų ir aplinkos apsaugos lygiu⁽¹²⁾.

5.2.4. EESRK pakartoja, kad pagal Sutartį įvairūs ES politikos tikslai yra lygiaverčiai ir homogeniški, ypač pabrėždamas labai konkurencingą socialiai atsakingą rinkos ekonomiką, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos, bei aukšto lygio aplinkos apsaugos ir aplinkos kokybės gerinimo.

5.2.5. EESRK ragina Europos Komisiją pagrįstais ir pateisinamais atvejais taip pat apsvarstyti galimybę naudoti paskatomis grindžiamus modelius, tarptautinius standartus ir gaires.

6. Poveikis užimtumui, vartotojų apsaugos ir aplinkos standartams

6.1. Pastaraisiais dešimtmečiais vartotojų, gamtos ir darbuotojų apsaugos srityse nustatyta daug visoje ES taikomų minimaliųjų standartų, kuriais siekiama Sąjungoje sukurti gerėjimo kryptimi didėjančią gyvenimo ir darbo sąlygų konvergenciją, t. y. didesnę socialinę konvergenciją, kaip nurodyta SESV 151 straipsnyje.

⁽¹¹⁾ OL C 197, 2018 6 8, p.1.

⁽¹²⁾ OL C 262, 2018 7 25, p. 22, 4.7.1 ir 4.8.3 punktai.

6.2. ES teisės aktų leidėjas sąmoningai paliko galimybę valstybėms narėms įgyvendinimo procese taikyti minimaliuosius standartus, kartu laikantis ES sutarties principų ir ypač nepažeidžiant proporcingumo. Todėl direktyvomis numatoma, kad valstybės narės per įgyvendinimo procesą gali atsižvelgti į savo taikomus aukštesnius standartus. EESRK pabrėžia, kad visais atvejais, kai valstybės narės nusprendžia siekti aukštesnių apsaugos standartų, tai turėtų būti daroma, be kita ko, atsižvelgiant į geresnio reglamentavimo principus.

6.3. Šie nacionaliniai standartai yra parengti vykdam demokratinius derybų procesus, į kuriuos dideliu mastu įsitraukia Europos Sąjungos ir nacionaliniai socialiniai partneriai, ir tokie standartai teikia naudą darbuotojams, vartotojams ir bendrovėms. Laikantis ES sutarties tikslų, nustatant tokius minimaliuosius standartus turėtų būti siekiama užtikrinti geresnį bendrosios rinkos veikimą, kartu nedarant neigiamo poveikio aukštesniam apsaugos lygiui nacionaliniu lygmeniu. Į minimaliuosius ES teisės standartus dažnai įtraukiamos netgi aiškios nekintamumo išlygos, pagal kurias nurodoma, kad direktyvos įgyvendinimas negali būti pagrindas sumažinti aukštesnius nacionalinius standartus iki Europos standarto. Tačiau tai nereiškia, kad nacionaliniai standartai yra išskalti akmenyje ir niekada negali būti pakeisti.

6.4. ES teisės aktų perkėlimo į nacionalinę teisę metu valstybės narės, atlikdamos poveikio vertinimus, galėtų patikrinti, kokie bus socialiniai, ekonominiai ir kitokie padariniai.

6.5. Socialinėje politikoje, taip pat vartotojų ir aplinkos apsaugos srityje, ES teisės aktai užtikrino, kad valstybėse narėse nebūtų atsisakoma aukštesnių standartų ir kad jie būtų išsaugomi, į poveikio vertinimus įtraukiant visus suinteresuotuosius subjektus. Šiuo atžvilgiu EESRK ne kartą pareiškė nuomonę, kad geresnio reglamentavimo darbotvarkės rezultatas turėtų būti itin kokybiški ES teisės aktai, kuriais nebūtų kenkiama pagrindiniams politikos tikslams arba kuriamas spaudimas panaikinti reglamentavimą socialinės ir aplinkos apsaugos standartų, taip pat pagrindinių teisių srityse⁽¹³⁾.

6.6. EESRK dar kartą pabrėžia, kad Europos minimaliaisiais standartais, ypač įgyvendinant ES socialinę politiką, siekiama visoje ES suderinti gyvenimo ir darbo sąlygas kilimo kryptimi didinant konvergenciją. ES direktyvomis nustatyti minimalieji standartai neturėtų būti suvokiami kaip aukščiausias lygis, kurio niekada negalima viršyti perkeliant direktyvas į nacionalinės teisės sistemas.

6.7. EESRK remia geresnio reglamentavimo procesą ir pripažįsta jo pridėtinę vertę. Be to, jis perspėja, kad tai jokiū būdu neturėtų būti naudojama kaip dingstis reikalavimams mažinti, ypač vartotojų, aplinkos, darbo teisės ir panašiose srityse, siekiant didinti gerovę, ekonomikos augimą ir tvarių darbo vietų kūrimą. EESRK įspėja, kad tai kurstytų vis skeptiškesnį plačiosios visuomenės požiūrį į ES. EESRK nuomone, visuomenės pritarimui Europos susivienijimo procesui neturėtų kelti grėsmės reglamentavimo varžybos sunivelijuojant standartus.

2018 m. rugsėjo 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽¹³⁾ OL C 262, 2018, 7 25, p. 169 (1.1 ir 3.4 punktai), OLC 303, 2016 8 19, p. 45, (2.1, 2.2 ir 2.5 punktai) ir OL C 13, 2016 1 15, p. 192 (2.4 punktas).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Atotrūkis tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje“**(Europos Parlamento prašymu parengta tiriamoji nuomonė)**

(2018/C 440/06)

Pranešėja: **Giulia BARBUCCI**

Europos Parlamento prašymu parengta tiriamoji nuomonė	Raštas, 2018 4 19
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2018 7 19
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	176 / 2 / 6
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Atotrūkio tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje priežasčių daug, tad imantis veiksmų reikia atkreipti dėmesį į įvairias sritis: švietimo sistemą nuo vaikystės iki suaugusiųjų amžiaus, darbo rinką, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, viešąsias paslaugas ir apskritai skaitmeninę takoskyrą. Rekomenduojama taikyti **plataus pobūdžio požiūrį**, aprėpiantį įvairius inovacijų aspektus (techninius, socialinius, kultūrinius ir kt.).

1.2. Atotrūkis tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje susijęs ne tik su technologijomis: tai ekonominė, socialinė ir kultūrinė problema, kurią reikia spręsti įvairiais lygmenimis įgyvendinant visapusišką politiką, kad lyčių nelygybės problema būtų sprendžiama sutelkiant dėmesį į jos giliausias socialines ir kultūrinės šaknis.

1.3. Svarbu imtis veiksmų siekiant padidinti **moterų skaičių MTIM**, nes tai taip pat gali padėti pagerinti kitų sektorių ir visos ekonomikos bei visuomenės padėtį. Be to, itin svarbu pripažinti vis didesnę su IRT susijusio ugdymo, įskaitant kompleksinių, verslumo, skaitmeninių ir **socialinių emocinių įgūdžių** (kaip antai empatija, kūrybiškumas ir sudėtingų problemų sprendimas) ugdymo svarbą. Tarpdalykinis švietimas ir į žmogų orientuoti socialiniai emociniai įgūdžiai bus būtini, ir švietimo sistemose į šiuos aspektus reikėtų atsižvelgti.

1.4. Švietimo srityje itin svarbu užtikrinti skaitmeninį raštingumą ir išsilavinimą visiems, sutelkiant dėmesį į mergaites, kad atotrūkis tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje būtų iš esmės panaikintas. Kovoiant su stereotipais labai svarbu pateikti daugiau **pavyzdžių apie moterų dalyvavimą** skaitmeninėje srityje.

1.5. Būtina skatinti moterų dalyvavimą užimant technines ir aukšto lygio darbo vietas, įveikiant švietimo ir profesines kliūtis ir stereotipus ir užtikrinant skaitmeninių įgūdžių mokymąsi visą gyvenimą, siekiant užkirsti kelią moterų atskirčiai darbo rinkoje.

1.6. Mokytojams ir dėstytojams turėtų būti sudarytos sąlygos naudotis IRT priemonėmis visais mokymo lygiais, kad būtų skatinamos demokratiškesnės ir įtraukesnės bei labiau individualizuotos švietimo ir mokymo sistemos.

1.7. Siekiant išvengti skurdo feminizacijos spiralės, turi būti užtikrinamos teisingos darbo sąlygos ir socialinė apsauga ⁽¹⁾. To ypač reikia vadinamojoje „trumpų projektų ekonomikoje“ (angl. *gig economy*) ⁽²⁾. Šiuo požiūriu pagrindinį vaidmenį atlieka socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos.

1.8. Tai, kad moterys dirba IRT kūrėjų darbo vietose, gali padėti įveikti šališkumą lyties atžvilgiu, kuris gali pasireikšti kuriant tam tikras technologijas.

1.9. Moterų verslumą reikia paremti, pašalinant kliūtis, trukdančias moterims savarankiškai dirbti ir gerinti prieigą prie socialinės apsaugos priemonių ir jų kokybę ⁽³⁾.

1.10. Siekiant išvengti priežiūros, darbo ir privataus gyvenimo ribų nykimo, reikėtų vykdyti „pažangaus“ darbo (darbo naudojant pažangiąsias technologijas) ir nuotolinio darbo stebėseną.

1.11. Siekiant įgyvendinti JT neįgalųjų teisių konvenciją (angl. UNCRPD) ⁽⁴⁾ svarbu užtikrinti, kad darbo rinkoje aktyviau dalyvautų **neįgalios moterys**.

1.12. Viešojo sektoriaus skaitmeninimas yra puiki proga skatinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje ir padėti joms atlikti su priežiūra susijusias pareigas; jis taip pat padeda įveikti su biurokratija ir prieiga prie viešųjų paslaugų susijusias kliūtis.

1.13. Svarbu kovoti su **lyčių stereotipais**: šią problemą reikia spręsti visose politikos ir kitose srityse sutelkiant dėmesį į jos giliausias socialines ir kultūrines šaknis.

1.14. Viena pagrindinių moterų dalyvavimo internetinėje veikloje ir socialiniuose tinkluose kliūčių yra **patyčios kibernetinėje erdvėje. Stambulo konvencija** dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo turi būti ratifikuota ir taikoma.

1.15. Visose politikos srityse nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygmeniu reikėtų atsižvelgti į moterų diskriminaciją skaitmeninėje srityje, kuri taip pat daro neigiamą poveikį ekonomikai ir apskritai visuomenei.

1.16. Viešoji politika turėtų būti formuojama atsižvelgiant į lyčių aspektą (integravimas). **Biudžeto sudarymas atsižvelgiant į lyčių aspektą ir sprendimų priėmimas per lyčių prizmę** gali būti naudingos priemonės šiuo aspektu.

1.17. EESRK ragina Europos Komisiją stiprinti specialiosios paskirties grupę „**Moterys skaitmeniniame pasaulyje**“ ir iniciatyvą „**Digital4Her**“. Svarbu kurti ir plėtoti moterims skirtus europinius tinklus skaitmeninėje srityje, skatinančius mergaites ir moteris rinktis studijas ir karjerą skaitmeninėje srityje.

1.18. Europos Komisija turėtų rekomenduoti ES šalims nustatyti nacionalinius siektinus tikslus ir rodiklius (metinė rezultatų suvestinė) padėčiai stebėti. Turėtų būti vertinamas padėties pagerėjimas ar pablogėjimas, be kita ko, pasitelkiant Europos lyčių lygybės instituto atliekamus mokslinius tyrimus. Pasinaudojus **Europos semestru**, valstybėms narėms galėtų būti pateiktos **konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos**.

⁽¹⁾ SOC/581 – EESRK nuomonė „Galimybės naudotis socialine apsauga“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 135).

⁽²⁾ Socialinė darbuotojų apsauga platformų ekonomikoje, Europos Parlamentas, 2017 12 7.

⁽³⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 45.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Neįgalių moterų padėtis“ (OL C 367, 2018 10 10, p. 20).

1.19. Siekdami panaikinti atotrūkį tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje, socialiniai partneriai atitinkamai lygmenimis yra išipareigoję didinti lyčių lygybę švietimo sektoriuje ir darbo rinkoje ir atlieka pagrindinį vaidmenį tai darant. Visų pirma itin svarbus vaidmuo tenka kolektyvinėms deryboms mokymosi visą gyvenimą srityje ir darbo rinkoje, sprendžiant su lyčių vaidmenimis susijusias problemas, didinant moterų vaidmenį priimant sprendimus ir dirbant įvairiose įstaigose, remiant profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir panaikinant vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą⁽⁵⁾.

1.20. EESRK rekomenduoja Europos Parlamentui pritarti šioms rekomendacijoms kitai EP kadencijai, nes ši tema yra itin svarbi būsimam Europos vystymuisi.

2. Įžanga

2.1. Lyčių nelygybė

2.1.1. Kalbėdamas Europos Parlamente apie Europos Komisijos politinius prioritetus Jean-Claude Juncker pareiškė, kad Europos Sąjungoje neturėtų būti **diskriminacijos** ir kad teisingumo ir pagrindinių teisių sritis turėtų būti vienas iš dešimties politinių prioritetų Komisijos darbe. **Lyčių lygybė** yra šios srities dalis, nors svarbų vaidmenį šioje srityje jau atlieka Pagrindinių teisių chartija, kurioje numatyta, kad „visose srityse turi būti užtikrinta moterų ir vyrų lygybė, įskaitant priėmimą į darbą, darbą ir atlyginimą“⁽⁶⁾. Mariya Gabriel, Komisijos narė, atsakinga už skaitmeninę ekonomiką ir visuomenės reikalus, pastaruoju metu apibūdino veiksmus, numatytus savo strategijoje, kurie padėtų padidinti moterų dalyvavimą skaitmeniniame sektoriuje. Todėl būtina užtikrinti tolesnę veiklą, susijusią su IT bendrovių pasirašyta deklaracija „**Digital4Her**“, nustatančią lyčių požiūriu subalansuotą ir įtraukią darbo kultūrą ir aplinką.

2.1.2. Moterys ir toliau patiria diskriminaciją darbo rinkoje ir apskritai visuomenėje. Iš **lyčių lygybės indekso**, pagal kurį vertinama nelygybė darbo, laiko, pinigų, žinių, galios, smurto ir sveikatos srityse, matyti, kad pažanga šiose srityse daroma lėtai: indeksas padidėjo nuo 62 punktų 2005 m. iki 65 punktų 2012 m. ir iki 66,2 punkto 2017 m.⁽⁷⁾. Tokios diskriminacijos priežasčių yra daug. Siekiant panaikinti disbalansą, atsirandantį dėl šios diskriminacijos, **Europos socialinių teisių ramsčio** pirmas skyrius yra skirtas lygioms galimybėms ir prieigai prie darbo rinkos, pripažįstant, kad lyčių lygybė ir lygios galimybės yra sritys, kuriose diskriminacija pasitaiko dažniau.

2.1.3. **Atotrūkis tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje** yra dar viena moterų diskriminacijos forma, kuri tikriausiai yra nepriimtina kliūtis moterims dalyvauti Europos visuomenės gyvenime. Dėl jo lėtėja Europos ateities ekonomikos, kuriai būdingas skaitmeninimas, augimas. Šiuo metu moterys mažiau naudojami skaitmeninėmis technologijomis nei vyrai: 68 % vyrų ir 62 % moterų reguliariai naudojami kompiuteriu ir internetu, 33 % vyrų ir 18 % moterų įdiegia programinę įrangą savo prietaisuose, 47 % vyrų ir 35 % moterų naudojami elektroninės bankininkystės paslaugomis⁽⁸⁾. Be to, nepaisant to, kad daugiau nei pusė visų absolventų yra moterys, vis dar mažiau jų studijuoja gamtos mokslus ir IRT: jos sudaro maždaug trečdali visų šio sektoriaus darbuotojų, o procentinės dalys skiriasi atsižvelgiant į konkretų darbą (8 % programinės įrangos srityje, 54 % – žemesnio lygio IT operatorių darbo vietose). Šia nuomone siekiama pateikti rekomendacijų ir pasiūlymų, kaip **įveikti disbalansą švietimo sistemoje ir darbo rinkoje**.

2.1.4. Taip pat moterims sunkiau naudotis internetu dėl **patyčių kibernetinėje erdvėje: priekabiavimas internete** kur kas labiau nukreiptas prieš moteris (EIGE duomenimis, priekabiavimą internete patiria 51 % moterų, palyginti su 42 % vyrų)⁽⁹⁾. **Stambulo konvencija** dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo turi būti ratifikuota ir taikoma.

⁽⁵⁾ Europos socialinių partnerių ETUC, *BusinessEurope*, CEEP ir UEAPME parengtas praktinio lyčių lygybės užtikrinimo priemonių rinkinys.

⁽⁶⁾ III skyrius, 23 straipsnis.

⁽⁷⁾ Europos lyčių lygybės instituto 2017 m. lyčių lygybės indekso ataskaita.

⁽⁸⁾ Žr. 2018 m. balandžio 17 d. EP rezoliuciją.

⁽⁹⁾ EIGE, „Jaunimas, skaitmeninimas ir lyčių lygybė: skaitmeninių technologijų mergaitėms ir berniukams suteikiamos galimybės ir jų keliami rizika“, 2018 m. (rengiama).

2.2. Skaitmeninimas ir skaitmeninė atskirtis

2.2.1. Skaitmeninimas yra ne tik technologinis, bet ir ekonominis, socialinis bei kultūrinis procesas.

2.2.2. Vykstant skaitmeninimui ES BVP kasmet galėtų pasipildyti 415 mlrd. EUR, o daugiau skaitmeninio sektoriaus darbo vietose dirbančių moterų galėtų papildyti ES BVP 16 mlrd. EUR per metus⁽¹⁰⁾. Be to, įmonėms sunku rasti IRT specialistų, tad skaitmeninėje srityje galima būtų suteikti daugiau įdarbinimo galimybių ir užtikrinti geresnę rengimą.

2.2.3. Vadinosios skaitmeninės takoskyros reiškiny vis dar neišnykęs: jis susijęs ne tik su ribota galimybe naudotis internetu ryšiu, bet ir pagrindinių įgūdžių, reikalingų norint naudotis IRT priemonėmis, stoka. Vienas skaitmeninės atskirties aspektų yra **skaitmeninė lyčių atskirtis**. Pagal lytis išskaidytais Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos duomenimis dėl 91 ekonomikos, 2017 m. bendra interneto skvarba tarp moterų buvo 44,9 %, palyginti su 50,9 % tarp vyrų; be to, Eurostato duomenimis, 2017 m. 71 % moterų galėjo namie naudotis internetu, palyginti su 74 % vyrų, o darbe – 29 % moterų ir 54 % vyrų⁽¹¹⁾. Šį klausimą svarbu nagrinėti ir darbo rinkos požiūriu (skaitmeninimas svarbus visiems darbuotojams), ir vartotojo požiūriu (technologijomis naudojasi visi).

2.2.4. Dažnai skaitmeninė atskirtis kertasi su kitomis diskriminacijos rūšimis: priklausymas etninei mažumai, gyvenimas kaimo vietovėje, buvimas imigrantu, neįgalioju, neturtingu ir pan. Technologijos gali padėti įveikti šias kliūtis ir padaryti pasaulį įtraukesniu visiems, tačiau jei šio proceso neskatina socialiniai partneriai, šios kliūtys gali dar labiau išryškėti.

2.2.5. Skaitmeninė lyčių atskirtis – tai ekonominis, socialinis, visuomeninis ir kultūrinis klausimas, kurį reikia spręsti įvairių lygmenų ir holistine politika, nes dėl to didėja lyčių nelygybė. Be to, lyčių nelygybės problemą reikia spręsti visose politikos ir kitose srityse, sutelkiant dėmesį į jos giliausias socialines ir kultūrinės šaknis.

2.2.6. Lyčių požiūriu taip pat įdomus kokybinis skaitmeninimo poveikis įgūdžių poreikiams (ir atitinkamai švietimui ir darbo rinkai), nes šiuo metu tam tikrose darbo vietose moterys dirba daugiau nei kitose, įskaitant STEM (gamtos mokslus, technologijas, inžineriją ir matematiką). Būtina imtis veiksmų siekiant padidinti moterų skaičių gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos srityse.

2.2.7. Tačiau taip pat reikia pripažinti skaitmeniniame amžiuje visuose sektoriuose didėjančią socialinių emocinių įgūdžių svarbą: pagrindinis dirbtinio intelekto ir daiktų interneto ypatumas yra tai, kad mašinos tampa jautresnės ir pažangesnės, o žmogiškoji darbo jėga tampa nepakeičiama tik jeigu konkuruoja su mašinomis tikraisiais žmogiškaisiais įgūdžiais, kaip antai gebėjimu prisitaikyti prie pokyčių ir bendradarbiauti. Šiandienos visuomenėje empatijos, kūrybiškumo ir sudėtingų problemų sprendimo dažniau mokomos ir susijusius įgūdžius plėtoja mergaitės, o ne berniukai⁽¹²⁾. Rekomenduojama taikyti daugiadalykį požiūrį aprėpiant įvairius inovacijų aspektus (techninius, socialinius, kultūrinius ir kt.), siekiant ne tik kovoti su rizika, bet ir užtikrinti, kad moterys naudotųsi skaitmeninimo galimybėmis.

2.2.8. Ypatinę dėmesį reikia skirti neįgalioms moterims, kurių padėtis „blogesnė ne tik už moterų be negalios padėties“⁽¹³⁾. Todėl svarbu užtikrinti „lygias galimybes neįgalioms moterims ir mergaitėms naudotis įvairiais IRT įrangos komponentais ir dalyvauti informacinėje visuomenėje“⁽¹⁴⁾.

⁽¹⁰⁾ Vessela Karloukowska, CNECT GD, specialios paskirties grupė „Moterys skaitmeniniame pasaulyje“, Europos Komisija.

⁽¹¹⁾ Eurostato duomenys.

⁽¹²⁾ Martha Ochoa (UNi Global Union), „Kelias skaitmeninimo link užtikrinant lyčių lygybę“.

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė „Neįgalių moterų padėtis“ (OL C 367, 2018 10 10, p. 20), 2.1 dalis.

⁽¹⁴⁾ Ten pat, 5.3.6 dalis.

3. Atotrūkis tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje švietimo sistemoje

3.1. **Švietimo sistema** yra pagrindinė politikos sritis, kurioje reikia imtis veiksmų. Sumažėjo moterų, siekiančių igyti IRT aukštąjį išsilavinimą, skaičius palyginti su 2011 m.⁽¹⁵⁾. Norint suteikti moterims galimybes aktyviai dalyvauti visuomenės vystymosi veikloje, naudotis skaitmeninio pranašumais ir neatsilikti, būtina visais lygmenimis gerinti jų skaitmeninį raštingumą ir įgūdžius. Neįgalios moterys turėtų turėti teisę į kokybišką įtraukų išsilavinimą. Reikia kovoti su kultūriniais ir kalbiniais stereotipais priskiriant mergaitėms kitokius pavyzdinius vaidmenis, ypač medijų srityje. Be to, **IRT priemonės gali būti naudojamos mokymo ir klasės veikloje.**

3.2. **Pradinėje mokykloje** būtina užtikrinti skaitmeninį raštingumą ir ugdymą visiems, be kita ko, siekiant užtikrinti būsimų vyrų ir moterų gebėjimus prisitaikyti prie sparčiai kintančių technologijų. Remiantis Tarptautinio moksleivių vertinimo programa (PISA), pagal kurią matuojama penkiolikmečių mokymosi pažanga EBPO šalyse, apie karjerą STEM sektoriuose svajoja beveik keturis kartus daugiau berniukų nei mergaičių⁽¹⁶⁾. ELGE tyrimo duomenimis, visoje ES 3–15 % paauglių berniukų nori tapti IRT specialistais ir tik keturiose ES šalyse jais nori tapti 1–3 % paauglių mergaičių. Be to, net jeigu jaunimo skaitmeniniai įgūdžiai ES tarp berniukų ir mergaičių vienodi, berniukai vis tiek jaučiasi labiau užtikrinti dėl savo skaitmeninių įgūdžių ir tai vėlgi klaidingo supratimo ir lyčių stereotipų problema⁽¹⁷⁾. „EESRK primena valstybėms narėms, kad reikia investuoti į nediskriminacines ir įtraukias švietimo sistemas“⁽¹⁸⁾.

3.3. Svarbu mokyti mokytojus naudotis **IRT kaip mokymo priemone**. Ypač svarbu pagrindinį dėmesį sutelkti į mergaites siekiant panaikinti atotrūkį tarp lyčių skaitmeninėje srityje pačiose jo ištakose ir skatinti įtraukesnes ir labiau individualizuotas švietimo ir mokymo sistemas. Skaitmeninės priemonės taip pat gali būti naudingos norint sumažinti mokytojams ir dėstytojams tenkančią biurokratinę naštą⁽¹⁹⁾.

3.4. **Vidurinis ir tretinis tarpdalykinis ugdymas**. Mergaitės vis dar rečiau renkasi STEM programas nei berniukai: mažiau nei 1 iš 5 IRT absolventų yra moterys⁽²⁰⁾. **Tarpdalykinis ugdymas ir į žmogų orientuoti socialiniai emociniai įgūdžiai taip pat bus labai svarbūs.**

3.5. **Dualinis mokymas ir profesinis rengimas ir mokymas** turėtų būti stiprinamas ir jame turėtų būti atsižvelgta į mergaičių galimybę mokytis techninių dalykų ir mokytis darbo vietoje⁽²¹⁾.

4. Atotrūkis tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje darbo rinkoje

4.1. Visų pirma būtina skatinti moterų užimtumą techninėse ir aukšto lygio darbo vietose, atsikratant švietimo ir profesinių kliūčių ir stereotipų. Jeigu IRT sektoriuje dirbtų daugiau moterų, tai galėtų būti naudinga ir pačiam sektoriui, ir visai ekonomikai bei visuomenei.

⁽¹⁵⁾ „Moterys skaitmeniniame amžiuje“, Europos Komisija, 2018 m.

⁽¹⁶⁾ Dr. Konstantina Davaki, tyrimo „Pagrindinės atotrūkio tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje priežastys ir galimi sprendimai siekiant užtikrinti didesnę moterų ir mergaičių įtrauktį skaitmeninėje srityje“ autorė.

⁽¹⁷⁾ Lina Salanauskaitė, Europos lyčių lygybės institutas (EIGE).

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė „2017–2019 m. ES veiksmų planas. Kovoti su vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumu“, 4.4 dalis (OL C 262, 2018 7 25, p. 101).

⁽¹⁹⁾ Ekaterina Efimenko, Europos profesinių sąjungų švietimo komitetas (angl. ETUCE).

⁽²⁰⁾ Vessela Karloukowska, CNECT GD, specialios paskirties grupė „Moterys skaitmeniniame pasaulyje“, Europos Komisija.

⁽²¹⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 161; OL C 434, 2017 12 15, p. 36.

4.2. Siekiant panaikinti atotrūkį tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje darbo rinkoje, itin svarbus yra socialinių partnerių vaidmuo įmonių, nacionalinių ir Europos lygmenimis. Vykdamas socialinį dialogą ir kolektyvines derybas gali būti pasiūlyti tinkami sprendimai, kuriais atsižvelgiama ir į darbdavių, ir į darbuotojų poreikius⁽²²⁾. Didinant moterų skaičių STEM disciplinose ir aukšto lygio darbo vietose taip pat gali padėti sumažinti **vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą**.

4.3. Mokymasis visą gyvenimą yra labai svarbus siekiant užkirsti kelią išstūimui iš darbo rinkos, o tai dar aktualiau moterims. Šioje srityje labai svarbus socialinių partnerių vaidmuo.

4.4. NET jeigu techniškai mašinos galėtų pakeisti darbuotojus ne kvalifikuoto (ir rankinio, ir protinio) darbo vietose (panaudojant daiktų internetą, jutiklius, dirbtinio intelekto technologijas), jeigu tai yra mažų garantijų darbas ir neužtikrinamos jokios teisės, įmonėms gali būti paprasčiau nebrangiai samdyti žmones, o ne investuoti į naujas mašinas. Taip jau yra vadinamojoje „trumpų projektų ekonomikoje“ (angl. *gig economy*). Tokiomis aplinkybėmis, palyginti su įprastu formų darbu, nėra užtikrinama jokia socialinė apsauga ir tai ypač pasakytina apie moteris⁽²³⁾: dėl neoficialaus tokio darbo pobūdžio kyla pavojus, kad moterys atsisakys tradicinio darbo su socialinėmis garantijomis, kad galėtų dirbti tokiuose trumpuose projektuose, kurių siūloma daugiau ir kurių darbo laiką kartais lengviau valdyti. Siekiant užkirsti kelią skurdo feminizacijos spiralei⁽²⁴⁾, teisingos darbo sąlygos turi būti garantuojamos visiems ir visi suinteresuotieji subjektai turėtų remti plėtos modelį, grindžiamą teisingu elgesiu, o ne darbo jėgos sąnaudomis. Šiuo atveju pagrindinį vaidmenį atlieka socialiniai partneriai ir kolektyvinės derybos⁽²⁵⁾.

4.5. Technologija nėra neutrali: nors programinė įranga arba algoritmas turėtų sumažinti subjektyvumą, kuris yra būdingas žmogaus procesui ar sprendimui, jei į ją bus įdiegtas šališkumas kultūros požiūriu (pavyzdžiui, šališkumas lyčių atžvilgiu), tada ji visada atkurs tokią diskriminaciją ir ji bus struktūrinė, o ne atsitiktinė. Todėl tokias sistemas kuriantys asmenys turi būti kuo įvairesni. Šiuo metu tik 17 % iš 8 mln. IRT srities darbuotojų yra moterys⁽²⁶⁾; be to, visoje ES tik 20 % 30 metų ir vyresnių moterų, turinčių su IRT susijusį išsilavinimą, nusprendžia pasilikti technologijų pramonėje⁽²⁷⁾. **Didesnis moterų užimtumas tokiose darbo vietose** ir atitinkamai didesnė įvairovė gali padėti įveikti šališką požiūrį, kuris gali būti paplitęs tam tikros technologijos kūrimo srityje.

4.6. Reikia pašalinti „stiklo lubas“ kuriant labiau suskaitmenintą ekonomikos sistemą. Tik 32 % už ekonomikos reikalus atsakingų asmenų yra moterys⁽²⁸⁾, nors įrodyta, kad įmonėse, kuriose su sprendimų priėmimu susijusias pareigas eina moterys, vyrauja geresnė valdysena, kuri paprastai yra horizontaliojo pobūdžio ir skatina įvairovę bei kūrybišką ir inovatyvų mąstymą. Taigi, jeigu siekiant skatinti moterų užimtumą aukščiausiam organizacijos lygyje įmonėje diegiama lyčių politika, tokia įmonė skins inovacinių pajėgumų vaisius. Ilgainiui tai bus apskritai naudinga visai ekonomikos sistemai.

4.7. Europos gamybos sistemą sudaro pirmiausia MVL, kurios susiduria su daugiau sunkumų, kai reikia investuoti į naujas technologijas. Kita vertus, įdiegus skaitmenines technologijas palengvinamas labai mažų įmonių darbas: naudodamosi kai kuriais skaitmeniniais įrankiais (kaip antai e. prekybos priemonėmis) labai mažos įmonės gali patekti į pasaulio rinkas ir apskritai gali būti panaikintos kliūtys pradėti dirbti savarankiškai. 2-osios Europos pradedančiųjų rinkų stebėsenos apklausos duomenimis, tik 14,8 % pradedančiųjų įmonių steigėjų yra moterys⁽²⁹⁾. Ši problema susijusi su silpnais verslo tinklais, stereotipais ir nepakankama finansine parama. Skaitmeninimas gali sukurti teisingą aplinką moterų verslumui. Siekiant sudaryti moterims sąlygas pradėti savo verslą panaudojant turimas skaitmenines technologijas, turi būti garantuojamos švietimo ir paramos paslaugos.

⁽²²⁾ EESRK nuomonė „ES pereinamojo laikotarpio valdymo koncepcijos skaitmeniniame darbo pasaulyje“ (OL C 367, 2018 10 10, p. 15).

⁽²³⁾ EESRK nuomonės „Už Europos pagrindų direktyvą dėl minimalių pajamų“ (rengiama) ir „Galimybės naudotis socialine apsauga“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 135).

⁽²⁴⁾ Mary Collins, Europos moterų lobisčių organizacija (angl. EWL) (OL C 129, 2018 4 11, p. 7).

⁽²⁵⁾ Žr., pavyzdžiui, Europos socialinių partnerių susitarimus, pasiūlymą dėl direktyvos dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros ir Europos socialinių teisių ramstį.

⁽²⁶⁾ Vessela Karloukovska, CNECT GD, specialios paskirties grupė „Moterys skaitmeniniame pasaulyje“, Europos Komisija.

⁽²⁷⁾ Mary Collins, Europos moterų lobisčių organizacija (EWL).

⁽²⁸⁾ Vessela Karloukovska, CNECT GD, specialios paskirties grupė „Moterys skaitmeniniame pasaulyje“, Europos Komisija.

⁽²⁹⁾ EP užsakymu atliktas tyrimas „Moterys skaitmeniniame amžiuje“.

5. Skaitmeninimas bei profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra

5.1. Remiantis EIGE tyrimu, dirbant IRT darbo vietose darbo valandos yra ilgesnės nei kituose sektoriuose⁽³⁰⁾. Pirmas spręstinas klausimas – priežiūros darbo pasidalijimas tarp vyrų ir moterų: svarbu imtis priemonių, kad priežiūros darbas būtų lygiau pasidalytas tarp lyčių, be kita ko, priimant pasiūlymą dėl direktyvos dėl tėvų ir prižiūrinių asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros⁽³¹⁾.

5.2. „Pažangus“ (darbas naudojant pažangiąsias technologijas) ir nuotolinis darbas dažnai laikomi profesinio ir asmeninio gyvenimo suderinimo priemonėmis, atsižvelgiant į riziką ir galimybes. Nors darbas naudojant pažangiąsias technologijas gali padėti darbuotojams valdyti savo asmeninį gyvenimą (ypač eliminuojant laiką, praleidžiamą keliaujant į darbą ir namo), tiesa ir tai, kad dirbant tokį darbą ir tinkamai jo nevaldant gali išnykti priežiūros, darbo ir laisvalaikio ribos. Tokį darbą reikia valdyti pagal konkrečias įmonėse sudarytas kolektyvines sutartis, kad būtų tinkamai prisitaikoma prie kultūrinio konteksto, gamybos būdų ir darbo organizavimo. Ilgainiui pažangus darbas gali keisti žmonių gyvenimą mieste (ir kaime) ir socialines erdves.

5.3. Skaitmeninės priemonės taip pat atveria galimybių iš darbo rinkos išstumtiems asmenims. Šios priemonės taip pat gali sudaryti palankesnes sąlygas moterims dalyvauti darbo rinkoje. Tačiau neįgalios moterys daug dažniau išstumiamos iš darbo rinkos⁽³²⁾. Todėl labai svarbu įgyvendinti JT neįgaliųjų teisių konvenciją (angl. UNCRPD)⁽³³⁾.

6. Viešojo sektoriaus skaitmeninimas

6.1. Dėl ilgėjančios gyvenimo trukmės ir nedidelio gimstamumo Europos gyventojai senėja ir didėja priežiūros darbo našta vidutinio amžiaus moterims. Nors labai svarbu pasiekti lygų priežiūros darbo pasidalijimą tarp lyčių, nemažiau svarbu pripažinti, kad viešojo sektoriaus skaitmeninimas (ypač robotika) yra puiki galimybė padėti moterims išlikti darbo rinkoje ir padėti moterims joms tenkančias priežiūros pareigas.

6.2. Robotika gali automatizuoti, o dar svarbiau, palengvinti sunkiausių su priežiūros darbu susijusių užduočių (pvz. neįgalaus asmens kėlimas) atlikimą, būti taikoma sužeistų asmenų reabilitacijai, užkirsti kelią ligoms ir pan. Šios technologijos gali pagerinti visos visuomenės gyvenimo kokybę, ypač moterų, taip pat jų dalyvavimą darbo rinkoje dviem būdais: gali palengvinti darbą asmeninės priežiūros paslaugų sektoriuje, kur vyrauja moterys, ir gali būti naudingos moterims, kurios teikia nemokamas priežiūros paslaugas, tačiau tik su sąlyga, kad šios technologijos bus prieinamos ir garantuojamos visiems, kuriems jų reikia

6.3. Skaitmeninės technologijos taip pat gali turėti didelį poveikį visoms su viešosiomis paslaugomis susijusioms biurokratinėms procedūroms. Kai kuriose šalyse tokios technologijos jau plačiai taikomos visoms viešojo sektoriaus procedūroms, susijusioms su mokesčiais, sveikatos priežiūra, švietimu ir kt., priskiriant unikalų skaitmeninį identifikavimo kodą. Plėtojant šį procesą pagerėtų gyvenimo kokybė, tačiau taip pat svarbu turėti omenyje su duomenų kontrole, privatumu ir etika susijusią riziką, kai tokias užduotis atlieka vienas subjektas (net jeigu tai valdžios institucija), ir užkirsti jai kelią⁽³⁴⁾.

6.4. Viešojo administravimo institucija turėtų sudaryti biudžetą, atsižvelgdama į lyčių aspektą, skirtą visoms paslaugoms ir veiklai, kad būtų skatinama lygybė ir atkreipiamas dėmesys į politikos poveikį moterims. Kiekvienas sprendimas dėl investicijų turėtų būti priimtas per lyčių prizmę trijose srityse: lyčių lygybė darbo vietoje, moterų galimybė apsirūpinti kapitalu ir prieiga prie moterims naudingų produktų ir paslaugų.

⁽³⁰⁾ Lina Salanauskaitė, Europos lyčių lygybės institutas (EIGE).

⁽³¹⁾ COM(2017) 253.

⁽³²⁾ EESRK nuomonė „Neįgaliųjų moterų padėtis“ (OL C 367, 2018 10 10, p. 20), 5.4.1 dalis.

⁽³³⁾ EESRK nuomonė „Neįgaliųjų moterų padėtis“ (OL C 367, 2018 10 10, p. 20), 1.2 dalis; Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija.

⁽³⁴⁾ Skaitmeninės viešosios paslaugos (e. vyriausybė ir e. sveikata).

6.5. Kai kuriose šalyse viešojo sektoriaus skaitmeninimas jau pažengęs, o kitose tas procesas tik prasideda ir galėtų sudaryti galimybę mokytis ir įdarbinti daugiau moterų viešajame sektoriuje iš lyčių perspektyvos.

6.6. Siekiant plėtoti skaitmeninimą, turėtų būti prieinama būtina infrastruktūra, pvz., plačiajuostis ryšys, 5G ir pan., be jokios geografinės diskriminacijos.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Bioekonomikos indėlis siekiant ES klimato kaitos ir energetikos tikslų ir Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų“

(tiriamoji nuomonė)

(2018/C 440/07)

Pranešėja: **Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA**

Bendrapranešėjis: **Andreas THURNER**

Konsultavimasis	ES Tarybai pirmininkaujanti Austrija, 2018 2 12
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 302 straipsnis
	Tiriamoji nuomonė
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 3 13
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	180 / 1 / 4
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad bioekonomika yra susijusi su pridėtinės vertės visuomenei kūrimu gaminant, transformuojant ir naudojant biologinius gamtos išteklius. Perėjimas prie anglies dioksido poveikio neutralizavimo ir „žiediškumo“ principo vis dažniau bus bioekonomikos varomoji jėga, nes tvari bioekonomika gali duoti ekonominės ir socialinės naudos bei būti naudinga klimatui.

1.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad bioekonomika prisideda prie klimato kaitos švelninimo keliais būdais: CO₂ sugeriamas iš atmosferos ir sekvestruojamas biomaseje, saugant anglies dioksidą biologiniuose produktuose ir pakeičiant pašarus ir produktus, gaminamus naudojant iškastinį kurą, biologiniais pašarais ir produktais.

1.3. Komitetas taip pat nurodo, kad bioekonomika padeda siekti ES klimato kaitos ir energetikos tikslų iškastinį kurą pakeičiant bioenergija gaminant elektros energiją, naudojant šildymo ir vėsinimo sistemas, taip pat transporto sektoriuje. Ji taip pat padeda užtikrinti energijos vartojimo efektyvumą ir energijos tiekimo saugumą.

1.4. EESRK įsitikinęs, kad bioekonomikai tenka gyvybiškai svarbus vaidmuo siekiant bendrų ekonominių, aplinkosaugos ir socialinių tikslų (darnaus vystymosi tikslų arba DVT), kuriuos raginama įgyvendinti JT Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. Bioekonomikos vaidmuo yra glaudžiai susijęs su pramonės ir žemės ūkio srities tikslais, taip pat su naujų darbo vietų kūrimu šiose srityse.

1.5. Komitetas ragina pakoreguoti ES bioekonomikos strategiją siekiant sudaryti Europos bioekonomikai palankiausias sąlygas ir užtikrinti jos konkurencinį pranašumą ES, atsižvelgiant į ekonominę, aplinkos ir socialinę tvarumą.

1.6. EESRK pabrėžia, kad politikos formuotojai turi propaguoti tvarią biomasės gamybą ir mobilizavimą ES bei užtikrinti tvirtą, patikimą ir nuoseklią sistemą investicijoms į bioekonomiką visoje vertės grandinėje. Be to, politikos formuotojai turėtų padidinti biologinių produktų paklausą vykdant viešuosius pirkimus, ir patvirtinti nuoseklią techninių, saugos ir valstybės pagalbos taisyklių sistemą, siekiant sudaryti biologiniams produktams vienodas sąlygas.

1.7. EESRK mano, kad moksliniai tyrimai ir naujovės turi būti svarbūs siekiant plėtoti perspektyvią bioekonomiką. Todėl ir toliau turėtų būti dedamos inovacijų diegimo pastangos, skatinamos bioekonomikos strategijoje ir įsteigta Biologinės pramonės sektorių bendroji įmonė (BPS bendroji įmonė).

1.8. Komitetas pabrėžia labai svarbų švietimo, konsultavimo paslaugų, žinių perdavimo ir mokymo vaidmenį siekiant užtikrinti, kad darbuotojai ir verslininkai turėtų reikiamos informacijos ir įgūdžių. Žmonės turėtų būti gerai informuoti apie bioekonomiką ir savo pareigas, kad galėtų būti aktyvūs vartotojai ir rinkęsi tvarų vartojimą.

1.9. EESRK pabrėžia, kad tinkama infrastruktūra yra bioekonomikos prielaida ir jai reikia skirti pakankamai lėšų. Veiksmingos transporto sistemos reikalingos tam, kad būtų sudarytos sąlygos apsirūpinti žaliavomis ir platinti produktus rinkoje.

1.10. EESRK rekomenduoja ES siekti išmetamam anglies dioksido kiekiui taikyti visuotinę kainų sistemą, nes tai būtų neutralus ir veiksmingas būdas skatinti bioekonomiką ir sutelkti visus rinkos dalyvius siekiant sušvelninti klimato kaitą.

1.11. EESRK įsitikinęs, kad ne mažiau svarbu įtraukti pilietinę visuomenę į bioekonomikos iniciatyvas ir sprendimų priėmimo procesus. Komitetas pabrėžia, kad gyvybiškai svarbu užtikrinti, kad perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos vyktų teisingai.

1.12. EESRK pabrėžia, kad plėtoti tvarią bioekonomiką gali pavykti tik taikant tarpsektorinį požiūrį. Todėl reikia užtikrinti įvairių ES politikos sričių ir tikslų suderinamumą ir koordinavimą. Taip pat svarbu užtikrinti, kad valstybių narių lygmeniu įgyvendinamos priemonės būtų nuoseklios.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1. ES Tarybai pirmininkaujanti Austrija paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę dėl bioekonomikos vaidmens siekiant ES klimato kaitos ir energetikos tikslų ir Jungtinių Tautų (JT) darnaus vystymosi tikslų (DVT). O EESRK šiuo metu rengia nuomonę savo iniciatyva dėl naujų galimybių, kurias atveria tvari ir integracinė bioekonomika Europos ekonomikai (CCMI/160).

2.2. Be to, Europos Komisija atnaujina 2012 m. Europos bioekonomikos strategiją. EESRK stebi šį procesą ir palankiai vertina Komisijos pastangas. Komisija apibrėžia bioekonomiką kaip „atsinaujinančių biologinių išteklių gamybą ir tų išteklių bei atliekų srautų perdirbimą į pridėtinę vertę turinčius produktus, kaip antai į maistą, pašarus, biotechnologinius produktus ir bioenergją“.

2.3. Apskritai, bioekonomika susijusi su iškastinio kuro ir žaliavų pakeitimu biologine energija ir žaliavomis. Bioekonomika apima ekonominę veiklą, grindžiamą biologinių gamtos išteklių gamyba, gavyba, perdirbimu ir naudojimu. Atliekų srautai, šalutiniai produktai ir liekanos gali būti dar vienas pagrindinis žaliavų tiekimo šaltinis.

2.4. Žemės ūkiui, miškininkystei ir žuvininkystei tenka vienas pagrindinių vaidmenų gaminant toliau naudoti skirtą biomasę. Įvairių sričių pramonės sektoriuose, pavyzdžiui, miškininkystės, maisto, chemijos, energetikos, tekstilės ir statybos, biomasė, įskaitant antrines žaliavas, perdirbama į vartojimo prekes arba kitoms įmonėms skirtus tarpinius produktus. Paprastai, bioekonomika iš esmės grindžiama plačiomis vertės grandinėmis, apimančiomis transporto, prekybos ir kitas paslaugas, susijusias su pirmiau minėta veikla. Be to, ekosisteminės paslaugos yra bioekonomikos dalis.

2.5. ES yra įsipareigojusi iki 2030 m. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ne mažiau kaip 40 %, palyginti su 1990 m. lygiu⁽¹⁾, o apyvartinių taršos leidimų prekybos ir kitiems sektoriams nustatyti atskiri tikslai ir taisyklės. Be to, į 2030 m. strategiją įtrauktas žemės naudojimas, žemės naudojimo keitimas ir miškininkystė, t. y. LULUCF sektorius, ir nustatytas reikalavimas užtikrinti, kad šiame sektoriuje nesusidarytų grynojo išmetamųjų teršalų kiekio ir kad šis sektorius padėtų ilgainiui stiprinti anglies dioksido absorbentus. Tai sutampa su Paryžiaus susitarimo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimu, kuriame raginama „antroje šio šimtmečio pusėje pasiekti žmogaus veiklos nulemtų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio iš šaltinių ir jų šalinimo absorbentais pusiausvyrą“⁽²⁾.

2.6. Pagal ES energetikos tikslus 2030 m. energijos vartojimo efektyvumas turėtų būti padidintas 32,5 %, palyginti su prognozėmis, o atsinaujinančiosios energijos dalis visame energijos rūšių derinyje turėtų siekti 32 % – šie abu tikslai turėtų būti bendri ES, o ne valstybių narių tikslai⁽³⁾.

2.7. JT 17 DVT apima įvairius ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos problemų, su kuriomis susiduriama visame pasaulyje, aspektus. Nors nė vienas DVT nėra konkrečiai skirtas bioekonomikai, ji vis dėlto yra susijusi su keletu iš šių tikslų.

3. Bioekonomikos indėlis siekiant ES klimato kaitos ir energetikos tikslų

3.1. Perėjimas prie anglies dioksido poveikio neutralizavimo yra didžiulis uždavinys, o norint jį įgyvendinti reikia gerokai sumažinti išmetamą teršalų kiekį ir didinti anglies dioksido saugojimą. Šiuo atžvilgiu tvarus biologinių gamtos išteklių naudojimas yra vienas svarbiausių aspektų.

3.2. Bioekonomika prisideda prie klimato kaitos švelninimo keletu būdų: CO₂ sekvestruojamas iš atmosferos biomasėje fotosintezės būdu, anglies dioksidas saugojamas biologiniuose produktuose, o pašarai ir produktai, gaminami naudojant iškastinį kurą, pakeičiami biologiniais pašarais ir produktais.

3.2.1. Kad CO₂ sugertis būtų veiksminga, reikia užtikrinti tvarų biomasės augimą. Aktyvi ir tvari miškotvarka ir medienos naudojimas yra pagrindiniai elementai siekiant klimato tikslų (kaip jau nurodyta NAT/655⁽⁴⁾ dėl klimato ir energetikos politikos poveikio ir NAT/696⁽⁵⁾ dėl pastangų pasidalijimo ir LULUCF sektoriaus). Vienas m³ medienos sugeria maždaug 1 000 kg CO₂. Kadangi tik auganti biomasė gali sugerti CO₂, labai svarbu nenustatyti naudojimosi miškais apribojimų, jei miškų kirtimo norma neviršija jų atsodinimo ir augimo greičio ir taikomi tvarios miškotvarkos metodai.

3.2.2. Yra kelių rūšių biologinių produktų ir kuriami nauji produktai. Tokie produktai gali saugoti anglies dioksidą ir taip neleisti jai patekti į atmosferą. Medienos gaminiai, kurių naudojimo trukmė yra ilga, pavyzdžiui, pastatai ir aukštos kokybės baldai, yra veiksmingiausias anglies dioksido saugojimo priemonės. Jei biologiniai produktai, kurių naudojimo trukmė trumpesnė, yra perdirbami, juose saugomas anglies dioksido kiekis taip pat nebus išmetamas į aplinką. Be to, pasibaigus biologinių produktų naudojimo laikui, šie produktai gali būti naudojami kaip bioenergija ir taip jais gali būti pakeičiami iškastinės energijos šaltiniai.

3.3. Bioenergija taip pat prisideda prie ES energijos vartojimo efektyvumo tikslo. Centralizuotas šilumos tiekimas bendruomenėse ir tvari pramoninė bendra šilumos ir elektros energijos gamyba yra puikus to pavyzdys. Kadangi pastatai sunaudoja nemažai energijos, pastatų energijos vartojimo efektyvumas kartu su naudojamu energijos šaltiniu yra labai svarbūs.

3.4. Transporto sektoriui tenka labai svarbus vaidmuo siekiant klimato kaitos tikslų. Todėl reikalingos įvairiausios priemonės, padedančios sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, atsižvelgiant į skirtingus įvairių transporto rūšių poreikius ir ypatumus (kaip nurodyta kelete EESRK nuomonių, pavyzdžiui, TEN/609⁽⁶⁾ dėl transporto priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo).

⁽¹⁾ Žr. 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, kurią galima rasti https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_lt.

⁽²⁾ Žr. Paryžiaus susitarimo 4 straipsnio 1 dalį, kurią galima rasti https://unfccc.int/sites/default/files/paris_agreement_english_.pdf.

⁽³⁾ Žr. Europos Komisijos 2018 m. birželio 19 d. pareiškimą, kurį galima rasti http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-18-3997_lt.htm.

⁽⁴⁾ Žr. NAT/655 Klimato ir energetikos politikos poveikis žemės ūkiui ir miškininkystės sektoriams (OL C 291, 2015 9 4, p. 1).

⁽⁵⁾ Žr. NAT/696 Pastangų pasidalijimas 2030 m. ir žemės naudojimas, žemės naudojimo paskirties keitimas ir miškininkystė (LULUCF) (OL C 75, 2017 3 10, p. 103).

⁽⁶⁾ Žr. TEN/609 Transporto priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas (OL C 173, 2017 5 31, p. 55).

3.4.1. Atrodo, kad transportas vis daugiau elektrifikuojamas. Kad transporto elektrifikavimo įtaka klimatui būtų teigiama, elektros energija turi būti gaminama naudojant energijos šaltinius, išmetančius mažą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, įskaitant tvarius biologinius energijos šaltinius.

3.4.2. Išskaitinis kuras transporto sektoriuje yra iš dalies keičiamas tvariais biodegalais. Nors elektrifikuojama vis daugiau lengvųjų automobilių, aviacijos, laivybos ir sunkiojo kelių transporto priemonės, taip pat visureigės mašinos tebėra iš esmės priklausomos nuo degalų. Šiuo atžvilgiu pažangūs biodegalai yra itin perspektyvūs.

3.5. Bioenergijos naudojimas ne tik naudingas klimatui, bet ir padeda užtikrinti energijos prieinamumą ir energijos tiekimo saugumą. Todėl, jei bioenergija bus tinkamai valdoma, jai teks svarbus vaidmuo siekiant pagrindinių Europos energetikos politikos tikslų.

4. Bioekonomikos indėlis siekiant darnaus vystymosi tikslų (DVT)

4.1. Siekiami DVT susiduriame su iššūkiu įvertinti bioekonomikos vaidmenį ne tik klimato ir energetikos atžvilgiu, bet ir bendru ekonominiu, socialiniu ir aplinkos požiūriu, kartu atsižvelgiant į ilgalaikę pasaulinę perspektyvą. Atsižvelgiant į plačią bioekonomikos perspektyvą, esama tarpusavio sąsajų beveik su visais 17 DVT. Vis dėlto bioekonomika ypač padeda siekti šių DVT: 1, 2, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14 ir 15.

4.2. Plėtojant bioekonomiką, ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą galima skatinti ne tik miesto, bet ir kaimo vietovėse. Todėl bioekonomikai tenka svarbus vaidmuo siekiant 1-ojo DVT (panaikinti skurdą).

4.3. 2-asis DVT ragina sumažinti badą. Biomasės išteklių yra riboti ir esama sąsajų tarp maisto, pašarų ir pluošto gamybos. Reikalingas atsakingas požiūris į tvarią bioekonomiką, kad būtų galima užtikrinti pakankamą gamybą įvairiais tikslais – maisto prieinamumas yra prioritetas – ir patikimas ekosistemas. Efektyvaus išteklių naudojimo ir „žiediško“ principai, taip pat perėjimas prie daugiau daržovių pagrįstos mitybos – tai būdai šiems tikslams pasiekti.

4.4. Tvari bioekonomika prisideda prie 6-ojo DVT (švarus vanduo ir sanitarinės paslaugos), pavyzdžiui, išlaikant patikimas miškų ekosistemas, kurios yra būtinos vandens švarai.

4.5. 7-asis DVT (netarši energija už prieinamą kainą) yra svarbiausias bioekonomikos tikslas. Šalutinių srautų ir atliekų srautų panaudojimas užtikrina švarią energiją ir sumažina priklausomybę nuo iškastinio kuro energijos išteklių.

4.6. Apskritai bioekonomikai tenka nepaprastai svarbus vaidmuo siekiant ekonominių ir socialinių tikslų. Jai tenka svarbus vaidmuo siekiant 8-ojo DVT (deramas darbas ir ekonomikos augimas). Be to, ES bioekonomika gali padėti iš esmės sumažinti importo priklausomybę nuo iškastinių žaliavų, kartu skatinant vidaus pridėtinę vertę ir remiant vietos vertės grandines.

4.7. Siekiant 9-ojo DVT raginama gerokai padidinti pramonei tenkančią užimtumo ir BVP dalį ir modernizuoti pramonės šakas siekiant padaryti jas tvarias, taip pat siekti, kad išteklių būtų efektyviau naudojami, būtų diegiama daugiau švarių ir ekologiškų technologijų ir kad būtų vykdoma daugiau švarių ir ekologiškų pramoninių procesų. Bioekonomika yra glaudžiai susijusi su visais šiais tikslais, o tvariai naudojant biomasę gali būti stiprinamas ES pirmavimas pramonės srityje. Ji taip pat turi didelį potencialą skatinti mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) augimą ir integruoti jas į vertės grandines.

4.8. Bioekonomikai gali atlikti svarbų vaidmenį siekiant 11-ojo DVT (tvarūs miestai ir bendruomenės). Klimato kaitos atžvilgiu pažangių miestų sąvoka ⁽⁷⁾ ir gerovė miesto vietovėse yra neatsiejamoms nuo bioekonomikos teikiamų sprendimų (pavyzdžiui, mediena statybai arba mažataršis transportas ir centralizuotas šilumos tiekimas).

4.9. Bioekonomika turi geras galimybes padėti siekti 12-ojo DVT (atsakingas vartojimas ir gamyba). Optimizuojant žaliavų naudojimą, taikant ekologinį projektavimą ir gaminant produktus, kurių naudojimo laikas yra ilgas, ir perdirbamus produktus, bioekonomikai tenka išskirtinis vaidmuo pereinant prie žiedinės ekonomikos. Vis dėlto vartotojų informuotumo didinimas laikomas svarbia prielaida, kad būtų taikomi informacija grindžiami ir atsakingo vartojimo modeliai ir skatinama tvari gamyba.

(7) <http://www.climatesmartcities.org/>

4.10. Bioekonomika gali labai padėti pasaulio mastu švelninti klimato kaitą, kaip raginama 13-ajame DVT (klimato politikos veiksmai) ir kaip jau nurodyta 3 skyriuje. Be veiksmų, kurių imamasi Sąjungos viduje, ES, eksportuodama biologinius produktus ir dalydamasi klimato sprendimais ir ekspertinėmis žiniomis, gali daryti didelį pasaulinį poveikį.

4.11. Galiausiai bioekonomika daro poveikį 14-ajam (gyvybė vandenyse) ir 15-ajam DVT (gyvybė žemėje). Todėl, atsakingas, veiksmingas ir tvarus gamtinių išteklių naudojimas turi būti svarbiausias bioekonomikos aspektas.

5. Būtinios bioekonomikos plėtros sąlygos

5.1. Nors bioekonomika įvairiais būdais padeda siekti tiek klimato kaitos ir energetikos tikslų, tiek DVT, reikia sudaryti palankias sąlygas, kad tai būtų galima įgyvendinti. Viena vertus, siekiant DVT remiamos ir gerinamos sąlygos, kurių reikia norint padėti bioekonomikai vystytis, kita vertus, siekiant tam tikrų DVT nustatomi reikalavimai, kuriuos bioekonomika turi tenkinti.

5.2. ES bioekonomikos strategija turi būti pritaikyta naujoms rinkoms, kad, atsižvelgus į ekonominę, aplinkos ir socialinę tvarumą, Europos bioekonomikai būtų sudarytos palankiausios sąlygos.

5.3. Visų pirma, politikos formuotojai turi propaguoti tvarią biomasės gamybą ir mobilizavimą ES, o ES regioninės plėtros politika turėtų pakankamai remti, siekiant užtikrinti kaimo ūmonių vystymą. Be to, politikos formuotojai turi užtikrinti tvirtą, patikimą ir nuoseklią sistemą investicijoms į bioekonomiką visoje vertės grandinėje.

5.4. Politikos formuotojai turėtų patvirtinti darnią techninių, saugos ir valstybės pagalbos taisyklių sistemą, siekiant sudaryti vienodas sąlygas biologiniams produktams. Viešasis sektorius taip pat atlieka vieną svarbiausių vaidmenų biologinių produktų paklausos vykdant viešuosius pirkimus srityje. Tokios iniciatyvos kaip „Europos bioekonomikos savaitė“ gali padėti įvairių projektų paplitimui rinkoje ir praturtinti vienas kitą.

5.5. Moksliniai tyrimai ir naujovės yra labai svarbūs siekiant plėtoti bioekonomiką, kuri būtų veiksminga ateityje ir galėtų užtikrinti konkurencinį ES pranašumą. Tai turėtų būti vertinama atsižvelgiant į didžiules naujų rūšių bioproduktų – nuo tradicinių maisto ir pluošto produktų iki naujų rūšių statybos ir pakavimo medžiagų, tekstilės ir biologinių cheminių medžiagų ir plastiko – teikiamas galimybes. Tas pat pasakytina ir apie augalų selekcijos ir įvairių medžiagų, naudojamų kaip bioproduktų žaliava (pvz., lignoceliuliozės, aliejaus, krakmolo, cukraus, baltymų), teikiamas galimybes.

5.6. Ir toliau reikėtų stengtis diegti naujoves, kurias ES bioekonomikos strategijoje skatinama diegti, ir steigti BPS bendrąją įmonę⁽⁸⁾. Bioekonomikos žinių centras⁽⁹⁾ taip pat turėtų atlikti svarbų vaidmenį skatinant naudotis žiniomis, siekiant padėti plėtoti bioekonomiką. Be to, reikėtų siekti, kad mokslinių tyrimų ir naujovių iniciatyvos bei programos būtų patrauklesnės įmonėms.

5.7. Švietimo, konsultavimo paslaugų, žinių perdavimo ir mokymo vaidmuo yra labai svarbus siekiant užtikrinti, kad darbuotojai ir verslininkai turėtų reikiamos informacijos ir įgūdžių, – tokiu atveju būtų galima didinti dabartinio verslo tvarumą ir išnaudoti naujas bioekonomikos galimybes.

5.8. Be to, žmonės turi būti tinkamai informuoti apie bioekonomiką ir daugiau žinoti apie savo atsakomybę, kad galėtų būti aktyvūs vartotojai ir rinkęsi tvarų vartojimą, atsižvelgiant į skirtingą visų amžiaus grupių žmonių norą prisitaikyti ir keistis. Šiuo tikslu reikėtų rengti informavimo apie bioekonomiką ir biologinius produktus kampanijas, kurios stiprintų vartotojų pasitikėjimą.

⁽⁸⁾ <https://www.bbi-europe.eu>

⁽⁹⁾ <https://biobs.jrc.ec.europa.eu>

5.9. Prieiga prie žaliavų yra dar viena pagrindinė bioekonomikos prielaida. Todėl siekiant skatinti biomasės prieinamumą ir jos išteklių telkimą žemės ūkiui ir miškininkystei būtina užtikrinti tinkamą verslo aplinką. Tvarus miškų, žemės ir jūrų išteklių valdymas, kurį užtikrinti raginama siekiant 14-ojo ir 15-ojo DVT, iš esmės padeda užtikrinti žaliavų tiekimo saugumą. Šiomis aplinkybėmis esama teisėkūros ir su teisėkūra nesusijusi tvarių žaliavų ir žaliavų iš atsinaujinančiųjų išteklių sistema ES turėtų būti pripažinta ir remiama. Tai, kad vis daugiau šalutinių srautų ir liekanų naudojami kaip kitoms paskirtims tinkama žaliava, taip pat padeda užtikrinti biomasės prieinamumą. Kalbant apie nedidelio masto struktūras, pažymėtina, kad kooperatyvai arba gamintojų organizacijos gali atlikti svarbų vaidmenį.

5.10. Tinkama fizinė infrastruktūra yra dar viena būtina bioekonomikos prielaida, ir šiuo tikslu būtina skirti pakankamai lėšų energetikos, transporto ir skaitmeninei infrastruktūrai finansuoti. Veiksmingos transporto sistemos yra labai svarbios siekiant užtikrinti prieigą prie žaliavų ir produktų platinimą rinkoje.

5.11. Kalbant apie pasaulines rinkas, bioekonomika yra glaudžiai susijusi su 17-uoju DVT – stiprinti pasaulinę darnaus vystymosi partnerystę. Įgyvendinant šį tikslą raginama skatinti visuotinę, taisyklėmis grindžiamą, atvirą, nediskriminacinę ir teisingą daugiašalę prekybos sistemą, grindžiamą PPO taisyklėmis. Ši sistema yra svarbi prekybai ir žemės ūkiui, ir pramonės bioekonomikos produktais. Be to, bendradarbiavimas regioninėse vertės grandinėse turėtų būti stiprinamas siekiant skatinti regioninę plėtrą.

5.12. Siekdama neutraliai skatinti bioekonomikos plėtrą, ES turėtų siekti išmetamam anglies dioksido kiekiui taikyti pasaulinę kainodaros sistemą, nes tai apimtų visus rinkos dalyvius ir užtikrintų jiems vienodas sąlygas.

5.13. Siekiant stiprinti įvairių visuomenės subjektų bendradarbiavimą ir didinti visuomenės informuotumą apie tvarią bioekonomiką, į bioekonomikos iniciatyvas ir sprendimų priėmimo procesus itin svarbu įtraukti pilietinę visuomenę.

5.14. Nors perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinės ekonomikos yra didžiulis uždavinys ir yra siejamas su esminiais struktūriniais susijusių darbo vietų pokyčiais, svarbu užtikrinti, kad šis perėjimas vyktų teisingai.

5.15. Plėtoti tvarią bioekonomiką gali pavykti tik taikant tarpsektorinį požiūrį. Todėl reikalingas įvairių ES politikos krypčių ir tikslų, visų pirma susijusių su klimatu, aplinka, maisto produktais, žemės ūkiu, miškininkyste, pramone, energetika, žiedine ekonomika ir moksliniais tyrimais bei inovacijomis, suderinamumas ir koordinavimas. Šiuo tikslu Komisijos pirmininko lygmeniu reikėtų įsteigti aukšto lygio daugiašalę tvarios bioekonomikos suinteresuotųjų subjektų grupę.

5.16. Pažanga siekiant DVT vertinama ir stebima pagal 232 rodiklius. Šie rodikliai apima su klimatu ir energetika susijusius rodiklius, tačiau nėra jokių konkrečių bioekonomikos rodiklių. Todėl Komisija turėtų nustatyti svarbiausius rodiklius, kad būtų galima gauti realios ir išsamios informacijos apie ES bioekonomikos plėtrą.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

537-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2018 9 19–2018 9 20

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dirbtinis intelektas Europai“

(COM(2018) 237 final)

(2018/C 440/08)

Pranešėjas: **Giuseppe GUERINI**

Bendrapranešėjis: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 7 12
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	199/1/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad dėl dirbtinio intelekto ir automatizavimo procesų atsiranda didelių galimybių pagerinti Europos visuomenės gyvenimo kokybę inovacijų ir teigiamos pertvarkos srityse, tačiau jie kelia ir nemažų iššūkių, grėsmių ir susirūpinimo. Todėl itin svarbu, kad Europos Sąjungos institucijos greitai ir visapusiškai susitartų dėl dirbtinio intelekto plėtojimo ir reguliavimo.

1.2. Pažangus požiūris į dirbtinį intelektą Europoje turi apimti keletą sričių, įskaitant: i) viešąsias ir privačiąsias investicijas į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą bei pažangią skaitmeninę infrastruktūrą; ii) naujų teisėkūros taisyklių įgyvendinimą ir jau taikomų teisėkūros taisyklių pritaikymą; iii) tinkamų piliečių ir vartotojų žinių ir informuotumo plėtojimą; 4) specializuoto darbuotojų mokymo programas.

1.3. Visų pirma reikėtų sistemingai nustatyti dėl naujų skaitmeninių technologijų kylančius atsakomybės iššūkius ir nagrinėti juos tarptautiniu, ES ir valstybių narių lygmeniu; EESRK norėtų glaudžiai bendradarbiauti su ES institucijomis analizuojant ir vertinant visus ES teisės aktus dėl atsakomybės, produktų saugos ir pilietinės atsakomybės, kuriuos derėtų atitinkamai pakeisti.

1.4. EESRK pritaria Komisijos komunikato tikslui t. y. ES pramoninių ir technologinių gebėjimų stiprinimui siekiant skleisti dirbtinį intelektą visoje vidaus rinkoje. Siekiant neatsilikti nuo kitų pasaulinio masto veikėjų, reikia įdėti tiek daug pastangų, kad būtina koordinuoti visas Europos ir nacionaliniu lygmenimis prieinamas priemonės ir finansavimą.

Tačiau ES vertybių ir principų nederėtų paaukoti dėl pasaulinio konkurencingumo.

1.5. Kalbant apie Komisijos tikslą *priartinti dirbtinį intelektą prie visų galimų vartotojų, daugiausia dėmesio skiriant mažosioms ir vidutinėms įmonėms*, EESRK mano, kad, siekiant spręsti pasaulinio konkurencingumo iššūkį, būtina sudaryti sąlygas dirbtiniu intelektu naudotis kuo daugiau subjektų. Taigi labai svarbu, kad būtų sudarytos galimybės juo naudotis visoje Europos bendrojoje rinkoje veikiančioms įvairiausio pobūdžio įmonėms, įskaitant MVĮ, ūkininkus, socialines įmones, kooperatyvus, individualias įmones ir vartotojų asociacijas.

1.6. Europos Komisija ir valstybės narės turėtų bendradarbiauti siekdamos parengti gaires dėl dirbtinio intelekto etikos ir į šią veiklą turėtų įtraukti visus susijusius viešuosius ir privačiuosius suinteresuotuosius subjektus. Šios gairės turės apimti dirbtinio intelekto sistemų naudojimo samdant darbuotojus ir vertinant arba kontroliuojant jų darbą skaidrumo principus. Kartu su etikos principais EESRK siūlo Europos lygmeniu sukurti aiškią, suderintą ir privalomą teisinę sistemą, skirtą tinkamai reguliuoti dirbtinį intelektą, ir atnaujinti galiojančias taisykles, kurioms dirbtinis intelektas daro poveikį, ypatingą dėmesį skiriant taisyklėms, susijusioms su gamintojo atsakomybe ir vartotojų apsauga. EESRK norėtų glaudžiai bendradarbiauti su ES institucijomis nagrinėjant ir vertinant atitinkamus ES teisės aktus, kuriuos ateityje reikės pakeisti dėl dirbtinio intelekto plėtros.

1.6.1. Europos Komisija taip pat turės atlikti išsamų dirbtinio intelekto poveikio darbo rinkai vertinimą. Atliekant šį vertinimą būtina atsižvelgti į tai, kad kai kuriuos darbuotojus galėtų pakeisti elektroniniai įtaisai arba robotai, ir į tai, kad, nors tam tikros funkcijos nebus visiškai automatizuotos, dėl naujų technologijų poveikio jos labai pasikeis.

1.7. Todėl EESRK rekomenduoja, kad nurodytas siekis nieko nepalikti nuošalyje nebūtų tik pasiūlymas ar raginimas – jis turi būti konkrečiai įgyvendintas.

1.8. Svarbu pabrėžti, kad švietimo ir mokymo programoms tenka svarbus vaidmuo apsaugant Europos darbuotojus, dirbančius dėl laipsniškos dirbtinio intelekto plėtros labai kintančioje aplinkoje. Europos Sąjungos piliečiai turėtų turėti prieigą prie tinkamos informacijos, kuria naudodamiesi jie galėtų atsakingai ir informuotai naudotis sparčios technologinės plėtros sukuriama įranga ir taikomosiomis programomis.

1.9. Tais atvejais, kai naujomis priemonėmis viešojo administravimo institucijoms sudaromos sąlygos naudotis technologijomis priimant organizacinius sprendimus ir greičiau renkantis, bus būtina spręsti veiksmingos teisinės atsakomybės už tokius sprendimus klausimą sukuriant aiškią teisinę sistemą, kuria būtų užtikrinama visapusiška administracijos atskaitomybė piliečiams.

1.10. Reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį į pilietinės visuomenės ir socialinės ekonomikos organizacijų vaidmenį didinant aktyvų asmenų dalyvavimą ekonominiuose ir socialiniuose procesuose, kurie dėl dirbtinio intelekto paskatins aktyvesnį dalyvavimą mūsų visuomenėje. Pilietinės visuomenės organizacijos ir socialinės įmonės gali atlikti svarbų vaidmenį skatindamos asmenis suprasti technologijas ir jas priimti, ypač naudodamosi bendradarbiavimo mechanizmais, dėl kurių asmenys gali įsitraukti į šiuo metu vykstančią skaitmeninę transformaciją.

1.11. Dabartinės technologinės revoliucijos negalima ir nederėtų vykdyti dideliu mastu ir aktyviai neįtraukiant darbuotojų, vartotojų ir socialinių organizacijų, o esama technologinė plėtra turėtų būti nukreipiama į didesnę ir atsakingesnę visapusiškai informuotų piliečių dalyvavimą. Todėl EESRK rekomenduoja, kad kurdama Europos dirbtinio intelekto aljansą Europos Komisija atsižvelgtų į poreikį sukurti Europos Sąjungos piliečiams (įskaitant darbuotojų, kurie turės dirbti su pažangiosiomis mašinomis⁽¹⁾, atstovus) atstovaujantiems įvairiems suinteresuotiesiems subjektams skirtą platformą, kuri būtų įtrauki, kurioje dalyvautų įvairių sričių specialistai ir kuri būtų reprezentatyvi.

⁽¹⁾ Žr. priimtą EESRK nuomonę savo iniciatyva INT/845 „Dirbtinis intelektas: poveikio darbui numatymas siekiant užtikrinti teisingą perėjimą“, pranešėja F. Salis-Madinier (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 1).

2. Bendrosios pastabos

2.1. Skaitmeninė įranga ir didelės apimties mokymosi mašinos kiekvieną dieną didina algoritmų gebėjimus dirbti su didelėmis duomenų apimtimis ir tikėtina, kad ateityje šie gebėjimai dar labiau išaugs dėl „neuronų tinklų“ (kurie jau naudojami išmaniuosiuose telefonuose siekiant vizualiai atpažinti objektus, veidus ir vaizdus).

2.2. Dėl tokių pokyčių keičiasi iki šiol naudotas tradicinis dirbtinio intelekto mašinų mokymosi būdas – jos mokosi ne tik išgaudamos iš duomenų taisykles, bet ir ugdo lanksčius ir pritaikomus mokymosi gebėjimus. Dėl šio proceso dirbtinis intelektas gebės geriau mokytis ir atlikti veiksmus realiomis sąlygomis.

2.3. Vykstant labai spartiems technologiniams pokyčiams, tampa itin svarbu tai, kad Europos Komisija ir valstybės narės bendradarbiautų siekdamos išsamiai išnagrinėti dėl sparčios dirbtinio intelekto plėtros kylančius iššūkius ir į šį procesą įtrauktų visus susijusius viešuosius ir privačius suinteresuotuosius subjektus.

2.4. Komisijos komunikatu COM(2018) 237 siekiama sustiprinti ES pramoninius ir technologinius gebėjimus ir skatinti skleisti dirbtinį intelektą visose Europos Sąjungos ekonomikos srityse – tiek privačiame, tiek viešojo administravimo sektoriuose. Kaip nurodyta ankstesnėje nuomonėje savo iniciatyva⁽²⁾, EESRK pritaria Komisijos, į savo komunikatą iš tiesų įtraukusios nemažai ankstesnių Komiteto pasiūlymų, iniciatyvai, tačiau primygtinai ragina Komisiją imtis skubių ir ryžtingų veiksmų.

2.5. Laikantis veiksmingo Europos požiūrio į dirbtinį intelektą būtina skatinti reikšmingas investicijas į mokslinius tyrimus ir inovacijas, įskaitant skaitmeninę infrastruktūrą, nes šios sritys yra būtinos siekiant pasirengti dideliems Europos visuomenės ir rinkos socialiniams ir ekonominiams iššūkiams, kurių artimiausiais metais kils dėl naujų technologijų pažangos.

2.6. Europos Komisija ir valstybės narės turėtų bendradarbiauti rengdamos gaires dėl dirbtinio intelekto etikos ir į šį procesą įtraukti visus susijusius viešuosius ir privačiuosius suinteresuotuosius subjektus.

2.7. Kartu Europos Sąjungos lygmeniu būtina integruoti suderintą teisinę sistemą, kuri būtų parengta laikantis ES pagrindinių teisių chartijos ir ES Sutartyse įtvirtintų principų. Į naują teisinę sistemą reikėtų įtraukti konkrečių taisyklių dėl pavojų, kurių kelia mašinų mokymasis, pavyzdžiui, rinkos neskaidrumo, konkurencijos stokos, diskriminacijos, nesąžiningos komercinės praktikos, grėsmės kibernetiniam saugumui arba produktų saugai.

Reglamentavimo apsaugos priemonės reikėtų ypač sugriežtinti tais atvejais, kai duomenis naudojančios dirbtinio intelekto sistemos automatiškai atkuriamos naudojantis elektroniniais prietaisais ir kompiuteriais.

2.8. EESRK nurodo, kad prie Komisijos komunikato pridedamame tarnybų darbiname dokumente SWD (2018) 137 final tinkamai nagrinėjamas dirbtinio intelekto poveikis ES teisėkūrai ir nurodomi dėl atsirandančių skaitmeninių technologijų kylantys atsakomybės iššūkiai.

2.9. Be to, prireiks išsamių veiksmų planų, siekiant: i) paremti švietimo ir mokymo sistemų modernizavimą ugdant naujus darbo rinkai ir ateičiai būtinus įgūdžius ir ii) užtikrinti aukšto lygio piliečių ir vartotojų apsaugą numatomų iššūkių akivaizdoje⁽³⁾.

2.10. EESRK ragina Komisiją neatidėliojant imtis tolesnių priemonių reguliavimo ir investicijų skatinimo srityje, nes spartus pokyčių tempas reikalauja greito prisitaikymo.

⁽²⁾ 2017 m. gegužės 31 d. INT/806 – Dirbtinis intelektas. Dirbtinio intelekto poveikis (skaitmeninei) bendrajai rinkai, gamybai, vartojimui, užimtumui ir visuomenei (OL C 288, 2017 8 31, p. 1).

⁽³⁾ EESRK priėmė nuomonę SOC/578 „Perėjimo prie skaitmeninės darbo aplinkos valdymas“ (OL C 367, 2018 10 10, p. 15).

3. Europos Komisijos pasiūlymas. Europos parama dirbtiniam intelektui ir investicijos į jį

3.1. Komisija savo komunikate skelbia, kad ji remia dirbtinio intelekto plėtrą tiek vykdant būtiniausias mokslinius tyrimus, tiek pritaikant jį pramonėje. Šiuo požiūriu EESRK pabrėžia, kad į šį procesą svarbu įtraukti pačius įvairiausias dalyvius, įskaitant MVĮ, paslaugų bendroves, socialines įmones, ūkininkus ir kooperatyvus, vartotojų organizacijas ir vyresnio amžiaus žmonėms atstovaujančias asociacijas.

3.2. Kalbant apie Komisijos tikslą priartinti dirbtinį intelektą prie visų galimų vartotojų, daugiausia dėmesio skiriant mažosioms ir vidutinėms įmonėms, EESRK mano, kad, siekiant spręsti pasaulinio konkurencingumo iššūkį, būtina sudaryti sąlygas dirbtiniu intelektu naudotis kuo daugiau subjektų. Greta priemonių, kurias Komisija jau yra numaciusi siekdama sukurti reikminę dirbtinio intelekto platformą, taip pat svarbu parengti tinkamas įvairių suinteresuotųjų subjektų, įskaitant MVĮ, socialinės ekonomikos tinklus ir pilietinės visuomenės organizacijas (pastarasis suinteresuotasis subjektas atlieka esminį vaidmenį informuotai ir aktyviai įtraukiant Europos Sąjungos piliečius), įtraukimo ir konsultacijų su jais formas.

3.3. Komisija paskelbė remsianti dirbtiniu intelektu grindžiamas inovacijas vykdydama Europos inovacijų tarybos parengtą bandomąjį projektą, kurio biudžetas 2018–2020 m. sudaro 2,7 mlrd. EUR.

3.4. EESRK mano, kad ši iniciatyva gali būti naudinga dirbtinio intelekto plėtojimui, tačiau kartu pabrėžia, kad reikėtų sparčiai pereiti nuo eksperimentinio prie struktūrinio mokslinių tyrimų finansavimo etapo. Taip pat svarbu, kad Komisija skatintų šiuo metu visoje Europos Sąjungoje įsikūrusius įvairius mokslinių tyrimų centrus, siekdama sukurti Europos Sąjungos lygmens bendradarbiavimo tinklą dirbtinio intelekto klausimais.

3.5. EESRK pažymi, kad Komisija ketina iki 2020 m. pabaigos maždaug iki 1,5 mlrd. EUR padidinti investicijas į dirbtinį intelektą pagal programą „Horizontas 2020“. Neatidėliojant pradėjus taikyti šį metodą viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystėse per dvejus metus būtų galima sukurti papildomų investicijų už 2,5 mlrd. EUR. Tokio pat požiūrio būtina laikytis ir būsimoje bendrojoje programoje „Europos horizontas“.

3.6. Žvelgiant iš kitos perspektyvos, tai, kad Europos Komisija ir Europos strateginių investicijų fondas, kuris turėtų atlikti pagrindinį valdymo vaidmenį remiant dirbtinio intelekto plėtrą ES, pradėjo vykdyti programą *Venture ES* – 2,1 mlrd. EUR dydžio rizikos kapitalo fondą, skirtą investicijoms ir novatoriškoms įmonėms visoje Europoje finansuoti, yra geras ženklas.

3.7. Siekiant neatsilikti nuo kitų pasaulinio masto veikėjų, reikia įdėti tiek daug pastangų, kad būtina koordinuoti visas Europos ir nacionaliniu lygmenimis prieinamas priemones ir finansavimą bei siekti jų sinergijos. Akivaizdu, kad, siekiant dirbtinio intelekto srityje konkuruoti su Kinija ir JAV, būtina sutelkti visų Europos Sąjungos lygmeniu veiklą vykdančių viešųjų ir privačiųjų suinteresuotųjų subjektų gebėjimus, siekiant užtikrinti, kad ES pirmautų pasauliniu mastu.

3.8. Kad ES galėtų pelningai siekti konkurencingos pozicijos dirbtinio intelekto srityje, taip pat bus svarbu tinkamai investuoti į tinkamą IT programinę įrangą, aparatinę įrangą ir skaitmeninę infrastruktūrą, kuri galėtų ES užtikrinti reikšmingą vaidmenį.

3.9. Investuojant į dirbtinį intelektą reikėtų atsižvelgti į tai, kad Europos bendrovės yra itin stiprios automatizavimo ir robotikos srityse. Šie sektoriai, kurie plačiąja prasme yra neatsiejami nuo dirbtinio intelekto, galėtų būti tikrai svarbūs ES užtikrinant reikšmingą pasaulinį vaidmenį technologinės plėtros srityje, todėl jie nusipelno ypatingo dėmesio.

4. Dirbtinis intelektas ir jo poveikis žmonėms ir darbuotojams

4.1. Akivaizdu, kad dirbtinio intelekto kūrimas yra reiškinys, kuris tobulėja itin sparčiai. Todėl Europos Sąjungos institucijos, vertindamos kiekvienos reglamentavimo priemonės poveikį dirbtiniam intelektui, turi taikyti tarpdisciplininį metodą, kuriuo atsižvelgiama ne tik į administravimo, teisinius ir ekonominius, bet ir į antropologinius, psichologinius, sociologinius ir technologinius aspektus.

4.2. Siekiant remti tokias inovacijas, tačiau visų pirma nukreipti jas taip, kad svarbiausi ir toliau būtų žmonės, svarbu, kad Europos Sąjungos teisės aktais būtų galima pasiekti didelio masto konkurencingumą atkreipiant dėmesį ir į svarbiausius etinius, socialinius ir žmogiškuosius aspektus.

4.3. Todėl EESRK mano, kad labai svarbu: i) asmens privatumą ir atsakingą asmens duomenų tvarkymą reglamentuoti tinkamais teisės aktais, pavyzdžiui, veiksmingai pradėdant įgyvendinti naująjį Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, kuris prireikus būtų nuolat peržiūrimas siekiant neatsilikti nuo sparčios dirbtinio intelekto plėtros; ii) vertinti ir, jei reikia, prie naujų aplinkybių, atsirandančių dėl dirbtinio intelekto, pritaikyti svarbius taikomus ES teisės aktus ir iii) užtikrinti, kad būtų plėtojami gebėjimai ir įgūdžiai, reikalingi tam, kad asmenys, valdžios institucijos ir Europos Sąjungos bendrovės galėtų veiksmingai naudotis dirbtinio intelekto teikiamais privalumais.

4.4. Analizę vertėtų pradėti atsižvelgiant į tai, kad dirbtinis intelektas yra grindžiamas didelių duomenų kiekiu naudojimu ir tvarkymu, o tokie duomenys yra bet kokio pritaikymo naujose technologijose pamatas. Šiuo atveju pagrindinis Europos reguliavimo institucijos iššūkis yra sukurti skaidrią ir reguliuojamą prieigą prie galutinio vartotojo duomenų.

4.5. Kuo tvarkomi duomenys kokybiškesni, tuo tikslesnės dirbtinio intelekto sistemos ir didesnis jų veiksmingumas. Tačiau negalima pamiršti, kad su asmenimis susijusius duomenis būtina įgyti teisėtai ir naudoti tiesiogiai susijusiems asmenims žinomais būdais siekiant užtikrinti, kad asmens duomenys būtų naudojami iš anksto nustatytais ir skaidriais tikslais, dėl kurių naudotojas iš anksto davė tinkamą ir informuotą sutikimą.

4.6. Reikėtų atsižvelgti į tai, kad gali tekti iš dalies pakeisti keletą svarbių Europos Sąjungos teisės aktų, pavyzdžiui, susijusių su internetine reklama, nesąžininga komercinė praktika, produktų sauga ir atsakomybe, vartotojų teisėmis, nesąžiningomis sutarčių sąlygomis, pardavimu ir garantijomis, draudimu ir kainų nurodymu, ir juos tinkamai pritaikyti prie naujų aplinkybių dėl platesnio ir pažangesnio dirbtinio intelekto naudojimo.

4.7. Savo darbiname dokumente SWD (2018) 137 final Komisija tinkamai atsižvelgė į lemiamos reikšmės turintį produktų saugos ir atsakomybės klausimą išnagrinėdama atvejų tyrimus ir pateikdama ES teisės aktų, kuriuos vertėtų toliau išanalizuoti ir įvertinti, sąrašą. EESRK aktyviai ragina Komisiją tęsti savo darbą ir nori prie jo prisidėti.

4.8. Svarbu pabrėžti svarbų kultūrinio, šviečiamojo ir akademinio mokymo ir tinkamos informacijos teikimo plačiajai visuomenei vaidmenį siekiant apsaugoti Europos piliečių teises dirbtinio intelekto pažangos akivaizdoje. Itin svarbu užtikrinti dirbtinio interneto algoritmų ir duomenų bazių, su kuriomis jis dirba, skaidrumą ir valdymo teisingumą.

4.9. Todėl iš esmės svarbu tai, kad Europos Sąjungos piliečiams būtų teikiamas tinkamas mokymas ir paprasta bei suprantama informacija, kad jie atsakingai ir informuotai naudotų įrangą ir programas, kurios sukuriamos dėl šiuo metu vykstančios sparčios technologinės plėtros, kuri vis labiau plinta visais lygmenimis.

4.10. Atsižvelgdamos į visus šiuos poreikius, ES ir valstybės narės turi pateikti aiškių ir veiksmingų sprendimų propaguodamos šiuolaikišką švietimo sistemą ir nuolat plėsdamos mokymą visą gyvenimą darbo rinkoje ir pilietinėje visuomenėje.

4.11. Europos Komisija turės atlikti išsamų dirbtinio intelekto poveikio darbo rinkai vertinimą. Šis poveikis kelia didžiausią nerimą daugeliui Europos Sąjungos darbuotojų, kurie dirba netrumpą laiką, tačiau dar ilgai nepasieks pensinio amžiaus ir vykstančius pokyčius vertina su nepasitikėjimu ir baime. Atliekant šį vertinimą būtina atsižvelgti į tai, kad kai kuriuos darbuotojus galėtų pakeisti elektroninė įranga arba robotai, ir į tai, kad, nors tam tikros funkcijos nebus visiškai automatizuotos, dėl naujųjų technologijų poveikio jos labai pasikeis. Todėl atliekant analizę ir vertinimą dėmesį reikėtų sutelkti ne tik į neišvengiamus ir numatomus gamybos linijų pokyčius, bet ir į naują požiūrį į organizacinius procesus ir verslo tikslus vykstant tinkamam socialiniam dialogui su darbuotojais.

4.12. Kai kuriais atvejais, kaip yra ir buvo kalbant apie daugelį kitų technologijų, prieš pradėdant visapusiškai naudoti dirbtinį intelektą, vertėtų jį išbandyti atskirais etapais ir palaipsniui, kad naudodami naujas technologijas atitinkami darbuotojai galėtų jaustis saugūs (tai, be kita ko, galima užtikrinti tinkamu mokymu) ir kad vykstant procesui būtų galima ištaisyti bet kokias prisitaikymo klaidas⁽⁴⁾.

⁽⁴⁾ Žr. priimtą EESRK nuomonę savo iniciatyva INT/845 „Dirbtinis intelektas: poveikio darbiui numatymas siekiant užtikrinti teisingą perėjimą“, pranešėja F. Salis-Madinier (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 1).

4.13. Norint įmonėse pradėti naudoti naujas technologijas, reikalingas socialinis įvairių susijusių partnerių dialogas. Šiuo požiūriu reikia nuolat informuoti darbuotojų organizacijas ir sąjungas ir su jomis konsultuotis.

5. Dirbtinis intelektas, viešasis administravimas ir pilietinė visuomenė

5.1. Dirbtinis intelektas – tai technologinė ir socialinė inovacija, dėl kurios gali radikaliai pasikeisti visa visuomenė ir į gerą pasikeisti viešasis sektorius ir piliečių bei viešojo administravimo institucijų santykiai. Dėl dirbtinio intelekto teikiamų galimybių galėtų padidėti ir administravimo efektyvumas, ir piliečių pasitenkinimas viešojo administravimo institucijų teikiamomis paslaugomis, taip pat būtų galima veiksmingiau vykdyti tokį administravimą.

5.2. Siekiant įgyvendinti šiuos tikslus, labai svarbu, kad ir valstybės tarnautojai būtų pasirengę Europos visuomenės pokyčiams ir iššūkiams, kurių kils dėl dirbtinio intelekto. Viešieji darbdaviai ir administracijos vadovai drauge su mokytojais, instruktoriais ir anksčiau minėtais universiteto darbuotojais privalo visapusiškai suvokti dirbtinio intelekto reikšmę ir nuspręsti, kokių naujų priemonių galima įtraukti į administracines procedūras.

5.3. Kad viešajame ir privačiąjame sektoriuose būtų galima pradėti taikyti dirbtinį intelektą, būtina sukurti procedūras, kuriomis naudotojai būtų skatinami suprasti ir priimti technologijas pasitelkiant bendradarbiavimo mechanizmus, kuriais naudodamiesi piliečiai galėtų prisidėti (jei įmanoma, pasitelkiant dalyvavimu grindžiamo valdymo sistemas) prie dirbtiniu intelektu grindžiamų technologijų kūrimo.

5.4. Tam, kad šioje srityje būtų galima pasiekti reikšmingų rezultatų, galėtų būti naudinga sukurti patikimus viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimo ir partnerystės būdus, kuriais būtų siekiama pasinaudoti technologinio pritaikymo, dirbtinio intelekto ir robotikos teikiamomis galimybėmis.

5.5. Šis iššūkis viešajam administravimui itin sudėtingas teisiniais ir teisėtumo aspektais, nes reikės nustatyti tinkamą viešųjų interesų (įskaitant viešosios valdžios įgaliojimų vykdymą) ir asmeninių interesų (konkrečios asmens laisvės išraiškos) pusiausvyrą. Šiuo požiūriu, pavyzdžiui, viešojo administravimo institucijos, naudodamosi dirbtiniu intelektu, pasitelkiamos aiškiai ir išsamiai reglamentavimo sistemą, turės suderinti viešumo principą ir administracinių dokumentų skelbimą su asmens duomenų apsauga ir asmens teise į privatumą.

5.6. Tais atvejais, kai naujomis priemonėmis viešojo administravimo institucijoms sudaromos sąlygos naudotis technologijomis priimant organizacinius sprendimus ir greičiau pasirenkant, pavyzdžiui, kvietime teikti pasiūlymus pasirenkant rangovą, tvarkant tam tikrų paslaugų laukiančiųjų sąrašus arba samdant naujus viešojo administravimo darbuotojus, reikės spręsti veiksmingos teisinės atsakomybės už tokius sprendimus klausimą remiantis aiškia teisine sistema, užtikrinančia visapusišką administracijos atskaitomybę piliečiams.

5.7. Pilietinės visuomenės organizacijos ir socialinės įmonės atlieka svarbų vaidmenį skatindamos asmenis suprasti technologijas ir jas priimti, ypač naudodamosi bendradarbiavimo mechanizmais, suteikiančiais galimybę dalyvauti skaitmeninės pertvarkos procesuose. Šiuo atžvilgiu svarbi galimybė kurti tokių priemonių dalyvavimu grindžiamo valdymo sistemas, pavyzdžiui, kooperatyvų forma, pradedant nuo jau naudojamų skaitmeninių platformų ir baigiant naujų ekonominių santykių darbo valdymo srityje formų kūrimu.

5.8. Už rinkos mechanizmų stebėseną atsakingos valdžios institucijos turėtų turėti praktinės patirties ir galių apsaugoti sąžiningą konkurenciją, vartotojų teises, taip pat užtikrinti saugą ir darbuotojų teises. Už algoritmų auditą turėtų būti atsakingi viešieji arba nepriklausomi organai. Be to, įmonės turėtų pradėti taikyti veiksmingus dirbtinio intelekto naudojamų duomenų audito mechanizmus.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Sudaryti sąlygas skaitmeninei sveikatos priežiūros ir slaugos transformacijai bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, suteikti galių piliečiams, kurti sveikesnę visuomenę“

(COM(2018) 233 final)

(2018/C 440/09)

Pranešėjas: **Diego DUTTO**

Bendrapranešėjis: **Thomas KATTNIG**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2018 6 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	193 / 0 / 3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados

- 1.1. Vykstant skaitmeninės transformacijos sukeltiems pokyčiams, sveikatos priežiūra privalo būti sutelkta į žmones.
- 1.2. Skaitmeninimo procesai turi padėti sveikatos priežiūros specialistams praleisti daugiau laiko su pacientais. Turi būti užtikrinta, kad sveikatos priežiūros srityje dirbtų tinkamai kvalifikuoti darbuotojai, turintys tinkamų skaitmeninių įgūdžių.
- 1.3. Perėjimas prie skaitmeninių technologijų keičia darbo sveikatos priežiūros ir slaugos srityje pobūdį. Kad būtų pasiekti aukšti kokybės standartai, visi dalyviai turėtų vertinti šiuos pokyčius profesionaliai ir be išankstinio nusistatymo.
- 1.4. Europos lygmeniu turi būti aktyviau plėtojamas socialinis dialogas dėl ligoninių ir sveikatos priežiūros bei socialinių paslaugų. Reikalingos tinkamos profesinio rengimo ir tolesnio mokymo programos, turi būti pagerintos darbo sąlygos ir darbo vietų kokybė ir sustiprinta darbuotojų duomenų apsauga.
- 1.5. EESRK žino, kad už sveikatos ir socialinės priežiūros paslaugų organizavimą ir teikimą yra atsakingos valstybės narės. Vadovaujantis direktyva dėl pacientų teisių ir tarpvalstybines sveikatos priežiūros paslaugas (Direktyva 2011/24/ES), turi būti sukurtas internetinės sveikatos priežiūros tinklas (e. sveikatos tinklas), kuris padidintų e. sveikatos sprendimų sąveiką.
- 1.6. Skaitmeninės priemonės turi būti svertas naujų sveikatos priežiūros ir slaugos sistemų organizavimo formų kūrimui. Jomis remiamas asmenų, vietos bendruomenių ir socialinės ekonomikos sektorių potencialas. Tinkamomis viešosiomis investicijomis turi būti dar kartą patvirtinta, kad solidarumo ir universalumo vertybės yra šių sistemų pagrindas.
- 1.7. Skaitmeninimo procesai neturi būti klaidingai aiškinami kaip sveikatos priežiūros biudžetų taupymo priemonių rinkinys. Jie neturi lemti darbuotojų skaičiaus ar paslaugų mažinimo. Sveikatos priežiūros paslaugos turi būti laikomos asmeninėmis ir, ypač atsižvelgiant į visuomenės senėjimą, reikia kurti naujas ilgalaikės priežiūros koncepcijas.

1.8. EESRK pritaria komunikate išdėstyta vizijai, t. y. siekiant skatinti sveikatingumą, vykdyti ligų prevenciją ir jas kontroliuoti, padėti atsiliiepti į netenkinamus pacientų poreikius ir padėti piliečiams lengviau gauti vienodas galimybes naudotis aukštos kokybės slaugos paslaugomis prasmingai taikant skaitmenines inovacijas ir plėtojant socialinę ekonomiką.

1.9. Sveikatos raštingumas socialiniame ir skaitmeniniame kontekste yra susijęs su asmens gebėjimu gauti, suprasti ir panaudoti informaciją atsakingai, siekiant didinti savo gerovę ir išlikti sveiku.

1.10. Piliečiai turėtų turėti teisę gauti prieigą prie savo sveikatos duomenų. Jie nusprendžia, ar ir kada dalytis savo duomenimis. Labai svarbu atsižvelgti į Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, kuriuo piliečiams užtikrinama galimybė kontroliuoti savo asmens duomenų, visų pirma duomenų apie sveikatą, naudojimą.

1.11. EESRK siūlo, kad „teisė į (laisvą) kopijavimą“ būtų aktyvi apsaugos forma. Tai pasakytina apie visus duomenis, kuriuos naudotojai sukuria prisijungdami prie skaitmeninių sveikatos platformų; taip piliečiams būtų suteikta galimybė pakartotinai naudoti savo duomenis.

1.12. Originalūs naudotojų duomenys yra algoritmams ir platformoms naudingas dalykas; jie turi būti vertinami kaip naudotojų sukurtas originalus produktas ir saugomi vadovaujantis intelektinės nuosavybės įstatymais.

1.13. „Teisė į (laisvą) kopijavimą“ taip pat padeda apsaugoti ir skatinti konkurenciją, kuri dėl skaitmeninių platformų taikomų sistemų, skirtų nusavinti duomenis ir asmens istorijas, dabar patiria sunkių išbandymų.

1.14. EESRK pritaria⁽¹⁾ bendro tarpvalstybinio darbo skaitmeninės transformacijos sveikatos priežiūros ir slaugos srityse keturių ramsčių principui, apimančiam bendrus klinikinius vertinimus, bendras mokslines konsultacijas, naujų sveikatos technologijų nustatymą ir savanorišką valstybių narių bendradarbiavimą.

1.15. EESRK siūlo imtis tinkamų veiksmų siekiant iširti naujas etines, teines ir socialines sistemas, pagal kurias atsižvelgiama į su duomenų gavyba susijusią riziką.

1.16. EESRK siūlo skatinti mokslinius tyrimus ir inovacijas, susijusias su skaitmeninių technologijų integravimu, siekiant atnaujinti sveikatos priežiūros procesus, pavyzdžiui, dirbtinį intelektą, daiktų internetą ir sąveikumą. EESRK visiškai pritaria tam, kad visuomenei tarpvalstybiniu mastu būtų užtikrinta saugi prieiga prie patikimų sveikatos duomenų, siekiant paspartinti mokslinius tyrimus ir sustiprinti ligų prevenciją.

1.17. EESRK taip pat pritaria ES paramai mažosioms, vidutinėms ir socialinėms įmonėms, plėtojantioms skaitmeninius sprendimus dėl į asmenį orientuotos slaugos ir grįžtamosios informacijos rinkimo iš pacientų.

1.18. EESRK pritaria, kad reikia perbalansuoti duomenimis grindžiamos ekonomikos socialinę ir ekonominę asimetriją, skatinant kurti saugias platformas ir padedant bendradarbiaujančioms ne pelno organizacijoms saugoti ir tvarkyti visų asmens duomenų skaitmenines kopijas ir jomis dalytis.

2. Pagrindinė informacija ir bendrosios pastabos

2.1. 2018 m. balandžio 25 d. Europos Komisija paskelbė komunikatą dėl skaitmeninės sveikatos priežiūros ir slaugos transformacijos bendrojoje skaitmeninėje rinkoje⁽²⁾, kuriame kalbama apie būtinas reformas ir novatoriškus sprendimus, kad sveikatos priežiūros ir slaugos sistemos taptų atsparesnės, prieinamesnės, efektyviau užtikrintų kokybišką priežiūrą Europos piliečiams ir kurtų sveikesnę visuomenę. Tinkamai sukurtais ir ekonomiškai efektyviai įgyvendintais skaitmeniniais sveikatos priežiūros ir slaugos sprendimais galima padidinti milijonų piliečių gerovę ir iš esmės padidinti pacientams teikiamų sveikatos priežiūros ir slaugos paslaugų veiksmingumą. Skaitmeninimu galima lengviau užtikrinti tarpvalstybinių priežiūros paslaugų tęstinumą (Direktyva 2011/24/ES), o tai yra svarbus veiksnys asmenims, kurie yra užsienyje darbo ar laisvalaikio tikslais. Skaitmeninimu taip pat galima prisidėti prie sveikatingumo ir ligų prevencijos, įskaitant profesinę

⁽¹⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 28.

⁽²⁾ COM(2018) 233 final.

sveikatą darbo vietoje. Juo galima pasinaudoti pertvarkant sveikatos priežiūros sistemas ir joms pereinant prie naujų, žmonių poreikiais grindžiamų modelių bei sudarant sąlygas į ligonines orientuotas sistemas keisti integruotomis ir labiau bendruomene grindžiamomis socialinės apsaugos įstaigomis. Vykstant pokyčiams būtina užtikrinti, kad sveikatos priežiūra būtų sutelkta į piliečius. Skaitmeninimo procesai turėtų padėti sveikatos priežiūros specialistams praleisti daugiau laiko su pacientais. Todėl būtina užtikrinti, kad sveikatos priežiūros srityje dirbtų pakankamai kvalifikuotų darbuotojų, turinčių tinkamų skaitmeninių įgūdžių.

2.2. Pereinant prie skaitmeninės sveikatos priežiūros ir slaugos keičiasi darbo šiose srityse pobūdis. Pokyčiai bus labai kokybiški tik tuo atveju, jei visi juose dalyvaujantys asmenys transformaciją vertins profesionaliai ir be išankstinio nusistatymo. Todėl sveikatos priežiūros sektoriaus ir socialinių paslaugų srityse reikia toliau stiprinti Europos lygmens socialinį dialogą, kad būtų galima kurti tinkamas profesinio rengimo ir tolesnio mokymo programas ir gerinti darbo sąlygas, visų pirma darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, darbuotojų duomenų apsaugą ir darbo vietų kokybę.

2.3. Europos Komisija nurodo, kad Europos Sąjungos sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos sistemoms kyla didelių iššūkių, kaip antai senėjimas, polimorbiškumas, vakcinės, dėl sudėtingų darbo sąlygų kylantis sveikatos priežiūros specialistų trūkumas ir didėjanti neužkrečiamų išvengiamų ligų problema, kurią sukelia tokie rizikos veiksniai kaip tabakas, alkoholis ir nutukimas, ir kitos ligos, įskaitant neurodegeneracines ir retąsias ligas. Užkrečiamosios ligos kelia papildomą ir didėjančią grėsmę, nes didėja atsparumas antibiotikams, atsiranda naujų patogenų arba vėl pasirodo senieji patogenai. ES valstybėse narėse didėja viešosios išlaidos sveikatos priežiūrai ir ilgalaikiai slaugai ir manoma, kad ši tendencija tęsis ir toliau. Itin svarbu, kad susijusios išlaidos būtų naudojamos sveikatos priežiūros specialistų darbo kokybei gerinti, siekiant užkirsti kelią mažam darbo užmokesčiui ir prastoms darbo sąlygoms. Senėjant visuomenei reikia kurti naujas ilgalaikės slaugos koncepcijas.

2.4. NET ir tais atvejais, kai galima susipažinti su sveikatos duomenimis, jie dažnai susieti su technologijomis, kurios nėra sąveikios, o tai kliudo tokiais duomenimis plačiai naudotis.

2.5. Dėl šios priežasties sveikatos priežiūros sistemos neturi svarbios informacijos apie tai, kaip jos galėtų gerinti savo paslaugas, o paslaugų teikėjams sunku sukurti masto ekonomiją ir taip siūlyti veiksmingus skaitmeninius sveikatos priežiūros ir slaugos sprendimus ir skatinti tarpvalstybinę naudojimąsi sveikatos priežiūros paslaugomis. Naudojantis sveikatos duomenimis grindžiamais kiekybiškai įvertintais rezultatais reikia sukurti įžvalgų apie individualizuotą sveikatos priežiūrą ir suteikti galimybę bendrosios praktikos gydytojams, medicinos specialistams ir mokslininkams susipažinti su šiais duomenimis taip, kad jie galėtų juos sugrupuoti ir kurti prognozavimo modelius bei naudotis geriausia patirtimi.

2.6. Remiantis ataskaitos *Sveikatos būklė ES* išvadomis, į pacientą orientuotų sveikatos duomenų naudojimas ES dar nėra pakankamai išplėtotas.

2.7. Už sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos paslaugų organizavimą ir teikimą yra atsakingos valstybės narės. Kai kuriose valstybėse narėse, ypač turinčiose federacines sistemas, už sveikatos priežiūros finansavimą ir teikimą atsako regioninės valdžios institucijos.

2.8. Vadovaujantis direktyva dėl pacientų teisių į tarpvalstybines sveikatos priežiūros paslaugas įgyvendinimo (Direktyva 2011/24/ES) buvo sukurtas internetinis sveikatos priežiūros tinklas (e. sveikatos tinklas), siekiant padidinti e. sveikatos sprendimų sąveiką.

2.9. Taip pat buvo sukurtos bendradarbiavimo sistemos, kaip antai Europos inovacijų partnerystė vyresnių žmonių aktyvumo ir sveikatos srityje, bendra programa, skirta aktyviam ir savarankiškam gyvenimui skatinti (Aktyvaus ir lengvesnio gyvenimo programa) ir viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės, pavyzdžiui, Naujoviškų vaistų iniciatyva ir iniciatyva „Elektroniniai komponentai ir sistemos siekiant Europos lyderystės“. Esminį vaidmenį kuriant stipresnes regionines ekosistemas sveikatos priežiūros srityje taip pat atlieka regioninės ir nacionalinės pažangiosios specializacijos strategijos. Nuo 2004 m. du e. sveikatos veiksmų planai sudarė sąlygas valstybėms narėms ir Komisijai imtis politikos priemonių ir šioje srityje konstruktyviai dirbo E. sveikatos suinteresuotųjų subjektų grupė.

2.10. Nurodydamas savo ankstesnėse nuomonėse⁽³⁾ išdėstyta poziciją, EESRK išreiškia nuomonę, kad Komisijos pasiūlyti veiksmai trijose srityse turėtų būti remiami. Šios sritys – tai saugi visuomenės prieiga prie sveikatos duomenų ir galimybė perduoti juos tarpvalstybiniu lygmeniu, patikimi duomenys siekiant paspartinti mokslinius tyrimus, pagerinti ligų prevenciją ir individualizuoti sveikatos priežiūrą ir slaugą, ir skaitmeninės priemonės, kuriomis suteikiama daugiau galių piliečiams ir skatinama į asmenį orientuota slauga. Kaip jau minėta, būtina užtikrinti, kad skaitmeninimo procesai nebūtų klaidingai aiškinami kaip sveikatos priežiūros biudžetų taupymo priemonių rinkinys, ir tai, kad dėl jų nebūtų mažinamas darbuotojų skaičius arba teikiama mažiau paslaugų. Trūkstant darbuotojų teikiama prastos kokybės slauga ir padidėja morbidiškumo rizika. Nereikėtų pamiršti, kad skaitmeninė transformacija yra dviejų dimensijų reiškinys, kurį sudaro kryptis ir procesas. Kalbant apie kryptį, dėmesys sutelkiamas į organizacijų išorės veiksnius, nuolat stebint, „ką“ keičia skaitmeninė transformacija. Kalbant apie procesą, dėmesys sutelkiamas į mąstymą organizacijų viduje, visų pirma atsižvelgiant į tai, „kaip“ skaitmeninė transformacija yra vykdoma. Todėl į šį metodą absoliučiai būtina atsižvelgti nagrinėjant nuomonės temą, siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi į pacientą orientuoto požiūrio.

2.11. Būtent dėl šios priežasties EESRK, kaip ir ankstesnėje savo nuomonėje⁽⁴⁾, nurodo, kad, siekiant gauti naudos iš skaitmeninės transformacijos, ES tinklams ir numatytioms paramos priemonėms reikėtų pasitelkti skaitmenines priemones siekiant įgyvendinti ir įtvirtinti, o ne susilpninti mūsų pagrindines teises sveikatos priežiūros ir slaugos srityse. Skaitmeninėmis priemonėmis būtina skatinti asmeninio potencialo ir vietos bendruomenių bei socialinės ekonomikos vystymą; šios priemonės turi būti galingas svertas skatinant teises ir kuriant naujas sveikatos priežiūros ir slaugos organizavimo bei valdymo formas; be to, šiomis priemonėmis turi būti prisidedama dar kartą patvirtinant solidarumo ir universalumo vertybes, kuriomis grindžiama mūsų sveikatos priežiūros sistema. Šis siekis turėtų būti įgyvendintas tinkamomis viešosiomis investicijomis, kaip nurodyta ankstesnėje nuomonėje⁽⁵⁾.

2.12. Kaip ir ankstesnėse savo nuomonėse, EESRK mano, kad lygias galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis – tai yra vienas pagrindinių sveikatos politikos tikslų – būtų galima padidinti skaitmeninės paramos priemonėmis, jeigu bus įvykdyta keletas sąlygų:

- vienoda teritorinė aprėptis, skiriant dėmesį vietovėms, kuriose skaitmeniniai operatoriai teikia mažai paslaugų (prieiga prie interneto, plačiajuostis ryšys),
- su naudojimusi susijusios skaitmeninės atskirties tarp piliečių, sveikatos priežiūros specialistų ir sveikatos draudimo sistemų darbuotojų mažinimas,
- visos skaitmeninės struktūros (duomenų bazių, medicinos priemonių) sąveikumas, kuris padėtų užtikrinti priežiūros paslaugų teikimo tęstinumą kiekvienoje įstaigoje ir tarp jų,
- sveikatos duomenų, kurie jokių būdu negali būti naudojami darant žalą pacientams, apsauga,
- vaistus registruojančių institucijų patvirtintos informacijos apie produktą platinimas elektroninėmis priemonėmis siekiant pagerinti prieigą (kaip nurodyta ankstesnėje EESRK nuomonėje⁽⁶⁾).

2.13. Sparčiai vystantis nuotolinei medicinai, nanotechnologijoms, biotechnologijoms, informacinėms technologijoms, kognityviniams mokslams ir daugėjant susietųjų įrenginių negalima leisti, kad asmenys būtų laikomi paprasčiausiais prie interneto prijungtais kūnais, kuriuos būtų galima nuotoliniu būdu analizuoti, kontroliuoti ir stebėti visagale informacine programa. Technikos raida sveikatos priežiūros srityje iš tikrųjų lemia priešingą reiškinį, t. y. dėl jos medicinos praktika ir slauga vėl grindžiamos asmeniniais santykiais ir socialiniais ryšiais.

3. Skaitmeninės transformacijos poveikis

3.1. Skaitmeninės transformacijos poveikis sveikatos priežiūrai ir slaugai

3.1.1. Komisijos komunikatu parodoma, kaip ES gali prisidėti siekiant Tarybos išvadose nurodytų tikslų, konkrečiai – užmezgant reikiamą bendradarbiavimą ir kuriant infrastruktūrą ES ir taip valstybėms narėms padedant vykdyti savo politinius išsipareigojimus šiose srityse. Siūlomais veiksmais taip pat padedama Komisijai vykdyti išsipareigojimą pasiekti ES darnaus vystymosi tikslą „Užtikrinti sveiką gyvenimą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę“ ir įgyvendinti Europos socialinių teisių ramsčio principus.

⁽³⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 1, OL C 13, 2016 1 15, p. 14 ir OL C 458, 2014 12 19, p. 54.

⁽⁴⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 1.

⁽⁵⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 33.

⁽⁶⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 14.

3.1.2. EESRK pritaria komunikate išdėstyta vizijai, t. y. siekui skatinti sveikatingumą, vykdyti ligų prevenciją ir jas kontroliuoti, padėti atsiliiepti į netenkinamus pacientų poreikius ir padėti piliečiams lengviau gauti vienodas galimybes naudotis aukštos kokybės slaugos paslaugomis prasmingai taikant skaitmenines inovacijas ir vystant socialines įmones.

3.1.3. EESRK mano, kad iš esmės svarbu didinti Europos sveikatos priežiūros ir slaugos sistemų tvarumą, padedant kuo labiau padidinti bendrosios skaitmeninės rinkos potencialą, šiuo tikslu sveikatos priežiūros ir slaugos srityse plačiau naudojant skaitmeninius produktus ir paslaugas. Kitas siūlomų veiksmų tikslas turi būti stimuliuoti ekonomikos augimą ir šiame sektoriuje skatinti Europos Sąjungos pramonę, taip pat pelno siekiančias ir nesiekiančias įmones, kurios kuria ir valdo sveikatos priežiūros ir slaugos paslaugas.

3.1.4. Vykdamas skaitmeninę transformaciją visų pirma sukuriama galimybė gauti ir naudotis duomenimis, kuriuos pasitelkus galima sumažinti dėl gyventojų skaičiaus didėjimo ir ilgėjančios gyvenimo trukmės patiriamas sveikatos priežiūros išlaidas ir taip prisidėti prie valdžios veiksmų optimizavimo nacionaliniu ir Europos lygmenimis.

3.1.5. Sveikatos priežiūros skaitmeninimas padės ne tik sutrumpinti ligoninėse praleidžiamą laiką (o tai turės tiesioginio teigiamo poveikio sveikatos priežiūrai ligoninėse), bet ir palengvins pačių pacientų pasveikimo procesą. Kalbant apie tarptautinį pripažinimą, Pasaulio sveikatos organizacija, bendradarbiaudama su Tarptautine telekomunikacijų sąjunga (ITU), pasiūlė Nacionalinį e. sveikatos strategijos priemonių rinkinį, kuriame iš esmės pateikiamas nacionalinių e. sveikatos strategijų, veiksmų planų ir stebėsenos sistemų atnaujinimo ir vystymo metodas.

3.2. Skaitmeninės transformacijos poveikis žmonėms

3.2.1. Skaitmeninė transformacija piliečiams suteikia galimybę plačiai naudotis naujoviškesnėmis ir veiksmingesnėmis individualiems poreikiams pritaikytomis sveikatos priežiūros žiniomis, infrastruktūra ir paslaugomis ir – kaip paslaugų teikėjams, informacijos rengėjams ir duomenų teikėjams – prisidėti prie kitų žmonių sveikatos gerinimo.

3.2.2. Taip pat reikėtų apsvarstyti galimybę suteikti piliečiams teisę susipažinti su duomenimis apie savo sveikatą ir nuspręsti, ar ir kada dalytis tokiais duomenimis. Be to, EESRK mano, kad iš esmės svarbu atsižvelgti į 2018 m. gegužės 25 d. įsigaliojusį Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą ir užtikrinti, kad piliečiai galėtų kontroliuoti tai, kaip naudojami jų asmens duomenys, įskaitant sveikatos duomenis. Be to, turėtų būti atsižvelgta į Pasaulio gydytojų asociacijos (WMA) Taipėjaus deklaracijoje pateiktą pareiškimą dėl sveikatos duomenų bazių ir biobankų etinių aspektų, priimtą 2002 m. spalio mėn. Vašingtone (JAV) įvykusioje 53-iojoje Pasaulio gydytojų asociacijos generalinėje asamblėjoje ir persvarstyta 2016 m. spalio mėn. Taipėjuje (Taivanas) įvykusioje Pasaulio gydytojų asociacijos generalinėje asamblėjoje.

3.2.3. Šiuo požiūriu labai svarbu užkirsti kelią didėjantiems žmonių skaitmeninio raštingumo skirtumams. Sveikatos raštingumas socialiniame ir skaitmeniniame kontekste yra susijęs su asmens gebėjimu gauti, suprasti ir panaudoti informaciją atsakingai, siekiant didinti savo gerovę ir išlikti sveiku. Siekiant šio tikslo būtina užtikrinti tokių gebėjimų ir mokėjimo naudotis naujomis priemonėmis lygį, kad žmonės galėtų padidinti savo pačių ir bendruomenės gerovę naudodamiesi priemonėmis, skirtomis gyvenimo būdui ir gyvenimo sąlygoms gerinti.

3.2.4. Kadangi paslaugos ir jų forma orientuotos į naudotojus, jų sukuriamus duomenis taip pat reikėtų laikyti esminiais, nustatant tinkamas taisykles dėl duomenų nuosavybės ir paties naudotojo arba kitų šalių teisių juos naudoti. Reikėtų iškelti klausimus „Kam priklauso duomenys?“, „Kas turi teisę juos naudoti?“, „Kada kitos paslaugas teikiančios šalys gali naudoti duomenis?“, „Ar naudotojas gali nevaržomai naudoti duomenis?“ ir t. t. Šiuo atžvilgiu reikėtų aiškiai atskirti duomenų rūšis: pirma, neapdoroti duomenys ir, antra, algoritmais bei dirbtinio intelekto priemonėmis sukurti duomenys. Jeigu kita šalis, naudodamasi nuosavybiniais algoritmais, sukuria naujus suvestinius duomenis, kaip reikėtų valdyti tokios informacijos nuosavybę? Kaip verslo modeliai yra pritaikyti padėčiai, kai esama daug suinteresuotųjų subjektų, kurie visi teikia esminę tam tikros paslaugos dalį? Taip pat reikėtų atskirti tik paslaugomis grindžiamus verslo modelius (įprastesnius modelius, pvz., padedančius vykdyti kasdienę veiklą (angl. ADL)), ir į pacientą orientuotais duomenimis grindžiamus verslo modelius, kurie turi potencialo kurti naujas nuotolinės sveikatos priežiūros paslaugas (pvz., prevencijos, pagalbos gydant ir adaptacijos paslaugas).

3.2.5. Autentiški, t. y. pirminiai, kiekvieno naudotojo duomenys yra vienintelė algoritmams, paslaugoms ir platformoms naudinga reikšmė, o tai reiškia, kad juos galima ir būtina laikyti naudotojų (ir tik jų pačių ir jų biologinių, kognityvinių, kultūrinių ir elgesio ypatybių) sukurtu originaliu produktu, todėl tai yra „pirminis įnašas“, kurį būtina apsaugoti laikantis tokių pačių intelektinės nuosavybės taisyklių, nors ir priimtų *ad hoc*. Vienas pasiūlymų galėtų būti aktyvi apsaugos forma pasitelkiant teisę į (laisvą) visų naudotojų sukurtų duomenų, sąveikaujant su skaitmeninės sveikatos platformomis, kopijavimą, taip suteikiant leidimą juos – tikslingais laikomais atvejais – naudoti pakartotinai, juos iš naujo bendrai apdorojant per kitas paslaugas ir (arba) algoritmus. „Teisė į (laisvą) kopijavimą“ taip pat padeda apsaugoti ir skatinti konkurenciją, kuri dėl skaitmeninių platformų taikomų sistemų, skirtų – pagal sutartis ar kitu pagrindu – nusavinti duomenis ir asmens istorijas, dabar patiria sunkių išbandymų.

3.2.6. Pati ES ne kartą atkreipė dėmesį į 3.2.5 punkte minimą klausimą ir kai kuriais atvejais pasirinko suteikti teisę susipažinti su duomenimis (ir juos kopijuoti) (žr. Direktyvos 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo 9 straipsni: „galutiniams vartotojams paprašius, jiems arba galutinio vartotojo vardu veikiančiai trečiajai šaliai būtų teikiami skaitiklių užfiksuoti patiektos ir suvartotos elektros energijos duomenys lengvai suprantama forma, kad būtų galima palyginti sutarčių sąlygas naudojant vienodus kriterijus“).

3.2.7. EESRK siūlo sukurti susietą IT infrastruktūrą, kad būtų galima greitai susisiekti su retąja liga sergančiais pacientais ir paskelbti jų sveikatos ir medicinos duomenis pasauliniu mastu ne pelno tikslais atliekant mokslinius tyrimus. Europos Sąjunga skatina sukurti elektroninių sveikatos įrašų sistemą remdama keitimąsi informacija ir standartizavimą, taip pat keitimosi informacija tarp sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų tinklų kūrimą siekiant derinti veiksmus kilus rizikai visuomenės sveikatai.

3.2.8. Taip asmenys, piliečiai, pacientai ar naudotojai vėl galėtų visapusiškai kontroliuoti savo skaitmeninę tapatybę. Taip jie galėtų dalyvauti įgyjant iš suvestinių sveikatos duomenų kuriamas žinias, skirtas individualizuotajai medicinai ir prevencijai, taip pat naudotis dideliais ekonominiais privalumais, gaunamais iš šių suvestinių duomenų.

3.3. Skaitmeninės transformacijos poveikis socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemoms

3.3.1. EESRK pritaria (kaip nurodyta EESRK nuomonėje ⁽⁷⁾) bendro tarpvalstybinio darbo skaitmeninės transformacijos sveikatos priežiūros ir slaugos srityse keturių ramsčių principui.

3.3.1.1. Pasiūlymu įsteigiama koordinavimo grupė, kurią sudaro valstybių narių sveikatos technologijų vertinimo įstaigų (STV) atstovai, ir nustatomi keturi būsimo bendradarbiavimo ramsčiai. Bendram darbui vadovautų valstybės narės, pasitelkdamos koordinavimo grupę, ir toki darbą sudarytų šie elementai:

- bendri klinikiniai vertinimai,
- bendros mokslinės konsultacijos,
- naujų sveikatos technologijų nustatymas,
- savanoriškas valstybių narių bendradarbiavimas.

3.3.1.1.1. *Bendri klinikiniai vertinimai* yra susiję su inovatyviausiomis technologijomis, kurios apima: i) vaistus, kuriems taikoma centrinė rinkodaros leidimo procedūra, ir ii) tam tikrų klasių medicinos priemones ir *in vitro* diagnostikos medicinos priemones, kurios suteikia galimybę spręsti nepatenkintų medicininių poreikių, galimo poveikio pacientams, visuomenės sveikatai ar sveikatos priežiūros sistemoms klausimus ir turi ryškų tarpvalstybinį aspektą. Tokius vertinimus turėtų rengti ir nustatyti valstybių narių STV įstaigos, farmacijos bendrovės arba medicinos priemonių gamintojai („kūrėjai“), pacientai, klinikiniai ekspertai ir kiti suinteresuotieji subjektai. Komisijos patikrinta ataskaita būtų paskelbta ir tada valstybės narės ją naudotų.

(7) OL C 283, 2018 8 10, p. 28.

3.3.1.1.2. Vykdamas bendras mokslines konsultacijas, taip pat vadinamas „ankstyvaisiais dialogais“, sveikatos technologijų kūrėjas galėtų prašyti sveikatos technologijų vertinimo įstaigų suteikti konsultaciją dėl duomenų ir įrodymų, kurių gali būti reikalaujama atliekant galimą būsimą bendrą klinikinį vertinimą. Kūrėjai galėtų teikti prašymą Koordinavimo grupei dėl bendros mokslinės konsultacijos. Koordinavimo grupės patvirtintos bendros mokslinės konsultacijos ataskaitos būtų siunčiamos sveikatos technologijų kūrėjui, bet neskelbiamos.

3.3.1.1.3. „Perspektyvų vertinimu“ arba *naujų sveikatos technologijų nustatymu* (kalbant apie sveikatos technologijas, kurios dar netaikomos sveikatos priežiūros sistemoje) būtų galima prisidėti užtikrinant, kad ankstyvuju kūrimo etapu būtų nustatytos sveikatos technologijos, kurios gali turėti didelį poveikį pacientams, visuomenės sveikatai arba sveikatos priežiūros sistemoms, ir tai, kad jos būtų įtrauktos į bendrą darbą.

3.3.1.1.4. Valstybės narės turėtų galimybę tęsti *savanorišką bendradarbiavimą* ES lygmeniu tose srityse, kuriose nevykdomas privalomas bendradarbiavimas. Taip, be kita ko, būtų galima atlikti kitų sveikatos technologijų nei vaistai ar medicinos priemonės (pvz., chirurginių procedūrų) sveikatos technologijų vertinimus, taip pat neklinikinių aspektų (pvz., medicinos priemonių poveikio slaugos organizavimui) vertinimą.

3.3.2. Naujoviškų sveikatos priežiūros sprendimų, kuriuos galima priimti dėl skaitmeninės transformacijos, taikymas kelia daug svarbių tarpdisciplininių klausimų, įskaitant etinius, teisinius ir socialinius klausimus. Nors jau veikia duomenų apsaugos ir pacientų saugos teisinė sistema, reikia atsižvelgti į kitus klausimus, kaip antai prieiga prie plačiajuosčio ryšio, su duomenų gavyba ir automatizuotu sprendimų priėmimu susijusi rizika, tinkamų standartų ir teisės aktų užtikrinimas, siekiant garantuoti tinkamą e. sveikatos arba m. sveikatos paslaugų kokybę, taip pat paslaugų prieinamumas ir kokybę. Panašiai ir paslaugų lygmeniu reikėtų aptarti ir patvirtinti naujus metodus, kuriais būtų atsižvelgiama į skaitmeninę transformaciją, nors ES ir nacionaliniu lygmenimis yra taisyklių, kuriomis reglamentuojami viešieji pirkimai, konkurencija ir vidaus rinka.

3.3.3. Skaitmeninė transformacija paskatins sveikatos priežiūros sistemos reorganizavimą numatant naujus paslaugų teikimo būdus ir standartus (pvz., slaugytojų darbe papildomai naudojant robotus). Be to, slaugytojai turėtų dalyvauti tinkamose ir specialiose mokymo programose (pvz., suteikiančiose socialinių, medicinos ar techninių žinių) ir būti pasirengę naujiems darbo vietų profiliams ir permainoms darbo aplinkoje. Dėl to reikės sukurti naujus paslaugų modelius, paramos politikos priemones, sertifikavimą ir standartus, kurie būtų pritaikyti prie įvedamų skaitmeninių paslaugų ir technologijų realiomis slaugos aplinkybėmis ir realiose rinkose. Jie turėtų būti kuriami ir vystomi remiantis į naudotoją orientuoto modelio, patogaus dizaino inžinerijos, universalaus dizaino ir pan. principais, o procesas turėtų būti orientuotas į naudotojus ir jų poreikius, siekiant išvengti, kad nesusidarytų skaitmeninė atskirtis ir žmonės neprarastų galimybės naudotis paslaugomis.

3.3.4. EESRK pritaria Komisijos veiksams, skirtiems remti Europos elektroninių sveikatos įrašų mainų formos kūrimą bei patvirtinimą ir kurti bendras identifikavimo ir autentifikavimo priemones, kaip nustatyta Direktyvos 2011/24/ES 14 straipsnio 2 dalyje.

3.4. Skaitmeninės transformacijos poveikis skaitmeninei rinkai

3.4.1. Šioje srityje susiduriama su iššūkiu „perbalansuoti duomenimis grindžiamos ekonomikos socialinę ir ekonominę asimetriją“⁽⁸⁾ naudojantis šiomis priemonėmis:

- įstatymais įtvirtinta teise sukurti visų asmens duomenų (medicininių ir nemedicininių) kopiją; duomenų perkeliamumu (ES duomenų apsaugos direktyvos 20 straipsnis),
- saugia platforma, kurioje asmenys gali saugoti, valdyti ir savo nuožiūra aktyviai dalytis duomenimis,
- asmens duomenų platformų bendradarbiavimo organizacine struktūra ne pelno tikslais, siekiant, kad jos priklausytų piliečiams,

⁽⁸⁾ Pasaulio ekonomikos forumas. 2014 m. pasaulinė informacinių technologijų ataskaita.

- pajamomis, gautomis iš piliečių kontroliuojamo antrinio duomenų naudojimo, investuojamo į projektus ir paslaugas, iš kurių nariai ir plačioji visuomenė turi naudos.

3.4.2. Atliekant bendrus klinikinius vertinimus, būtų galima sudaryti palankesnes sąlygas spartesnei prieigai, išvengti dubliavimosi nacionaliniu lygmeniu ir visiems proceso dalyviams užtikrinti didesnę nuoseklumą, aiškumą ir nuspėjamumą. Medicinos priemonių pramonė pasiūlymą iš esmės vertina skeptiškiau. Dėl privalomo bendradarbiavimo atliekant klinikinius sveikatos technologijų vertinimus priemonių pateikimas į rinką gali sulėtėti, o ne tapti paprastesnis.

3.4.3. Didėjant mobiliųjų prietaisų skverbčiai, e. sveikatos arba m. sveikatos sprendimais bus pasiūlyta naujoviškų paslaugų, kuriose bus taikomi optimizuoti procesai. Tokie procesai apims ir paprastesnę sveikatos priežiūros ir slaugos specialistų judumą.

3.4.4. Skaitmeninė transformacija skatins kurti naujus dinamiškus verslo modelius, sudarys sąlygas įvairių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimui versle ir suteiks naudos kiekybiškai įvertinant naudotojų patirtį. Jos sėkmė priklauso nuo to, ar ji bus orientuota į vartotoją (arba naudotoją), siekiant užtikrinti, kad nuo projektavimo proceso pradžios būtų atsižvelgiama į naudotojo perspektyvą (modeliuojamasis mąstymas).

3.4.5. Skaitmeninė transformacija sudarys sąlygas plačiai naudoti sveikatos ir socialinius duomenis, paskatins sistemų ir prietaisų integravimą į mašinų mokymosi paslaugas ir sustiprins įrenginių sąveikos ir suderinamumo (M2M) būtinybę, o šiuo tikslu reikės atsižvelgti į įvairius naudotojų reikalavimus ir prioritetus, perspektyvių sistemų kūrimą, galimybę tai integruoti į esamą infrastruktūrą ir suderinti su vietos paslaugų teikėjais, taip pat į bet kokias revoliucingas ir nenumatytas technologijas ir paslaugas, kurioms bus taikomi nauji standartizavimo reikalavimai.

3.4.6. Naujoviškomis bazinėmis didelio poveikio technologijomis, kaip antai 5G, bus sukurta galimybių gerinti mobiliojo plačiajuosčio ryšio produktus ir paslaugas, taip skatinant milijonus vartotojų dideliu mastu prisijungti prie daiktų interneto įrenginių. Didėjant 5G ir daiktų interneto skverbčiai, skaitmeninės transformacijos strategijos tampa itin svarbios daugeliui sveikatos srityje veikiančių suinteresuotųjų subjektų, visų pirma todėl, kad dėl naujos vartotojų elgsenos ir poreikių bus būtina pateikti naujų suskaitmenintų pasiūlymų.

3.4.7. EESRK pritaria paslaugoms, susijusioms su sveikatos informacija, ligų prevencija, nuotolinio konsultavimo sistemų kūrimu, receptų išrašymu, siuntimais ir medicinos išlaidų padengimu internetu. Galima manyti, kad esamomis platformomis, kaip antai „Alfred“, „Big White Wall“, „Medicine Patient Portal“, „Empoer“ ir kt., sudaromos sąlygos vykdyti skaitmeninę transformaciją bendrojoje skaitmeninėje rinkoje. Įdomu tai, kad 2018 m. gegužės 29 d. buvo paskelbta, kad Europos atvirosios mokslo debesija bus remiami ES mokslo siekiai išlaikyti pirmaujančias pozicijas pasaulyje sukuriant patikimą prieglobos ir mokslinių tyrimų duomenų apdorojimo aplinką. Debesija turėtų būti plati, visos Europos Sąjungos esamų ir besikuriančių pažangių struktūrų federacija, kurioje būtų laikomasi jos sudedamųjų dalių valdymo ir finansavimo mechanizmų; narystė šioje federacijoje būtų vykdoma savanorišku pagrindu; federacijos valdymo struktūroje taip pat dalyvautų valstybių narių ministerijos, suinteresuotieji subjektai ir mokslininkai.

3.5. Skaitmeninės transformacijos poveikis paslaugų teikėjams

3.5.1. Šiomis aplinkybėmis EESRK pritaria šiems tikslams:

- sutelkti dėmesį į sveikatos priežiūros paslaugų teikėjus,
- sutelkti dėmesį į pacientus, jiems pradėjus naudotis sveikatos priežiūros sistema,
- veiksmingai perduoti duomenis pirminės sveikatos priežiūros srityje (e. sveikata, elektroniniai paciento dokumentai),
- pacientai duoda sutikimą, kad jų duomenys būtų naudojami mokslinių tyrimų tikslais; paskatos pateikti papildomus duomenis (m. sveikata),
- mažinti sunkumus, patiriamus pacientus įtraukiant į mokslinius tyrimus.

3.5.2. Neseniai atliktuose technologijų, socialiniuose ir ekonomikos tyrimuose pabrėžiama, kad dėl dirbtinio intelekto, daiktų interneto ir robotikos bus galima kurti ir vystyti naujus metodus individualizuotos ir tiksliosios medicinos, kognityvinių sutrikimų ir bendradarbiaujamosios robotikos srityse. Šias technologijas pradėjus naudoti sveikatos priežiūros srityje bus pritaikomi ir tobulinami visi su paslaugų kūrimu, teikimu ir vertinimu susiję procesai. Šiomis aplinkybėmis skaitmeninė transformacija yra svarbiausias ir kartu novatoriškas technologijas sveikatos priežiūros srityje įgalinantis veiksnys (arba „akceleratorius“).

3.5.3. Skaitmenine transformacija sukuriama galimybė naudotis dideliais duomenų kiekiais ir taip vykdyti tyrimus dėl naujų ir plataus užmojo dirbtiniu intelektu grindžiamų paslaugų teikimo sprendimų ir juos kurti. Tai galėtų būti pagrindas kuriant sistemą, kuria siekiama objektyviai kiekybiškai įvertinti lėtines ligas ir nustatyti ankstyvosios diagnostikos ir gydymo stebėsenos galimybes. Be to, galimybė naudotis duomenimis būtų naudinga pastaruoju metu padarytai pažangai dirbtinio intelekto srityje, siekiant sukurti sistemas, kurios gali mokytis ir prisitaikyti prie ligų progresavimo būdų.

3.5.4. Plačiai naudojant duomenis ir suinteresuotiesiems subjektams galint juos naudoti ir transformuoti pagal naudotojų poreikius, kuriami nauji dalijimosi duomenimis, žiniomis ir praktine patirtimi scenarijai, kuriuos jau remia Europos referencijos centrų tinklai, kurie sudaro dalijosi žiniomis valdymo struktūrą ir kuriais visoje ES kuruojami koordinavimo veiksmai retųjų ligų srityje. Jeigu konkrečioje vietovėje (teritorijoje arba šalyje) neturima praktinių žinių apie konkrečią ligą, tinklas gali padėti gydytojams įgyti žinių iš kitose vietovėse esančių praktinių žinių centrų. Panašiai visoje Europoje ligoninės gali naudotis skaitmeninėmis prisijungimo sistemomis siekdamos dalytis žiniomis ir viena kitai teikti paramą.

3.5.5. Vienas iš akivaizdžių ankstesnių tezių rezultatų yra tas, kad svarbus prioritetas – kibernetinis saugumas. Kaip nurodyta ENISA ataskaitoje (2017 m. ENISA grėsmių spektro ataskaita. 15 didžiausių kibernetinių grėsmių ir tendencijų, Europos Sąjungos tinklų ir informacijos apsaugos agentūra), kibernetinėje erdvėje išpuoliai ir toliau tampa vis sudėtingesni, o žalingi veiksmai – vis rafinuotesni. Informacijos saugumas yra svarbus klausimas kalbant apie sveikatos priežiūros spektrą, nes jame esama daug skvarbių sujungtų sistemų, kuriose yra labai svarbių duomenų, pavyzdžiui, apie paciento gyvenimą, neskelbtinos asmeninės informacijos, duomenų apie finansinius išteklius ir kt. Vykstant skaitmeninei transformacijai, būtini nauji metodai ir gairės, siekiant kurti kibernetinio saugumo vertinimo sistemas, organizacines reagavimo priemones ir tarpusavio sąveikos atitiktį, grindžiamą kibernetiniu saugumu.

3.5.6. EESRK taip pat pritaria tam, kad ES remia mažąsias ir vidutines įmones, kurios kuria į asmenį orientuotos slaugos ir grįžtamosios informacijos rinkimo iš pacientų skaitmeninius sprendimus. Be abejo, vykdam bendradarbiavimą išitrauks ir viešojo sektoriaus institucijos bei kiti suinteresuotieji subjektai, išipareigoję populiarinti bendrus arba abipusiškai pripažintus sveikatos priežiūros sistemose diegiamų skaitmeninių sprendimų (pvz., m. sveikatos ir savarankiško gyvenimo) patvirtinimo ir sertifikavimo principus.

3.5.7. Be to, EESRK mano, kad pagal skaitmeninės sveikatos apsaugos ir priežiūros transformacijos skaitmeninėje rinkoje perspektyvą reikia toliau vykdyti ankstesnes valstybių narių iniciatyvas išduoti sveikatos priežiūros korteles. Atsižvelgiant į tai, kad kortelėse gali būti saugomi neskelbtino pobūdžio medicininiai duomenys, joms turi būti taikomi griežti privatumo apsaugos reikalavimai.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl a) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl atstovaujamojo ieškinių siekiant apsaugoti kolektyvinius vartotojų interesus, kuria panaikinama Direktyva 2009/22/EB

(COM(2018) 184 *final* – 2018/0089 (COD))

ir dėl b) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/6/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES nuostatos, susijusios su geresniu ES vartotojų apsaugos taisyklių vykdymo užtikrinimu ir modernizavimu

(COM(2018) 185 *final* – 2018/0090 (COD))

(2018/C 440/10)

Pranešėjas: **Jarosław MULEWICZ**

Bendrapranešėjis: **Antonio LONGO**

Konsultavimasis	a) Europos Parlamentas, 2018 5 2 a) Taryba, 2018 5 22 b) Europos Parlamentas, 02/05/2018 b) Taryba, 2018 5 22
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 20
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	155/1/5
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą dėl geresnio ES vartotojų apsaugos taisyklių vykdymo užtikrinimo ir modernizavimo ir tikslą siekiant atsižvelgti į naujus vartojimo įpročius atnaujinti galiojančias taisykles ir pritaikyti jas prie besikeičiančios bendrosios skaitmeninės rinkos. Tačiau, kaip EESRK rekomendavo savo nuomonėje dėl vartotojų pažeidžiamumo taikant komercinę praktiką⁽¹⁾, vis dar reikia spręsti problemas, susijusias su nepakankamu galiojančių taisyklių vykdymo užtikrinimu.

1.2. EESRK sutinka su Europos Komisija, kad būtina modernizuoti ir supaprastinti ES vartotojų politiką ir mano, kad naujasis teisės aktų rinkinys gali padėti įveikti dėl eksponentinio e. prekybos augimo atsiradusį atotrūkį, kuris pažeidžia vartotojų pasitikėjimą ir sukelia iškraipymus bendrojoje rinkoje.

1.3. Apskritai Komitetas mano, kad vartotojų apsaugos teisės aktai turėtų būti suderinti taip, kad valstybėse narėse nesilpnėtų vartotojų apsauga ir kartu būtų siekiama prekiautojams reikalingo teisinio tikrumo. EESRK sutinka su REFIT išvadomis, kad vartotojų apsaugos taisyklės atitinka savo paskirtį, tačiau pažymi, kad vis daugiau vartotojų nukenčia nuo agresyvios rinkodaros ir klaidinančios verslo praktikos.

⁽¹⁾ OL C 12, 2015 1 15, p. 1.

1.4. EESRK pritaria pasiūlymui vartotojų teisių nuostatas taikyti visoms iš pažiūros nemokamoms skaitmeninėms paslaugoms, kuriomis naudodamiesi naudotojai pateikia savo asmens ir ne asmens duomenis. Komitetas taip pat sutinka, kad reikia siekti didesnio elektroninių platformų skaidrumo ir atsakomybės.

1.5. Atsižvelgiant į Direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių apsaugos persvarstymą, Komitete buvo pareikštos dvejopo pobūdžio abejonės. Prekiautojai mano, kad reikia atnaujinti, supaprastinti ir pritaikyti iki sutarties sudarymo pateiktiną informaciją, tuo tarpu vartotojai mano, kad tai sumažintų vartotojų apsaugos lygį.

1.6. EESRK laikosi nuomonės, kad su skaitmeniniu turiniu, skaitmeninėmis paslaugomis ir pardavimu internetu susijusios nuostatos turėtų būti suderintos su bendrosios skaitmeninės rinkos teisės aktais.

1.7. EESRK sutinka, kad teisė atsakyti sutarties yra veiksminga vartotojų apsaugos priemonė, kurios nereikėtų susilpninti. Komiteto nariai skirtingai vertina Komisijos pasiūlymą. Prekiautojams, o ypač MVĮ, reikia papildomo teisinio tikrumo dėl netinkamai išbandytų prekių ir išankstinio kompensavimo. Vartotojams šis pakeitimas yra nepriimtinas ir jie ragina palikti galioti dabartines nuostatas. Komitetas ragina Komisiją naujai įvertinti šią svarbią nuostatą ir pasiūlyti priešingus interesus suderinantį kompromisą.

1.8. EESRK mano, kad pagrįstos yra priemonės, skirtos vartotojams apsaugoti nuo „dvejopos kokybės produktų“, ir pritaria Komisijos pasiūlymui užtikrinti didesnę skaidrumą.

1.9. Komitetas pritaria tam, kad Europos ir nacionaliniu lygmeniu reikėtų skatinti naudotis alternatyvaus ginčų sprendimo ir elektroninio ginčų sprendimo mechanizmais, pavyzdžiui, tarpininkavimu arba arbitražu.

1.10. EESRK ragina Komisiją: užtikrinti, kad valstybės narės iš tiesų įgyvendintų galiojančias vartotojų apsaugos taisykles ir užtikrintų jų vykdymą; remti vartotojų apsaugos taisyklių suvienodinimą; skatinti nacionalinių institucijų tarpvalstybinį bendradarbiavimą naudojantis Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje kanalu ir pradėti komunikacijos kampaniją, siekiant padėti mažoms ir vidutinėms įmonėms laikytis vartotojų apsaugos teisės aktų.

1.11. EESRK ragina valstybes nares priimti griežtesnes taisykles, užtikrinančias galiojančių vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, reaguoti į nacionalinius ir tarpvalstybinius pažeidimus ir palaikyti dabartinį vartotojų apsaugos lygį.

1.12. EESRK pritaria pasiūlymui dėl konkrečių baudų nustatymo kriterijų, laikydamas tai veiksminga vartotojų apsaugos priemone. Svarbu taisykles pažeidžiančioms įmonėms numatyti tikrai atgrasančias sankcijas, kurios sudarytų nemažą jų metinės apyvartos dalį ir kurias nustatant būtų atsižvelgta į ES masto pažeidimus.

1.13. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl direktyvos dėl atstovaujamojo ieškinių siekiant apsaugoti kolektyvinius vartotojų interesus, kuria panaikinama Direktyva 2009/22/EB. Vis dėlto Komitetas apgailestauja, kad rengiant pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto nebuvo atsižvelgta į jo nuomonėje dėl Europos horizontaliosios kolektyvinio teisių gynimo sistemos kūrimo ⁽²⁾ pateiktas rekomendacijas.

1.14. Visi ES piliečiai turi turėti teisę lengvai ir greitai kreiptis į teismą. Vartotojai turėtų turėti galimybę gauti kompensaciją, jeigu dėl sutarties pažeidimo jie patiria žalą. Todėl pageidautina specialiai pritaikyta kolektyvinės žalos atvejais taikytina žalos atlyginimo sistema. Ji turėtų būti pragmatiška ir ekonomiškai efektyvi, be to, ja turėtų būti numatomos atitinkamos apsaugos priemonės ir atsižvelgiama į esamas nacionalines teismų sistemas.

1.15. EESRK pripažįsta, kad Komisija deda pastangas, vadovaujantis subsidarumo principu ir nacionaliniais teisės aktais, nustatyti kompetentingus subjektus, kurie galėtų reikalauti kolektyvinio žalos atlyginimo.

⁽²⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 68.

1.16. Be to, valstybės narės turėtų remti kompetentingiems subjektams skirtų bylinėjimosi fondų kūrimą. Tais atvejais, kai žala yra nedidelė ir kai neįmanoma nustatyti visų žalą patyrusių asmenų, EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui tokias sumas nukreipti visuomeniniams tikslams; tačiau Komitetas ragina patikslinti šių tikslų pobūdį (pavyzdžiui, pagalba vartotojams, informavimo, švietimo programos, bylinėjimosi fondai).

1.17. Galiausiai svarbi apsaugos priemonė, kuri turėtų būti įtraukta į Direktyvą, būtų galimybė pasirinkti sutikti dalyvauti teikiant kolektyvinį ieškinį arba tokio dalyvavimo atsisakyti. Atsižvelgiant į EESRK nuomonėje dėl Europos horizontaliosios kolektyvinio teisių gynimo sistemos kūrimo ⁽³⁾ pateiktą rekomendaciją, vartotojai turi turėti galimybę patys spręsti, ar sutikti dalyvauti kolektyviniame ieškinyje ar šio dalyvavimo atsisakyti.

2. Bendroji informacija ir įvadas

2.1. 2018 m. balandžio 11 d. Europos Komisija paskelbė teisės aktų rinkinį „Naujos galimybės vartotojams“. Ši dokumentų rinkinį sudaro pasiūlymas dėl direktyvos (Direktyvos „Omnibus“), kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 93/13/EEB ⁽⁴⁾, Direktyvos 98/6/EB ⁽⁵⁾, Direktyvos 2005/29/EB ⁽⁶⁾ ir Direktyvos 2011/83/ES ⁽⁷⁾ nuostatos, susijusios su geresniu ES vartotojų apsaugos taisyklių vykdymo užtikrinimu ir modernizavimu, ir pasiūlymas dėl direktyvos dėl atstovaujamojo ieškinių siekiant apsaugoti kolektyvinius vartotojų interesus, kuria panaikinama Direktyva 2009/22/EB.

Direktyva „Omnibus“

2.2. Komisijos pasiūlymo COM (2018) 185 dėl geresnio ES vartotojų apsaugos taisyklių vykdymo užtikrinimo ir modernizavimo tikslas – papildyti esamus mechanizmus, skirtus vartotojų apsaugai, tarpvalstybiniais pažeidimams ir elektroninei prekybai, taip pat sumažinti našą prekyautojams. Pasiūlyme atsižvelgiama į pagal REFIT programą atliktos ES vartotojų teisių ir rinkodaros teisės ⁽⁸⁾ tinkamumo patikros išvadas ir į Direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių įvertinimą.

2.3. Konkrečiai, pasiūlyme dėl Direktyvos „Omnibus“ siūloma:

2.3.1. koordinuojant nustatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas už nacionalinius ir tarpvalstybinius pažeidimus;

2.3.2. didinti skaidrumą bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, nustatant skaidrumo įpareigojimus elektroninėms platformoms;

2.3.3. vartotojų apsaugos nuostatas taikyti ir skaitmeninių paslaugų srityje, ypač tais atvejais, kai vartotojai už paslaugas nemoka, tačiau pateikia asmens ir ne asmens duomenis, kurie turi ekonominę vertę, ir todėl šios paslaugos negali būti laikomos nemokamomis;

2.3.4. mažinti našą įmonėms, leidžiant specialistams naudotis naujomis interneto komunikacijos priemonėmis, pavyzdžiui, vietoje elektroninio pašto naudojant interneto formas ar pokalbius;

2.3.5. peržiūrėti tam tikrus aspektus, susijusius su teise atsisakyti sutarties. Visų pirma prekyautojui leidžiama grąžinti sumokėtą sumą vartotojui tik po to, kai patikrinamos prekės ir įsitikinama, kad vartotojas prekėmis „nesinaudojo“, o tik jas išbandė;

⁽³⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 68.

⁽⁴⁾ 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993 4 21, p. 29).

⁽⁵⁾ 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/6/EB dėl vartotojų apsaugos žymint vartotojams siūlomų prekių kainas (OL L 80, 1998 3 18, p. 27).

⁽⁶⁾ 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (OL L 149, 2005 6 11, p. 22).

⁽⁷⁾ 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL L 304, 2011 11 22, p. 64).

⁽⁸⁾ SWD(2017) 208 final ir SWD(2017) 209 final, paskelbti 2017 m. gegužės 23 d.

2.3.6. galimybė valstybėms narėms apriboti nepageidaujamą agresyvią ir klaidinančią praktiką, pavyzdžiui išnešiojamosios prekybos arba komercinių ekskursijų atvejais;

2.3.7. aiškiai įtraukti „dvejopos kokybės“ produktus ir visus su jais susijusius rinkodaros veiksmus, įskaitant klaidinančią komercinę praktiką, ypač paplitusią žemės ūkio maisto produktų sektoriuje.

Atstovaujamojo ieškinių direktyva

2.4. Komisijos pasiūlymu COM (2018) 184 dėl atstovaujamojo ieškinių siekiant apsaugoti kolektyvinius vartotojų interesus dedami pagrindai Europos kolektyviniam žalos atlyginimo mechanizmui, kurio paskirtis kovoti su plačiai paplitusiais vartotojų apsaugos teisės pažeidimais. Ši kai kuriose ES valstybėse narėse jau taikoma priemonė turėtų būti taikoma visose valstybėse narėse. Vis dėlto reikėtų laikytis ir subsidiarumo principo, leidžiant valstybėms narėms nacionaliniu lygiu apibrėžti šią sistemą, kartu išsaugant turimas sistemas.

2.5. Vartotojų vardu turėtų veikti tik nacionalinio lygmens kompetentingi subjektai ir jie turėtų laikytis tam tikrų minimalių, Europos Komisijos nustatytų reikalavimų.

2.6. Kompensavimo mechanizmas yra susijęs su sprendimu dėl ieškinių uždraudimo. Kompetetingiems subjektams turi būti suteikta galimybė pateikti ieškinį dėl kolektyvinio žalos atlyginimo tik tokiu atveju, jeigu teismas ar administracinė institucija nustatė, kad vartotojų teisės buvo pažeistos. Direktyva taikoma pažeidimams, padarytiems nacionaliniu ir ES lygmenimis, o tai suteikia galimybę vartotojams siekti kolektyvinio žalos atlyginimo tarpvalstybinių pažeidimų atvejais.

2.7. Kalbant apie kompensaciją už vartotojų patirtą žalą pasiūlyme daromas skirtumas tarp nedidelių sumų, kai kompensacija nukreipiama visuomeniniam tikslui, ir didelių sumų, kai nukentėjusiems vartotojams atlyginama tiesiogiai.

3. Bendros pastabos dėl Direktyvos „Omnibus“

3.1. EESRK pripažįsta Europos Komisijos pasiūlymą dėl geresnio ES vartotojų apsaugos taisyklių vykdymo užtikrinimo ir modernizavimo ir tikslą atnaujinti galiojančias taisykles siekiant atsižvelgti į naujus vartojimo įpročius ir pritaikyti jas prie besikeičiančios bendrosios skaitmeninės rinkos. Tačiau, kaip rekomendavo EESRK savo nuomonėje dėl vartotojų pažeidžiamumo taikant bendrosios rinkos komercinę praktiką⁽⁹⁾, vis dar reikia spręsti problemas, susijusias su nepakankamu galiojančių taisyklių įgyvendinimu.

3.2. EESRK norėtų paminėti Informacinį pranešimą dėl vartotojų ir rinkodaros teisės⁽¹⁰⁾, kuriame įvertinamas pilietinės visuomenės organizacijų visoje ES požiūris į ES vartotojų ir rinkodaros teisės įgyvendinimą, ir EESRK informacinį pranešimą dėl Vartotojų teisių direktyvos, kuriame įvertinamas direktyvos įgyvendinimas⁽¹¹⁾. Šiems informaciniams pranešimams parengti buvo naudojamos trys skirtingos duomenų rinkimo priemonės: klausimynas, ekspertų klausymas ir 9 faktų nustatymo misijos Rygoje, Romoje, Varšuvoje, Madride, Paryžiuje, Atėnuose, Vilniuje, Lisabonoje ir Briuselyje.

3.3. EESRK pastebi, kad Komisijos pasiūlyme atsižvelgiama į šiuos informacinius pranešimus ir raginama vartotojų politikos ir elektroninių platformų reguliavimo ir skaitmeninės ekonomikos srityse dėti daugiau informavimo, mokymo ir koordinavimo pastangų. Tačiau pasiūlyme nėra tinkamai atsižvelgta į EESRK susirūpinimą kėlusius klausimus: vartotojų politikos suderinimą, nacionalinio vykdymo užtikrinimo fragmentiškumą, būtinybę finansuoti informavimo kampanijas, skatinti mokymąsi visą gyvenimą, remti MVĮ, supaprastinti teisinę informaciją vartotojams ir skatinti alternatyvias ginčų sprendimo sistemas, savireguliaciją ir elgesio kodeksus.

3.4. EESRK pripažįsta, kad vartotojai gali atsidurti tokioje padėtyje, kai yra klaidinami arba agresyviai verčiami sudaryti sutartis. Iškelta konkrečių klausimų dėl vartotojų klaidinančias energetikos, telekomunikacijų ar vandens sutartis parduodančių skambučių centrų. Be to, atkreiptas dėmesys į panašius pardavimo darant spaudimą atvejus per ekskursijas, rengiamas siekiant parduoti produktus tam tikrų grupių pažeidžiamiems vartotojams. Tokiais atvejais vartotojai turėtų turėti teisę atsisakyti pirkimo-pardavimo sutarties ir (arba) gauti kompensaciją už patirtą žalą.

⁽⁹⁾ OL C 12, 2015 1 15, p. 1.

⁽¹⁰⁾ EESRK informacinis pranešimas, plenarinei sesijai pateiktas 2016 m. gruodžio 14 d. (INT/796).

⁽¹¹⁾ EESRK informacinis pranešimas, plenarinei sesijai pateiktas 2016 m. gruodžio 14 d. (INT/795).

3.5. Kaip rekomendavo EESRK savo nuomonėje dėl vartotojų pažeidžiamumo taikant bendrosios rinkos komercinę praktiką, vartotojams turėtų būti siūlomos atitinkamos individualios teisių gynimo priemonės, pavyzdžiui, galimybė gauti kompensaciją, pakeisti prekę arba nutraukti pirkimo-pardavimo sutartį. Teisių gynimo priemonės taip pat turėtų būti pritaikytos kiekvieno vartotojo situacijai, kad jie galėtų pasirinkti specialiai jiems pritaikytus sprendimus.

3.6. EESRK taip pat mano, kad neturėtų būti taikomas žemesnis derinimo lygis nei tas, kuris pasiektas taikant ES vartotojų apsaugos teisės aktus. Žengus žingsnį atgal nebus sudarytos vienodos sąlygos, o tai nenaudinga vartotojams ir prekiautojams.

3.7. EESRK pabrėžia, kad agresyvi ir klaidinanti pardavimo taktika jau uždrausta visiško suderinimo Direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos komercinės veiklos. Todėl EESRK ragina Europos Komisiją užtikrinti, kad valstybės narės taikytų griežtesnį galiojančių taisyklių vykdymo užtikrinimą.

3.8. Komitetas neturi vieningos nuomonės dėl Komisijos pasiūlymo apriboti tam tikrus platinimo būdus. Prekiautojai mano, kad šios priemonės neturėtų būti taikomos vien išnešiojamajai prekybai, tuo stigmatizuojant visą atskirą ekonomikos sektorių, tačiau turėtų būti skirtos bet kokiai agresyviai praktikai; vartotojai mano, kad valstybėms narėms reikia suteikti galimybę sveikatos ir saugos sumetimais apriboti tam tikrus tikslinių prekių kategorijų (pavyzdžiui, narkotikų, ginklų, vaistų) pardavimo būdus.

3.9. Šiuo atžvilgiu valstybių narių vartotojų apsaugos institucijų bendradarbiavimas pagal Reglamentą dėl bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje yra labai svarbus siekiant veiksmingai kovoti su neteisėtais sukčiaujančių prekiautojų veiksmais, kartu nenubaudžiant teisėtų veiklos vykdytojų. Informacija apie prekiautojus turėtų būti prieinama vartotojams; nacionaliniu bei ES lygmenimis reikėtų skatinti sąmoningumo didinimo kampanijas.

3.10. Dėl Direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių apsaugos persvarstymo, Komitete išryškėjo dvi skirtingos pozicijos ir nuogaštavimai. Prekiautojai mano, kad reikia atnaujinti, supaprastinti ir pritaikyti iki sutarties sudarymo pateiktiną informaciją, tuo tarpu vartotojai mano, kad tai sumažintų vartotojų apsaugos lygį. Komitetas mano, kad reikia siekti vartotojų apsaugos ir prekiautojų teisinio tikrumo pusiausvyros. EESRK laikosi nuomonės, kad su skaitmeniniu turiniu, skaitmeninėmis paslaugomis ir pardavimu internetu susijusios nuostatos turėtų būti suderintos su bendrosios skaitmeninės rinkos teisės aktais.

3.11. Elektroninių platformų atveju, pirmenybę reikėtų teikti jų identifikavimo skaidrumui ir atsakomybei. EESRK mano, jog labai svarbu, kad pasirašydamas sutartį vartotojas gautų visą reikiamą informaciją apie kitą sutarties šalį. Be to, elektroninių platformų skaidrumas ir vartotojams, ir įmonėms (B2B) ⁽¹²⁾ yra vienas svarbiausių veiksnių plėtojant bendrąją skaitmeninę rinką.

3.12. Be to, EESRK taip pat pritaria pasiūlymui vartotojų teisių nuostatas taikyti visoms nemokamoms skaitmeninėms paslaugoms, kuriomis naudodamiesi naudotojai pateikia savo asmens ar ne asmens duomenis. Kadangi tokie duomenys turi komercinę vertę, būtų nesąžininga, jeigu vartotojai laikytų juos nemokamais ir jiems nebūtų teikiama reikiama apsauga. Europos Komisijos pasiūlytas priemonių rinkinys suteikiama galimybę bent iš dalies pakoreguoti didžiųjų pasaulinių elektroninių platformų ir atskirų naudotojų santykių pusiausvyrą.

3.13. EESRK pasisako už tai, kad, be įprasto el. pašto, reikia nustatyti šiuolaikinius prekiautojų ir vartotojų apsikaitimo informacija mechanizmus (pavyzdžiui, automatizuotas sistemas „chatbots“, interneto formas). Komitetas mano, kad šie mechanizmai turėtų supaprastinti šalių dialogą, jeigu vartotojams bus numatytos pakankamos apsaugos priemonės, pavyzdžiui, galimybė sekti apsikaitimą informacija, siekiant gauti papildomos informacijos ir pateikti skundus. Visada turėtų būti įmanoma naudoti tradicines kontakto formas (pavyzdžiui, skambučių centrus).

⁽¹²⁾ EESRK nuomonė: TEN/662 – Verslo klientams teikiamų internetinio tarpininkavimo paslaugų sąžiningumo ir skaidrumo didinimas (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 177).

3.14. EESRK pritaria teisės atsisakyti sutarties koncepcijai ir pripažįsta jai, kaip veiksmingai vartotojų apsaugos priemonei, kuri neturėtų būti silpninama, tenkantį vaidmenį. Yra pavojus, kad Komisijos pasiūlymas apribos vartotojų teisės nepateikiant pakankamų įrodymų dėl sistemingo ir paplitusio tokių teisių pažeidinėjimo. Kita vertus prekiautojams, o ypač MVĮ, reikia papildomo teisinio tikrumo dėl netinkamai išbandytų prekių ir išankstinio kompensavimo. Komitetas ragina Komisiją naujai įvertinti šią svarbią nuostatą ir pasiūlyti suderintą kompromisą.

3.15. EESRK palankiai vertina patikslinimus, susijusius su dvejos kokybės produktais, nes panašu, jog yra buvę, jog kai kurie produktai, visų pirma maisto, paženklunami vienodai, nors jų sudėtis skiriasi, dėl to kyla pavojus, kad vartotojai bus klaidinami. Siekiant užtikrinti skaidrumą klaidinantys produktų aprašymai ir ženklavimas turėtų būti draudžiami.

3.16. EESRK pritaria pasiūlymui dėl konkrečių baudų nustatymo kriterijų, laikydamas tai veiksminga vartotojų apsaugos priemone. Kaip pažymėjo Europos vartotojų konsultacinė grupė, svarbu numatyti atgrasančias sankcijas, kurios sudarytų didelę taisykles pažeidžiančių įmonių metinės apyvartos procentinę dalį ir kuriomis būtų atsižvelgiama į pažeidimo ES mastą. Komisija turėtų išnagrinėti galimybę suderinti pasiūlymą su Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatomis.

3.17. EESRK taip pat pritaria tam, kad nacionaliniu lygmeniu būtų skatinama naudotis alternatyvaus ginčų sprendimo ir elektroninio ginčų sprendimo mechanizmais⁽¹³⁾, pavyzdžiui, tarpininkavimu arba arbitražu. Neteisminiai susitarimai gali būti alternatyva prieš teikiant ieškinį teismui ir prireikus šią alternatyvą reikėtų paremti. Teisminiai ieškiniai ir toliau turėtų būti laikomi kraštutine priemone. Europos Komisijos pasiūlymu turėtų būti toliau remiamos šios vartotojų apsaugos problemų sprendimo galimybės.

3.18. Apskritai EESRK mano, kad siekiant užtikrinti vartotojų apsaugą per visą gamybos gyvavimo ciklą, tvarumas ir kokybė tiekimo grandinėje turėtų būti svarbiausi.

4. Konkrečios pastabos dėl kolektyvinių ieškinių ES

4.1. EESRK pripažįsta pasiūlymą dėl direktyvos dėl atstovaujamųjų ieškinių siekiant apsaugoti kolektyvinius vartotojų interesus, kuria panaikinama Direktyva 2009/22/EB⁽¹⁴⁾. Vis dėlto Komitetas apgailestauja, kad rengiant pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto nebuvo atsižvelgta nei į vieną kelete EESRK nuomonių dėl Europos horizontaliosios kolektyvinių teisių gynimo sistemos kūrimo⁽¹⁵⁾ pateiktą rekomendaciją.

4.2. Įvertinus REFIT tinkamumo patikros rezultatus paaiškėjo, kad ES teisės pažeidimų, turinčių poveikio kolektyviniams vartotojų interesams, rizika didėja dėl ekonomikos globalizacijos ir skaitmeninimo. Be to, keletas valstybių narių nėra numačiusios veiksmingų kolektyvinio kompensacinio teisių gynimo mechanizmų, konkrečiai pritaiktų kolektyvinės žalos atvejams, ir neįgyvendino 2013 m. Europos Komisijos rekomendacijoje dėl kolektyvinių teisių gynimo⁽¹⁶⁾ nurodytų apsaugos priemonių.

4.3. Visi ES piliečiai turi turėti teisę lengvai ir greitai kreiptis į teismą. Vartotojai turėtų turėti galimybę gauti kompensaciją, jeigu dėl sutarties pažeidimo jie patiria žalą. Tačiau tas pat taikytina prekiautojams, kurie neturėtų tapti nepagrįsto bylinėjimosi taikiniu. Kolektyviniai ieškiniai yra teisinė priemonė, procesinė teisė ir pagrindinė teisė, leidžianti pagal SESV 81 straipsnį teisiskai apsaugoti paskirus, kolektyvinius ir individualius vienodus interesus, ir ji turėtų būti neutrali ir neapsiriboti vartotojais (aplinka, darbuotojai, MVĮ teisės, energetika, dalijimosi ekonomika, žiedinė ekonomika, platformos, visos skaitmeninės teisės ir kt.).

⁽¹³⁾ 2013 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/11/ES dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2009/22/EB (Direktyva dėl vartotojų AGS) (OL L 165, 2013 6 18, p. 63).

⁽¹⁴⁾ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/22/EB dėl ieškinių dėl uždraudimo ginant vartotojų interesus (OL L 110, 2009 5 1, p. 30).

⁽¹⁵⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 68.

⁽¹⁶⁾ 2013 m. birželio 11 d. Komisijos rekomendacija 2013/396/ES dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinių teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų (OL L 201/60, 2013 7 26, p. 60).

4.4. Todėl pageidautina specialiai pritaikyta kolektyvinės žalos atvejais taikytina žalos atlyginimo sistema. Ji turėtų būti pragmatiška ir ekonomiškai efektyvi, be to, ja turėtų būti numatomos atitinkamos apsaugos priemonės ir atsižvelgiama į esamas nacionalines teismų sistemas (pavyzdžiui, Norvegijos ar Danijos). ES direktyva turėtų apibrėžti pagrindines suderintų ES grupės ieškinių gaires, aiškiai nurodant, ką turi reglamentuoti ES teisinė priemonė, ir kas, vadovaujantis subsidiarumo principu, turėtų būti palikta valstybėms narėms; užtikrinti, kad įgyvendinant tokią sistemą bus prisidedama prie veiksmingesnio, greitesnio, prieinamesnio ir sąžiningesnio teisingumo vykdymo, bus sudarytos sąlygos veiksmingai ir visapusiškai atlyginti žalą ir užtikrinti šio mechanizmo tvarumą skiriant deramą finansavimą. Dabartinis Komisijos pasiūlymas neatitinka šių tikslų.

4.5. EESRK pripažįsta, kad Komisija deda pastangas, vadovaujantis subsidiarumo principu, nustatyti kompetentingus subjektus, kurie galėtų reikalauti kolektyvinio žalos atlyginimo. Taip pat turėtų būti aiškiai nurodyta, kad kompetentingo subjekto įsisteigimo vieta turėtų būti jurisdikcijos vieta, pagal kurią turėtų būti nustatomi taikytini teisės aktai. Be to, EESRK mano, kad Komisija turėtų patikslinti, koks turėtų būti teisėjo vaidmuo priimant sprendimą dėl ieškinio pagrįstumo, prievolė įrodyti ir įrodymų pateikimas, „sprendimo priėmimo“ tvarka – „inter partes“ ar „erga omnes“ ir skundų nagrinėjimo tvarka.

4.6. Visos teisinės kolektyvinių ieškinių išlaidos turėtų būti remiamos pagal nacionalines teisinės pagalbos sistemas.

4.7. Vartotojų arba pilietinės visuomenės organizacijos turėtų galėti gauti pakankamą finansavimą ir teises konsultacijas, kad galėtų reikalauti atlyginti žalą. Specialūs fondai turėtų padėti kompetentingiems subjektams sumokėti teisiniams konsultantams. Valstybės narės turėtų remti kompetentingiems subjektams skirtų bylinėjimosi fondų kūrimą.

4.8. Kalbant apie kompensacijas, pažymėtina, kad siūlomu teisės aktu nevisiškai atsižvelgiama į būtinybę faktiškai mokėti vartotojams kompensaciją už patirtą žalą. Pasiūlyme turėtų būti aiškiai nurodyta, kad kompensuojama už visą vartotojų prarastą sumą, nepriklausomai nuo patirtos žalos.

4.9. EESRK yra susirūpinęs dėl verslininkų teisių apsaugos, įskaitant įmonių paslapčių saugojimą. Nesumažinant žalą patyrusių vartotojų apsaugos, EESRK palankiai vertintų, jei būtų nustatyti mechanizmai, kuriais būtų užtikrinamas pateiktos informacijos konfidencialumas ne tik procedūros metu, bet ir priimant galutinius sprendimus.

4.10. Atitinkamai prekiautojai turėtų teigiamai įvertinti galimybę išspręsti bylą per trumpą laiką, be kita ko, taikant pirmiau nurodytus alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmus.

4.11. EESRK ragina Komisiją įtraukti į pasiūlymą dėl kolektyvinio žalos atlyginimo rekomendaciją valstybėms narėms naudoti technologines inovacijas – tai jau daro technologiškai pažangiausi alternatyvaus ginčų sprendimo (AGS) ir elektroninio ginčų sprendimo (EGS) subjektai, ypač tais atvejais, kai reikia sutelkti dalyvius kolektyviniame ieškinyje. Ši priemonė leistų nemažai sutaupyti ieškinio organizatoriams ir vartotojų organizacijoms, kurios nuspręstų prie ieškinio prisidėti. Komisija taip pat turėtų skatinti keistis geriausia praktika, ypatingą dėmesį skiriant duomenų rinkimui apie visus atvejus, kurie tapo kolektyvinio ieškinio dalyku.

4.12. Atsižvelgiant į EESRK nuomonėje dėl Europos horizontaliosios kolektyvinio teisių gynimo sistemos kūrimo⁽¹⁷⁾ pateiktą rekomendaciją, Komitetas mano, kad vartotojai turi turėti galimybę patys spręsti, ar sutikti dalyvauti kolektyviniame ieškinyje ar šio dalyvavimo atsisakyti. Konkrečiai, EESRK mano, kad dalyvauti tikslinga būtų tik tais atvejais, kai nukentėjusių, kurie patyrė didelę žalą, yra nedaug, tuo tarpu galimybė nedalyvauti būtų tinkamesnė tais atvejais, kai nukentėjusiųjų yra daug.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽¹⁷⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 68.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Atnaujinta Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų darbotvarkė – Europos galimybė formuoti savo ateitį“

(Europos Komisijos medžiaga 2018 m. gegužės 16 d. neoficialiam šalių vadovų susitikimui)

(COM(2018) 306 final)

(2018/C 440/11)

Pranešėjas: **Ulrich SAMM**

Bendrapranešėjis: **Stefano PALMIERI**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 6 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	196/1/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK teigiamai vertina faktą, kad Komisija, be kita ko, atsižvelgdama į 2021–2027 m. daugiamečę finansinę programą, aiškiai nurodė, kad moksliniai tyrimai ir inovacijos turi išlikti esminiu **ES prioritetu**.

1.2. EESRK teigiamai vertina faktą, kad **inovacijoms** reikėtų skirti daugiau dėmesio, ir primena savo raginimą, kad būsimą finansavimo politiką reikia gerai subalansuoti visoje mokslinių tyrimų ir inovacijų grandinėje, pradedant fundamentiniais tyrimais ir baigiant produktams kurti skirtais moksliniais tyrimais. Inovacijos yra pagrindinis ekonomikos augimo veiksnys, o naujos priemonės bus ypač naudingos **MVĮ**. EESRK pakartoja, kad viešosios investicijos į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą yra svarbios kaip vienas iš veiksnių šalutiniam poveikiui valstybių narių ekonomikai sukurti ir išlaikyti.

1.3. EESRK taip pat pritaria tikslui toliau paprastinti valstybės pagalbos taisykles, kad būtų galima lengviau **suderinti įvairius fondus**, kurie, atsižvelgiant į didelį sėkmingų mokslinių tyrimų ir inovacijų projektų skaičių, gali turėti lemiamą reikšmę siekiant įveikti didelius valstybių narių ir regionų skirtumus.

1.4. Pagal programą „Europos horizontas“ reikia investuoti į tas sritis, kuriose sukuriama konkreti Europos pridėtinė vertė. **Bendriems mokslinių tyrimų** projektams reikėtų skirti prioritetą, nes jie padeda įvykdyti šį reikalavimą tokiu būdu, kuris vargu ar būtų įmanomas pagal bet kurią kitą programą.

1.5. EESRK yra įsitikinęs, kad daugumą svarbių visuomeninių iššūkių galima išspręsti tik Europos lygmeniu ir tam reikia suderintų keleto dalyvių pastangų, kurios yra platesnės nei pavienių bendrų mokslinių tyrimų projektų taikymo sritis. Todėl ir pritariama **misijų** idėjai.

1.6. Parama tyrėjų **judumui** pasitelkiant programą „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ (MSCV) yra dar vienas labai svarbus veiksnys siekiant toliau stiprinti Europos mokslinių tyrimų erdvę, o ES ir nacionaline politika turi būti siekiama sudaryti tinkamas ir patrauklias darbo sąlygas specialistams, siekiant išvengti protų nutekėjimo, nes šis reiškinys duoda priešingų rezultatų siekiant nuoseklumo ES.

1.7. EESRK mano, kad būtina didinti ES investicijas, siekiant padėti Europos darbuotojams neatsilikti nuo pokyčių ir įgyti kvalifikacijų skaitmeninės srities profesijoms.

1.8. EESRK mano, kad reikėtų veiksmingiau remti iniciatyvas, padedančias MVĮ pasinaudoti ir panaudoti mokslinių tyrimų rezultatus ir inovacijas.

2. Įžanga

2.1. 2018 m. gegužės 16 d. Sofijoje vykusiame neoficialiame ES šalių vadovų susitikime inovacijų klausimais Europos Komisija paragino dalyvavusius vadovus aptarti ir pateikti bendras strategines gaires, susijusias su kita daugiamete finansine programa, ir nustatyti prioritetus, visų pirma susijusius su moksliniais tyrimais ir inovacijomis. Šiuo tikslu EK savo komunikate pasiūlė prioritetus ir naujas iniciatyvas⁽¹⁾.

2.2. Šis pasiūlymas taip pat yra pirmas žingsnis siekiant apibrėžti kitą bendrąją programą (BP 9 arba programa „Europos horizontas“) ir tęsti bei tobulinti sėkmingą programą „Horizontas 2020“⁽²⁾.

2.3. Lygiai taip pat, vadovaujantis atnaujinta ES pramonės politikos strategija, siūloma imtis veiklos, kuria būtų remiamos inovacijos ir stiprinama lyderystė pramonės srityje⁽³⁾.

3. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

3.1. Europos Komisijos pasiūlymu siekiama užtikrinti, kad ateityje **moksliniai tyrimai ir inovacijos** išliktų viena iš esminių ES politikos sričių ir **finansavimo** pagal įvairias biudžeto priemones **prioritetas**. Daugiau dėmesio skiriama inovacijoms, siekiant, kad Europa taptų rinkas kuriančių inovacijų lydere.

3.2. Komisija siūlo padidinti investicijas į mokslinius tyrimus ir inovacijas šiuo tikslu skiriant apie **100 mlrd. EUR** būsimai programai „**Europos horizontas**“ ir **Euratomo** mokslinių tyrimų ir mokymo programai⁽⁴⁾.

3.3. Komisija taip pat pasiūlė fondo „InvestEU“ specialioje investicijų linijoje **rinkos priemonėms**, įskaitant finansines priemones ir biudžeto garantijas, sutelkti apie **11 mlrd. EUR**, kurie savo ruožtu pritrauks **200 mlrd. EUR** privačiųjų investicijų į mokslinius tyrimus ir inovacijas.

3.4. Valstybės narės primygtinai raginamos imtis būtinų priemonių padidinti savo išlaidas moksliniams tyrimams ir inovacijoms, kad pasiektų **3 % BVP** tikslą.

3.5. Suformuluoti pirmąsias ES mokslinių tyrimų ir inovacijų **misijas**, kurioms būtų iškelti drąsus ir plataus užmojo tikslai ir kurios pasižymėtų didele Europos pridėtine verte. Misijos skatins investuoti ir dalyvauti įvairių vertės grandinę sudarančių sektorių, politikos sričių (pvz., energetikos ir klimato, transporto, pažangiosios gamybos, sveikatos ir mitybos, skaitmeninių technologijų), mokslo disciplinų (įskaitant socialinius ir humanitarinius mokslus) atstovus.

3.6. Siūloma visais atvejais, kai peržiūrima ES politika ir teisės aktai bei nacionalinės reglamentavimo sistemos, taikyti **inovacijos principą**, kuriuo būtų užtikrinamas visapusiškas inovacijos poveikio vertinimas.

3.7. Bus sukurta **Europos inovacijų taryba (EIT)**, kuri nustatys proveržio ir radikalias inovacijas bei padės jas plėtoti, o daugiausia dėmesio bus skiriama dinamiškoms rizikingoms inovacijoms, turinčioms didelį potencialą sukurti visiškai naujas rinkas.

⁽¹⁾ COM(2018) 306 final.

⁽²⁾ Žr. OL C 34, 2017 2 2, p. 66 ir „Programos „Horizontas 2020“ vertinimas“ (informacinis pranešimas).

⁽³⁾ OL C 197, 2018 6 8, p.10.

⁽⁴⁾ Siūlomą 100 mlrd. EUR biudžetą 2021–2027 m. sudarys programai „Europos horizontas“ skirtas 97,6 mlrd. EUR biudžetas (įskaitant 3,5 mlrd. EUR iš fondo „InvestEU“) ir Euratomo mokslinių tyrimų ir mokymo programai skirtas 2,4 mlrd. EUR biudžetas.

3.8. Priemonės, kuriomis didinamos **privačiosios investicijos** į mokslinius tyrimus ir inovacijas bei iniciatyvų plėtojimą:

- Europos masto rizikos kapitalo fondų fondo programos („**VentureEU**“) įgyvendinimas;
- Direktyvos ⁽⁵⁾ dėl prevencinio restruktūrizavimo mechanizmų, antrosios galimybės ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui gerinti perkėlimas į nacionalinę teisę.

3.9. Tolesnis valstybės pagalbos taisyklių supaprastinimas, kad būtų galima sklandžiai **derinti iš skirtingų šaltinių** gaunamą finansavimą ir lengviau naudotis bendrais mokslinių tyrimų ir inovacijų projektų vertinimo standartais.

3.10. Komisija pasisako už inovacijoms palankią **mokesčių sistemą** ⁽⁶⁾, pagal kurią į mokslinius tyrimus ir inovacijas investuotoms lėšoms būtų taikoma mokesčių atskaita, o veiklą pradedančioms įmonėms būtų numatyta papildomų lengvatų.

3.11. Universitetams ir viešųjų mokslinių tyrimų organizacijoms skirto **atvirojo mokslo ženklo** sukūrimas siekiant skatinti jų didesnę verslumą ir tarpdalykiškumą.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK teigiamai vertina faktą, kad Komisija, be kita ko, atsižvelgdama į 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą, aiškiai nurodė, kad moksliniai tyrimai ir inovacijos turi likti esminis ES prioritetas. Patikima ir sėkminga programa, kurioje sutelkiama kompetencija, bendra mokslinių tyrimų infrastruktūra, tarpvalstybinis bendradarbiavimas, taip pat užtikrinama mokslininkų, pramonės, MVĮ ir mokslinių tyrimų organizacijų sąveika, yra pagrindinė politikos priemonė, padedanti siekti tvaraus Europos ekonomikos augimo ir konkurencingumo ir spręsti pagrindinius uždavinius, su kuriais susiduria Europos visuomenė.

4.2. EESRK teigiamai vertina faktą, kad inovacijoms reikėtų skirti daugiau dėmesio, ir primena savo reikalavimą, kad būsimą finansavimo politiką reikia gerai subalansuoti visoje mokslinių tyrimų ir inovacijų grandinėje, padedant fundamentiniais tyrimais ir baigiant produktams kurti skirtais moksliniais tyrimais ⁽⁷⁾. Inovacijos yra pagrindinis ekonomikos augimo aspektas, o naujos priemonės bus ypač naudingos MVĮ. EESRK pakartoja, kad viešosios investicijos į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą yra svarbios kaip vienas iš veiksnių siekiant šalutiniam poveikiui valstybių narių ekonomikai sukurti ir išlaikyti.

4.3. Atsižvelgdamas į didelius lūkesčius, susijusius su programos „Europos horizontas“ poveikiu ir jos vaidmeniu užtikrinant Europos konkurencingumą, EESRK rekomenduoja skirti 120 mlrd. EUR finansavimą, kuriam taip pat pritaria Europos Parlamentas. Europos institucijos turi parodyti, kad jos suprato didžiulę mokslinių tyrimų ir inovacijų svarbą ES ateities konkurencingumui.

4.4. EESRK mano, kad būtina didinti ES investicijas, siekiant padėti Europos darbuotojams neatsilikti nuo pokyčių ir įgyti kvalifikacijų skaitmeninės srities profesijoms. Be to, EESRK mano, kad reikėtų veiksmingiau remti iniciatyvas, padedančias MVĮ pasinaudoti ir panaudoti mokslinių tyrimų rezultatus ir inovacijas.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Moksliniai tyrimai visoje vertės grandinėje

5.1.1. Europos struktūriniai ir investicijų fondai turėtų būti naudojami siekiant įtraukti regionus į inovacijų ekonomiką. Reikėtų stiprinti programos „Europos horizontas“, fondo „InvestEU“, Europos socialinio fondo, programos „Erasmus +“, Skaitmeninės Europos programos, bendros žemės ūkio politikos ir kitų programų **sąveiką**.

⁽⁵⁾ COM(2016) 723 final.

⁽⁶⁾ Laukiama pagal bendrą konsoliduotąją pelno mokesčio bazę (BKPMB).

⁽⁷⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 66.

5.1.2. ES yra atviriausia mokslinių tyrimų ir inovacijų erdvė pasaulyje. Ji ne tik noriai priima viso pasaulio mokslinių tyrimų organizacijas į savo projektus, bet ir plačiai bendradarbiauja su tarptautiniais partneriais įgyvendindama bendras programas. Pagal programą „Europos horizontas“ reikia investuoti į tas sritis, kuriose sukuriama konkreti Europos pridėtinė vertė. **Bendriems mokslinių tyrimų** ⁽⁸⁾ projektams reikėtų skirti prioritetą, nes jie padeda įvykdyti šį reikalavimą tokiu būdu, kuris vargu ar būtų įmanomas pagal bet kurią kitą programą: siekiant tolesnės pažangos sprendžiant visuomeninius uždavinius, kurių negalima išspręsti nacionaliniu lygmeniu, į šiuos projektus įtraukiami geriausi mokslininkai, taip pat Europos novatoriškiausios MVĮ ir pramonės suinteresuotieji subjektai. Bendri mokslinių tyrimų projektai, kuriuose sujungiami jų tarpdalykiniai igūdžiai ir kompetencija, duoda vertingą naudą Europos piliečiams.

5.1.3. EESRK yra įsitikinęs, kad daugumą svarbių visuomeninių iššūkių galima išspręsti tik Europos lygmeniu ir tam reikia suderintų keleto dalyvių pastangų, kurios yra platesnės nei pavienių bendrų mokslinių tyrimų projektų taikymo sritis. Todėl ir pritariama **misijų** idėjai. EESRK pripažįsta, kad bendri plataus užmojo tikslai gali būti įkvėpimo šaltinis ir tapti varomąja jėga, t. y. noras imtis veiksmų įvairiose bendruomenėse, įskaitant visuomenę. Misijose turėtų būti numatoma ilgalaikė finansavimo perspektyva per visą programos „Europos horizontas“ finansavimo laikotarpį. Labai svarbu, kad misijos pirmiausia būtų conceptualizuojamos kaip didelio masto *mokslinių tyrimų* misijos, net jeigu į jų paprojekčius įtraukiami įvairūs suinteresuotieji subjektai. Siekiant misijų plataus užmojo tikslų, jos turi apimti visą inovacijų grandinę ir mokslinių tyrimų veiklą visais technologinės parengties lygmenimis. EESRK primygtinai ragina nepervertinti vien misijų koncepcijos ir skirti joms pakankamą finansavimą, kurio reikia jų tikslams pasiekti. Šie tikslai turėtų būti pasiekiami ir konkretūs.

5.1.4. Viena iš Europos bendrųjų mokslinių tyrimų programų stipriųjų pusių yra jų konkretus ES lygmens išipareigojimas plėtoti Europos mokslinių tyrimų erdvę, kuri yra atvira visoms valstybėms narėms. Stipresnė kitos bendrosios programos ir struktūrinių fondų **sąveika** galėtų padidinti šį atvirumą. Veiksmingesnis regionų skirtumų šalinimas yra vienas pagrindinių politikos uždavinių artimiausiais metais, o veiksminga mokslinių tyrimų institucijų partnerystė gali būti viena pagrindinių tokių skirtumų šalinimo priemonių.

5.1.5. Viena iš svarbių priemonių šiomis aplinkybėmis yra **ABT pavyzdinės iniciatyvos**. Joms būdingas didelis dėmesys naujoviškų technologijų vystymui. Tai yra išskirtinė stiprybė. Europa turi leisti sau įgyvendinti didelės apimties ir ilgalaikius projektus, kurie tam tikrais atžvilgiais gali būti neapibrėžti, tačiau vis tiek yra naujoviški ir orientuoti į ateitį. Todėl ABT pavyzdinės iniciatyvos turėtų būti aiškiai atskirtos nuo misijų. Labai svarbu, kad būsimos **ABT pavyzdinės iniciatyvos** būtų pradėtos įgyvendinti, kaip planuota, ir kad joms toliau būtų skiriamas prioritetas finansavimas.

5.1.6. **Mokslinių tyrimų infrastruktūros** prieinamumas visoje ES ir už jos ribų yra vienas iš bendrųjų programų sėkmės aspektų. Neabejotina, kad aukščiausio lygio mokslinių tyrimų infrastruktūra pritraukia geriausius mokslininkus ir labai dažnai tai yra vienintelė galimybė pasinaudoti mokslinių tyrimų infrastruktūra, kurioje įmanoma pasiekti proveržio rezultatų. Todėl prioritetas turėtų būti skiriamas mokslinių tyrimų infrastruktūrai, kuriai nedelsiant būtina skirti didesnę finansavimą Europos lygmeniu, o ne mažesnei biudžeto daliai, kurią Europos Komisija numatė savo pasiūlyme, kuriuo užtikrinama naudotojų iš ES 13 šalių prieiga.

5.1.7. Parama **tyrėjų judumui** pagal programą „Marie Skłodowska-Curie veiksmi“ yra kitas svarbus aspektas toliau stiprinant Europos mokslinių tyrimų erdvę ir siekiant poveikio, kurio nebūtų galima pasiekti nacionaliniu lygmeniu. EESRK teigiamai vertina bet kokią iniciatyvą, skirtą MVĮ dirbančių tyrėjų judumui paremti. Vis dėlto EESRK nerimauja dėl protų nutekėjimo, kuris galėtų dar labiau sustiprėti finansuojant judumą, todėl ragina ES ir nacionalinėje politikoje daugiausia dėmesio skirti tinkamų ir patrauklių darbo sąlygas specialistams sudarymui, siekiant išvengti tokios tendencijos, trukdančios siekti nuoseklumo ES.

5.1.8. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad akademinės visuomenės suinteresuotiesiems subjektams iš valstybės finansuojamų įstaigų daugelyje valstybių narių neleidžiama imti **paskolų**. Todėl programa „Europos horizontas“ pirmiausia turėtų būti orientuota į bendrąjį finansavimą, o ne į paskolas.

5.1.9. EESRK pritaria valstybių narių išipareigojimui imtis būtinų priemonių padidinti savo išlaidas moksliniams tyrimams ir inovacijoms, kad pasiektų **3 % BVP** tikslą.

⁽⁸⁾ Bendri moksliniai tyrimai, pavyzdžiui, parengti ir įgyvendinti pagal **Eureka**, dalyvaujant bent trimis partneriams iš skirtingų valstybių narių, leidžia suvienyti jėgas sprendžiant tas problemas, kurių negali išspręsti viena šalis savo jėgomis, ir sukuria sąveiką ES mokslinių tyrimų aplinkoje, taip sukuriant nemenką Europos pridėtinę vertę.

5.2. Moksliniai tyrimai ir inovacijos siekiant patekti į naujas rinkas ir užtikrinti sanglaudą Europoje

5.2.1. Kaip pažymėta **Septintojoje ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaitoje**, mokslinių tyrimų ir inovacijų koncentracija toliau yra sutelkta tik tam tikruose ES regionuose. Šiaurės vakarų valstybėse narėse geri tarpregioniniai ryšiai, aukštos kvalifikacijos darbo jėga ir patraukli verslo aplinka sudarė sąlygas pasinaudoti moksliniais tyrimais ir inovacijomis kaip konkrečia varomąja jėga ekonomikos konkurencingumui ir socialinei sanglaudai paremti. Pietinėse ir rytinėse valstybėse narėse pasiekimai inovacijų srityje mažesni, o netoli inovacijų centrų esantys regionai (iš esmės tai yra sostinės) negauna naudos, kurią galėtų duoti buvimas šalia tokių regionų. Dėl šios priežasties įvairiuose regionuose reikia įgyvendinti politiką, kuria sujungiamos įmonės, mokslinių tyrimų centrai ir specializuotų verslo paslaugų teikėjai. EESRK mano, kad tolesnis valstybės pagalbos taisyklių supaprastinimas siekiant palengvinti sklandų **iš įvairių finansavimo šaltinių gaunamą finansavimą** gali būti pagrindinis aspektas siekiant šio tikslo.

5.2.2. Mokslinių tyrimų ir inovacijų programose po 2020 m. turi būti atsižvelgiama į ekonominius, socialinius ir teritorinius aspektus, kurie yra būdingi ES regionams, taip išvengiant visiems vienodų strategijų įgyvendinimo. Šį metodą gali padėti įgyvendinti atviromis inovacijomis pagrįstų strategijų įgyvendinimas. Kalbant apie teritorinį mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos aspektą, svarbu parengti naujas programas ir prioritetus ir tai daryti atsižvelgiant į ekonominius ir socialinius aspektus, kurie yra būdingi teritorijoms, kuriose bus įgyvendinti veiksmai.

5.2.3. Mokslinių tyrimų ir inovacijų po 2020 m. politika ir programos turėtų derėti su **Ekonomikos bendrosios gerovės kūrimo (EBGK)**, t. y. tvaraus ekonomikos modelio, kuris orientuotas į socialinę sanglaudą, tikslais. Pasinaudodama „socialinėmis inovacijomis“ ir palankia verslui aplinka, EBGK skatina ir remia naujas idėjas, kurios vienu metu padeda tenkinti socialinius poreikius, kuria naujus socialinius ryšius ir didina ekonominę vertę.

5.2.4. Nepaisant plataus masto išsipareigojimų, duotų įgyvendinant 2014–2020 m. programas, MVĮ naudojimas inovacijų suteikiamomis augimo galimybėmis turėjo nedidelį poveikį konkurencingumui ir darbo vietų kūrimui. Paramos moksliniams tyrimams ir inovacijoms sistema kai kuriuose regionuose vis dar pernelyg sudėtinga ir visų pirma atgraso labai mažas ir mažąsias įmones nuo dalyvavimo ES projektuose. Todėl EESRK teigiamai vertina **Europos inovacijų tarybos (EIT)** sukūrimą, kuri turėtų paspartinti inovacijų, sukurtų įgyvendinant programos „Europos horizontas“ projektus, komercializaciją ir plėtrą. EIT gali tapti spartesne paskutinių inovacijų srities atotrūkio mažinimo etapų užbaigimo sistema.

5.2.5. Siekiant mokslinių tyrimų ir inovacijų galimybes paversti konkurencingumo ir ekonominės plėtros veiksniais, labai svarbu remti MVĮ ir MTTP ir inovacijų institucijų ir verslių startuolių **bendradarbiavimą**, kuris būtų grindžiamas mokslinių tyrimų ir inovacijų perdavimu bei mokymo ir lėšų rinkimo veikla. EESRK mano, kad svarbu paremti „penkiagubos spiralės“ modelio ⁽⁹⁾ perdavimą ir įtvirtinimą ir paskatinti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes.

5.2.6. **MVĮ** galėtų pirmauti kuriant „socialines atviras inovacijas“, kuriose žmonių praktinės žinios, susijusios su tinklaveika ir gebėjimų stiprinimu siekiant kartu kurti, projektuoti ir diegti inovacijas, yra esminės svarbos siekiant visapusiškai įdiegti socialines inovacijas visoje Europoje. Būtina propaguoti tinkamą MVĮ skirtą inovacijų politiką, atsižvelgiant į jau nuveiktus darbus pagal iniciatyvą Eureka. Šią užduotį visų pirma galėtų vykdyti institucijos, kurios gali tiesiogiai remti verslo plėtrą ir inovacijomis užsiimančias MVĮ, pvz., prekybos rūmai.

5.2.7. Tačiau kad būtų laikomasi subsidiarumo principo ir atsižvelgiama į regionų ir valstybių narių pajėgumus remti MVĮ, EESRK primygtinai ragina daugiau dėmesio skirti Europos pridėtinei vertei. Tai galima užtikrinti **tvirtesniu** daugiau nei dviejų Europos inovacijų subjektų **bendradarbiavimu** arba teikiant kapitalą inovacijų kūrėjams, kurių koncepcijos yra pernelyg rizikingos, kad būtų remiamos nacionaliniu lygmeniu. Be to, pirmiau minėtų priemonių supaprastinimas turėtų padėti užtikrinti veiksmingesnę finansavimo sistemą. Todėl reikėtų tikėtis, kad EIT reikės mažesnės programos „Europos horizontas“ biudžeto dalies, palyginti su programos „Horizontas 2020“ finansinėmis priemonėmis, ir jai nebūs būtinas EK pasiūlyme numatytas esminis padidinimas. Mokslinių tyrimų ir inovacijų programose po 2020 m. didesnę paramą reikėtų skirti kokybiniais tikslų aspektams.

5.2.8. Socialinės ir ekonominės sistemos pažangumas negali būti matuojamas remiantis tik kiekybiniais rodikliais, pvz., išlaidos moksliniams tyrimams ir inovacijoms; taip pat reikėtų pasinaudoti kokybiniais rodikliais, pvz., sukurtų inovacijų rūšis, nauda pilietinei visuomenei ir sukurtų naujų darbo vietų skaičius. Todėl EESRK tai vertina palankiai.

⁽⁹⁾ *Penkiaguba spiralė ir kaip žinios, inovacijos ir aplinka yra susiję tarpusavyje? A proposed framework for a trans-disciplinary analysis of sustainable development and social ecology* („Siūloma darnaus vystymosi ir socialinės ekologijos tarpdalykiškumo analizės sistema“), International Journal of Social Ecology and Sustainable Development, Vol.1, No.1, p. 41–69.

5.2.9. EESRK palankiai vertina tai, kad pagal naująją DFP Komisija prienamumą nurodė kaip „palankią sąlygą“. Visas ES ir nacionalinis mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimas turi visiškai atitikti prienamumo kriterijus, kad rezultatai būtų naudingi visoms socialinėms grupėms, įskaitant neigaliuosius, kurie sudaro 15 % ES gyventojų.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos reglamentų (ES) Nr. 596/2014 ir (ES) 2017/1129 nuostatos, susijusios su skatinimu naudoti MVĮ augimo rinkas

(COM(2018) 331 final – 2018/0165 (COD))

(2018/C 440/12)

Pranešėjas: **Mihai IVAȘCU**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 6 11 Taryba, 2018 6 21
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	196/1/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK remia Komisijos pasiūlymą užtikrinti, kad kapitalo rinkos taptų patikima finansavimo alternatyva, ir mano, kad reikėtų siekti pusiausvyros tarp trijų pagrindinių pasiūlymo tikslų – MVĮ rinkų augimo, naštos palengvinimo ir likvidumo lygio didinimo. Europos Komisija neturi pernelyg griežtai reglamentuoti, o veikiau turi išlaikyti tam tikro lygio kliūtis, kurios atgrasytų nepasirengusias įmones.

1.2. EESRK įsitikinęs, kad, nors dabartinis pasiūlymas yra žingsnis teisinga kryptimi, jo nepakanka norint pašalinti esamas kliūtis MVĮ augimo rinkose. Būtina laikytis holistinio požiūrio, tačiau kiekvienas atskiras žingsnis turi būti savarankiškas.

1.3. Palyginti su įmonėmis Jungtinėse Valstijose, Europos Sąjungos įmonės vis dar daug dažniau stengiasi gauti banko paskolą kaip finansavimo galimybę, kartais netgi sutikdamos mokėti dideles papildomas išlaidas. Būtinai papildomas finansinis švietimas, nes ES viešosioms rinkoms sunku pritraukti naujus emitentus ir pradinio viešo akcijų platinimo (PVAP) atvejų skaičius auga menkai.

1.4. EESRK laikosi savo ankstesnio požiūrio, kad žemas komunikacijos lygis⁽¹⁾ ir biurokratinis požiūris⁽²⁾ yra rimtos kliūtys, todėl reikia daug daugiau pastangų joms pašalinti. Komunikacija iš Briuselio visada turėtų būti skirta žemiausiam grandinės lygmeniui – pačioms MVĮ, įtraukiant MVĮ asociacijas, socialinius partnerius, prekybos rūmus ir pan.

1.5. Ypač palankiai vertinamas pasiūlymas, kad MVĮ turėtų tvarkyti tik nuolatinių viešai neatskleistos informacijos turėtojų sąrašą, ir pasiūlymas dviem dienomis pratęsti informacijos apie vadovų sandorius atskleidimo terminą. Šiuo klausimu EESRK gali tik pasiūlyti, kad Europos Komisija toliau ieškotų būdų pašalinti MVĮ tenkančią naštą ir perkeltų ją kitiems suinteresuotiesiems subjektams, pavyzdžiui, kompetentingoms nacionalinėms institucijoms.

⁽¹⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 15.

⁽²⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 15.

1.6. Palengvintos formos prospektu iš tikrųjų gerokai sumažinama našta, tačiau EESRK mano, kad reikia toliau ieškoti galimybių palaipsniui supaprastinti pereinamąjį prospektą įmonėms, kurių brandą rodo ilgametis jų įtraukimas į MVĮ augimo rinkų prekybos sąrašus.

1.7. EESRK palankiai vertina siūlomus rinkos tyrimų tvarkos pakeitimus ir norėtų įspėti, kad nacionalinės kompetentingos institucijos neprašytų pernelyg išsamių ir (arba) privalomų paaiškinimų.

1.8. EESRK pataria Europos Komisijai išnagrinėti galimybę pritraukti institucinių investuotojų, pavyzdžiui, privačius pensijų fondus, kad jie investuotų į šias MVĮ augimo rinkas, suteikiant jiems paskatų, visų pirma susijusių su apmokestinimo tvarka. Valstybės narės turėtų apsvarstyti galimybes nustatyti papildomas investicijų rėmimo programas nacionaliniu lygmeniu.

1.9. Ypač sveikintinos likvidumo sutartys, visų pirma menkai išvystytose rinkose. EESRK mano, kad Europos Komisijos parengta 29-oji likvidumo sutarčių tvarka greta nacionalinių teisės aktų bus papildoma galimybė emitentams.

1.10. EESRK norėtų pažymėti, kad būtinas nuodugnus ir reguliarus poveikio vertinimas. Kiekvienais metais atliekant šiuos vertinimus būtų gauta vertingos informacijos, kaip ateityje keisti reglamentavimo sistemą.

2. Europos Komisijos pasiūlymas

2.1. Šis pasiūlymas yra kapitalo rinkų sąjungos darbotvarkės dalis ir jame daugiausia dėmesio skiriama konkrečioms MVĮ augimo rinkų, kurios reguliuojamos nuo 2018 m. sausio mėn., veikimo pokyčiams. ES padarė nemažą pažangą didindama finansavimo šaltinius įmonėms laipsniškai plečiant veiklą ir visoje ES plėsdama galimybes naudotis rinkos principais grindžiamu finansavimu. Jau įdiegtos naujos taisyklės, kuriomis siekiama didinti ES rizikos kapitalo fondų investicijas į pradedančiąsias ir vidutines įmones. Kartu su Europos investicijų fondu Komisija taip pat pradėjo įgyvendinti Visos Europos rizikos kapitalo fondų fondo programą „VentureEU“.

2.2. Pagrindinis šio pasiūlymo tikslas – supaprastinti sąlygas mažosioms ir vidutinėms įmonėms patekti į prekybos sąrašus ir naudotis kapitalo rinkomis savo augimui finansuoti. Į pasiūlymą įtrauktas pirminės sistemos derinimas, kuris yra žingsnis tobulesnio ir veiksmingesnio reguliavimo link.

2.3. Šis pasiūlymas bus taikomas visoms į MVĮ augimo rinkų prekybos sąrašus įtrauktoms įmonėms, nepriklausomai nuo to, ar jos yra MVĮ. Taip visų pirma užtikrinama, kad įmonės nebūtų baudžiamos už teigiamus ekonominius rezultatus, ir, antra, kad šios rinkos galėtų būti patrauklios ir didelėms įmonėms. Nustatydamas šias taisykles Komisija tikisi, kad daugiau daugiašalių prekybos sistemų (DPS) registruosis kaip MVĮ augimo rinkos (iki šiol tai padaryta tik 3 iš 40 atvejų).

2.4. Pasiūlyme numatytos lengvatos, kurios:

— sumažintų MVĮ tenkančią administracinę naštą, susijusią su registravimu ir atskleidimo prievolėmis, kartu išsaugant rinkos vientisumą ir platų informacijos srautą investuotojams,

— sukurtų bendras taisykles dėl likvidumo sutarčių MVĮ augimo rinkose, kurios leistų padidinti akcijų likvidumą,

— leistų emitentams parengti palengvintos formos prospektą, kai jie bando pereiti į reguliuojamą rinką (nauja „pereinamojo prospekto“ kategorija leis emitentams, kurie į prekybos sąrašus buvo įtraukti ne mažiau kaip trejus metus, lengviau pereiti į vertybinių popierių biržą, taigi, siekti geresnio likvidumo ir didesnio investuotojų skaičiaus).

3. Bendrosios pastabos

3.1. Europos Sąjungoje MVĮ sudaro 99,8 % visų ne finansų bendrovių, kurios sukuria apie 58 % visos pridėtinės vertės ir kuriose dirba daugiau kaip 90 mln. žmonių. Tačiau kasmet apie 200 000 MVĮ bankrutuoja ir nuo to nukenčia daugiau kaip 1,7 mln. darbuotojų ⁽³⁾.

3.2. Remiantis EIB 2016–2017 m. investicijų apžvalga, MVĮ paprastai priklauso nuo vidaus fondų investicijoms (daugiau kaip 60 %) ⁽⁴⁾. Likusią dalį daugiausia sudaro bankų priemonės. Rinka- pagrįsto finansavimo potencialas neišnaudojamas. EESRK mano, kad šios galimybės gerinimas yra itin svarbus novatoriškoms įmonėms arba toms, kurių rizikos ir grąžos santykis yra didelis.

1 lentelė

Investicijų šaltiniai praėjusiais finansiniais metais ES 28 ⁽⁵⁾

	(%)			
	Labai mažos	Mažosios	Vidutinės	Didelės
Vidaus fondai arba nepaskirstytosios pajamos	71	64	59	57
Išorės finansavimas	28	35	38	38
Bankų paskolos	60	60	57	54
Kitas banko finansavimas	11	8	10	11
Išperkamoji nuoma	18	23	24	23
Faktoringas	2	3	3	4
Šeimos ir (arba) draugų suteiktos paskolos	4	2	1	1
Dotacijos	4	3	4	3
Obligacijos	0	0	1	4
Nuosavybės vertybiniai popieriai	0	0	0	1
Kita	1	1	1	1
Grupės vidaus finansavimas	0	1	3	5

Pastaba: visos įmonės, kurios investavo pastaraisiais finansiniais metais (išskyrus tas, kurių pateikti atsakymai buvo „nežinau“ arba kurios atsisakė pateikti atsakymą).

3.3. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad MVĮ nenoriai ieško finansavimo kapitalo rinkose ir yra pasirengusios mokėti daugiau už finansavimą banko paskolomis. Šis kultūrinis bruožas yra vienas iš pagrindinių skiriamųjų veiksnių, palyginti su sėkmingesnėmis JAV kapitalo rinkomis ir mažesne JAV įmonių priklausomybe nuo banko paskolų. Itin svarbus yra papildomas finansinis švietimas.

⁽³⁾ Marcin Szczepanski, „Helping European SMEs to grow: Start-up and scale-up initiatives for business ventures in the EU“.

⁽⁴⁾ „EIBIS 2016/2017: Surveying Corporate Investment Activities, Needs and Financing in the EU“, Europos investicijų bankas, 2017 m.

⁽⁵⁾ Apostolos Thomadakis „Developing EU Capital Markets for SMEs: Mission impossible?“, *ECMI Commentary* Nr. 46, 2017 m. rugsėjo 4 d.

3.4. Kitose nuomonėse EESRK jau yra nurodęs, „kad, nepaisant nuolatinių ES lygmeniu dedamų pastangų sumažinti administracinę naštą, ES MVĮ politikoje ir taikomuose paramos mechanizmuose vis dar vyrauja biurokratinis požiūris ir sudėtingos administracinės taisyklės“⁽⁶⁾.

3.5. EESRK anksčiau yra išreišęs savo paramą pasiūlymams, kuriais siekiama sumažinti su prospektų rengimu susijusią naštą visiems emitentams, ypač MVĮ, dažnai vertybinius popierius leidžiantiems ir antrinių emisijų emitentams⁽⁷⁾. Be to, EESRK paaiškino, kad „nors bankų paskolos yra realybė, tačiau ne mažiau reikalinga finansinė priemonė yra galimybė gauti nuosavo kapitalo, nors ji ir nėra pakankamai išplėta Europoje dėl baudžiamojo pobūdžio mokesčių tvarkos, nuosavo kapitalo kultūros trūkumo, menko finansinio išprusimo ir fragmentiškų nemokumo procedūrų“⁽⁸⁾.

3.6. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos iniciatyvą, kuria siekiama sumažinti administracinę naštą MVĮ, kad jos galėtų lengviau patekti į kapitalo rinkas ir įvairinti savo finansavimo šaltinius. EESRK taip pat pritaria šio pasiūlymo tikslui didinti MVĮ augimo rinkų emitentų išleistų akcijų likvidumą.

3.7. Nors MVĮ įtraukimo į prekybos sąrašus specialiose rinkose privalumai yra akivaizdūs ir nors tai gerina ir įvairina jų finansavimo galimybes, ES viešosioms rinkoms iš tikrųjų sunku pritraukti naujų emitentų ir pradinio viešo akcijų platinimo (PVAP) atvejų skaičius auga nesmarkiai. Tik 3 000 iš daugiau kaip 20 mln. MVĮ yra įtrauktos į prekybos sąrašus ir, palyginti su prieš krizę buvusiu lygiu, šiuo metu tai tėra tik pusė pradinio viešo akcijų platinimo atvejų. Dėl nepakankamo likvidumo šiose rinkose didėja išlaidos emitentams didinant kapitalą ir kapitalo turėtojai nenori investuoti, o tai reiškia, kad rinkos tarpininkai yra mažiau linkę remti mažąsias į prekybos sąrašus įtrauktas bendroves.

3.8. Nuosavo kapitalo finansavimas yra labai svarbus novatoriškoms bendrovėms, kuriančioms vertę ir augimą, o ypač įmonėms, kurių rizikos ir grąžos santykis yra didelis. Pradinio ir ankstyvojo įmonių veiklos etapo nuosavo turto finansavimas gali paskatinti įmonių steigimą ir plėtrą, o kitos nuosavo kapitalo priemonės, pavyzdžiui, MVĮ įtraukimui į viešųjų rinkų prekybos sąrašus skirtos specializuotos platformos gali suteikti finansinių išteklių į augimą orientuotoms ir novatoriškoms MVĮ. Be to, nuosavo kapitalo finansavimas gali tikti labiau nei skolų finansavimas mažosioms ir vidutinėms įmonėms, kurios neturi užstato, kurių pinigų srantai yra neigiami arba nereguliarūs arba kurioms reikalingas ilgesnis laikotarpis, kad investicijos atsipirtų⁽⁹⁾.

3.9. ES rinkos vis dar susiskaldžiusios ir vargu ar jos galėtų atlaikyti didelį pradinio viešo akcijų platinimo atvejų skaičių. Panašu, kad Europa turi tvirtą poziciją novatoriškų aukštųjų technologijų įmonių augimo srityje, tačiau kai šioms įmonėms reikia patikimų kapitalo investicijų, paprastai jos bankrutuoja. Sparčiai augančios įmonės taip pat dažnai palieka ES rinką ir pasirenka Jungtines Valstijas ieškomoms prieinamesnių akcijų pasirinkimo schemų.

3.10. Į prekybos sąrašus įtrauktos įmonės yra mažiau priklausomos nuo bankų finansavimo, gali naudotis platesne investicijų baze ir yra labiau žinomos visuomenei. Nepaisant to, reikia daugiau pastangų kuriant palankesnę reglamentavimo sistemą, kuri sudarytų sąlygas mažosioms ir vidutinėms įmonėms gauti viešąjį finansavimą, visų pirma skatinant naudoti MVĮ augimo rinkų ženklą. Be to, tinkamu reguliavimu taip pat reikėtų siekti tinkamos investuotojų apsaugos ir rinkos vientisumo pusiausvyros.

3.11. MVĮ, kurių finansavimo šaltiniai diversifikuoti, yra tvirtesnės ir konkurencingesnės, jų išlaidos mažesnės, o vystymosi perspektyvos geresnės. Tai leidžia užtikrinti tvirtesnę darbo rinką ir geresnes galimybes darbo ieškantiems piliečiams nepriklausomai nuo jų išsilavinimo lygio.

3.12. EESRK rekomenduoja Europos Komisijai apsvarstyti galimybę labiau supaprastinti MVĮ augimo rinkų taisykles ir reikalavimus, kad jas būtų galima geriau atskirti nuo reguliuojamų rinkų ir kad jos būtų patrauklesnės kaip pradinio lygio rinkos.

⁽⁶⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 15.

⁽⁷⁾ OL C 177, 2016 5 18, p. 9.

⁽⁸⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 20.

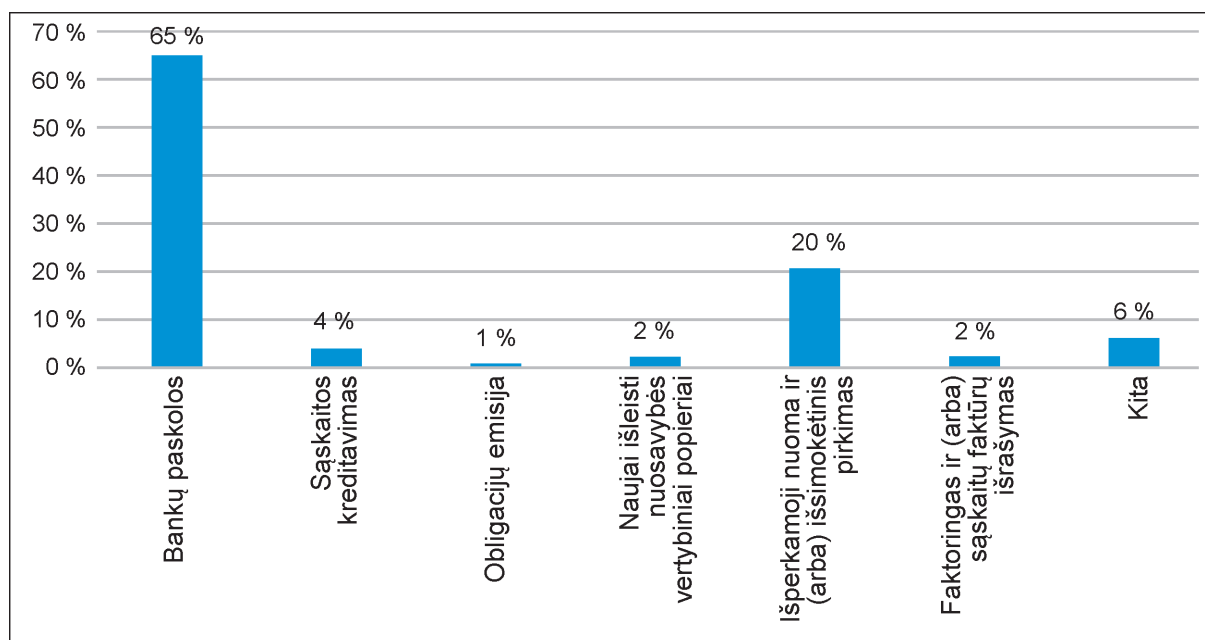
⁽⁹⁾ Iota Kaousar Nassr ir Gert Wehinger, „Opportunities and limitations of public equity markets for SMEs“, EBPO leidinys *Financial Market Trends* 2015/1, 49–84 p.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK visapusiškai remia dedamas pastangas, kad pagal kapitalo rinkų sąjungos darbotvarkę kapitalo rinkos taptų patikima finansavimo alternatyva. Tačiau jis vis dar turi abejonių, ar dabartinių pastangų pakanka rinkoje egzistuojančioms didelėms kliūtims pašalinti. Nepanašu, kad MVĮ keistų savo finansavimo įpročius, todėl reikia nuveikti daugiau. Europos Komisija pripažino, kad tai tik vienas žingsnis į priekį, o ne visapusiškas visų sunkumų kapitalo rinkose sprendimas.

2 lentelė

Finansavimo rūšys, kurių MVĮ pageidautų rinkdamosi finansavimą per artimiausius trejus metus ES 28 ⁽¹⁰⁾

4.2. Nors dar neaišku, ar šios pastangos iš tiesų padės sumažinti reikalavimų laikymosi išlaidas, palengvins naštą ir paskatins rinkos likvidumą, nes visi šie tikslai yra gana plataus užmojo, EESRK mano, kad siūlomos priemonės yra žingsnis teisinga kryptimi.

4.3. EESRK laikosi nuomonės, kad nedidelį skaičių MVĮ, gaunančių rinka pagrįstą finansavimą lemia ir žemas komunikacijos lygis. Pranešimai ir priemonės ES lygmeniu nepasiekia žemiausio grandinės lygmens, t. y. MVĮ, kurioms tai yra skirta. Taip yra dėl keleto priežasčių, o svarbiausia jų – nepakankamai aktyvi Briuselio komunikacija ir sąveika su valstybėmis narėmis ir MVĮ asociacijomis, socialiniais partneriais ir prekybos rūmais. EESRK apie tai išpėjo ankstesnėje nuomonėje ⁽¹¹⁾, tačiau nuo to laiko beveik niekas nepasikeitė.

4.4. Kita vertus, nedidelį institucinių investuotojų į MVĮ akcijas ir obligacijų rinkas skaičių galima paaiškinti paskatų šiems investuotojams, ypač susijusių su apmokestinimo tvarka, trūkumu. EESRK rekomenduoja Komisijai išnagrinėti šią galimybę.

4.5. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dviem dienomis pratęsti viešo informacijos skelbimo apie vadovų sandorius terminą. Tai svarbi priemonė siekiant išlaikyti jaunesniųjų rinkų skaidrumą ir tolygumą, bet trijų dienų terminas buvo rimta kliūtis MVĮ. EESRK mano, kad padarius siūlomą pakeitimą procedūra bus racionalesnė įmonėms sunkesniu arba didesnio krūvio laikotarpiu. EESRK rekomenduoja Komisijai išnagrinėti, kaip būtų galima įmonėms tenkančią administracinę našta perkelti kitiems dalyviams, pavyzdžiui, nacionalinėms kompetentingoms institucijoms.

⁽¹⁰⁾ Apostolos Thomadakis „Developing EU Capital Markets for SMEs: Mission impossible?“, *ECMI Commentary* Nr. 46, 2017 m. rugsėjo 4 d.

⁽¹¹⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 15.

4.6. EESRK jau anksčiau yra pareiškęs tvirtai remias siekį supaprastinti ir racionalizuoti paskelbto prospekto reikalavimus, kai vertybiniai popieriai siūlomi reguliuojamose rinkose, kad investuotojams jie būtų ekonomiškai efektyvesni ir juose būtų pateikiama naudingesnė informacija ⁽¹²⁾. Palankiai vertintinas bet koks naujas pasiūlymas, kuriuo siekiama šio tikslo. Atsižvelgdamas į didelį kiekį informacijos, kurią MVĮ augimo rinkose įmonės turi atskleisti pagal Piktnaudžiavimo rinka reglamentą ir Direktyvą 2014/65/ES, EESRK mano, kad įmonėms, pereinančioms į reguliuojamą rinką, pakanka supaprastinto pereinamojo prospekto.

4.7. Be to, EESRK palankiai vertintų, jei palaipsniui būtų supaprastintas prospektas į reguliuojamą rinką pereinančioms įmonėms, kurios tam tikrą metų skaičių buvo įtrauktos į MVĮ augimo rinkoje prekybos sąrašus.

4.8. EESRK palankiai vertina pasiūlymą, kad MVĮ augimo rinkose įmonės turi tvarkyti tik nuolatinių viešai neatskleistos informacijos turėtojų sąrašą, nes prieigą prie viešai neatskleistos informacijos turinčių darbuotojų skaičius yra nedidelis ir paprastai nesikeičia. Taip iš tikrųjų sumažinama našta.

4.9. EESRK remia rinkos tyrimų tvarkos keitimą, nes pagal siūlomus pakeitimus bus lengviau MVĮ augimo rinkos emitentams leisti įmonių obligacijas. MVĮ augimo rinkos emitentų prievolės pateikti pagrindimą, kai atidedamas viešai neatskleistos informacijos atskleidimas visuomenei, klausimu EESRK mano, kad emitentui pateikus pranešimą nacionalinės kompetentingos institucijos *ad hoc* pagrindu neturėtų prašyti pernelyg išsamių ar privalomų paaiškinimų.

4.10. Piktnaudžiavimo rinka reglamentas yra susijęs su administracinėmis ir teisinėmis išlaidomis ir emitentai iš ES nepriklausančių šalių tai gali laikyti kliūtimi patekti į prekybos sąrašus ES rinkose. EESRK mano, kad reikėtų papildomų pakeitimų, siekiant pritaikyti MVĮ augimo rinkoms keliamus reikalavimus.

4.11. Palankiai vertintinos likvidumo sutartys, ypač neišsivysčiusiose rinkose, o Europos lygmens pasiūlymu būtų sukurtos vienodos sąlygos, kuriomis galėtų būti grindžiamos vietos sąlygos. EESRK mano, kad 29-oji likvidumo sutarčių tvarka, kurią Europos Komisija šiuo metu rengia, suteiks galimybę rinkos emitentams sudaryti likvidumo sutartis remiantis nacionaliniais teisės aktais arba Europos masto reguliavimu.

4.12. Europos Komisijos pasiūlymas yra tvirtas žingsnis į priekį. Vis dėlto EESRK siūlo atlikti reguliarius poveikio vertinimus, suteikiant plačią prieigą prie nekonfidencialios informacijos, ir kiekybiniais rodikliais grindžiamas analizes.

2018 m. rugsėjo 19 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽¹²⁾ OL C 177, 2016 5 18, p. 9.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo

(COM(2018) 336 final – 2018/0168 (COD))

(2018/C 440/13)

Pranešėjas: **Christophe LEFÈVRE**

Konsultavimasis	Taryba, 2018 6 6 Europos Parlamentas, 2018 6 11
Teisinis pagrindas	SESV 114 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	191/0/6
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Komisijos pasiūlymus, pateiktus iš dalies keičiant direktyvą dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo. Vis dėlto Komitetas apgailestauja, kad Komisija nepasinaudojo galimybe iš anksto numatyti pokyčius, susijusius su autonominių transporto priemonių raida, nepaisant prie pasiūlymo pridedamame poveikio vertinime⁽¹⁾ pateiktų pastabų.

1.2. Kalbant apie didesnę eismo įvykiuose nukentėjusių asmenų apsaugą draudiko nemokumo atveju, Komitetas labai svarbiu laiko pasiūlymą, kad nukentėjusiesiems žalą atlygintų jų gyvenamosios vietos valstybės narės įstaiga. Tačiau Komisija atmeta galimybę pateikti reikalavimą atlyginti žalą tokiais įstaigai, jeigu nukentėjusysis yra pateikęs reikalavimą tiesiogiai draudimo įmonei arba ėmėsis teisinių veiksmų. Todėl Komitetas rekomenduoja neatmesti tokios galimybės, jeigu per tą laiką draudikas patiria ekonominę nesėkmę (bankrotą, likvidavimą) arba jeigu nukentėjęs asmuo, siekdamas greičiau gauti kompensaciją, pagal subrogaciją perleidžia įstaigai teisę į pagal ieškinį dėl kompensacijos gautą atlyginimą. Komitetas rekomenduoja, kad, renkantis tarp šalyje, kurioje įvyko eismo įvykis, ir gyvenamosios vietos valstybėje skiriamo kompensavimo lygio (atlygintinos žalos dydžio), nukentėjusiam asmeniui būtų taikomas tas, kuris jam yra palankiausias.

1.3. Dėl draudžiamųjų įvykių pažymų pripažinimo gerinimo Komitetas rekomenduoja nurodyti į eismo įvykį patekusio vairuotojo vardą ir pavardę ir jo atsakomybės už įvykusį eismo įvykį laipsnį (visiška, dalinė arba nulinė). Komitetui kyla abejonių dėl pažymos turinio, nes taikant nacionalinius teisės aktus transporto priemonė būtų apdrausta nepriklausomai nuo to, kas ją vairuoja, o pagal šį teisės aktą, priešingai, numatoma apdrausti transporto priemonę nurodant vairuotoją ir apskaičiuojant draudimo kainą pagal individualų rizikos profilį ir draudžiamųjų įvykių istoriją arba netgi apdrausti vairuotojo pažymėjimo turėtoją, neatsižvelgiant į vairuojamą transporto priemonę. Komitetas prašo Komisijos privalomai nustatyti saugias draudimo liudijimų ir draudžiamųjų įvykių pažymėjimų išdavimo sistemas ir, norint patikrinti jų galiojimą, leisti naudotis susietąja duomenų baze, prieinama teisėsaugos tarnyboms.

1.4. Dėl draudimo patikrinimų siekiant kovoti su vairavimu neapsidraudus Komitetas pritaria pasiūlymui naudotis automobilio registracijos numerio atpažinimo technologija siekiant pagal nacionalinę sistemą patikrinti transporto priemonės jų nestabdant. Jei draudimo sutartis nepateikiama, Komitetas rekomenduoja imobilizuoti transporto priemonę tol, kol bus pateiktas galiojantis draudimo liudijimas.

⁽¹⁾ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2018/EN/SWD-2018-247-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>.

1.5. Mažiausių draudimo sumų suderinimo klausimu Komitetas rekomenduoja Komisijai nustatyti galutinę datą, iki kurios turi būti baigtas minimalių žalos atlyginimo sumų nustatymas.

1.6. Kalbant apie direktyvos taikymo sritį, Komitetas teigiamai vertina pateiktą paaiškinimą dėl transporto priemonės naudojimo sąvokos viešoje ar privačioje teritorijoje, nepriklausomai nuo to, ar ji stovi vietoje, ar juda, išskyrus nustatytą transporto priemonių naudojimą išskirtinai žemės ūkio reikmėms. Tačiau reikės užtikrinti, kad ši direktyva būtų taikoma viešaisiais keliais važiuojančioms žemės ūkio transporto priemonėms.

1.7. Galiausiai, kalbėdamas apie suderinamumą su dabartinėmis šios politikos srities nuostatomis, Komitetas taip pat nurodo, kad Komisijos pasiūlymais remiamas laisvas asmenų ir prekių judėjimas ir jie atitinka vidaus rinkos principus, kuriais draudikams užtikrinama laisvė teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvė.

2. Pagrindiniai faktai ir įžanga

2.1. Komisija siūlo iš dalies pakeisti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/103/EB ⁽²⁾ dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo.

2.2. Europos Komisija siekia sustiprinti šiuo metu nepakankamą motorinių transporto priemonių sukeltuose eismo įvykiuose nukentėjusių asmenų apsaugą, sumažinti nevienodą draudėjų traktavimą ES šalyse taikant nuolaidų dėl draudžiamųjų įvykių nebuvimo sistemą ir įtraukti ES Teisingumo Teismo sprendimus, priimtus nuo pirmosios ES direktyvos dėl motorinių transporto priemonių draudimo, priimtos 1972 m., įsigaliojimo.

2.3. Ši direktyva – tai teisinis dokumentas, kuris itin svarbus tinkamam bendrosios rinkos veikimui judėjimo laisvės požiūriu, nes sumokėję vienkartinę įmoką gyventojai gali keliauti bet kur neprivalėdami pirkti papildomo draudimo; direktyva taip pat siekiama aukšto lygio konvergencijos motorinių transporto priemonių sukeltuose eismo įvykiuose nukentėjusių asmenų apsaugos srityje.

2.4. Šis teisės aktas yra pagrįstas tarptautine žaliosios kortelės sistema, kurią nustatė ne ES ir kuri apima 48 šalis. Pagrindiniai direktyvos 2009/103/EB elementai yra šie:

- motorinių transporto priemonių valdytojams taikoma prievolė turėti visoje ES galiojančią motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo sutartį, pagrįstą vienkartinę įmoką,
- privalomos mažiausios draudimo sumos, kurias turi užtikrinti tokios draudimo sutartys (valstybės narės gali nacionaliniu lygmeniu reikalauti didesnės apsaugos),
- draudimas valstybėms narėms vykdyti sistemingus transporto priemonių, kurių įprastinė buvimo vieta yra kitoje valstybėje narėje, draudimo patikrinimus,
- valstybėms narėms taikoma prievolė sukurti garantijų fondus, iš kurių būtų atlyginama žala neapdraustų arba nenustatytų transporto priemonių sukeltuose įvykiuose nukentėjusiems asmenims,
- asmenų, nukentėjusių motorinių transporto priemonių sukeltuose įvykiuose, kurie įvyko kitoje valstybėje narėje nei jų gyvenamosios vietos valstybė narė („viešinių nukentėjusiųjų“) apsauga,
- draudėjų teisė iš savo draudiko gauti pastarųjų penkerių metų draudžiamųjų įvykių pažymą.

2.5. Įgyvendinant 2016 m. Komisijos darbo programą ir 2017 m. kovo mėn. finansinių paslaugų veiksmų planą, 2017 m. buvo atliktas direktyvos 2009/103/EB vertinimas ⁽³⁾ ir tais pačiais metais buvo priimti du ESTT sprendimai. Šie veiksniai paskatino Komisiją pareikšti savo poziciją.

⁽²⁾ OL L 263, 2009 10 7, p. 11.

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2017-3714481_en

2.5.1. Geresnė kelių eismo įvykiuose nukentėjusių asmenų apsauga draudiko nemokumo atveju

2.5.1.1. Komisija siūlo kiekvienoje valstybėje narėje paskirti įstaigą, kurios užduotis – bent iki privalomojo draudimo ribų atlyginti jos teritorijoje nuolat gyvenantiems nukentėjusiems asmenims materialinę žalą arba žalą, kurią padarė apdrausta transporto priemonė, jeigu draudikas per tris mėnesius nuo tos dienos, kai nukentėjusioji šalis pateikė reikalavimą atlyginti žalą, nepateikė motyvuoto atsakymo, arba draudimo ar perdraudimo įmonės bankroto arba likvidavimo atveju. Tai netaikoma, jeigu nukentėjęs asmuo jau yra pateikęs reikalavimą tiesiogiai draudimo įmonei arba ėmęsis teisinių veiksmų, kurie tebevykdomi.

2.5.1.2. Komisija numato, kad tokia įstaiga turi teisę reikalauti, kad išmokėtą kompensacijos sumą jai atlygintų atsakingosios šalies valstybės institucija.

2.5.2. Draudžiamųjų įvykių pažymų pripažinimo gerinimas, ypač tarpvalstybiniame kontekste

2.5.2.1. Direktyva nustatomas reikalavimas pateikti pastarųjų penkerių metų draudžiamųjų įvykių pažymą. Apskaičiuodami draudimo įmokas draudikai neprivalo atsižvelgti į tokias pažymas.

2.5.2.2. Komisija rekomenduoja suvienodinti tokių pažymų formą bei turinį; jose turėtų būti nurodyti elementai, kurie leistų pritaikyti įmokas pagal draudžiamųjų įvykių istoriją ir užtikrinti pažymų autentiškumą.

2.5.3. Draudimo patikrinimai siekiant kovoti su vairavimu neapsidraudus

2.5.3.1. Komisija rekomenduoja atliekant patikras pagal bendrą nacionalinę sistemą naudotis automobilio registracijos numerio atpažinimo technologija nestabdant transporto priemonių, nes ši procedūra netrukdo laisvam asmenų ir transporto priemonių judėjimui.

2.5.3.2. Komisija patikslina, kad, norint patikrinti transporto priemonių, įvažiuojančių į nacionalinę teritoriją, draudimą, būtina keistis duomenimis tarp valstybių narių.

2.5.4. Mažiausių draudimo sumų suderinimas

2.5.4.1. Komisija taip pat pažymi, kad minimalūs kompensacijos dydžiai įvairiose šalyse skiriasi, visų pirma dėl to, kad šie dydžiai nebuvo pakoreguoti pereinamuoju laikotarpiu. Komisija rekomenduoja suvienodinti minimalias draudimo sumas, tačiau kiekviena valstybė narė gali nustatyti aukštesnes ribas.

2.5.5. Direktyvos taikymo sritis

2.5.5.1. Įtraukdama tris ESTT sprendimus ⁽⁴⁾, Komisija patikslina motorinių transporto priemonių civilinės atsakomybės draudimo prievolės taikymo sritį, išskyrus eismo įvykius, įvykusius transporto priemonę naudojant išskirtinai žemės ūkio reikmėms: bet koks naudojimas, atitinkantis įprastą transporto priemonės funkciją viešoje ar privačioje teritorijoje, nepriklausomai nuo to, ar ji stovi vietoje, ar juda.

2.6. Suderinamumas su kitomis Sąjungos politikos sritimis

2.6.1. Komisija nurodo, kad jos pasiūlymais remiamas laisvas asmenų ir prekių judėjimas ir jie atitinka vidaus rinkos principus, kuriais draudikams užtikrinama laisvė teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvė.

3. Pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymus, pateiktus iš dalies keičiant direktyvą dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo. Jie parengti remiantis įgytos patirties įvertinimu, kaip numatyta teisinėje sistemoje, taip pat poveikio vertinimu bei viešomis konsultacijomis ir netgi ES Teisingumo Teismo praktika.

3.2. Geresnė kelių eismo įvykiuose nukentėjusių asmenų apsauga draudiko nemokumo atveju

3.2.1. Komitetas labai svarbiu laiko pasiūlymą, kad nukentėjusiesiems žalą atlygintų jų gyvenamosios vietos valstybės narės įstaiga, kai draudikai nevykdo savo pareigų arba per pagrįstą laikotarpį nepateikia motyvuoto atsakymo, ir teigiamai vertina tai, kad nukentėjusiojo gyvenamosios vietos įstaiga turi teisę reikalauti finansinės kompensacijos iš atsakingosios šalies valstybės institucijos.

⁽⁴⁾ Sprendimai *Vnuk* (2014 m., C-162/13), *Rodrigues de Andrade* (2017 m., C-514/16) ir *Torreiro* (2017 m., C-334/16).

3.2.2. Vis dėlto manydamas, jog nenumatyta galimybė valdančiajai įstaigai atlyginti žalą nukentėjusiam asmeniui, jei jis yra pateikęs reikalavimą tiesiogiai draudimo įmonei arba ėmėsis teisinių veiksmų, kurie tebevyksta, Komitetas rekomenduoja tokios galimybės neatmesti šiais atvejais:

- jeigu per tą laiką draudikas patiria ekonominę nesėkmę (bankrotą, likvidavimą),
- jeigu priežiūros institucijos panaikina veiklos leidimą,
- jeigu nukentėjęs asmuo, siekdamas greičiau gauti kompensaciją, pagal subrogaciją perleidžia įstaigai teisę į pagal ieškinį dėl kompensacijos gautą atlyginimą.

Komitetas rekomenduoja, kad, renkantis tarp šalyje, kurioje įvyko eismo įvykis, ir gyvenamosios vietos valstybėje skiriamo kompensavimo lygio (atlygintinos žalos dydžio), nukentėjusiam asmeniui būtų taikomas tas, kuris jam yra palankiausias.

3.3. *Draudžiamųjų įvykių pažymų pripažinimo gerinimas, ypač tarpvalstybiniame kontekste*

3.3.1. Komitetas palankiai vertina tai, kad bus sistemingai išduodama standartizuota pažyma, kuria patvirtinama, kad per pastaruosius penkerius metus vairuotojas yra patyręs arba nepatyręs draudžiamųjų įvykių.

3.3.2. Be to, Komitetas rekomenduoja nurodyti vairuotojo vardą ir pavardę ir jo atsakomybės už įvykusį eismo įvykį laipsnį (visiška, dalinė arba nulinė).

3.3.3. Komitetui kyla abejonių dėl pažymos turinio, nes taikant nacionalinius teisės aktus transporto priemonė būtų apdrausta nepriklausomai nuo to, kas ją vairuoja, o pagal šį teisės aktą, *priešingai*, numatoma apdrausti transporto priemonę nurodant vairuotoją ir apskaičiuojant draudimo kainą pagal individualų rizikos profilį ir draudžiamųjų įvykių istoriją arba netgi apdrausti vairuotojo pažymėjimo turėtoją, neatsižvelgiant į vairuojamą transporto priemonę.

3.3.4. Vis dėlto Komitetui kyla abejonių dėl padėties, kai motorinės transporto priemonės važiuoja be vairuotojų, ar galbūt dėl sąvokos atsakingas „vairuotojas“, kai motorinė transporto priemonė yra valdoma nuotoliniu būdu.

3.3.5. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad Komisija neketina priimti teisinių nuostatų dėl dokumentų klastojimo, susijusio draudžiamųjų įvykių pažymomis arba draudimo liudijimais.

3.3.6. Komitetas prašo Komisijos privalomai nustatyti saugias draudimo liudijimų ir draudžiamųjų įvykių pažymėjimų išdavimo sistemas ir, norint patikrinti jų galiojimą, leisti naudotis susietąja duomenų baze, prieinama teisėsaugos tarnyboms.

3.3.7. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad Komisija neužsimena apie tarpvalstybinių susietųjų sistemų kūrimo finansavimą.

3.4. *Draudimo patikrinimai siekiant kovoti su vairavimu neapsidraudus*

3.4.1. Komitetas palankiai vertina pasiūlymą naudotis automobilio registracijos numerio atpažinimo technologija nestabdant transporto priemonių, jei tokie patikrinimai sudaro bendros patikrų sistemos šalies teritorijoje dalį, yra nediskriminaciniai, būtini ir proporcingi ir dėl jų nereikia sustabdyti transporto priemonės.

3.4.2. Tačiau Komisija nenurodo, ką daryti nustačius, kad transporto priemonė nėra apsaugota pagal draudimo sutartį. Komitetas rekomenduoja imobilizuoti transporto priemonę tol, kol bus pateiktas galiojantis draudimo liudijimas arba liudijimas, kurio galiojimo laikotarpis yra trumpesnis nei mėnuo.

3.4.3. Komisija teigia, kad, norint patikrinti transporto priemonių, įvažiuojančių į nacionalinę teritoriją, draudimą, būtina keistis duomenimis tarp valstybių narių ir apsaugoti duomenų subjekto teises, laisves ir teisėtus interesus taikant Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą (BDAR).

3.4.4. Tačiau Komisija nenurodo, nei kas bus valdančioji įstaiga, nei kaip bus finansuojamos susietosios galiojančių ar negaliojančių draudimo sutarčių duomenų bazės sukūrimo ir tvarkymo sąnaudos.

3.5. Mažiausių draudimo sumų suderinimas

3.5.1. EESRK sutinka su Komisijos vertinimu dėl nevienodų mažiausių sumų ir ypač dėl jų netinkamumo, nes beveik pusėje ES valstybių narių jos yra mažesnės už direktyvoje nustatytus minimalius reikalavimus.

3.5.2. Be paprastos rekomendacijos dėl sumų suderinimo ⁽⁵⁾, Komitetas rekomenduoja Komisijai nustatyti galutinę įgyvendinimo datą, kuri gali būti 2019 m. pabaiga ir iki kurios turi būti baigtas minimalių žalos atlyginimo sumų nustatymas, nors terminas jau praėjo.

3.5.3. Komitetas rekomenduoja, kad, renkantis tarp šalyje, kurioje įvyko eismo įvykis, ir gyvenamosios vietos valstybėje skiriamo kompensavimo lygio (atlygintinos žalos dydžio), nukentėjusiam asmeniui būtų taikomas tas, kuris jam yra palankiausias.

3.6. Direktyvos taikymo sritis

3.6.1. Komitetas teigiamai vertina pateiktą paaiškinimą dėl transporto priemonės naudojimo sąvokos viešoje ar privačioje teritorijoje, nepriklausomai nuo to, ar ji stovi vietoje, ar juda, išskyrus naudojimą išskirtinai žemės ūkio reikmėms. Tačiau reikės užtikrinti, kad ši direktyva būtų taikoma viešaisiais keliais važiuojančioms žemės ūkio transporto priemonėms.

3.7. Suderinamumas su toje pačioje politikos srityje galiojančiomis nuostatomis

3.7.1. Komitetas taip pat pažymi, kad Komisijos pasiūlymai yra suderinami su laisvu asmenų ir prekių judėjimu ir atitinka vidaus rinkos principus, kuriais draudikams užtikrinama laisvė teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvė.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽⁵⁾ Direktyva 84/5/EEB, pakeista direktyva 2005/14/EB.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl variklinių transporto priemonių, jų priekabų ir joms skirtų sistemų, sudėtinių dalių bei atskirų techninių mazgų tipo patvirtinimo, atsižvelgiant į jų bendrąją saugą ir transporto priemonėse esančių asmenų bei pažeidžiamų eismo dalyvių apsaugą, reikalavimų, iš dalies keičiantis Reglamentą (ES) 2018/... ir panaikinantis reglamentus (EB) Nr. 78/2009, (EB) Nr. 79/2009 ir (EB) Nr. 661/2009

(COM(2018) 286 final – 2018/0145 COD)

(2018/C 440/14)

Pranešėjas: **Raymond HENCKS**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 5 28 Taryba, 2018 6 4
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	193/1/2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Per kelis pastaruosius dešimtmečius kelių saugumas Europos Sąjungoje stipriai pagerėjo, nes buvo sugriežtintos kelių eismo taisyklės, sustiprinti reikalavimai vairuotojų elgsenai ir profesionalių vairuotojų darbo sąlygoms bei profesiniam rengimui, buvo patobulinta kelių infrastruktūra, padidėjo avarijų likvidavimo priemonių veiksmingumas ir sugriežtinti ES teisėkūros aktuose nustatyti reikalavimai transporto priemonių saugumui, kuriems įvykdyti automobilių pramonė visuomet gebėjo rasti naujoviškų techninių sprendimų.

1.2 Vis dėlto ES keliuose žuvusių asmenų skaičius vis dar yra gerokai didesnis nei tikslas, kurį Sąjunga buvo nustačiusi 2011 m. Transporto politikos baltojoje knygoje: siekti, kad iki 2050 m. nežūtų nė vienas žmogus, ir iki 2020 m. perpus sumažinti mirtinų kelių eismo įvykių skaičių.

1.3 Didžioji dalis kelių eismo įvykių įvyksta išimtinai dėl žmogaus klaidos, kuri dažniausiai būna susijusi su greičio viršijimu, dėmesio atitraukimu ar vairavimu esant neblaiviam. Taigi reikia labiau skatinti ar net priversti ES piliečius ugdant tinkamą jų elgseną prisiimti tiesioginę atsakomybę už savo pačių bei kitų kelių eismo dalyvių saugumą Sąjungoje.

1.4 Todėl reikia laikytis integruoto požiūrio į kelių eismo saugą, kuris apimtų vairuotojų saugumą, profesionalių vairuotojų darbo sąlygas, įgūdžius ir infrastruktūrą. Transporto priemonėse įrengiamos saugos sistemos, kurios leidžia išvengti žmogiškųjų klaidų arba jas ištaisyti, yra dar vienas lemiamas saugos veiksnys.

1.5 EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija ketina numatyti reikalavimą visose transporto priemonėse įdiegti naujas išsamias pažangias saugos priemones, kurios būtų naudojamos kaip kelių transporto priemonių standartinė įranga, pavyzdžiui, padangų oro slėgio stebėjimo sistema, išmanioji greičio palaikymo pagalbinė sistema, vairuotojo mieguistumo ir dėmesio stebėjimo, dėmesio atitraukimo atpažinimo sistemos, atbulinės eigos aptikimas, avarinio stabdymo signalas ir avarinio stabdymo sistema.

1.6 EESRK taip pat pasisako už tai, kad sunkvežimiuose ir autobusuose būtų privaloma įrengti netoli transporto priemonės priekio ir pusės į kelkraštį esančių pažeidžiamų eismo dalyvių aptikimo ir išpėjimo sistemas, kurios turi būti suprojektuotos ir sukonstruotos taip, kad vairuotojai lengviau pastebėtų pažeidžiamus eismo dalyvius ir kad būtų įrengta išpėjimo apie nukrypimą nuo kelio juostos sistema. Be to, jis palankiai vertina papildomą prievolę projektuoti ir konstruoti autobusus, kuriais galėtų naudotis riboto judumo asmenys, įskaitant neįgaliuosius, judančius specialiais vežimėliais.

1.7 Tačiau Komitetas kelia klausimą, kodėl Komisija nereikalauja įrengti antialkoholinio variklio užrakto sąsajos, o tik numato tokios priemonės įrengimo galimybę. EESRK mano, kad alkoholio matuoklio įrengimas turi būti privalomas, o ne galimas.

1.8 Be to, EESRK rekomenduoja numatyti galimybę eismo įvykio (avarijos) duomenų savirašius įrengti ir sunkvežimiuose, sunkiasvorėse transporto priemonėse bei autobusuose, nes, nors dalis vairavimo duomenų jau pateikiama tachografais, juose neįrašomi duomenys, kurie yra svarbiausi per eismo įvykį ir po jo.

1.9 Galiausiai, EESRK apgailestauja, kad griežtesnės saugos sistemos, nei nustatytosios ES teisės aktuose, kurias gamintojai įrengia savanoriškai, dažnu atveju diegiamos aukštos klasės modeliuose ir tai daroma pigesnių modelių sąskaita, nes juose neprivaloma diegti pažangias saugos priemones. Todėl ne visi ES piliečiai turi galimybę vairuoti vienodo saugos lygmens automobilius. Kad ši padėtis būtų ištaisyta, EESRK rekomenduoja Europos Komisijai šioje nuomonėje svarstomame reglamente numatyti ir apskritai per trumpiausią laiką pritaikyti ES standartus atsižvelgiant į technologijų raidą.

1.10 Tai taikytina ir sunkvežimiams bei autobusams, visų pirma kalbant apie sistemas, aptinkančias ir išpėjančias apie netoli transporto priemonės priekio ir pusės į kelkraštį esančius kelių eismo dalyvius, kurių įrengimas numatomas pasiūlyme dėl reglamento, tačiau taip pat turėtų kuo greičiau tapti privalomas.

2. Įžanga

2.1 Per kelis pastaruosius dešimtmečius kelių saugumas Europos Sąjungoje stipriai pagerėjo, visų pirma dėl to, kad lengvuosiuose automobiliuose pradėtos diegti pažangios saugos sistemos, pagerinta kelių infrastruktūra, sugriežtintos kelių eismo taisyklės, rengiamos vairuotojų informuotumo didinimo kampanijos ir padidėjo avarijų likvidavimo priemonių darbo sparta bei veiksmingumas.

2.2 Nors Europos Komisija įvairiomis programomis ir gairėmis bando suderinti saugos taisykles visoje Europos Sąjungoje, valstybėse narėse vis dar esama esminių skirtumų.

2.3 Pavyzdžiui:

— kelio ženklai ir signalai bei minimalus amžius, nuo kurio leidžiama įgyti teisę vairuoti, ne visur yra tokie patys,

— kai kuriose šalyse leidžiama naudotis mobiliaisiais telefonais su „laisvų rankų“ įranga,

— alkoholio kiekio kraujyje riba skirtingose šalyse siekia nuo nulio iki tam tikro leidžiamo kiekio,

— skiriasi greičio apribojimai,

— ne visur reikalaujama vienodų saugos priemonių dviratininkams (šalmo) ir automobilių vairuotojams (fluorescencinė apsauginė liemenė, išpėjamasis trikampis ženklas, pirmosios pagalbos rinkinys, gesintuvas).

2.4 2017 m. ES keliuose žuvo 25 300 asmenų, t. y. per metus sumažėjo 2 %⁽¹⁾, bet to toli gražu nepakanka norint labai sumažinti žūčių keliuose skaičių⁽²⁾, kad iki 2050 m. būtų pasiektas „nė vieno mirtino atvejo“ keliuose tikslas.

2.5 Praėjusiais metais keliuose sunkiai sužeista 135 000 žmonių⁽³⁾, tarp jų daug pėsčiųjų, dviratininkų ir motociklininkų, kuriuos Komisija laiko ypač pažeidžiamais eismo dalyviais.

2.6 Europos Komisija nurodo, kad kelių eismo įvykių socialinės ir ekonominės (sveikatos priežiūros, nedarbingumo ir pan.) sąnaudos vertinamos 120 mlrd. eurų per metus.

⁽¹⁾ 2018 m. balandžio 10 d. Komisijos pranešimas spaudai IP/18/2761.

⁽²⁾ 2018 m. balandžio 10 d. Komisijos pranešimas spaudai IP/18/2761.

⁽³⁾ 2018 m. balandžio 10 d. Komisijos pranešimas spaudai IP/18/2761.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 Ši iniciatyva yra trečiojo iniciatyvos „Europa kelyje“ dokumentų rinkinio dalis, kuria siekiama, kad Europos judumas būtų saugesnis ir prieinamesnis, Europos pramonė taptų konkurencingesnė, Europos darbo vietos – geriau apsaugotos, taip pat kad Europa taptų labiau prisitaikiusi klimato kaitos problemoms spręsti, be kita ko, sustiprinant kelių transporto priemonių saugos elementų reikalavimus.

3.2 Kadangi daugelis dabartinių nuostatų dėl ES transporto priemonių tipo patvirtinimo procedūros atsižvelgiant į pėsčiųjų saugos ir vandenilio saugos reikalavimus yra iš esmės pasenusios ir atsilieka nuo technologijų pažangos, Reglamentas (EB) Nr. 78/2009 (dėl pėsčiųjų saugos), Reglamentas (EB) Nr. 79/2009 (dėl vandenilinių variklinių transporto priemonių) ir Reglamentas (EB) Nr. 661/2009 (dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo reikalavimų) yra panaikinami ir pakeičiami lygiavertėmis JT taisyklėmis bei jų pakeitimais, už kuriuos Sąjunga balsavo arba kuriuos ji taiko, pagal sprendimą 97/836/EB.

3.3 Apskritai išsaugoma visa Transporto priemonių bendrosios saugos reglamento (angl. GSR) taikymo sritis, tačiau šiuo metu su atitinkamomis išimtimis taikytinų transporto priemonių saugos įrenginių lygmeniu jo taikymo sritis išplečiama taip, kad apimtų visas transporto priemonių kategorijas ir kad būtų panaikintos dabartinės visureigiams (angl. *sport utility vehicle*) ir furgonams taikomos išimtys.

3.4 Pasiūlyme dėl reglamento išdėstyti bendrieji transporto priemonių, sistemų, sudėtinių dalių ir atskirų techninių mazgų tipo patvirtinimo techniniai reikalavimai ir pateikiamas saugos sričių, kurioms antrinės teisės aktuose nustatomos (ar turi būti nustatytos) papildomos išsamios taisyklės, sąrašas. Visos JT kelių saugos taisyklės, kurias privaloma taikyti ES, nurodytos reglamento, dėl kurio teikiama nuomonė, priede.

3.5 Šiame pasiūlyme taip pat numatyta įgalinti Komisiją deleguotaisiais aktais nustatyti taisykles ir išsamius techninius reikalavimus.

3.6 Dabartinė prievolės keleiviniuose automobiliuose įrengti padangų oro slėgio stebėjimo sistemą taikymo sritis išplečiama įtraukiant visų kategorijų transporto priemones.

3.7 Tam tikri pažangūs saugos elementai, kaip antai išmanioji greičio palaikymo sistema, vairuotojo mieguistumo ir dėmesio stebėsenos arba dėmesio atitraukimo atpažinimo sistemos, atbulinės eigos aptikimas, avarinio stabdymo signalas, antialkoholinio variklio užrakto sąsaja ir pažangi avarinio stabdymo sistema šiuo metu privalomi jau visose transporto priemonėse.

3.8 Keleiviniuose automobiliuose ir lengvosiose komercinėse transporto priemonėse be kita ko turės būti įrengti:

— eismo įvykio (avarijos) duomenų savirašiai,

— avarinė kelio juostos sekimo sistema ir

— priekinė apsaugos sistema, suprojektuota ir sukonstruota taip, kad pažeidžiamiesiems kelių eismo dalyviams būtų užtikrinta didesnė galvos apsaugos nuo smūgio zona.

Sunkvežimiuose ir sunkiasvorėse transporto priemonėse (N2 ir N3 kategorijų) bei autobusuose (M2 ir M3 kategorijų) turės būti įrengti:

— netoli transporto priemonės priekio ir pusės į kelkraštį esančių pažeidžiamų eismo dalyvių aptikimo ir išpėjimo sistemas, kurios būtų suprojektuotos ir sukonstruotos taip, kad vairuotojai lengviau pastebėtų pažeidžiamus eismo dalyvius, ir

— išpėjimo apie nukrypimą nuo kelio juostos sistema.

Be to, autobusai turėtų būti projektuojami ir konstruojami taip, kad jais galėtų naudotis riboto judumo asmenys, įskaitant neįgaliuosius, judančius specialiais vežimėliais.

Vandenilinės transporto priemonės turi atitikti nagrinėjamo reglamento V priede išdėstytus reikalavimus.

Kalbant apie automatizuotas transporto priemones, pirmiausia reikia papildomai nustatyti išsamias saugos taisykles ir technines nuostatas, kurios būtinos diegiant automatizuotas transporto priemones.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK palankiai vertina Komisijos sprendimą nustatyti įpareigojimą visose transporto priemonėse įdiegti pažangias saugos priemones, kurios būtų naudojamos kaip standartinė kelių transporto priemonių įranga. Vis dėlto Komitetas nori priminti, kad reikia peržiūrėti ne tik minimaliuosius standartus, kuriuos privaloma taikyti ES rinkoje parduodamoms naujoms transporto priemonėms, bet ir skatinti ar net priversti ES piliečius ugdant tinkamą jų elgseną prisiminti tiesioginę atsakomybę už savo pačių bei kitų kelių eismo dalyvių saugumą ES.

4.2 Jei nebus taikomos papildomos priemonės eismo dalyvių elgsenos, profesionalių vairuotojų darbo sąlygų ir įgūdžių bei kelių infrastruktūros srityse, vien tik naujais kelių transporto priemonėse diegiamais saugos užtikrinimo elementais, nors jie taip pat yra naudingi ir būtini, galima tik ribotai sumažinti sunkių padarinių sukėlusiu kelių eismo įvykių skaičių. Kadangi dėl nuolatinio didelio kelių eismo įvykių skaičiaus žūsta daug žmonių ir patiriama daug sunkių sužalojimų, reikia dar labiau suaktyvinti kelių eismo saugumo politiką, kuria būtų ne tik griežtinami reikalavimai kelių transporto priemonių saugos elementams ir stiprinamos prevencinės priemonės, bet ir būtų numatomos atgrasomosios priemonės, taikomos visiems taisyklių nesilaikantiems asmenims, sukeliantiems pavojų savo ir kitų asmenų gyvybei.

4.3 EESRK mano, kad nors reikia skatinti diegti vairuotojų sąveikos technologijas ir intelektines transporto sistemas, negalima tikėtis, kad ateities judumas, būtent intelektinės transporto sistemos ir visiškai automatizuotas vairavimas, leis per trumpą ir vidutinį laikotarpį išspręsti šiuo metu kylančius uždavinius.

4.4 Komisijos teigimu, peržiūrėta sistema bus geriau pritaikyta pažeidžiamų kelių eismo dalyvių apsaugai pagerinti. Nagrinėjamo reglamento 3 straipsnio 1 dalyje „pažeidžiamas eismo dalyvis“ apibrėžiamas kaip „eismo dalyvis, važiuojantis dvirate transporto priemone ar nevarikline transporto priemone, pavyzdžiui, dviratininkas arba nevažiuojantis eismo dalyvis – pėstysis“. EESRK mano, kad ši apibrėžtis yra per siaura ir nebūtinai aprėpia visas „itin rizikingas“ kategorijas, pavyzdžiui, asmenis, kurių pažeidžiamumas yra susijęs su jų amžiumi (vaikai, pagyvenę asmenys), arba asmenis su negalia.

4.5 Visuotinai žinoma, kad pavojus kelių eismo dalyviams dažniausiai kyla dėl vairuotojų elgsenos (greičio viršijimo, piktnaudžiavimo alkoholiu ar narkotikais, mobiliųjų elektroninių prietaisų naudojimo vairuojant transporto priemonę, neatidumo, vairuotojų fizinės būklės, per ilgo vairavimo laiko, poilsio laiko nesilaikymo) ir dėl netinkamos infrastruktūros (trūksta pėstiesiems skirtų zonų, nėra įvairioms situacijoms pritaikyto apšvietimo).

4.6 Taigi EESRK pritaria tam, kad, siekiant išvengti dalies šių pavojų, Komisija reikalautų naujuose automobiliuose sistemingai įrengti:

- atstumą kontroliuojančią sistemą ir išmaniąją greičio palaikymo pagalbinę sistemą, kuriomis būtų ne tik užtikrinama sauga, bet ir skatinamas taupus degalų naudojimas, o kartu ir taršos mažinimas,
- padangų oro slėgio stebėjimo sistemą,
- pažangiąsias vairuotojo mieguistumo ir dėmesio stebėjimo sistemas.

4.7 Tačiau kelia klausimą, kodėl pasiūlyme dėl reglamento nereikalaujama įrengti antialkoholinio variklio užrakto sąsajos, o tik numatyta tokios priemonės įrengimo galimybė. „Verband der TÜV e.V.“⁽⁴⁾ atlikto tyrimo duomenimis, 11 % 2016 m. įvykusių eismo įvykių sukėlė vairuotojai, kurie buvo pripažinti neblaiviais. Žinant, kad 1 iš 600 vairuotojų yra vairavęs būdamas neblaivus, bet tai nebuvo nustatyta, dėl piktnaudžiavimo alkoholiu kilusių eismo įvykių skaičiaus įvertis siekia daugiau kaip 25 % EESRK mano, kad alkoholio matuokliai turėtų būti įrengiami ne tik automobiliuose, kurių vairuotojai pakartotinai vairavo būdami neblaivūs ir kurių vairuotojo pažymėjimo galiojimas yra sustabdytas dėl vairavimo esant neblaiviam ar paveiktam narkotinių medžiagų, – jie turėtų būti privalomi visiems.

4.8 EESRK rekomenduoja numatyti galimybę eismo įvykio (avarijos) duomenų savirašius įrengti ir sunkvežimiuose bei autobusuose, nes, nors tose transporto priemonėse jau yra įrengti tachografai, kuriais pateikiama dalis vairavimo duomenų, juose neįrašomi duomenys, kurie yra svarbiausi per eismo įvykį ir po jo.

4.9 Pagal Komisijos atliktą poveikio tyrimą, kuris pateikiamas nagrinėjamo pasiūlymo priede, įdiegus naujus saugos elementus, kurie aptariami nuomonėje, žuvusiųjų ir sunkiai sužeistųjų skaičiai per 16 metų turėtų sumažėti atitinkamai 24 794 ir 140 740 asmenimis. EESRK kelia klausimą, ar tokie tikslūs skaičiai gali būti laikomi patikimais ir ar tai nesumažina viso poveikio tyrimo pridėtinės vertės.

⁽⁴⁾ https://etsc.eu/wp-content/uploads/5_VdTÜV_DeVol_Brussels.PPT_17.06.18.pdf.

4.10 Galiausiai EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad gamintojai savanoriškai kuria transporto priemonės, atitinkančias saugumo standartus, kurie yra aukštesni nei nustatyti ES teisės aktuose. Deja, dažnu atveju taip tobulinami tik aukštos klasės modeliai, parduodami valstybių narių rinkoje, ir tai daroma pigesnių modelių sąskaita, nes juose neprivaloma diegti pažangias saugos užtikrinimo priemones. Todėl ne visi ES piliečiai turi galimybę vairuoti vienodo saugos lygmens automobilius. Kad ši padėtis būtų ištaisyta, EESRK rekomenduoja Europos Komisijai kuo greičiau pritaikyti ES standartus atsižvelgiant į technologijų raidą.

Tai taikytina ir sunkvežimiams bei autobusams, visų pirma kalbant apie sistemas, aptinkančias ir išpėjančias apie netoli transporto priemonės priekio ir pusės į kelkraštį (akloji zona) esančius kelių eismo dalyvius, kurių įrengimas turėtų kuo greičiau tapti privalomas.

2018 m. rugsėjo 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Luca JAHIER

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Sąjungos papildomi ES teisės aktai dėl tipo patvirtinimo

[COM(2018) 397 final – 2018/0220 (COD)]

(2018/C 440/15)

Pranešėjas: **Séamus BOLAND**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 7 2 Taryba, 2018 7 3
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	198/0/7
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados

1.1. EESRK teigiamai vertina Europos Komisijos pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Sąjungos papildomi ES teisės aktai dėl tipo patvirtinimo.

1.2. EESRK mano, kad pasiūlymas yra orientuotas į praktines priemones, kurių būtina imtis siekiant likviduoti realias transporto priemonių gamybos ir platinimo pramonei bei vartotojams kylančias pasekmes, kurias sukėlė neišvengiami teisiniai pokyčiai, susiję su Jungtinės Karalystės institucijų išduodamais tipo patvirtinimo sertifikatais pagal ES teisės aktus.

1.3. Šiomis aplinkybėmis EESRK mano, kad šis pasiūlymas turėtų būti naudojamas kaip daugumos kitų panašių susitarimų, kurių reikės sudaryti dėl „Brexit'o“, pavyzdys.

1.4. EESRK rekomenduoja, kad susitarimu dėl šio pasiūlymo būtų pripažinta, jog prieš pradėdant visapusiškai užtikrinti naujos sistemos įgyvendinimą, reikalingas pakankamas parengiamasis laikotarpis. Apskritai kovo 29 d. narystės nutraukimo terminas yra pernelyg trumpas ir jį reikėtų pratęsti Jungtinės Karalystės ir ES sutartomis sąlygomis.

1.5. EESRK sutinka, kad Jungtinei Karalystei nutraukus narystę už tipo patvirtinimą atsakingos Jungtinės Karalystės agentūros nebegalės pagal ES teisės aktus sertifikuoti transporto priemonių ir kad Jungtinėje Karalystėje įsisteigę gamintojai turės prašyti patvirtinimo iš bet kurios iš 27 ES veikiančių agentūrų. EESRK nurodo, kad Jungtinės Karalystės Vyriausybės manymu, jų agentūra turėtų būti pripažinta tipo patvirtinimo agentūra tarptautinėmis sąlygomis, ir rekomenduoja pašalinti visą su šiuo klausimu susijusią painiavą.

1.6. EESRK pažymi, kad šis pasiūlymas bus įgyvendintas laikantis susitarime dėl narystės nutraukimo, dėl kurio buvo susitarta, nustatytų sąlygų. Todėl Komitetas rekomenduoja šio pasiūlymo nesušvelninti jokiais atžvilgiais.

1.7. EESRK pažymi, kad ES gali būti keičiamos arba iš dalies keičiamos su naujomis technologijomis, nauja informacija ir pan. susijusios direktyvos. Todėl jis rekomenduoja susitarimuose numatyti būtinų lankstumo nuostatų, kad galėtų vykti tinkamos derybės.

1.8. EESRK rekomenduoja visuose bendro pobūdžio susitarimuose dėl prekybos, įskaitant susitarimą dėl narystės nutraukimo, atsižvelgti į didelę ES ir Jungtinėje Karalystėje veikiančią rinką, ir visuose susitarimuose užtikrinti, kad šiai rinkai nebūtų daromas neigiamas ardomas poveikis.

1.9. EESRK primygtinai rekomenduoja būtinas informacines sistemas, mokymo kursus ir konsultavimo paslaugas aprūpinti tinkamais išteklių ir kad jos būtų skaidriai prieinamos visiems pramonės sektoriams, įskaitant vartotojus ir aplinkos suinteresuotuosius subjektus.

1.10. EESRK sutinka, kad nors šis pasiūlymas nedaro poveikio pagrindinėms teisėms, vartotojų teisės visada bus susirūpinimą keliantis klausimas, todėl rekomenduoja tai pripažinti viso įgyvendinimo metu.

2. Bendrosios pastabos

2.1. 2016 m. birželio 23 d. po referendumo dėl narystės ES, Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė nusprendė išstoti iš Europos Sąjungos. Šis sprendimas taip pat taikomas Gibraltarui.

2.2. 2017 m. kovo 29 d. Jungtinė Karalystė pranešė ES apie savo ketinimą išstoti iš Sąjungos pagal Europos Sąjungos sutarties 50 straipsnį. Paprašius taikyti šį straipsnį buvo pradėtas derybų dėl narystės nutraukimo procesas siekiant sėkmingai valdyti naujus teisinius susitarimus.

2.3. Kai tik bus susitarta, numatoma, kad nuo 2019 m. kovo 30 d. Jungtinė Karalystė nebebus ES narė ir taps trečiaja šalimi, jei susitarime nebus nustatyta nauja pradžios data.

2.4. Sutariama, kad, nutraukus narystę, reikės išspręsti įvairių praktinių klausimų, susijusių su prekių ir paslaugų reglamentavimu ES. Visų pirma Didžiojoje Britanijoje veikiančios tipo patvirtinimo agentūros nuo narystės nutraukimo dienos nebegalės atlikti ES reguliavimo institucijų vaidmens. Tai, savo ruožtu, daro poveikį dabartiniam ir būsimam prekių, įskaitant jau patvirtintas prekes, reguliavimui.

2.5. Tačiau reikėtų pažymėti, kad konkreti Jungtinės Karalystės pozicija dėl Jungtinės Karalystės tipo patvirtinimo agentūros bus aptarta bendrame susitarime, dėl kurio dar deramasi.

2.6. Tarp daugybės pasekmių galima paminėti tai, kad bus sutrikdytos įvairių produktų tiekimo grandinės, kurios yra puikiai suderintos, kad visose valstybėse narėse, įskaitant Didžiąją Britaniją, prekės būtų tiekiamos ekonomiškai efektyviai ir laiku.

2.7. Pasiūlyme taip pat puikiai suvokiamas poreikis išlaikyti visus kokybės standartus, taip pat užtikrinti, kad nebūtų sumažinti su aplinka ir vartotojais susiję standartai.

2.8. Šis pasiūlymas galėtų tapti pavyzdžiu kitiems panašiams susitarimams ir šiomis aplinkybėmis labai svarbu, kad jam pritarėtų visi suinteresuotieji subjektai ir plačioji visuomenė.

2.9. Šiame pasiūlyme nurodyta, kad nėra daromas poveikis pagrindinių teisių apsaugai. Tačiau EESRK nurodo, kad reguliavimo struktūrų, susijusių su prekėmis, pakeitimai visada turi įtakos vartotojams.

2.10. Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio bus skiriama padėčiai, susijusiai su tipo patvirtinimo sistema, taikoma motorinių transporto priemonių varikliams, prekes vežančioms transporto priemonėms, taip pat varikliams, skirtiems naudoti nemobiliosiose mašinos.

3. Pagrindinės Komisijos pasiūlymo nuostatos

3.1. Komisijos pasiūlymu siekiama spręsti klausimus, susijusius su ES teisės aktų sistema, kuria reglamentuojama tipo patvirtinimo sistema, nes ji taikoma keletui produktų, tačiau nebegalios Jungtinei Karalystei jai nutraukus narystę Sąjungoje.

3.2. Konkrečiai tariant ir atsižvelgiant į pereinamojo laikotarpio nuostatas, kurios gali būti numatytos susitarime dėl narystės nutraukimo, Komisijos pasiūlyme nurodyta, kad poveikis daromas šiems teisės aktams:

- Direktyvai 2007/46/EB dėl motorinių transporto priemonių ir jų priekabų tipo patvirtinimo (ji bus pakeista reglamentu, taikytinu nuo 2020 m. rugsėjo 1 d.),
- Reglamentui (ES) Nr. 168/2013 dėl dviračių, triračių transporto priemonių ir keturračių tipo patvirtinimo,
- Reglamentui (ES) Nr. 167/2013 dėl žemės ir miškų ūkio transporto priemonių tipo patvirtinimo ir
- Reglamentui (ES) 2016/1628 dėl ne keliais judančių mechanizmų variklių tipo patvirtinimo.

3.3. Pasiūlyme taip pat aiškiai nurodyta, kad dabartinė Jungtinės Karalystės tipo patvirtinimo institucija pagal ES teisės aktus nebegalės vykdyti su tipo patvirtinimu susijusių funkcijų. Todėl siekiant užtikrinti nuolatinę atitiktį ES teisės aktams ir išsaugoti prieigą prie Europos rinkų, Jungtinėje Karalystėje patvirtinimus gavę gamintojai turės gauti naujus patvirtinimus iš bet kurios iš ES 27 tipo patvirtinimo institucijų. Tai taikoma ir jau gaminamiems produktams.

3.4. Kadangi Jungtinės Karalystės tipo patvirtinimo institucijos vaidmeniui bus daromas nemažas poveikis, kyla didelis susirūpinimas dėl transporto priemonių gamybos ateities Jungtinėje Karalystėje ir pačioje ES. Didžiausią susirūpinimą kelia Jungtinės Karalystės tipo patvirtinimų teisinis netikrumas ir vieno iš pagrindinių reguliavimo principų – užtikrinti nuoseklų reguliavimą visoje Europos Sąjungoje – sušvelninimas.

3.5. Pasiūlymu siekiama šiuos klausimus spręsti laikinai pakeičiant galiojančias taisykles, kad atitinkami gamintojai galėtų kreiptis į bet kurią iš ES 27 dėl patvirtinimo patirdami kuo mažiau nepatogumų. Pagrindinės pasiūlymo nuostatos:

- aiškiai leidžiama atitinkamiems gamintojams teikti paraiškas ES 27 tipo patvirtinimo institucijoms dėl naujų esamų tipų patvirtinimų,
- leidžiama, kad bandymai, kuriais pagrįsti Jungtinės Karalystės patvirtinimai, nebūtų kartojami dėl to, kad techninės tarnybos prieš tai nebuvo paskyrusi ir apie ją nebuvo pranešusi ES 27 tipo patvirtinimo institucija,
- numatyta, kad tokie patvirtinimai turi būti suteikti, jei įvykdyti ne naujiems tipams, o naujoms transporto priemonėms, sistemoms, sudėtinėms dalims ar atskiriems techniniams mazgams taikomi reikalavimai,
- siūloma padėti nustatyti naujas tipo patvirtinimo institucijas tiems produktams, kurie prieš išstojimą jau buvo rinkoje, siekiant išvengti atvejų, kai jokia institucija nebūtų įpareigota atlikti eksploatuojamų produktų atitikties patikrinimus ar ateityje galbūt atšaukti produktą iš rinkos.

3.6. Komisijos pasiūlyme pripažįstamas poreikis apsaugoti vartotojus transporto priemonių saugos ir aplinkos standartų išsaugojimo požiūriu.

3.7. Pasiūlyme aiškiai nurodyta, kad tipo patvirtinimo institucijų darbas nėra susijęs tik su transporto priemonės, sistemos, sudedamosios dalies ar atskiro techninio mazgo gamyba ar pateikimu rinkai, o tęsiasi daugiau nei kelerius metus po šių produktų pateikimo rinkai.

4. Pastabos

4.1. Automobilių gamintojų naujiems modeliams reikalingi nauji sertifikatai, kurie išduodami maždaug kas septynerius metus, tačiau sertifikatai taip pat reikalingi dizaino ar variklio pakeitimams, kurių gali pasitaikyti dažniau. Dėl šios priežasties dar svarbiau užtikrinti, kad po „Brexit’o“ būtų sklandžiai suderinti jų gamybai reikalingi reguliavimo mechanizmai.

4.2. Apytiksliai 56 % Jungtinės Karalystės eksportuojamų transporto priemonių patenka į Europą; tik apie 7 % Europos transporto priemonių eksporto patenka į Jungtinę Karalystę. Tačiau rinkos funkcijų, susijusių su atsarginių dalių tiekimu, vertinimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad reikalingas sudėtingesnis nuostatų rinkinys, kurioms užtikrinti būtų reikalingas sklandus reguliavimo režimas.

4.3. EESRK pažymi, kad, nepaisant šio pasiūlymo paskelbimo, jo poveikio negalima įvertinti dėl didelio dabartinės ES ir Jungtinės Karalystės derybas gaubiančio netikrumo.

4.4. EESRK mano, kad pasiūlymas tinkamesnis sėkmingoms deryboms dėl Britanijos ir ES susitarimo derybų, kuriose būtų pakankamai susitarta įgyvendinti priemones, kurios sudarytų sąlygas tam tikra prekiauti forma muitų sąjungoje ir (arba) bendrojoje rinkoje.

4.5. EESRK sutinka su šiuo Bendruomenių Rūmų paskelbtu pareiškimu (2017–2019 m. sesijos penktoji ataskaita „„Brexit“o poveikis automobilių sektoriui“): „sudėtinga įsivaizduoti, kokia ekonominė nauda tarptautinio masto gamintojams, kurie sudaro didžiąją Jungtinės Karalystės automobilių sektoriaus dalį, grįsti gamybą Jungtinėje Karalystėje nesudarius susitarimo arba taikant PPO tarifus“. Todėl jei nebus sudarytas joks susitarimas, pasiūlymą reikės peržiūrėti užtikrinant, kad jis būtų pakankamai tvarus norint būti pasirėngus tokiam scenarijui.

4.6. Jungtinė Karalystė ir Europos Sąjunga dar nesutarė, kokia bus su konkrečiu būsimu Jungtinės Karalystės tipo patvirtinimo įstaigos vaidmeniu susijusi padėtis. EESRK mano, kad siekiant, jog naujas reguliavimo režimas būtų sėkmingas, būtina spręsti šį klausimą.

5. Iššūkiai

5.1. EESRK teigiamai vertina pasiūlymo tikslus, visų pirma ketinimą sumažinti pramonės išlaidas dėl sugaišties pasienyje ir nereikalingų biurokratinių reikalavimų, kartu užtikrinant aukščiausių standartų taikymą. Tačiau EESRK mano, kad šių tikslų įgyvendinimas yra milžiniškas iššūkis, atsižvelgiant į tai, kad dabar reikia parengti visai naują reguliavimo sistemą.

5.2. Tačiau EESRK taip nurodo, kad toks režimas neišvengiamai padidins išlaidas, iš esmės dėl to, kad Didžioji Britanija nutrauks narysę ir kad jai, kaip ir kitoms trečiosioms šalims, bus neabejotinai taikomi kiti susitarimai.

5.3. Klausimams, kurie aptariami, pavyzdžiui, su aplinka, vartotojų teisėmis, produktų kokybe ir kt. susijusiuose reglamentuose, dažnai taikomi nauji arba pakeisti vidaus ES teisės aktai ir galiojančios direktyvos. EESRK mano, kad ES ir Jungtinė Karalystė turės užtikrinti, kad susitarimas dėl reguliavimo režimo būtų pakankamai lankstus, kad padėtų išspręsti šią problemą sukeltiant kuo mažiau trikčių.

5.4. ES transporto priemonių gamybos ir platinimo procesas tapo labai integruotas. Veikia daugybė sudėtingų ir efektyvių tiekimo grandinių, kurios, visų ekspertų ir EESRK manymu, gerokai pasikeis Jungtinei Karalystei nutraukus narysę ES. EESRK taip pat mano, kad toks sutrikdymas sumažins šių sistemų veiksmingumą.

5.5. Kadangi Didžiojoje Britanijoje pagaminama labai daug transporto priemonių ir jos eksportuojamos į ES valstybes nares, EESRK yra itin susirūpinęs, kad bet koks Jungtinės Karalystės pašalinimas iš šios rinkos darys neigiamą poveikį bendram konkurencingumui, o tai savo ruožtu padidins visų ekonomikos sektorių ir vartotojų išlaidas. Todėl Komisijos pasiūlymas, kuriame primygtinai siūloma apsaugoti visus šiuos interesus, privalo užtikrinti, kad visada būtų atsižvelgiama į šią nuostatą ir kad ji būtų įtvirtinta būsimuose susitarimuose.

5.6. Dėl siūlomų pakeitimų sudėtingumo abi šalys turės prisiimti tvirtus įsipareigojimus pramonės įmonėms ir visoms tipo patvirtinimo agentūroms teikti išsamią informaciją ir rengti mokymo programas. Tai daug išteklių ir laiko pareikalaujantis iššūkis. Atsižvelgiant į dabartinį Jungtinės Karalystės išstojimo tvarkaraštį, kaip nustatyta 50 straipsnyje, su laiku susijusį reikalavimą bus ypač sudėtinga įvykdyti.

5.7. Atsižvelgdamas į derybų dėl susitarimo trukmę ir įvairioms sistemoms suderinti reikalingą laiką, EESRK mano, kad suėjus 2019 m. kovo mėn. narysės nutraukimo terminui bus reikalingas pereinamasis laikotarpis.

5.8. Atsižvelgdamas į tai, kad teigiamas rezultatas yra dabartinės sistemos, kuria reglamentuojamas transporto priemonių ir susijusių produktų judėjimas tarp Jungtinės Karalystės ir ES, tęstinumas, EESRK mano, kad Jungtinėje Karalystėje pagamintos transporto priemonės turės atitikti ES reguliavimo reikalavimus. Todėl pažymima, kad, jei Jungtinė Karalystė nebus kaip nors susijusi su muitų sąjunga ir (arba) bendrąja rinka arba jomis abiem, šį pasiūlymą administruoti bus itin sudėtinga.

5.9. EESRK mano, kad naujas Jungtinės Karalystės, kaip ES nepriklausančios valstybės statusas, nuolat kels sunkumų transporto priemonių, mobiliųjų ir nemobiliųjų mechanizmų reguliavimo režimui. Todėl negebėjimas greitai spręsti šias problemas galiausiai privers gamintojus pakeisti savo dabartinės tiekimo grandinės pobūdį, o tai galėtų turėti įtakos produktų prieinamumui ir vartotojų patiriamoms išlaidoms.

2018 m. rugsėjo 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 469/2009 dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo

(COM(2018) 317 *final* – 2018/0161 (COD))

(2018/C 440/16)

Vienintelis pranešėjas: **János WELTNER**

Konsultavimasis	Taryba, 2018 6 21 Europos Parlamentas, 2018 7 2
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 20
Plenarinės sesijos Nr.	537
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	167 / 2 / 7

1. Išvados ir rekomendacijos

- 1.1. EESRK susipažino su faktu, kad Komisija savo tarnybų darbiniam dokumente (SWD) išnagrinėjo keturias galimybes spręsti problemas, kurios kyla dėl dabartinio papildomos apsaugos liudijimo (PAL) statuso.
- 1.2. EESRK pritaria Europos Komisijos (EK) išvadai siūlyti pakeitimus atsižvelgiant į 4-ąją problemos sprendimo galimybę⁽¹⁾, t. y. priimti teisės aktą dėl išimties eksportui ir kaupimui iš dalies keičiant Reglamentą (EB) Nr. 469/2009.
- 1.3. EESRK teigiamai vertina faktą, kad šiuo pasiūlymu, kiek tai susiję su gaminių pateikimu ES rinkai, PAL apsauga nekeičiama.
- 1.4. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad PAL turėtojai iš ES per visą PAL apsaugos galiojimo laikotarpį išlaikys savo rinkos išimtinumą valstybėse narėse.
- 1.5. EESRK mano, kad nepaprastai svarbu, kad tose ne ES šalių rinkose, kuriose apsaugos nėra arba ji pasibaigė galioti, ES įsisteigę gamintojai, įvežantys į šias rinkas generinius ir biologiškai panašius vaistus, galėtų veikti sąžiningos konkurencijos sąlygomis.
- 1.6. EESRK labai pritaria toms apsaugos priemonėms, kuriomis siekiama užtikrinti skaidrumą ir išvengti galimo generinių ir biologiškai panašių vaistų, kurių atžvilgiu PAL saugomi originalūs vaistai, nukreipimo į Sąjungos rinką.
- 1.7. EESKR pritaria Komisijos pozicijai MVĮ atžvilgiu, nes šios įmonės atlieka svarbų vaidmenį gaminant generinius ir kuriant biologiškai panašius vaistus. Jeigu įsigalios naujasis PAL, MVĮ galės geriau planuoti savo veiklą rinkoje.
- 1.8. EESRK pritaria Komisijos planui įvertinti retųjų ir pediatriinių vaistų teisės aktus, tolesnę analizę numatant 2018–2019 m.

⁽¹⁾ SWD(2018) 240 *final*, p. 29.

1.9. EESRK supranta Komisijos poziciją, kad nors ir būtų naudinga, Komisija šiuo metu neteiks jokio pasiūlymo dėl bendro PAL, nes dar neįsigaliojo bendrojo patento teisės aktų rinkinys.

1.10. EESRK pritaria tam, kad Reglamentas (EB) Nr. 469/2009 būtų iš dalies pakeistas, kaip siūloma dokumente COM(2018) 317. Be to, EESRK rekomenduoja Komisijai pasiūlyti iš dalies pakeisti Reglamentą (EB) Nr. 469/2009, kaip išdėstyta dokumente COM(2018) 317, siekiant užtikrinti galimybę nedelsiant taikyti PAL išimtis gamybai.

2. Bendroji informacija

2.1. PAL pratęs veiksmingos patentinės apsaugos laikotarpį naujiems medicinos produktams tais atvejais, kai norint juos pateikti į rinką reikia leidimo.

2.2. Nuo to momento, kai atitinkamam produktui pirmą kartą išduodamas leidimas pateikti į ES rinką, tiek patento, tiek PAL turėtoji suteikiama ne ilgesnė kaip 15 metų apsauga.

2.3. PAL nauda jo turėtojui yra didelė. Kadangi PAL suteikia tas pačias teises kaip ir pagrindinis patentas, išplečiamas monopolis, susijęs su pagrindiniu (referencinių vaistų) patentu, o PAL turėtojas gali užkirsti kelią konkurentams pasinaudoti išradimu (gaminti medicinos produktą, jį pateikti prekybai, sandėliuoti ir pan.) tose valstybėse narėse, kuriose buvo išduotas PAL.

2.4. PAL yra tarsi kompensacija už investicijas į mokslinius tyrimus. Jis taip pat turėtų atlyginti už tolesnius tyrimus, sėbėseną ir laukimo laikotarpį nuo paraiškos išduoti patentą pateikimo iki leidimo pateikti tokį produktą į rinką suteikimo.

2.5. ES PAL galima išduoti tokiomis sąlygomis:

2.5.1. paraiškos dėl papildomos apsaugos dieną produktą saugo pagrindinis patentas;

2.5.2. produktui dar nebuvo išduotas liudijimas;

2.5.3. buvo suteiktas galiojantis ir pirmas administracinis leidimas pateikti produktą į rinką kaip medicinos produktą.

2.6. Suinteresuotųjų subjektų nuomonės⁽²⁾ rodo, kad dėl dabartinių PAL ES įsisteigę generinių ir biologiškai panašių vaistų gamintojai atsiduria blogesnėje padėtyje, palyginti su gamintojais, kurie generinius ir biologiškai panašius vaistus gali gaminti už ES ribų.

2.7. Toks, koks yra dabar, ES PAL didina priklausomybę nuo vaistų ir vaistinių preparatų importo iš ES nepriklausančių šalių.

2.8. Pasaulinė vaistų rinka pasikeitė. Sparčiai auganti ekonomika (taip pat ir farmacijos srityje) kartu su gyventojų senėjimu tradiciškai pramonės dominuojamuose regionuose lėmė didžiulę vaistų paklausą. Bendros pasaulinės išlaidos vaistams išaugo nuo 950 milijardų EUR 2012 m. iki 1,1 trilijono EUR 2017 m. (JAV – 40 %, Kinijoje – 20 %, o ES – mažiau kaip 15 %). Iki 2022 m. 25 % vaistų rinkos vertės teks biologiniams vaistams. Šį procesą lydi kitas pokytis: vis labiau didėja generinių ir biologiškai panašių vaistų rinkos dalis, kuri iki 2020 m. gali pasiekti 80 % visų vaistų kiekio ir sudaryti apie 28 % pasaulinės prekybos.

2.9. Pasak „Medicines for Europe“, 56 % šiuo metu ES tiekiamų vaistų yra generiniai ir biologiškai panašūs vaistai.

2.10. „Bolar“⁽³⁾ išimtis pašalina nepageidaujama didelės patentinės apsaugos šalutinį poveikį, remiantis argumentu, kad pasibaigus apsaugai reikėtų leisti laisvą konkurenciją. Tai išimtis gamybai bandymų ir klinikinių tyrimų tikslais ir ja buvo siekiama užtikrinti, kad generiniai vaistai į rinką patektų kiek galima greičiau po to, kai pasibaigia patentinė ar PAL apsauga.

⁽²⁾ SWD(2018) 242 final.

⁽³⁾ Direktyva 2001/83/EB ir Direktyva 2001/82/EB.

2.11. PAL išimties gamybai požiūriu ES įmonės atsidurtų panašioje padėtyje kaip ir tuomet, kai „Bolar“ išimties nebuvo. Nors teisėtas PAL tikslas yra užkirsti kelią konkurencinių produktų gamybai siekiant juos parduoti ES rinkoje, kol galioja PAL, tai turi dvi nepageidaujamas ir nenumatytas pasekmes:

2.11.1. generinių ir biologiškai panašių vaistų negalima gaminti ES ir eksportuoti į trečiąsias šalis (kuriose netaikoma teisinė apsauga) per ES PAL galiojimo laikotarpį;

2.11.2. generinių ir biologiškai panašių vaistų negalima gaminti ES (ir paskui sandėliuoti) pakankamai anksti, kad juos būtų galima pateikti į ES rinką nuo pirmos dienos.

2.12. Generinių ir biologiškai panašių vaistų gamintojai (įsisteigę valstybėje narėje, kurioje buvo pateikta paraiška dėl PAL referenciniam vaistui) susiduria su šiomis problemomis:

2.12.1. Apsaugos laikotarpiu, kurį ES numato referencinio vaisto liudijimas, gamintojai to vaisto negali gaminti jokiais tikslais, įskaitant eksportui už ES ribų į tas šalis, kuriose referencinio vaisto PAL apsauga baigėsi arba niekada nebuvo taikoma, tuo tarpu tose trečiojoiose šalyse įsisteigę gamintojai gali tai daryti.

2.12.2. Iš karto po to, kai baigia galioti liudijimas: jie yra nepasiruošę patekti į ES rinką nuo pirmos dienos, nes ES PAL sistema neleidžia iki tos dienos vykdyti gamybos ES. Tuo tarpu gamintojai, įsisteigę trečiojoiose šalyse, kuriose referencinio vaisto PAL apsauga baigė galioti anksčiau arba niekada neegzistavo, eksportuodami gali patekti į ES rinką nuo pirmos dienos, taigi įgyja nemažą konkurencinį pranašumą.

2.13. Generinių ir biologiškai panašių vaistų sektoriui ES šiuo metu tenka 160 000 darbo vietų („Medicines for Europe“). Reikia skubiai keisti PAL reglamentavimą, kad būtų užkirstas kelias darbo vietų, o ypač aukštos kvalifikacijos darbo vietų, ir praktinės patirties praradimui bei protų nutekėjimui į ne ES šalis, ypač į Aziją.

2.14. ES pirma pradėjo rengti reguliavimo procedūras, kad patvirtintų biologiškai panašius vaistus: Europos vaistų agentūra (EMA) pirmą leidimą biologiškai panašioms vaistams suteikė 2006 m., o JAV maisto ir vaistų administracija tai padarė tik 2015 m. Tačiau yra aiškių ženklų, kad Europa jau praranda savo konkurencinį pranašumą, o jos prekybos partneriai lipa ant kulnų. Todėl ES turi skubiai sugrąžinti konkurencingumą ES įsisteigusiems generinių ir biologiškai panašių vaistų gamintojams. Nieko neveikimas ar iniciatyvos atidėjimas tik dar labiau susilpnintų ES pramonę ir ES prarastų savo lyderiavimo poveikį ir konkurencinį pranašumą pirmiausia biologiškai panašių vaistų sektoriuje.

2.15. Laikantis bendrosios rinkos strategijos reikia tikslingai pakoreguoti kai kuriuos PAL aspektus, siekiant spręsti šias problemas:

2.15.1. eksporto rinkų praradimas trečiojoiose šalyse, kuriose negalioja apsauga;

2.15.2. galimybė ES įsisteigusiems generinių ir biologiškai panašių vaistų gamintojams nuo pirmos dienos patekti į valstybių narių rinkas, ES PAL teisės aktuose numatant „PAL išimtį gamybai“, kuri leistų gaminti generinius ir biologiškai panašius vaistus ES PAL laikotarpiu;

2.15.3. susiskaidymas dėl nevienodo dabartinės PAL tvarkos įgyvendinimo valstybėse narėse, problema, kurią bus galima spręsti pasitelkiant būsimą ES bendrąjį patentą ir galbūt sukuriant bendrą PAL pažymėjimą;

2.15.4. nevienodas patento „Bolar“ mokslinių tyrimų išimties taikymas.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Ko galime tikėtis iš naujojo reglamento?

3.1.1. Gamybos pajėgumų ir praktinės patirties stiprinimo ir išsaugojimo ES, tuo sumažinant nereikalingą perkėlimą ir (arba) veiklos perdavimą.

3.1.2. ES pacientų galimybių gauti vaistų didinimo, diversifikuojant geografinius tiekimo šaltinius ir tuo stiprinant vidaus gamybą.

3.1.3. Kliūčių pradėti generinių ir biologiškai panašių vaistų verslą šalinimo ES, ypač MVL, kurioms sunkiau įveikti kliūtis ir kurioms gali iškilti sunkumų susidūrus su konkurentais ne iš ES šalių.

3.1.4. Kadangi eksporto tikslais sukurti gamybos pajėgumai, prieš pasibaigiant liudijimo galiojimui, gali būti naudojami siekiant aprūpinti ES rinką nuo pirmos dienos, taip pat tikimasi, kad Sąjungoje bus tam tikru mastu padidintos galimybės gauti vaistų suteikiant galimybę generiniams ir biologiškai panašioms vaistams greičiau patekti į rinką pasibaigus liudijimo galiojimui, taip užtikrinant platesnį prieinamų vaistų pasirinkimą po to, kai baigiasi patento ir PAL galiojimas. Tai turėtų turėti teigiamą poveikį nacionaliniams sveikatos apsaugos biudžetams.

3.1.5. Pasiūlyme nustatyta, kad tam tikru mastu vaistai taps labiau prieinami ES pacientams, visų pirma tose valstybėse narėse, kuriose sunku gauti referencinių vaistų (pvz., tam tikrų biologinių vaistų), sukuriant sąlygas, kurios padėtų atitinkamiems generiniams ir biologiškai panašioms vaistams greičiau patekti į Sąjungos rinką, kai pasibaigia atitinkamų liudijimų galiojimas. ES prieinamų vaistų geografinė kilmė taip pat bus įvairesnė, todėl sustiprės tiekimo grandinė ir tiekimo saugumas.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EK gali rasti būdų PAL galiojimo laikotarpiu panaudoti ES lėšas gamybos pajėgumams statyti valstybėse narėse eksporto tikslais. Tam tikrų produktų atveju tai leistų operatyviau padidinti gamybą, kurios reikia norint nuo pirmos dienos patekti į ES rinką.

4.2. Komisija galėtų remti suinteresuotų NVO veiklą rengiant naujus PAL stebėsenos ir vertinimo rodiklius, kad ateityje būtų galima plėsti ES pagamintų generinių ir biologiškai panašių vaistų dalį ES rinkoje.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas ir ištaisomas Reglamentas (ES) Nr. 167/2013 dėl žemės ir miškų ūkio transporto priemonių patvirtinimo ir rinkos priežiūros

[COM(2018) 289 final – 2018/0142 (COD)]

(2018/C 440/17)

Pranešėjas: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2018 5 28 Taryba, 2018 6 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinės sesijos Nr.	537
Balsavimo rezultatai	190/2/3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina šį pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas ir pataisomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 167/2013⁽¹⁾. Šis pasiūlymas yra pagrįstas suinteresuotųjų subjektų ir valstybių narių pateiktomis pastabomis pirmuoju įgyvendinimo laikotarpiu, todėl jam reikia pritarti.

1.2. EESRK pritaria tam, kad dar penkeriems metams būtų pratęsti Komisijos įgaliojimai priimti reikiamus deleguotuosius aktus, nes nuolat prireikia atnaujinti įvairias tipo tvirtinimo procedūros nuostatas.

1.3. EESRK palankiai vertina tvirtą Komisijos įsipareigojimą dėl visų šios srities iniciatyvų konsultuotis su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais ir socialiniais partneriais.

1.4. EESRK pripažįsta Komisijos darbą tarptautiniu lygiu. Deleguotaisiais aktais nustatyti nauji standartai yra parengti glaudžiai bendradarbiaujant su tarptautiniais organais, pavyzdžiui, JT EKK ir EBPO šios srities darbo grupėmis.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. Remiantis pirmuoju įgyvendinimo laikotarpiu suinteresuotųjų subjektų ir valstybių narių atsiųstomis pastabomis, Komisijos pasiūlymas suderina Reglamentą (ES) Nr. 167/2013 su technikos pažanga, t. y. atnaujina tam tikrus reikalavimus ir ištaiso tam tikras redakcines klaidas.

2.2. Konkrečiau, į šį aktą yra įtraukti dviejų traktorių kategorijų apibrėžčių paaiškinimai ir juo ištaisomos tam tikros vienodam reglamento taikymui užtikrinti svarbios sąvokos, kad nebūtų skirtingo aiškinimo, bei nuorodos į panaikinamą teisės aktą.

2.3. Reglamentu (ES) Nr. 167/2013 Komisija įgaliojama prireikus nustatyti išsamius techninius reikalavimus, bandymų procedūras ir ribines vertes nustatyti keturiuose deleguotuose aktuose dėl i) darbo saugos (transporto priemonės konstravimo reikalavimų); ii) funkcinės saugos; iii) stabdžių ir iv) aplinkosauginio ir varymo veiksmingumo. Šie įgaliojimai nustojo galioti 2018 m. kovo 21 d.

⁽¹⁾ OL L 60, 2013 3 2, p. 1; OL C 54, 2011 2 19, p. 42.

2.4. Šiuo pasiūlymu dar 5 metams pratęsimi Komisijai suteikti įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus, numatant savaiminio jų pratęsimo galimybę, jeigu Taryba arba Europos Parlamentas dėl to akivaizdžiai neprieštaraus.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina šį pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas ir pataisomas Reglamentas (ES) Nr. 167/2013. Tai – atsakas į suinteresuotiesiems subjektams ir valstybėms narėms rūpimus klausimus. Atnaujinus kai kuriuos reikalavimus ir ištaisius keletą redakcinių klaidų šiuo pasiūlymu supaprastinamas šio teisės akto taikymas ir jis tampa aiškesnis. Tai akivaizdžiai naudinga visiems susijusiems subjektams.

3.2. Kalbant apie Komisijai suteiktų įgaliojimų priimti deleguotuosius aktus pratęsimą dar penkeriems metams, EESRK iš esmės pritaria šiam pasiūlymui ir džiaugiasi, kad, kaip jis visada ragindavo, Komisija apsvarstė galimybę pratęsti įgaliojimus nustatytam laikotarpiui su galimybe juos atnaujinti, jei Taryba ir Parlamentas tam neprieštaraus ⁽²⁾.

2018 m. rugsėjo 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽²⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 67.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Šiuolaikiškas biudžetas Sąjungai, kuri apsaugo, suteikia galių ir gina. 2021–2027 m. daugiamečių finansinė programa“

(COM(2018) 321 *final*)

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. daugiamečių finansinė programa

(COM(2018) 322 *final* – 2018/0166 (APP))

Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl Europos Sąjungos nuosavų išteklių sistemos

(COM(2018) 325 *final* – 2018/0135 (CNS))

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl bendra konsoliduotąja pelno mokesčio baze, Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema ir neperdirbtų plastiko pakuočių atliekų kiekiu pagrįstų nuosavų išteklių teikimo metodų ir tvarkos ir dėl priemonių, skirtų grynųjų pinigų poreikiui patenkinti

(COM(2018) 326 *final* – 2018/0131 (NLE))

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Europos Sąjungos nuosavų išteklių sistemos įgyvendinimo priemonės

(COM(2018) 327 *final* – 2018/0132 (APP))

ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EEB, Euratomas) Nr. 1553/89 dėl galutinių vienetų nuosavų lėšų, kaupiamų iš pridėtinės vertės mokesčio, surinkimo priemonių

(COM(2018) 328 *final* – 2018/0133 (NLE))

(2018/C 440/18)

Pranešėjas: **Javier DOZ ORRIT**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 6 18 Europos Sąjungos Taryba, 2018 7 25 ir 2018 9 5
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	140 / 3 / 7
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pripažįsta didelę programų, kurioms pagal Komisijos pasiūlymą dėl 2021–2027 m. daugiamečių finansinės programos (DFP) daugiausiai didinamos išlaidos, Europos pridėtinę vertę. Vis dėlto Komitetas abejoja tuo, kad, siekiant sumažinti ES biudžetą (šiuo metu jis sudaro 1,16 % 27 ES valstybių narių BVP atsižvelgiant į dabartinius jų biudžetus, o pagal DFP po 2020 m. jis sieks tik 1,11 % 27 ES valstybių narių BVP), būtų didinamos šios išlaidos gerokai sumažinus sanglaudos politikai ir bendrai žemės ūkio politikai (BŽŪP) skirtas lėšas (atitinkamai – 10 ir – 15 %).

1.2. ES susiduria su dideliais iššūkiais, įskaitant siekį įveikti neigiamus socialinius ir politinius krizės padarinius, ir išorės rizikomis, kylančiomis dėl geopolitinio nestabilumo ir ekonominio nacionalizmo. Ji turėtų siekti išnaudoti savo didelį ekonominį ir politinį potencialą pažangiai, į augimą orientuotai ekonominei, užimtumo ir socialinei politikai skatinti, kad būtų užtikrintas teisingas augimo potencialo pasiskirstymas, neatidėliotinai būtinybei kovoti su klimato kaita ir perėjimui

prie tvarios Europos finansuoti (remiantis Europos Sąjungos sutarties 3 straipsniu) bei išnaudoti dirbtinio intelekto kilimo, skaitmeninimo ir „Pramonė 4,0“ teikiamas galimybes. Tam būtinos didesnės pastangos formuojant biudžetą. EESRK, remdamasis Europos Parlamento pozicija ⁽¹⁾, siūlo, kad išlaidų ir pajamų dydis siektų 1,3 % BNP. Siūlomas 1,11 % ES BNP išpareigojimų dydis yra per kuklus, kad būtų galima patikimai įgyvendinti ES politinę darbotvarkę.

1.3. Remdamasis savo nuomone dėl diskusijoms skirto dokumento dėl ES finansų ateities ⁽²⁾, EESRK pakartoja, kad, norint įveikti politinę krizę ES, europiečiams reikia daugiau (ir geresnės) Europos. Dabartiniai ES įgaliojimai ir finansiniai išteklių yra vis labiau nesuderinami su europiečių problemomis ir lūkesčiais.

1.4. EESRK pripažįsta Komisijos pasiūlyme numatytus su struktūra, lankstumu ir gebėjimu skatinti sąveiką susijusius patobulinimus, taip pat tai, kad padidinta procentinė pajamų dalis iš ES nuosavų išteklių. Vis dėlto procentinė pajamų dalis iš ES nuosavų išteklių padidinta nepakankamai. Komisijos pasiūlyme dėl DFP po 2020 m. numatytos pajamos apima tik dalį Aukšto lygio grupės nuosavų išteklių klausimais ir Europos Parlamento (EP) pasiūlymuose, kuriais skatinama naudoti daugiau papildomų nuosavų išteklių šaltinių, nurodytų pajamų.

1.5. Nors EESRK ir supranta, kodėl buvo parengtas Komisijos pasiūlymas, vis dėlto jis nepritaria Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) sumažinimui 12 % ir Sanglaudos fondo sumažinimui 46 % palyginamosiomis kainomis, kaip numatyta pasiūlyme dėl 2021–2027 DFP, palyginti su dabartiniais biudžetais.

1.6. EESRK nesutinka su siūlomu Europos socialinio fondo (ESF+) išpareigojimų realiąja išraiška sumažinimu 6 %, visų pirma atsižvelgiant į naujausią 2017 m. lapkričio mėn. pasirašytą tarpinstitucinę deklaraciją dėl Europos socialinių teisių ramsčio ir tikslą kurti kokybiškas darbo vietas. Atsižvelgdamas į savo neseniai paskelbtą nuomonę dėl Europos socialinių teisių ramsčio finansavimo ⁽³⁾, EESRK tikėjosi, kad Europos socialinių teisių ramsčio principai ir būtinybė juos įgyvendinti, ypač susiję su užimtumu, bus viena iš gairių paskiriant numatytus išpareigojimus per kitą DFP taip, kaip siūloma. Siekiant padėti valstybėms narėms įgyvendinti Geteborgo deklaraciją dėl Europos socialinių teisių ramsčio, kad būtų remiamos jų pastangos vykdyti reformas, skirtas kurti kokybiškas darbo vietas darnaus vystymosi kontekste, reikėtų parengti konkrečią programą.

1.7. EESRK mano, kad 2021–2027 m. DFP sanglaudos politika (ERPF, Sanglaudos fondas ir ESF) ir toliau turėtų būti finansuojama – jai turėtų būti skiriama palyginamosiomis kainomis bent tiek pat išteklių, kiek pagal dabartinę finansinę programą.

1.8. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija mini svarbias strategines investicijas, nuo kurių priklauso Europos klestėjimas ateityje ir jos pirmavimas įgyvendinant pasaulinius darnaus vystymosi tikslus. Vis gi EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad DVT, ypač Darbotvarkė iki 2030 m., turėjo būti labiau akcentuojama, kadangi Darbotvarkė iki 2030 m., be abejonės, yra visa apimanti artimiausių metų ES strategija.

1.9. EESRK pripažįsta gerokai padidintus išpareigojimus dėl aplinkos ir klimato politikos veiksmų (+ 46 %). Vis dėlto Komitetas, pritaręs JT darnaus vystymosi iki 2030 m. programai ir remdamas ES tikslus prisidėti prie perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos sukūrimo iki 2050 m., taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad biudžeto dalis, skirta perėjimui prie darnaus vystymosi ir kovai su klimato kaita, yra nepakankama.

1.10. EESRK mano, kad, nors ES biudžete nustatytos investicijų stabilizavimo priemonės, skirtos euro zonos narėms, nukentėjusioms nuo konkrečioms šalims būdingų sukrėtimų, sukūrimas yra žingsnis tinkama linkme, numatytų išpareigojimų, susijusių tiek su paskolų garantijomis, tiek su subsidijomis, skiriamomis pirmiau minėtų paskolų palūkanoms mokėti, yra gerokai per mažai, kad krizės metu būtų galima ką nors pakeisti. Ši išskirtinė ir ribota galimo euro zonos biudžeto programa nėra įtraukta į jokią ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) reformų strategiją, kuri yra paminėta daugiametėje finansinėje programoje po 2020 m.

⁽¹⁾ 2018 m. kovo 14 d. Europos Parlamento rezoliucija „Būsima DFP: Parlamento pozicijos dėl DFP po 2020 m. rengimas“ (2017/2052 (INI)), bendrapranešėjai: Jan Olbrycht, Isabelle Thomas, 14 punktas.

⁽²⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 131.

⁽³⁾ OL C 262, 2018 7 25, p. 1.

1.11. EESRK abejoja pasiūlymu mažinti numatomiems su BŽŪP susijusiems išipareigojimams vykdyti skirtas lėšas (– 15 % realiąja išraiška, palyginti su 27 ES valstybių narių, taip pat Europos plėtros fondo (EPF) 2014–2020 ir 2021–2027 m. išlaidomis). Sumažinus šias lėšas bus neįmanoma įgyvendinti tvarios kaimo plėtros modelį, taip pat siekti bendro tikslo vykdyti naująją BŽŪP reformą ir kitų tikslų, įtrauktų į neseniai paskelbtą Komisijos komunikatą dėl maisto ir žemės ūkio ateities.

1.12. EESRK giria Europos Komisiją už naujų nuosavų išteklių krepšelio pasiūlymą. Vis dėlto Komitetas taip pat mano, kad įgyvendinus dabartinius pasiūlymus veikiausiai neatsiras pakankamai nepriklausomų, skaidrių ir teisingų nuosavų išteklių. Vis tik EESRK pritaria tam, kad reikia siekti kuo sparčiau įgyvendinti nuoseklią sistemos reformą, pavyzdžiui, padidinti pajamų iš nuosavų išteklių dalį ir užtikrinti, kad, taikant pajamų didinimo metodus, būtų papildyti ir sustiprinti ES politikos tikslai. Ši reforma turėtų būti įgyvendinama atsižvelgiant į Aukšto lygio grupės nuosavų išteklių klausimais ir Europos Parlamento rekomendacijas. Komitetas atkreipia Europos institucijų dėmesį į tai, kad bus sudėtinga pasiekti, kad visi šie nuosavi ištekliai būtų įgyvendinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

1.13. EESRK palankiai vertina pasiūlymą panaikinti lengvatas (arba čekius) šalims, kurios mokėdavo didelius įnašus ES biudžetui finansuoti.

1.14. EESRK pritaria pasiūlymui, pagal kurį valstybės narės galėtų gauti ES lėšų tik tuo atveju, jei jose užtikrinamas teisinės valstybės principas – vienas pagrindinių Sąjungos vertybių, kaip nurodyta Sutarties 2 straipsnyje, teisinės valstybės ramsčių, ir mano, kad ši sąlyga galėtų apimti ir kitus ES sutartyse nustatytus, su teisine valstybe susijusius principus. Todėl jis prašo Komisijos ir EP ištirti šią galimybę.

1.15. Komitetas palankiai vertina paramą investicijoms, teikiamą per „InvestEU“ garantiją ir pasitelkiant numatytus kitus partnerius, pavyzdžiui, nacionalinius skatinamojo finansavimo bankus ir įstaigas arba tarptautines finansines institucijas (pvz., ERPB), tačiau apgailestauja, kad turimais ištekliais galima užtikrinti tik ankstesnę Europos investicijų banko (EIB) ⁽⁴⁾ skolinimo lygį ir neatsižvelgiama į didelį ES investicijų trūkumą. Komitetas taip pat ragina įgyvendinti „InvestEU“ fondo veiklos pokyčius, siekiant užtikrinti, kad mažiausias pajamas gaunančios šalys gautų santykinai daugiau lėšų. ES programose turėtų būti nustatytas aiškus tikslas skatinti konvergenciją, o ne divergenciją.

1.16. Komitetas reiškia susirūpinimą, kad dėl griežto Stabilumo ir augimo pakto ir kitų makroekonominių sąlygų bei sanglaudos politikos fondų bendro finansavimo reikalavimų aiškinimo ES valstybei narei, kuriai labiausiai reikia šio finansavimo, jį sunku gauti prireikus.

1.17. Komitetas pritaria pasiūlymui gerokai padidinti skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės mokslinių tyrimų ir plėtros programų biudžetą ir pabrėžia, kad reikia aiškiai apibrėžtos strategijos, kuria būtų siekiama inovacijas susieti su Europos tvarios pramonės politika remiantis kokybiškomis darbo vietomis, be kita ko, sudarant palankesnes sąlygas mokslinių tyrimų, pramonės sektoriams, socialiniams partneriams ir pilietinės visuomenės organizacijoms bendradarbiauti.

1.18. EESRK palankiai vertina siūlomus pakeitimus, susijusius su pasiūlymu realiąja išraiška gerokai padidinti programų pagal išlaidų kategorijas „Migracija ir sienų valdymas“ ir „Kaimyninės šalys ir pasaulis“ biudžetą. Būtina priimti bendrą prieglobsčio politiką, pagrįstą tarptautinės teisės normų laikymusi ir solidarumu pabėgėlių atžvilgiu ir tarp valstybių, ir nedelsiant parengti ES migracijos politiką. EESRK pabrėžia, kad įgyvendinant daugiametę finansinę programą šioms klausimams reikia skirti ypač daug dėmesio.

1.19. Komitetas pakartoja, kad vykdant ES biudžetus Europos semestru turėtų būti skiriama daugiausia dėmesio, kuo labiau išnaudojant naujosios DFP lankstumo galimybę. Siekiant veiksmingiau ir demokratiškiau įgyvendinti Semestro gaires ir susieti nacionalines ir Europos sritis, įgyvendinant Europos semestrą socialiniai partneriai ir pilietinė visuomenė turės aktyviau dalyvauti.

1.20. Komitetas ragina ES institucijas ir valstybių narių Vyriausybes intensyviau dirbti DFP po 2020 m. srityje, kad ji galėtų būti patvirtinta pagal suplanuotą grafiką iki kitų Europos rinkimų.

⁽⁴⁾ Europos investicijų bankas.

2. Europos Komisijos pasiūlymas dėl 2021–2027 m. daugiamečių finansinės programos

2.1. Ši EESRK nuomonė yra susijusi su 2018 m. gegužės 2 d. Europos Komisijos pateiktu dokumentų rinkiniu. Šį rinkinį sudaro komunikatas dėl DFP ⁽⁵⁾, keturi pasiūlymai dėl keturių Tarybos reglamentų ⁽⁶⁾ ir pasiūlymas dėl Tarybos sprendimo dėl nuosavų išteklių sistemos ⁽⁷⁾.

2.2. 2021–2027 m. laikotarpiui nustatyta siūlomų išpareigojimų asignavimų viršutinė riba – 1,135 mlrd. EUR (2018 m. kainomis ir įskaitant Europos plėtros fondą (EPF) arba 1,11 % BNPj (palyginti su 2014–2020 m. laikotarpiui nustatytais 1,082 mlrd. EUR (išskyrus Jungtinės Karalystės įnašą) arba 1,16 % BNPj (išskyrus Jungtinę Karalystę). Tam pačiam laikotarpiui nustatyta siūlomų mokėjimų asignavimų viršutinė riba – 1,105 mlrd. EUR (2018 m. kainomis ir įskaitant EPF) arba 1,08 % BNPj (ankstesniam laikotarpiui ši viršutinė riba buvo mažesnė, t. y. 1,045 mlrd. EUR arba 0,98 % BNPj).

2.3. Kalbant apie siūlomus pakeitimus, pažymėtinas pasiūlymas realiaja išraiška gerokai padidinti programų pagal išlaidų kategorijas „Bendroji rinka, inovacijos ir skaitmeninė ekonomika“ (+ 43 % iki 166,3 mlrd. EUR ir 14,7 % viso biudžeto, iš kurių 13,1 mlrd. EUR numatyta skirti programai „InvestEU“), „Migracija ir sienų valdymas“ (+ 210 % iki 30,8 mlrd. EUR ir 2,72 % viso biudžeto), ir „Kaimyninės šalys ir pasaulis“ (+ 14 % iki 108,9 mlrd. EUR ir 9,6 % viso biudžeto), palyginti su 2014–2020 m. DFP (27 ES valstybių narių ir EPF išlaidos). Tačiau realūs sumažinimai turės didelį poveikį kategorijoms „Sanglauda ir vertybės“ (– 12 % iki 242,2 mlrd. EUR programų grupei „Regionų vystymasis ir sanglaudos politika ir – 10 % iki 330,6 mlrd. EUR – sanglaudos politikai) ir „Gamtos ištekliai ir aplinka“ (– 16 % iki 336,6 mlrd. EUR ir 29,7 % viso biudžeto), o svarbiausia sanglaudos politikai (– 10 %) ir BŽŪP (– 15 %).

2.4. Kalbant apie pajamas, pažymėtina, kad į dokumentų rinkinį yra įtraukta svarstytinų pasiūlymų dėl papildomų Sąjungos nuosavų išteklių sistemos aspektų, kuriuos reikia apsvastyti, o pasiūlyme dėl Tarybos sprendimo siūloma nuosavų išteklių metinių reikalavimų mokėjimams viršutinę ribą padidinti iki 1,29 % BNPj, o išpareigojimams – iki 1,35 % BNPj, siekiant patenkinti didesnius finansavimo poreikius, susijusius su Europos plėtros fondo įtraukimu į biudžetą ir naujų prioritetų finansavimu, kartu užtikrinant pakankamą atsargą, kad būtų galima vykdyti finansinius išpareigojimus.

2.5. Komisija ne tik pasiūlė padidinti šią viršutinę ribą, bet ir pasisakė už ES finansavimo struktūros pakeitimus. Tradicinių nuosavų išteklių dalį numatoma šiek tiek sumažinti, t. y. nuo 15,8 % iki 15 %, o nacionalinius įnašus – nuo 83 iki 72 %, nes bendrosiomis nacionalinėmis pajamomis pagrįstus įnašus planuojama sumažinti nuo 71 iki 58 %. Įgyvendinus reformą dėl pridėtinės vertės mokesčiu pagrįstų nuosavų išteklių gavimo tokių išteklių dalis padidės nuo 11,9 iki 14 %. Kai bus galima pradėti taikyti siūlomą naują bendrą konsoliduotąją pelno mokesčio bazę, bus nustatyti nauji nuosavi ištekliai, įskaitant apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos įnašus ir nacionalinį įnašą, susijusį su neperdirbtų plastiko pakuočių atliekų kiekiu. Šių naujų išteklių įnašas į visą ES biudžetą galėtų siekti 12 %.

2.6. Europos Komisija siūlo, kad valstybės narės, norėdamos gauti lėšų pagal sanglaudos politiką, turi tenkinti kai kurias makroekonomikos sąlygas, vykdyti struktūrines reformas ir atitikti Stabilumo ir augimo pakto reikalavimus. Finansinė pagalba pagal naująją investicijų stabilizavimo priemonę bus teikiama su sąlyga, kad ankstesniais metais buvo tenkinami Stabilumo ir augimo pakto reikalavimai. Be to, kad būtų mažiau apkarpytos sanglaudos politikai ir BŽŪP skirtos lėšos, Komisija siūlo padidinti valstybių narių vykdomų projektų bendro finansavimo procentinę dalį.

2.7. Pasiūlymu dėl reglamento dėl biudžeto apsaugos, esant daug teisinės valstybės principo taikymo trūkumų, siekiama taikyti valstybės narės sankcijas už veiksmus, kuriais daromas arba gali būti daromas neigiamas poveikis tinkamo finansų valdymo ar Sąjungos finansinių interesų apsaugos principų taikymui, visų pirma su išpuoliais prieš teismų nepriklausomumą susijusius veiksmus. Dėl sankcijų gali būti mažinamos ir stabdomos ES išmokos atitinkamai valstybei, taip pat stabdomas finansinių išpareigojimų vykdymas. Sankcijos bus priimtose remiantis Komisijos pasiūlymu, kurį Taryba kvalifikuota balsų dauguma gali atmesti.

⁽⁵⁾ COM(2018) 321 final.

⁽⁶⁾ COM(2018) 322 final/2, COM(2018) 326 final, COM(2018) 327 final, COM(2018) 328 final.

⁽⁷⁾ COM(2018) 325 final.

3. Bendrosios pastabos

Politinės aplinkybės ir bendrieji tikslai

3.1. Turint omenyje vidaus ir išorės iššūkius ir rizikas, su kuriomis ES turės susidurti kitą dešimtmetį, ES reikia aiškios politinės strategijos ir tvirto biudžeto. Todėl EESRK, atsižvelgdamas į ankstesnę savo nuomonę dėl diskusijoms skirto dokumento dėl ES finansų ateities⁽⁸⁾ ir EP rezoliuciją⁽⁹⁾, 2021–2027 m. laikotarpiui įsipareigojimų viršutinę ribą siūlo padidinti iki 1,3 % BNPj.

3.1.1. Finansų ir ekonomikos krizė, taip pat Europos politikos formuotojų atliekamas jos valdymas daugelyje Europos šalių paliko žymę, nes sumažėjo konkurencingumas, sulėtėjo ekonomikos augimas, padidėjo skurdas, nelygybė, susilpnėjo socialinė sanglauda ir atotrūkis tarp šalių.

3.1.2. Gyventojų nepasitikėjimas nacionalinėmis ir Europos demokratinėmis institucijomis skatina politinių judėjimų, kurių šalininkai abejoja demokratinėmis vertybėmis ir principais bei pačia ES, augimą. Kai kurie šių politinių judėjimų jau pateko arba (tikėtina, kad artimiausioje ateityje) pateks į kai kurių ES valstybių narių Vyriausybes ir turėjo įtakos „Brexit’o“ referendumo rezultatams.

3.1.3. Kaimyninės Europos Sąjungos šalys smarkiai nukenčia, *inter alia*, dėl nedemokratiškos ir (arba) autoritarinių Vyriausybių, kurių vis daugėja, Sirijos karo ir jo poveikio regionui ir pasauliui, didelio politinio nestabilumo ir ginkluotų konfliktų Artimuosiuose Rytuose ir Šiaurės Afrikoje bei Sahelyje, taip pat demografinės padėties Afrikoje ir su tuo susijusio migrantų judėjimo į Europą.

3.1.4. Viena šių veiksnių pasekmių yra pabėgėlių ir migrantų antplūdis į Europą, per Viduržemio jūrą. Būtina priimti bendrą prieglobsčio politiką, pagrįstą tarptautinės teisės normų laikymusi ir solidarumu pabėgėlių atžvilgiu ir tarp valstybių. Be to, būtina nedelsiant parengti ES migracijos politiką. Šiems klausimams ir vystomojo bendradarbiavimo stiprinimui, ypač su Afrikos šalimis, 2021–2027 m. daugiamečių finansinėje programoje teks skirti ypač daug dėmesio. Tai iš esmės atsispindi Komisijos pasiūlyme, tačiau vyrauja su saugumu susiję aspektai.

3.1.5. Sprendimai ir vienašališkas dabartinės JAV Vyriausybės pasitraukimas iš labai svarbių tarptautinių susitarimų prisideda prie pasaulinio geopolitinio nestabilumo ir prieštarauja daugelio sričių Europos politikai, įskaitant prekybos politiką, aplinkos politiką ir kovą su klimato kaita, kaimynystės politiką, taikos propagavimą ir branduolinių ginklų draudimą, daugiašališkumo principą užsienio santykiuose ir paramą Jungtinių Tautų sistemai.

3.1.6. Europa atsižvelgdama į šią riziką turi kuo labiau išnaudoti savo pajėgumus, plėtoti savo potencialą tokiose srityse kaip moksliniai tyrimai, inovacijos ir technologinė plėtra, vystyti savo žmogiškąjį kapitalą, skatinti savo įmonių ir ekonomikos konkurencingumą ir didinti savo eksporto pajėgumus. Be to, Europa, ES ir pasaulio mastu, turėtų kuo labiau padidinti ir sukongretinti savo demokratines vertybes ir visapusišką pagarbą teisinei valstybei – vertybes, kurios būdingos teisingai, lygybei ir solidarumu grindžiamai visuomenei, – ir ginti taiką ir daugiašališkumą tarptautinių santykių srityje. Tam taip pat reikia tvirtų ES biudžetų.

3.1.7. Komisija ir EP pateikė pasiūlymų dėl ES ir EPS reformų, kuriais daugiau ar mažiau skatinama didesnė integracija. Šio proceso pabaiga yra neaiški. Bendroji rinka dar nėra sukurta, o dėl to, taip pat dėl lėčiau diegiamų naujovių ir didėjančios igūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties, Europos konkurencingumui kyla pavojus. Europos Vadovų Taryba Geteborge patvirtino deklaraciją dėl Europos socialinių teisių ramsčio. Norint pasiekti visus šiuos tikslus reikės didelių ES ir jos valstybių narių finansinių ir politinių įsipareigojimų veiksmingai ir efektyviai investuoti turimas lėšas. Sėkmė priklausys nuo aktyvaus socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimo sprendimų priėmimo procese.

3.1.8. Pagrindinė ekonominė rizika, su kuria Europa gali susidurti ateityje, yra investicijų trūkumas ir pavojus atsilikti nuo pasaulio lyderių naujovių ir jų pateikimo rinkai srityje. Investicijų ir BVP santykis yra kur kas mažesnis nei iki krizės.

⁽⁸⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 131.

⁽⁹⁾ 2018 m. kovo 14 d. Europos Parlamento rezoliucija „Būsima DFP: Parlamento pozicijos dėl DFP po 2020 m. rengimas“ (2017/2052 (INI)), bendrapranešėjai: Jan Olbrycht, Isabelle Thomas, 14 punktas.

3.1.9. Skatinti investicijas siekiant kurti tvarias, kokybiškas darbo vietas, didinti našumą ir modernizuoti ekonomiką ir įmones, skatinti pramonę, naujoves ir valstybių narių konvergenciją, spręsti su perėjimu prie žaliosios ekonomikos ir skaitmeninių technologijų susijusias problemas, plėtoti socialinį ramstį, stiprinti socialinę sanglaudą ir naikinti skurdą, įgyvendinti Paryžiaus susitarimuose nustatytus tikslus ir įsipareigojimus, taip pat Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus (DVT) – visa tai turėtų būti pagrindiniai tikslai siekiant įgyvendinti Europos darnaus vystymosi modelį. Šiems tikslams įgyvendinti reikia tvirto 2021–2027 m. biudžeto ir konkrečiai pritaikytų programų, kurios padėtų užtikrinti didžiausią Europos pridėtinę vertę.

3.1.10. Atsižvelgdamas į šiuos ir kitus aspektus, EESRK mano, kad ES reikia plataus užmojo biudžetų, kurie būtų politikos, kurią vykdant kuriama aiški Sąjungos stiprinimo strategija užtikrinant didesnę integraciją ir daugiau demokratijos, labiau remiant socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės organizacijas ES ir už jos ribų, taip pat su aplinkos ir skaitmeninėmis problemomis susiduriančias įmones ir stiprinant socialinį aspektą ir labiau remiant gyvenimą kaime, priemonės. Tik taip ES gali suvaldyti vidaus išcentrines jėgas ir spręsti su išorės geopolitinėmis rizikomis susijusias problemas.

Išlaidos pagal naująją daugiametę finansinę programą

3.2. Tačiau susidaro išpūdis, jog Komisijos pasiūlymas yra per daug orientuotas į *status quo* išlaidymą – naujų iššūkių, su kuriais susiduria ES, pobūdis ir mastas neatitinka nei jos užmojų, nei turimų išteklių jiems atremti.

3.3. Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnyje nustatyta, kad ES turi skatinti tvarų augimą, saugantį aplinką. Klimato kaita dabar jau tapo svarbiausiu prioritetu, taip pat ir EESRK, ir yra visuotinė veiksmų programa ne tik valdžios institucijoms, bet ir ekonominiams subjektams, darbuotojams ir piliečiams. Todėl turi būti organizuojamas, o svarbiausia – finansuojamas plataus masto perėjimas ekonomikos, socialinėje ir aplinkos srityse⁽¹⁰⁾.

3.4. EESRK palankiai vertina biudžeto struktūros pokyčius, susijusius su išlaidų kategorijų pertvarka ir programų konsolidavimu, taip pat pastangas stiprinti lankstumo mechanizmus, dėl kurių DFP taps dinamiškesnė, kartu išsaugant šia programa užtikrinamą stabilumą.

3.5. Nors EESRK ir supranta, kodėl Komisija parengė šį pasiūlymą, jis vis tik nepitaria Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) sumažinimui 12 % ir Sanglaudos fondo sumažinimui 46 % palyginamosiomis kainomis, kaip numatyta pasiūlyme dėl 2021–2027 DFP, palyginti su dabartiniais biudžetais.

3.5.1. Iš turimų duomenų akivaizdu, kad dėl krizės vėl atsirado pajamų vienam gyventojui skirtumų, visų pirma tarp Šiaurės ir Pietų⁽¹¹⁾. Nors nuo 2010 m. 27 ES valstybių narių gyventojų, gyvenančių „mažiau išsivysčiusiuose“ regionuose (kuriuose BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 % ES vidurkio), mažėjo, šių valstybių narių gyventojų, gyvenančių „pereinamojo laikotarpio“ regionuose (kuriuose BVP vienam gyventojui siekia 75–90 % ES vidurkio), daugėjo. Tačiau tokia padėtis susiklostė iš dalies ir dėl to, kad dėl krizės padarinių mažėjo 27 ES valstybių narių gyventojų, gyvenančių „išsivysčiusiuose“ regionuose⁽¹²⁾. Taigi konvergencija, kuri vyko, buvo ne tik aukštynkryptė pajamų konvergencija. Būtinoms papildomos viešosios investicijos į sveikatą, švietimą ir socialinę įtrauktį, ypač vietos ir regionų lygmeniu, ir jos turėtų būti įgyvendinamos taikant subalansuoto biudžeto taisyklę, kurią Komitetas yra rekomendavęs kelete savo naujausių nuomonių: su investicijomis susijusios išlaidos, ypač tos, kurios skatina ilgalaikį tvarų augimą, neapskaitomos siekiant Stabilumo ir augimo pakto deficito tikslų, taip toliau užtikrinant ilgalaikį viešųjų finansų tvarumą.

3.5.2. Šiomis aplinkybėmis EESRK pažymi, kad ekonominės ir socialinės sąlygos regionuose gerokai skiriasi, o kai kurios jų iš tikrųjų pradėjo skirtis pastaraisiais metais net palyginti turtingesnėse šalyse. Tai turėtų atspindėti sanglaudos politika nustatant tokius naujus alternatyvius socialinius rodiklius kaip užimtumo ir tikslinių grupių aktyvumo lygis, taip pat, be susijusio BVP vienam gyventojui, skurdo ir socialinės įtraukties priemonės.

⁽¹⁰⁾ Taip pat žr. EESRK nuomonės NAT/735 „Europos kovos su klimato kaita finansavimo paktas“, pranešėjas Rudy de Leeuw, ir ECO/456 „Tvaraus finansavimo veiksmų planas“, pranešėjas Carlos Trias Puntó. Dar nepaskelbta.

⁽¹¹⁾ ETUI/ETUC (2018), *Benchmarking Working Europe*, Brussels: ETUI.

⁽¹²⁾ Darvas, Z. ir Moes, N., „How large is the proposed decline in EU agricultural and cohesion spending?“, *Bruegel* tinklaraščio įrašas, 2018 m. gegužės 4 d.

3.6. EESRK nesutinka su pasiūlymu faktiškai sumažinti ESF+ išpareigojimus (2021–2027 m. laikotarpiui šiuos išpareigojimus realiaja išraiška siūloma sumažinti 6 %, palyginti su 2014–2020 m. laikotarpiu). Tikrasis sumažinimas bus didesnis, kadangi į ESF+ bus įtraukta Jaunimo garantijų iniciatyva. Šis fondas iš esmės turėtų išlikti bent jau stabilus realiaja išraiška iki 2020 m. verčių, atsižvelgiant į tai, kad jis teikia pagrindines finansines lėšas, kuriomis ES gali padėti įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstį – jos yra svarbios stiprinant ES socialinį aspektą ir skatinant aukštynkryptę socialinių standartų konvergenciją. Minimalios nacionalinės bendro finansavimo normos neturėtų didėti, nes kitaip kai kurios valstybės narės negalėtų investuoti į kai kuriuos regionus, todėl nebūtų išnaudojamos galimybės kurti Europos pridėtinę vertę. Įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį taip pat gali būti skatinamas didesnis euro zoni priklausančių valstybių narių atsparumas ir atitinkamai gerinamas EPS veikimas. Šiuo tikslu bendri Europos, nacionalinio ir regioninio lygmens socialinių partnerių veiksmai yra būtina priemonė. Todėl EESRK apgailestauja, kad šie veiksmai, kitaip nei dabartiniu programavimo laikotarpiu, nėra aiškiai paminėti reglamento projekte ir ragina EK iš naujo įtraukti atitinkamą nuostatą.

3.7. EESRK mano, kad 2021–2027 m. DFP sanglaudos politika (kartu paėmus ERPF, Sanglaudos fondą ir ESF) ir toliau turėtų būti finansuojama – jai turėtų būti skiriama palyginamosiomis kainomis bent tiek pat išteklių, kiek pagal dabartinę finansinę programą.

3.8. Atsižvelgdamas į tai, kas nurodoma nuomonėje „Aprūpinimo maistu ir žemės ūkio ateitis“⁽¹³⁾, EESRK mano, kad reikia toliau vykdyti naują BŽŪP reformą, pagal kurią du BŽŪP ramsčiai išlieka, tačiau daug daugiau tiesioginės pagalbos skiriama ūkininkams ir gyvulių augintojams, mažosioms ir vidutinėms įmonėms, taip pat šeimoms ūkiams, ir kad kaimo plėtrai skirtos lėšos turėtų būti naudojamos tvariam modeliui, kurį įgyvendinant atsižvelgiama į Paryžiaus susitarimuose nustatytus išpareigojimus ir Jungtinių Tautų DVT, skatinti. Kaimo bendruomenių socialinės infrastruktūros finansavimas Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis yra labai svarbus aktyvios ES politikos, kuria kovojama su kaimo gyventojų skaičiaus mažėjimu, aspektas, be to, tai naudinga kaimo vietovių gyventojams, ūkininkams, mažosioms įmonėms ir bendruomenėms. Gerokai, t. y. 15 %, sumažinus BŽŪP skirtas lėšas, kaip siūlo Komisija, būtų sudėtinga šia kryptimi daryti pažangą arba siekti Komisijos komunikate dėl maisto ir žemės ūkio sričių ateities nustatytų tikslų.

3.9. EESRK palankiai vertina pasiūlymą ES biudžete sukurti euro zoni skirtą stabilizavimo priemonę. Šia priemone bus siekiama apsaugoti euro zoni priklausančių valstybių narių investicijų išlaidas tais atvejais, kai šios valstybės narės patiria konkrečioms šalims būdingų sukrėtimų, dėl kurių jų valstybės biudžetui daromas spaudimas. Ši reforma yra būtina, kad EPS taptų atsparesnė ir kad nebūtų skatinama valstybių narių divergencijos dinamika.

3.9.1. Vis dėlto Komitetas mano, kad krizės atveju šios priemonės, kaip siūloma, nepakaks pakankamam stabilumui užtikrinti. Nukentėjusioms valstybėms narėms būtų leidžiama imti tik nedaug kompensacinių paskolų. 30 mlrd. EUR nepakanka, kad vienu metu skolintis galėtų daugiau nei viena šalis⁽¹⁴⁾. Be to, jei šių nedidelių paskolų palūkanos būtų subsidijuojamos skiriant iki 600 mln. EUR per metus, valstybėms narėms tai būtų gana menka pagalba, todėl euro zonoje nebūtų užtikrinama pakankamai stabilumo. Didesnė mokėjimo išpareigojimų marža, dėl kurios reikėtų padidinti viršutinę įnašų ribą, galėtų būti pirmas žingsnis siekiant padidinti stabilizavimo pajėgumus.

3.9.2. EESRK reiškia susirūpinimą, kad Komisijos pasiūlymuose dėl kitos DFP nėra nuostatų dėl EPS reformos ir jos valdymo bei poveikio biudžetui, ypač Europos valiutos fondo sukūrimo arba paslaugų ar naudos piliečiams, pavyzdžiui, nedarbo draudimo, papildančio valstybių narių draudimą krizės metu.

3.10. Fondas „InvestEU“ yra grindžiamas ankstesniu Europos strateginių investicijų fondu (ESIF), o metinis įnašas ir poveikio visai investicijų sumai įvertis yra toks pat. Šio fondo investicijos bus paskirstytos keturioms veiklos sritims (tvari infrastruktūra; moksliniai tyrimai, inovacijos ir skaitmeninimas; mažos ir vidutinės įmonės; taip pat socialinės investicijos ir įgūdžiai) ir jos visos įgyvendinamos teisinga kryptimi. EESRK ypač teigiamai vertina ketvirtąją investicijų sritį, kadangi ji gali padėti finansuoti projektus tokiuose svarbiuose sektoriuose kaip įgūdžiai, švietimas, mokymas, socialinis būstas, socialinės inovacijos ir migrantų, pabėgėlių bei pažeidžiamų žmonių integracija. Išpareigojimas užtikrinti EIB ir galbūt kitų bankų

⁽¹³⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 69.

⁽¹⁴⁾ Žr. Claeyns, G. (2018), „New EMU stabilisation tool within the MFF will have minimal impact without deeper EU budget reform“, Bruegel tinklaraštis, 2018 m. gegužės 9 d. Pagal šią analizę 30 mlrd. EUR buvo maždaug trečdalis per krizę Airijai paskolintos sumos.

kreditus yra sveikintinas, tačiau jo pakaks tik, kad būtų galima tęsti ankstesnius kredito lygius, nors kai kurios valstybės narės, kuriose pajamos vienam gyventojui santykinai mažos, vis dar negalės tuo pasinaudoti. Siekiant panaikinti ES investicijų deficitą reikės daugiau pastangų.

3.11. Pagrindinis sanglaudos politikos tikslas yra skatinti didėjančią ekonominę ir socialinę valstybių narių konvergenciją. Griežtų sąlygų taikymas gali sumažinti valstybių narių ir regionų, kuriems jų labiausiai reikia, kurių mažesnės pajamos arba kurie yra labiau išiskolinę, galimybes gauti finansavimą pagal sanglaudos politiką. Tai, ką EESRK teigė savo nuomonėje dėl 2014–2020 m. DFP ⁽¹⁵⁾, tebegalioja: „<...> tačiau Komitetas nepritaria minčiai taikyti makroekonominės sąlygas paskirstant sanglaudos politikai skirtas lėšas.“ Tačiau EESRK pasisako už tai, kad sanglaudos politika būtų įgyvendinama pagal Europos semestro nustatytas gaires, pagal kurias socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos nacionaliniu ir Europos lygmenimis turėtų aktyviau dalyvauti.

3.12. Taikant itin griežtą taupymo politiką ERPF, Sanglaudos fondo ir ESF bendro finansavimo reikalavimai buvo taikomi griežtai, todėl kai kurios šalys, kurioms labiausiai reikėjo šių fondų finansavimo, negalėjo juo pasinaudoti, ir taip buvo skatinama divergencija. Šiuo metu taikant šiuos reikalavimus ir toliau ribojama kai kurių šalių galimybė gauti šių fondų finansavimą, o ateityje ši galimybė gali būti dar labiau ribojama, jei pagal DFP po 2020 m. bus padidinta valstybių narių bendro finansavimo procentinė dalis. EESRK ragina siekti, kad bendro finansavimo kriterijai taptų lankstesni tam, kad būtų galima atsižvelgti į kiekvienos valstybės narės ekonominę ir finansinę padėtį ir taip pat į tai, kas buvo pirmiau išdėstyta skyriuje dėl išlaidų investicijoms, siekiant Stabilumo ir augimo pakte nustatytų tikslų.

3.13. Atsižvelgiant į patirtį, susijusią su kai kuriomis struktūrinėmis reformomis, kurios buvo nustatytos arba skatinamos tuo metu, kai buvo taikoma itin griežta taupymo politika, atrodo logiška įtariai vertinti galimybę sudaryti sąlygas gauti sanglaudos politikai skirtų lėšų tik tuo atveju, jei įgyvendinamos pirmiau minėtos reformos konkrečiai jų nenurodant. EESRK neprieštarauja reformoms, tačiau mano, jog labai svarbu nurodyti, kokios reformos konkrečiai turimos omenyje. Kelete savo nuomonių EESRK gina struktūrines reformas, kuriomis gerinamas našumo augimas ir užtikrinama darbo vietos garantija ir socialinė apsauga, kartu sudarant palankias sąlygas investuoti, taip pat stiprinant kolektyvines derybas, grindžiamas socialinių partnerių nepriklausomumu, ir socialinį dialogą (pastarąjį kartą Komitetas šias reformas gynė savo nuomonėje dėl euro zonos ekonominės politikos 2018 m. ⁽¹⁶⁾).

3.14. Komitetas palankiai vertina pasiūlymus labai padidinti mokslinių tyrimų ir inovacijų programų biudžetą, taip pat skaitmeninės ekonomikos plėtrai ir visuomenės vystymuisi skirti daugiau lėšų, nes jais remiantis galima tvariai ir patikimai didinti našumą bei darbo užmokestį ir gerinti gyvenimo lygį. Labai svarbu, kad būtų aiškiai apibrėžta inovacijų ir Europos pramonės politikos susiejimo strategija, kuri būtų naudinga visoms valstybėms narėms, visų pirma toms, kurių išsivystymo lygis yra žemesnis. Labai svarbu, kad formuojant ir taikant veiksmingą ir su inovacijų sistemomis tinkamai susietą pramonės politiką dalyvautų socialiniai partneriai ir pilietinė visuomenė. Be to, dabartinėmis aplinkybėmis taip pat reikia tinkamai ir daug dėmesio skirti moksliniams tyrimams, susijusiems su visuomene, demokratija, kultūra ir socialiniais pokyčiais.

3.15. Taip pat būtina pabrėžti, kad 92 % padidintas finansavimas programai „Erasmus+“ (iki 26 368 mln. EUR 2021–2027 m. laikotarpiui) – vienai iš programų, kuri daugiausiai prisidėjo prie Europos tapatybės.

3.16. EESRK palankiai vertina tai, kad tarptautiniam bendradarbiavimui ir humanitarinei pagalbai skirta daugiau lėšų, tačiau reiškia susirūpinimą dėl išorės veiksmų perorientavimo, kai, siekiant spręsti su saugumu ir migracijos spaudimu susijusias problemas, pereinama nuo ilgalaikio, principu „iš apačios į viršų“ grindžiamo ir į poreikius nukreipto šalių požiūrio ir prioritetų nustatymo, dėl to pažeidžiamiausi regionai gali likti nuošalyje. EESRK ragina išpareigoti remti šalių partnerių pastangas įgyvendinti savo planus, kuriais siekiama įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus (DVT).

Finansavimas ir nuosavi ištekliai naujojoje daugiametėje finansinėje programoje

3.17. Naująja DFP Komisija siūlo šiek tiek pakeisti ES biudžeto finansavimą, tačiau šie pasiūlymai, palyginti su Aukšto lygio grupės nuosavų išteklių klausimais ir Europos Parlamento pasiūlymais, taip pat poreikiu finansuoti būtinas išlaidas, yra kuklūs. Naujuoju pasiūlymu laipsniškai pereinama prie to, kad ES nebeprisiklausys nuo valstybių narių įnašų ir labai laipsniškai pereis prie finansinio savarankiškumo. Šiuo tikslu siūloma keletas naujų pajamų šaltinių.

⁽¹⁵⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 32.

⁽¹⁶⁾ OL C 197, 2018 6 8, p. 33.

3.18. Pasiūlymas dėl DFP yra kuklus ir neambicingas – reikia ryžtingų pastangų įgyvendinti nuoseklią darbotvarkę. Tai turėtų būti pradėta nuo Aukšto lygio grupės nuosavų išteklių klausimais ir Europos Parlamento pasiūlymų dėl plataus spektro papildomų nuosavų išteklių šaltinių, suteikiančių galimybę pasikliauti nuosavais ištekliais būsimos DFP laikotarpiu.

3.19. EESRK dar kartą pakartoja tai, kas buvo išdėstyta jo nuomonėje dėl diskusijoms skirto dokumento dėl ES finansų ateities⁽¹⁷⁾, kurioje jis pritarė tyrimui Mario Monti vadovautos Aukšto lygio darbo grupės nuosavų išteklių klausimais galutinėje ataskaitoje „ES finansavimas ateityje“⁽¹⁸⁾. Ypač svarbu, kad DFP po 2020 m. naujas pajamas sudarytų savarankiškai renkami, skaidrūs ir teisingi nuosavi ištekliai. Jie patektų tiesiai į ES biudžetą, o ne per valstybes nares, tačiau nei padidintų mokesčius, nei užkrautų nepalankiausiomis sąlygomis gyvenantiems piliečiams ir mažoms ir vidutinėms įmonėms dar didesnę našta.

3.20. Kaip buvo teigiama nuomonėje dėl diskusijoms skirto dokumento „ES finansų ateitis“, kai kurie Aukšto lygio grupės nuosavų išteklių klausimais ataskaitoje pasiūlyti nauji ištekliai pajamų požiūriu turėtų Europos pridėtinės vertės, nes jie būtų gaunami tinkamiausiu lygmeniu tiek taikant tarptautines paslankias mokesčių bazes, tiek sprendžiant poveikio aplinkai problemas pasaulio lygmeniu: apmokestinant įmones (BKPMB)⁽¹⁹⁾, ypač daugiašales, finansinius sandorius, degalus ir išmetamą anglies dioksido kiekį.

3.21. Kaip teigia Aukšto lygio grupė nuosavų išteklių klausimais, pelno mokesčiu pagrįsti nuosavi ištekliai būtų naudingi tuo, kad „padėtų pagerinti bendrosios rinkos veikimą“. Kartu bendra konsoliduotoji pelno mokesčio bazė supaprastina ir suderina taisykles visoje ES ir riboja mokesčių konkurencijos žalingų aspektų taikymo sritį.

3.22. Skaitmeninių paslaugų mokestis, jeigu jis būtų tinkamai parengtas, galėtų atspindėti Europos pridėtinę vertę, nes apmokestinimo tikslais naudojama vieta ir sandorių vieta gali būti atskirtos, tačiau tai laikinas problemos sprendimas.

3.23. Komitetas atkreipia Europos institucijų dėmesį į tai, kad bus sudėtinga pasiekti, kad visi šie nuosavi ištekliai būtų įgyvendinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

3.24. Su geresnėmis aplinkos apsaugos normomis ir kova su klimato kaita susijusiais įnašais taip pat bus suteikiama Europos pridėtinės vertės, be to, jie yra glaudžiai susiję su strateginiu ES tikslu įgyvendinti darnaus vystymosi modelį. Be to, tik bendri energijos mokesčiai ir mokesčiai, kuriais apmokestinama žala aplinkai, gali padėti užtikrinti sąžiningą konkurenciją bendrojoje rinkoje. Šiomis aplinkybėmis Komisija siūlo nustatyti įnašus, susijusius su neperdirbtų plastiko pakuočių atliekų kiekiu ir apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ES ATLPS). Pajamų šaltinių turėtų būti ieškoma taikant mokesčius kitose srityse, susijusiose su aplinkos tarša, dėl kurios išlaidų patiria daugiau nei viena valstybė narė. Pavyzdžiui, galėtų būti taikomi automobilių degalų ir lėktuvų bilietų mokesčiai, kaip siūlė Europos Parlamentas ir Aukšto lygio grupė nuosavų išteklių klausimais ir anglies dioksido mokesčio įvedimas. Reikėtų sparčiai siekti pažangos priimant sprendimą dėl tokių naujų pajamų šaltinių ir jį įgyvendinant, o visi veiksmai turėtų būti suderinti su platesne ES politikos darbotvarke.

3.25. Komisija taip pat siūlo supaprastinti dabartinę pridėtinės vertės mokesčiu pagrįstą nuosavų išteklių sistemą, kuri šiuo metu yra sudėtinga ir kurią taikant matyti šalyse taikomų PVM tarifų skirtumai. Būtų pageidautina supaprastinti iki vieno mokesčio tarifo, taikytino visose valstybėse narėse. Dabartiniame pasiūlyme siūloma šiek tiek padidinti pajamas. Vis dėlto PVM įnašas liks iš esmės panašus į įnašą, susijusį su BNPj dydžiu, nes jis atitinka bendrą bet kurios valstybės narės ekonominę veiklą, o ne konkrečius ES politikos tikslus.

3.26. Dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos suteikiama galimybė laipsniškai ir galiausiai visiškai panaikinti lengvatų sistemą, kurią plėtojant taip pat sumažinti JK ir kai kurių kitų valstybių narių mokesčiai. Tai palankiai vertintina, nes grįžtama prie ES biudžeto, kai 90 % pajamų gaunama iš muitų, o valstybėse narėse sumažinamos muitų surinkimo sąnaudos. Nedidelis papildomas įnašas galėtų būti gaunamas iš Europos Centrinio Banko (ECB) pelno (senjoražas). Tačiau apskritai šių naujų rūšių nuosavų išteklių tebera per mažai ir jie yra pernelyg neapibrėžti, kad būtų galima pagrįstai tikėtis, jog jų turint bus galima gerokai sumažinti su BNPj susijusius įnašus.

⁽¹⁷⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 131.

⁽¹⁸⁾ „ES finansavimas ateityje. Aukšto lygio grupės nuosavų išteklių klausimais galutinė ataskaita ir rekomendacijos“, 2016 m. gruodis.

⁽¹⁹⁾ EESRK tai teigiamai įvertino jau 2011 m. nuomonėje „Bendra konsoliduotoji pelno mokesčio bazė“ (OL C 24, 2012 1 28, p. 63) ir 2017 m. EESRK nuomonėje „Bendra konsoliduotoji pelno mokesčio bazė“ (OL C 434, 2017 12 15, p. 58).

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK pritaria pasiūlymui, pagal kurį valstybės narės gautų ES lėšų tik tuo atveju, jei jose būtų visapusiškai paisoma teisinės valstybės principo – vieno pagrindinių Sąjungos vertybių, kaip nustatyta Sutarties 2 straipsnyje, ramsčių, jeigu tik dėl jo įgyvendinimo piliečiai ar atskiros įmonės, kurios šiuo metu naudojasi ES lėšomis, neatsidurtų nepalankioje padėtyje. Turint omenyje tai, kad biudžetas yra pagrindinė priemonė visų kryptių Sąjungos politikai įgyvendinti, Komitetas mano, kad ši sąlyga galėtų apimti ir kitus ES sutartyse nustatytus teisinės valstybės principus ir prašo Komisijos ir EP išnagrinėti šią galimybę.

4.2. Siekiant skatinti išlaidų programų tarpusavio ryšį, kuris būtų abipusiškai naudingas įvairių kryptių politikai ir fondams, lankstumo galimybė turėtų būti išnaudojama kuo daugiau. Galėtų būti labiau susiejamos, pavyzdžiui, BŽŪP ir programa „Horizontas 2020“ vykdant technologinę žemės ūkio sektoriaus modernizaciją gyvybiškai svarbiose kaimo vietovėse ir tvarų ūkininkavimą; moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir inovacijos, universitetai, programa „Erasmus+“ ir kitos jaunimui skirtos programos; investicijų ir sanglaudos politika, ESF ir nauja Europos socialinių teisių ramsčio plėtojimo programa, kurią EESRK siūlo šioje nuomonėje, siekdamas skatinti valstybių narių konvergenciją, ir pan. Todėl EESRK apgailestauja, kad Komisija siūlo N+3 taisyklę pakeisti N+2 taisykle⁽²⁰⁾ ir todėl ragina EK persvarstyti šį pasiūlymą.

4.3. Atsižvelgus į naujausius Junckerio plano (Investicijų plano Europai) įgyvendinimo vertinimus kyla abejonų, kad šis planas, kaip tvirtinama, padės padidinti investicijas iki iš pradžių numatyto lygio, kuris yra vis dar mažesnis už tą, kurį reikia pasiekti norint gerokai sumažinti investicijų trūkumą, palyginti su laikotarpiu iki 2008 m. Keletas mažų pajamų valstybių narių vis dar negauna pakankamai naudos iš šio plano. Siekiant pakeisti šią tendenciją, dėl kurios didėja valstybių narių divergencija, reikia sukurti atitinkamus mechanizmus. Turėtų būti remiama galimybė derinti finansavimą iš įvairių fondų, pavyzdžiui, Sanglaudos fondo ir „InvestEU“.

4.4. Socialinės sanglaudos stiprinimas ir Europos Sąjungos piliečių pasitikėjimo atkūrimas yra neatsiejami. Europos socialinių teisių ramsčio plėtojimas galėtų būti svarbi pagrindinė priemonė abiem tikslams pasiekti, *inter alia*, remiant reformas vykdančias valstybes nares ir pateikiant joms gairių siekiant kurti tvarias, aukštos kokybės, didelės pridėtinės vertės darbo vietas. EESRK siūlo 2021–2027 m. DFP parengti specialią Europos socialinių teisių ramsčio programą, remiantis Geteborgo deklaraciją parengusių valstybių narių išipareigojimais. Ją padėtų finansuoti Europos socialinis fondas+ pagal rodiklių sistemą, kurią sudarytų, *inter alia*, nedarbo ir aktyvumo lygis, mokyklos lankomumo ir mokyklos nebaigusiu asmenų rodiklis, BVP vienam gyventojui, skurdo ir socialinės atskirties rodikliai, tiek bendro pobūdžio, kaip regioniniai rodikliai, tiek taikomi nepalankioje padėtyje esančių asmenų grupių atžvilgiu.

4.5. Vykdant ES biudžetus Europos semestru turėtų tekti vienas svarbiausių vaidmenų, kuo daugiau išnaudojant naujosios DFP lankstumo galimybę, pavyzdžiui, siekiant užtikrinti, kad sanglaudos ir kitų kryptių politika, pavyzdžiui, inovacijų, investicijų ir darbo vietų kūrimo, būtų glaudžiai susijusi. Šiuo tikslu mechanizmai, kuriais socialiniai partneriai ir pilietinė visuomenė skatinami dalyvauti įgyvendinant Europos semestrą, turi būti tinkamai įgyvendinti, kad socialiniai partneriai ir pilietinė visuomenė žinotų, kaip susieti nacionalines ir Europos sritis. Remdamos Europos semestro įgyvendinimą, Komisija ir Taryba būtų tiesiogiai įtrauktos sprendžiant nacionalines politines problemas. Reikia užtikrinti, kad taikant ES fondų remiamas priemones nebūtų ribojamos nei socialinės ir darbuotojų teisės, nei vartotojų teisės.

4.6. Pirmenybė turėtų būti teikiama pastangoms, kurias turi dėti Europos institucijos ir nacionalinės Vyriausybės kartu su pilietinės visuomenės organizacijomis, siekiant užtikrinti, kad DFP po 2020 m. gautų didesnę finansavimą, ir iš naujo subalansuoti savo prioritetus, kaip siūlo EESRK šioje nuomonėje. EESRK primygtinai ragina valstybes nares intensyviau dirbti, kad šį biudžetą būtų galima patvirtinti pagal suplanuotą tvarkaraštį, iki kitų Europos Parlamento rinkimų.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽²⁰⁾ Komisija automatiškai panaikintų dalį biudžetinio išipareigojimo, jei iki antrųjų metų po biudžetinio išipareigojimo metų (n+2) jis nebūtų panaudotas arba nebūtų gauta mokėjimo paraiška. Šaltinis: Komisija.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl konkrečių nuostatų, taikomų siekiant Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo („Interreg“), kuriam skiriamos Europos regioninės plėtros fondo ir išorės finansavimo priemonių lėšos

(COM(2018) 374 final – 2018/0199 (COD))

(2018/C 440/19)

Pranešėjas: **Henri MALOSSE**

Konsultavimasis	Europos Komisija 2018 6 11 Europos Sąjungos Taryba 2018 6 19
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 178 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	196 / 2 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos teritorinis bendradarbiavimas (ETB) yra išskirtinė sanglaudos politikos priemonė ir viena iš retų sistemų, pagal kurias įvairių valstybių narių nacionaliniai, regioniniai ir vietos veiklos vykdytojai privalo sistemingai imtis bendrų veiksmų ir keistis patirtimi bei intervencijos strategijomis. Galima teigti, kad toks bendradarbiavimas yra Europos dvasios esmė. Nepaisant didelės pridėtinės vertės ir iki šiol projektams skirtų investicijų, kuriomis skatinamas augimas, *ex post* vertinimų rezultatuose iš tiesų atkreipiamas dėmesys į keletą trūkumų. Naujame pasiūlyme dėl reglamento turi būti į juos atsižvelgta keliais intervencijos lygmenimis:

1.1.1. **Procedūrų supaprastinimas.** EESRK reikalauja vykdyti „supaprastinimo iš pagrindų procesą“ atsižvelgiant į projektų mastą. Bendradarbiavimas daugiausia susijęs su vietos veikla. Todėl būtina supaprastinti projektų vertinimo formas ir metodus, o vienodos procedūros turi tapti naujojo programavimo pagrindu.

1.1.2. **Finansinė programa.** Sanglaudos politika yra lemiamas strategijos „2021–2027 m. Europa“ paramos aspektas, kuriam prioritetine tvarka reikėtų skirti techninę ir biudžeto paramą. EESRK įspėja, kad dėl sumažėjusių biudžeto asignavimų iškiltų abejonių dėl šios veiksmų programos veiksmingumo, matomumo ir reikšmingumo. Todėl ragina Europos Parlamentą pasiūlyti padidinti sanglaudos politikai, pirmiausia Europos teritoriniam bendradarbiavimui, skirtus asignavimus.

1.1.3. **Papildomumas.** EESRK reiškia susirūpinimą dėl naujų taisyklių, pagal kurias ES finansavimas galėtų būti ne didesnis kaip 70 % vietoj 85 %. Jis reikalauja išlaikyti 85 % siekiantį mažų projektų, pažeidžiamiausių regionų, taip pat pilietinės visuomenės veiksmų finansavimą. EESRK taip pat remia tai, kad būtų išplėstos privačiojo sektoriaus dalyvavimo galimybės ir fondo „InvestEU“ Europos finansų inžinerijos taikymas imantis veiksmų gamybos sektoriuje.

1.1.4. **Finansinių priemonių įtraukimas.** EESRK prašo Komisijos parengti tikrą strategiją savo turimoms skirtingoms finansinėms priemonėms koordinuoti ir joms įtraukti į 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą (DFP). Todėl EESRK ragina Komisiją nedelsiant pateikti komunikatą šiuo klausimu. Siekiant vykdyti šį būtiną koordinavimą, pirmenybę reikia teikti Europos teritoriniam bendradarbiavimui.

1.1.5. **Tikros partnerystės su pilietine visuomene kūrimas.** Komisija turi nustatyti reikalavimą įtraukti socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės organizacijas ir į konsultavimosi, ir į veiksmų įgyvendinimo procesą, nes geriausi projektų rezultatai pasiekiami dalyvaujant pilietinei visuomenei. EESRK rekomenduoja įpareigoti kiekvieną įgaliojamą instituciją pateikti partnerystės planą su išpėjimo mechanizmu pilietinei visuomenei įtraukti.

1.1.6. **Paramos telkimo pagal temas principo išlaikymas ir plėtojimas.** EESRK teigiamai vertina tai, kad esama pažangos telkiant paramos ir investavimo prioritetus pagal temas, tačiau reikia patikslinti, kaip:

- atsižvelgti į SESV 174 straipsnyje nurodytų teritorijų (salų, kalnuotų, kaimo vietovių, gyvenviečių ir kt.) ypatumus, nepamirštant būtinybės telkti, užtikrinti matomumą ir veiksmingumą, kad būtų išvengta lėšų švaistymo,
- sprendžiant visus klausimus pirmenybę teikti tvariam vystymuisi ir kovos su klimato kaita veiksams,
- iš tikrųjų priartinti Europą prie piliečių labiau veikiant vietos lygmeniu.

1.1.7. **Jūrų teritorijos ir salų regionai.** Atsižvelgiant į tai, kad jūros yra vienintelė salų regionų aplinka, EESRK pasisako už tai, kad salų regionai ir toliau galėtų teikti projektus ir dėl tarpvalstybinio, ir dėl teritorinio bendradarbiavimo. Prireikus turėtų būti nustatytas naujas prioritetas „salų regionai“ ir jam įgyvendinti skirtas biudžetas.

1.1.8. **Makroregioninės strategijos (MS).** EESRK mano, kad būtina išplėsti MS naudojimą jas taikant naujoms teritorijoms (Viduržemio jūros, Balkanų, Karpatų ir kt. regionams) ir užtikrinti joms didesnio naujų Europos finansinių priemonių integravimo naudą.

1.1.9. **Bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis.** EESRK palankiai vertina bendrai kaimyninėms ir (arba) trečiosioms šalims nustatytą įgyvendinimo sistemą. EESRK taip pat pabrėžia susidomėjimą metodu, pagal kurį tuo pat metu naudojami ir ETB, ir esamų išorės Europos fondų asignavimai. EESRK prašo Komisijos užtikrinti, kad šiuo pagrindu teritorinio bendradarbiavimo programose galėtų dalyvauti kaimyninių šalių regionai, net jei tai ne ES pasienio regionai, siekiant išvengti trukdžių susijusiose šalyse.

1.1.10. **Inovacijos.** EESRK remia pasiūlymą pirmenybę teikti inovacijoms ir numatyti atskirą biudžetą ir procedūras, leidžiančias tiesiogiai dalyvauti nevalstybiniais subjektams. Vis dėlto EESRK pabrėžia, kad inovacijos turi apimti visuomenės ir socialinį aspektus.

1.1.11. **Europos teritorinio bendradarbiavimo skaitmeninis matmuo.** Šiuo metu vienas didžiausių sunkumų, su kuriais susiduria Europos teritorinio bendradarbiavimo veiklos vykdytojai, yra jungčių problema. Būtina numatyti priemones ir iniciatyvas skaitmeninei teritorijai, taip pat regionų miestų ir kaimų teritorinių vienetų atskirčiai mažinti: plėtoti patirties mainus, mažinti skaitmeninę atskirtį tarp regionų ir tarp miesto ir kaimo teritorijų.

1.1.11.1. Todėl EESRK rekomenduoja 2021–2027 m. į visų ETB programų struktūrą įtraukti skaitmeninio ir kompetencijos kėlimo reikalavimus.

1.1.12. **Jaunimo įtrauktis.** Jaunimo įtrauktis Europoje yra vienas pagrindinių aspektų. EESRK siūlo naudoti programos „Erasmus+“ jaunimo (studentų, pameistrių, darbo ieškančių asmenų, sunkumus patiriančių asmenų) mainų metodus, kad taikant konkrečias judumo, profesinio ir kalbų mokymo programas į teritorinį bendradarbiavimą būtų įtrauktas jaunimas. EESRK siūlo į bendradarbiavimo, tarpvalstybines ir tarptautines programas įtraukti konkrečius jaunimui skirtus ir jaunimo pateiktus siūlymus ir veiklos kryptis.

1.1.13. **Pažeidžiamoms gyventojų grupėms skirti veiksmai ir horizontaliųjų kriterijų laikymasis.** EESRK pabrėžia, kad svarbu nustatyti tikslias taisykles dėl išipareigojimų laikytis Bendrijos horizontaliųjų principų ir su tuo susijusią mažiausią ribą (10 % veiklos paramos).

1.1.14. **Civilinė sauga ir kova su pagrindinėmis grėsmėmis.** EESRK ragina Komisiją įtraukti šį aspektą kaip pagrindinę teritorinio bendradarbiavimo kryptį ir ją suderinti su nauju 2021–2027 m. DFP laikotarpiui Komisijos pasiūlytu Gynybos ir civilinės saugos fondu.

1.1.15. **Viešumas.** Atsižvelgiant į ETB programų svarbą, EESRK palaikys bet kokią iniciatyvą, kuria būtų didinamas matomumas, siekiant sustiprinti Europos pilietiškumą ir geriau suvokti konkrečius ir ES remiamus veiksmus. Visų pirma EESRK rekomenduoja regionuose, dalyvaujančiuose bendradarbiavimo programose, sukurti informacijos teikimo punktus, kurie, pageidautina, veiktų pilietinės visuomenės organizacijose.

2. Įžanga

2.1. Teritorinis ir tarpvalstybinis bendradarbiavimas – Europos dvasios esmė

2.1.1. Kuriant bendrą Europos erdvę, Europos teritorinis bendradarbiavimas (ETB) („Interreg“) ir visi jo tarpvalstybiniai, tarptautiniai, tarpregioniniai ir atvirumo kaimyninėms šalims aspektai yra Europos integracijos pagrindas, nes šis bendradarbiavimas neleidžia sienoms tapti kliūtimis, suartina europiečius, padeda spręsti bendras problemas, palengvina keitimąsi idėjomis ir gebėjimais ir skatina imtis strateginių iniciatyvų, kuriomis siekiama bendrų tikslų.

2.1.2. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 174 ir 24 straipsniais sukuriama teisinis pagrindas ekonominei, socialinei ir teritorinei sanglaudos politikai, kurios tikslas – mažinti regionų išsivystymo lygio skirtumus ir skatinti Europos teritorinį bendradarbiavimą.

2.1.2.1. 174 straipsnyje pabrėžiama: „Šiuo požiūriu ypatingas dėmesys skiriamas kaimo vietovėms, pramonės pereinamojo laikotarpio vietovėms bei didelių ir nuolatinių gamtinių arba demografinių trūkumų turinčioms vietovėms, pavyzdžiui, labai retai apgyvendintiems toliausiai į šiaurę esantiems regionams bei salų, pasienio ir kalnuotoms vietovėms“. EESRK mano, kad šiuo straipsniu plačiai pagrindžiama tai, kad vykdamas ETB šiems regionams teikiama ypatingas dėmesys, ir pageidauja, kad Komisija ir valstybės narės tai užtikrintų.

2.1.3. Sanglaudos politikos prioritetinis tikslas – ETB („Interreg“) – yra sistema, pagal kurią valstybių narių viešieji ir privatūs, nacionaliniai, regioniniai ir vietos veiklos vykdytojai vykdo bendras iniciatyvas, keičiasi gerąja patirtimi, nustato Europos vidaus ir išorės vystymosi politikos struktūrą. Tačiau nepaisant gausių pridėtinės vertės atvejų ir pavyzdžių bei augimą skatinančių investicijų į iki šiol vykdytus projektus, tam tikri trūkumai, susiję su įvairių programų nustatymo spragomis, turi pasekmių ir juos reikia išnagrinėti atsižvelgiant į naujas 2021–2027 m. perspektyvas.

2.1.4. *Ex post* vertinimų rezultatais faktiškai atskleidžiama keletas aspektų:

- nepakankamai tiksli funkcinė regionų apibrėžtis, palyginti su SESV 174 straipsniu,
- dideli sunkumai apibrėžiant ir įgyvendinant nuoseklių veiksmų strategiją, nes nustatant remtinus projektus taikytas požiūris „iš apačios į viršų“ (angl. *bottom-up*),
- tai, kad beveik nėra „Interreg“ programų ir kitų Bendrijos programų, pirmiausia „Erasmus+“, „Horizontas 2020“, Europos strateginių investicijų fondas (ESIF), Europos infrastruktūros tinklų priemonė, COSME, galinčių sustiprinti poveikį vystymuisi, sąveikos ir kad apskritai šie veiksmai ir jų matomumas turi pernelyg mažą poveikį pilietinei visuomenei ir visų kategorijų piliečiams, ypač moterims, jaunimui, šeimoms, negalią turintiems asmenims ir vyresnio amžiaus žmonėms.

2.1.5. Į tam tikrus iš šių aspektų buvo atsižvelgta naujame pasiūlyme dėl reglamento, kuriame sugriežtinamos procedūros, kuriomis mažinami regioniniai prioritetai visuose Europos regionuose, įskaitant labiausiai nutolusius, plėtojamos naujos makroregioninės strategijos ir paramos telkimas pagal temas, atkreipiamas dėmesys į inovacijoms skirtas iniciatyvas, taip pat į kelias kitas nagrinėjamas iniciatyvas, dėl kurių pateikiamos konkrečios pastabos. Tačiau keletas svarbių Komisijos pasiūlymo aspektų turi būti patobulinti ir patikslinti.

3. EESRK Komisijai teikiamų rekomendacijų prioritetinės temos

3.1. **Procedūrų supaprastinimas – supaprastinimo iš pagrindų procesas.** Komisija siūlo didelį konkrečių nuostatų, skirtų programų išdėstymo ir valdymo taisyklėms supaprastinti visais susijusiais lygmenimis – paramos gavėjų, valstybių narių, valdymo institucijų, dalyvaujančių trečiųjų šalių ir Komisijos, – rinkinį. EESRK gali tik pritarti šiems veiksams. Tačiau tokia iniciatyva pateikiama kiekvieno naujo programavimo laikotarpiu. Komisija žengė nepakankamai toli šia linkme.

3.1.1. Supaprastinimo ir fiksuotų išmokų aspektu reglamente nustatoma, kad pagrindinis kito programavimo laikotarpio aspektas bus fiksuotos išmokos skyrimas tam tikroms išlaidoms padengti, ir tikslinami tam tikri kintamieji, kaip antai personalo išlaidos (visiems mažesnės kaip 200 000 EUR vertės projektams – skiriama fiksuota išmoka ir nebūtina pateikti sąskaitų). Taigi Komisija pripažįsta, kad reikia supaprastinti administravimą ir pabrėžia, jog būtinas bendras susitarimas.

3.1.2. Bendradarbiavimas daugiausia susijęs su vietos veikla. Todėl būtina parengti gerokai atviresnę pilietinei visuomenei programą iš esmės supaprastinant procedūras ir įsteigiant mažus informavimo ir paramos centrus.

3.1.3. EESRK rekomenduoja siekti nuoseklumo atsižvelgiant į projekto dydį, kad būtų atliktas būtinas projektų formų ir vertinimo metodų supaprastinimas ir kad bent jau administravimo ir valdymo veiklai būtų taikomos vienodos procedūros. Supaprastinimo iš pagrindų procesas būtinas, kad projektų rengėjai galėtų susitelkti į veiklos rezultatus, o ne į daug laiko atimančią administracinę veiklą.

3.1.4. Iš tiesų, kaip pageidauja Komisija, reikia toliau vadovautis projektų vertinimo pagal „rezultatus“ logika ir veiklos vykdytojus atleisti nuo įpareigojimo nuolat teikti veiklos ataskaitas (šiuo metu – kas 6 mėnesius).

3.2. **Finansinė programa.** Komisija mano, kad sanglaudos politika ir su ja susijęs ETB aspektas turi išlikti pagrindiniu finansinių dokumento rinkinio elementu. EESRK pritaria šiai pozicijai. Dėl sumažėjusių biudžeto asignavimų iškilų abejonių dėl šios veiksmų programos veiksmingumo, matomumo ir dabartinio reikšmingumo. Buvo pasirinkta išlaikyti stabilų biudžetą, palyginti su praėjusiu laikotarpiu, atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungos biudžetas sumažėjo 10 %. Tai turėtų bent jau leisti išlaikyti tokią pat paramą „Interreg“ programoms, bet EESRK ragina Europos Parlamentą pasiūlyti gerokai padidinti biudžetą, nes skyrus daug lėšų politinis šių veiksmų poveikis ir poveikis gyventojams gali būti labai didelis.

3.2.1. Naujame reglamente dėl Europos teritorinio bendradarbiavimo bendro finansavimo dalis sumažėjo iki 70 % (palyginti su dabar nustatytais 85 %). Pasak Komisijos, dėl tokio pokyčio turėtų padidėti valstybių finansinė parama ir pagerėti įsitraukimo į projektus sąlygos. EESRK kelia nerimą tai, kad ši priemonė, vadinamasis papildomumas, gali atgrasyti privačius subjektus ir nepalankiausias sąlygas turinčius regionus nuo dalyvavimo šiuose projektuose. Todėl prašo išlaikyti 85 % dalį pagal SESV 174 straipsnį pažeidžiamiausiems regionams. Be to, sutelkus Europos paramą visada bus užtikrintas didesnis matomumas.

3.2.2. **Naujos „mažų projektų“ taisyklės.** Naujame reglamente pateikiama aiški apibrėžtis kartu su naujomis priemonėmis ir supaprastintomis taisyklėmis: iš naujo apibrėžta techninė parama, panaikintas reikalavimas teikti metines ataskaitas, numatomos fiksuotos išmokos daugeliui naujo laikotarpio išlaidų ir sąlygos, leidžiančios pradėti greičiau vykdyti projektus. EESRK mano, kad šios iniciatyvos yra teisingas žingsnis.

3.2.3. Dėl su „mažais projektais“ susijusios administracinės naštos, EESRK labai palankiai vertina tai, kad ne tik teikiama fiksuota išmoka, bet ir steigiama tarpvalstybinė institucija, kuri visiškai administruotų visus „mažus projektus“.

3.2.4. EESRK palankiai vertina Komisijos įsipareigojimą kuo labiau padidinti privatačio sektoriaus dalyvavimą teritorinio bendradarbiavimo programose. EESRK sustiprina šią poziciją siūlydamas nustatyti mažiausią nevalstybinių subjektų (kurie nėra regionų valdžios institucijos) – privačių įmonių, socialinių partnerių, asociacijų, socialinės ir solidariosios ekonomikos struktūrų ir profesinių organizacijų – dalyvavimo lygį.

3.3. **Partnerystė su pilietine visuomene.** EESRK primena, kad siekiant taikyti horizontaliuosius principus partnerystė yra pagrindinė priemonė. Reikia sudaryti partnerystę su pilietine visuomene, socialiniais partneriais, vietos valdžios institucijomis ir socialinės įtraukties organizacijomis. Šiuo požiūriu reglamente nurodyta pilietinę visuomenę įtraukti į audito komitetus. Taip pat numatyta svetainėse teikiamą informaciją apie vykdomas programas ir jų rezultatus papildyti informacija apie nesėkmingus projektus ir projektus, kuriuos vykdančios nesilaikoma įsipareigojimų.

3.3.1. Pažymėtina, kad paskyrus vietos valdžios institucijas, jos dažnai pamiršta visus kitus subjektus.

3.3.2. Pilietinės visuomenės subjektų dalyvavimas neturėtų apsiriboti konsultavimusi. Svarbu juos įtraukti įgyvendinant veiksmus ir jiems suteikti atsakomybę šioje srityje, be kita ko, patikint pilietinės visuomenės organizacijoms vadovaujančiųjų institucijų vaidmenį.

3.3.3. EESRK siūlo, kad kiekvienoje ETB programoje vadovaujančioji institucija pateiktų partnerystės schemą, iš kurios būtų matyti pilietinės visuomenės dalyvavimas kiekviename veiksmų parengimo, įgyvendinimo ir vertinimo etape. Šioje schemoje turėtų būti nurodytas išpėjimo mechanizmas, kad pilietinės visuomenės subjektai galėtų kreiptis į atitinkamą instituciją, jeigu būtų nesilaikoma partnerystės principo.

3.4. **Naujas teritorinio bendradarbiavimo pagalbos paskirstymas.** Naujame ETB / „Interreg“ reglamente aprašoma būsima veiksmų programa, apjungianti penkis bendradarbiavimo komponentus: tarpvalstybinį bendradarbiavimą, tarptautinį, tarpregioninį ir jūrų srities bendradarbiavimą, apimančių atokiausius regionus, ir tarpregionines investicijas į inovacijas. Toks požiūris yra nuoseklus, nepaisant to, kad jūrų srities bendradarbiavimo atsiejimas nuo tarpvalstybinio bendradarbiavimo kelia klausimų ir susirūpinimą susijusių regionų veiklos vykdytojams. Savo teiginius Komisija pagrindžia aiškindama, kad kelios tarpvalstybinės programos, pirmiausia vykdančios jūrų srities bendradarbiavimą, gali sutapti, ir ji išsipareigoja nustatyti bendrą jūrų teritorijų programoms taikytiną požiūrį, įskaitant dvišalį bendradarbiavimą, kuris turės didesnę poveikį.

3.5. **Jūrų srities klausimas ir salų teritorijų atvejis.** EESRK mano, kad tokia su jūrų aspektu susijusi kryptis gali būti suprantama, kai kalbama apie žemynines teritorijas, bet yra nepagrįsta kalbant apie salų teritorijas, kurios iš esmės turi tik jūrų sienas. EESRK, be kita ko, ne kartą prašė Komisijos skirti ypatingą dėmesį saloms, kenčiančioms dėl akivaizdžių pagal SESV 174 straipsnį pripažintų struktūrinių trūkumų. Todėl EESRK siūlo vėl įtraukti Europos bendradarbiavimo tarp salų veiksmus į tarpvalstybinio bendradarbiavimo sritį ir (arba) sukurti 6 kategoriją nustatant specialų biudžetą, visų pirma skirtą to paties jūrų baseino saloms siekiant paskatinti keitimąsi patirtimi.

3.6. **Ypatingas dėmesys inovacijoms.** Projektams visoje Europos teritorijoje vystyti pasiūlyta nauja atskira eilutė, skirstoma pagal kvietimus teikti pasiūlymus, kad nebūtų apsiribota tik keitimosi gerąja patirtimi ir būtų sukurtos visavertės mokslinių tyrimų ir veiklos programos (11 % „Interreg“ biudžeto). EESRK pritarė šiam požiūriui, jei į jį taip pat bus įtrauktos visuomeninės ir socialinės inovacijos, kurioms įgyvendinti plėtojamas teritorijų bendradarbiavimas galėtų turėti didelę įtaką atitinkamiems gyventojams ir leistų tiesiogiai dalyvauti nevalstybiniais subjektams (mokslininkams, įmonėms, pilietinei visuomenei).

3.7. **Galimybės atokiausiems regionams.** Komisija siūlo patvirtinti naujas priemones, kad šie regionai galėtų, atsižvelgiant į jų ypatingą padėtį, bendradarbiauti vadovaudamiesi Komisijos komunikatu „Sustiprinta ir atnaujinta strateginė partnerystė su ES atokiausiais regionais“⁽¹⁾. Tai atokiausių regionų bendradarbiavimo, tarpusavyje ir su savo kaimynais, komponentas (3,2 % „Interreg“ biudžeto). Ši aiškiai apibrėžta nuostata įdomi, bet ES lėšos (ypač Europos plėtros fondo (EPF)), skirtos atokiausių regionų kaimyninėms trečiosioms šalims, taip pat turi būti lengvai sutelkiamos, kad būtų galima papildyti šiuos veiksmus, o dabar taip nėra. EESRK prašo labiau koordinuoti „Interreg“ ir EPF sąveiką, ją apibrėžti ir sudaryti programą.

3.8. **Bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis.** Dabartinėmis sudėtingomis tarptautinėmis aplinkybėmis EESRK teigiamai vertina tai, kad būtų sukurta tokia pat veiksmų programa, kurioje dalyvautų kaimyninės ne Europos Sąjungos valstybės. Turi būti geriau išnaudota kaimyninių šalių ne pasienyje esančių regionų galimybė dalyvauti tarpvalstybinėje bendradarbiavimo veikloje, siekiant neužaštrinti šių šalių viduje skirtumų su pasienio regionais, kuriems kaimynystė su ES yra naudinga.

4. Naujos svarstytinios galimybės

4.1. **Telkimo pagal temas plėtojimas.** EESRK rekomenduoja programose pagrindinį dėmesį skirti su Europos Sąjungos prioritetams suderintiems veiksams, kaip apibrėžta 2021–2027 m. DFP projekte (inovacijos, moksliniai tyrimai, ekologiškesnė Europa (energija, žiedinė ekonomika ir pan.), sujungta Europa (transportas, žemės ūkis ir pan.), socialiai atsakingesnė Europa (ESF, ERPF, švietimas, sveikatos priežiūra ir pan.), labiau į vietos lygmenį orientuota Europa, vietos lygmeniu įgyvendinant vystymosi strategijas), nepamirštant konkrečių reglamente nurodytų socialinių, švietimo ir sveikatos priežiūros tikslų. Todėl ypatingas dėmesys turėtų būti teikiamas vietos plėtros strategijoms, į kurias būtų įtraukti visi pilietinės visuomenės subjektai.

4.1.1. Plėtojant telkimą pagal temas labai svarbu, kad sprendžiant visas problemas pagrindinis ir aiškiai apibrėžtas dėmesys būtų skiriamas tvariam vystymuisi ir kovos su klimato kaita veiksams, atsinaujinančiąjai energijai ir žiedinei ekonomikai.

⁽¹⁾ COM(2017) 623 final.

4.2. **Makroregioninės strategijos (MS).** Apskritai makroregioninės strategijos (Baltijos jūros regiono, Dunojaus regiono, Alpių regiono ir Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategijos) laikomos laimėjimu. ETB ypač naudingas, nes jį plėtojant galima sukurti makroregioninėms strategijoms taikyti tinkamas sąlygas, remiantis:

- aukštu tarpvalstybinės sąveikos lygmeniu,
- finansavimo ir strateginių paramos prioritetų suderinamumu.

4.2.1. Šiomis priemonėmis bus galima sugriežtinti bendradarbiavimo, pirmiausia tarptautinio ir jūrų, programas. Toliau galėtų būti plėtojami naudingas bandomieji projektai įgyvendinant Viduržemio jūros (vakarinės ir rytinės dalies) makroregioninę strategiją kartu su jūros baseino strategijomis, vykdamas su ES jūrų veikla susijusius veiksmus, taip pat su Europos pietryčių kalnų (Karpatai ir Balkanai) masyvais, kurie abiem atvejais siekia trečiąsias šalis, susijusią makroregioninę strategiją.

4.3. **Europos teritorinio bendradarbiavimo skaitmeninis matmuo.** Šiuo metu vienas didžiausių sunkumų, su kuriais susiduria Europos teritorinis bendradarbiavimas, yra jungčių problema. Būtina numatyti priemones ir iniciatyvas skaitmeninei teritorijai, taip pat regionų miestų ir kaimų teritorinių vienetų atskirčiai sumažinti. Keli skaitmeninės plėtros aspektai:

4.3.1. *Techninis ir ekonominis teritorijų vystymosi aspektas.* Skaitmeninės technologijos suteikia galimybę teritorijoms vystytis skatindamos naujus pramonės pokyčius, visuomenės bendradarbiavimo pokyčius, naujų bendradarbiavimo darbe formų, naujų vietos išteklių vertinimo priemonių atsiradimą.

4.3.2. *Pagrindinis socialinis gyventojų gebėjimų ir teritorijų galimybių vystymo aspektas.* Plėsti investicijas į gebėjimus ir kompiuterinį raštingumą neleidžiant didėti socialinei skaitmeninei atskirčiai. Skaitmeninės naujovės lemia naujų rūšių diskriminaciją, kurios atsiradimo priežastis yra menkos skurstančių gyventojų galimybės naudotis įranga, kurias lemia gyvenimo lygis, kultūriniai ypatumai, susiję su išsilavinimo lygiu ir amžiumi.

4.3.3. Reikia suvokti, kad skaitmeninės technologijos gali ne tik palengvinti galimybę pasinaudoti teisėmis, bet, priešingai, tam tikrų kategorijų gyventojams gali tapti papildomu atskirties veiksniumi. Dėl šio vienintelio argumento EESRK prašo, kad Komisija ETB veiksmuose numatytų su teritoriniais subjektais suderintą mokymo aspektą.

4.3.4. Be to, EESRK siūlo didelę inovacijų veiklos dalį skirti skaitmeninimui kviečiant teikti konkrečius pasiūlymus, įskaitant keitimąsi patirtimi ir teritorijų bendradarbiavimą šiose srityse, pirmenybę teikiant labiausiai skurstantiems ir pažeidžiamiausiems gyventojams. Tai teritorijoms labai svarbu, kai vyksta nauji pramonės, visuomenės bendradarbiavimo pokyčiai, atsiranda naujos bendradarbiavimo darbe formos ir naujos vietos išteklių vertinimo priemonės. Komisija pateikė 2021–2027 m. laikotarpio biudžeto projektą. Kyla klausimas, ar skaitmeninis aspektas pakankamai įtrauktas į šį projektą? Priešingu atveju toks projektas būtų netinkamas.

4.3.5. Skaitmeninimas ir dirbtinis intelektas. Ypač svarbu, kad Komisija užtikrintų skaitmenines ir dirbtinio intelekto priemones įgyvendindama ir vertindama būsimas programas (didieji duomenys, naujos technologijos ir fondų investicijos).

4.3.6. Pačios Komisijos nuomone, veiksmų ir ES programų poveikio vertinimas priklauso nuo požiūrio. Kartais projekto rezultatai ne tokie svarbūs kaip būdas juos pasiekti, todėl sunku nustatyti vertinimo rodiklius (ne tik kiekybinius, bet ir kokybinius).

4.3.7. EESRK primygtinai ragina Komisiją rasti geresnius greitų rezultatų ir programų bei projektų poveikio vertinimo rodiklius.

4.4. **Jaunimo klausimo svarba.** Jaunimo įtrauktis Europoje yra vienas pagrindinių aspektų. EESRK siūlo naudoti programos „Erasmus+“ jaunimo (studentų, pameistrių, darbo ieškančių asmenų, sunkumus patiriančių asmenų) mainų metodus, kad taikant konkrečius judumo, visų pirma profesinio ir kalbų mokymo programas į teritorinį bendradarbiavimą būtų įtrauktas jaunimas. EESRK mato kelias viena kitai neprieštaraujančias galimybes, kaip pasiekti, kad jaunimui teritorija būtų reikšminga.

4.4.1. EESRK siūlo ETB finansinio paketo procentinę dalį skirti jaunimo veiksams ir veiksams jaunimui. Kartu Komisija, nustatydamą būsimą 2021 m. programą „Erasmus+“, galės pasinaudoti galimybe pasirinkti programų „Erasmus+“ dalį skirti iniciatyvoms, skirtoms konkrečioms teritorijoms.

4.4.2. Kita vertus, 10 % vieno arba kelių „Interreg“ komponentų turėtų būti skirta „Erasmus“ tipo judumo programoms ir tokia pat procentinė dalis – pagal programą „Erasmus+“ valdomų Europos erdvėje rengiamų projektų finansiniam paketui. Pirmenybė galėtų būti teikiama iš tikrųjų gyvuoti pradedantiems regionams, pavyzdžiui, makroregionui MED, ir (arba) bandomąja tvarka – regionams, kuriuose vykdomi kalnų ir vystymo projektai, pavyzdžiui, makroregionui „Est MED“.

4.4.3. Todėl reikia į bendradarbiavimo, tarpvalstybines ir tarptautines programas įtraukti konkrečius jaunimui skirtus ir jaunimo pateiktus siūlymus ir veiklos kryptis. Tai turėtų sudaryti sąlygas pereiti nuo paprastų kultūrinių mainų prie kitokių kategorijų veiklos nei ta, kuri įprastai vykdoma pagal programą „Erasmus+“ (jaunimo judėjimas ir asociacijų kūrimas kovojant su atskirtimi ir socialine nelygybe, integruojant pažeidžiamiausius (neįgalius) žmones, su klimato kaita susiję veiksmai, iniciatyvos padedant priimti pabėgėlius migrantus arba bet kokia kita su švietimu ir solidarumu susijusi sritis), ir ją remti.

4.5. **Veiksmai dėl pažeidžiamų gyventojų ir horizontaliųjų kriterijų laikymasis.** Komisijos pozicija dėl privalomo reikalavimo laikytis Bendrijos horizontaliųjų principų pažeidžiamų gyventojų atžvilgiu visais bendradarbiavimo programų rengimo ir įgyvendinimo lygmenimis, pirmiausia renkantis projektus, yra aiški.

4.5.1. Tačiau kyla klausimas dėl šios srities reglamentavimo įgyvendinant ETB, pagal kurį nenustatomos kvotos. EESRK siūlo nustatyti mažiausią (10 %) tarpvalstybinio bendradarbiavimo ribą.

4.6. **Civilinė sauga ir kova su pagrindinėmis grėsmėmis.** Tai Komisijos 2021–2027 m. DFP laikotarpiui pasiūlyto naujo Europos gynybos ir civilinės saugos fondo dalis ir svarbi poveikį teritoriniam bendradarbiavimui daranti kryptis Turima omenyje, pavyzdžiui, miško gaisrų Viduržemio jūros regione arba potvynių į Šiaurę nutolusiuose regionuose prevenciją ir kovą su jais. Šį klausimą, tiesiogiai susijusį su piliečių gyvenimu, būtina spręsti vykdant bendradarbiavimą nepaisant nacionalinių sienų.

4.6.1. Todėl EESRK rekomenduoja vykdant ETB tam skirti ypatingą dėmesį, nustatant galimybę koordinuoti kelis fondus, ir pateikti tikslias rekomendacijas už programas atsakingoms institucijoms, siekiant jas informuoti apie jų teritorijų problemas ir galimybes šiuo klausimu. Gali būti paskelbtas kvietimas teikti pasiūlymus dėl parodomosios programos šiuo klausimu, siekiant skatinti regionų konkurenciją.

4.7. **Įvairių Europos priemonių įtraukimas.** EESRK mano, kad į šį pasiūlymą įtraukta per mažai ETB ir kitų esamų arba būsimų ES finansinių priemonių sąveikos galimybių, pirmiausia susijusių su jaunimo mainais, tinklais ir skaitmeninėmis darbotvarkėmis, moksliniais tyrimais ir vystymusi, investicijomis, civiline sauga ir kova su pagrindinėmis grėsmėmis. EESRK prašo Komisijos ištaisyti trūkumus.

4.7.1. ETB yra tinkama sistema įvairių Europos priemonių papildomumui užtikrinti atsižvelgiant į teritorijų poreikius:

- mažųjų ir vidutinių įmonių investicijos, jei pavyksta veiksmingai suderinti „Interreg“ paramą su naujo Komisijos pagal 2021–2027 m. DFP pasiūlyto fondo „InvestEU“ parama,
- tinklai (infrastruktūros, skaitmeninės technologijos, energija) taikant Europos infrastruktūros tinklų priemonę,
- išorės veiksmai (EPF, kaimynystės politika),
- civilinės saugos fondas,
- „Erasmus+“,
- „Europos horizontas“ (dabartinė programa „Horizontas 2020“)
- „Life“ (Aplinkos ir klimato politikos programa)
- Europos socialinis fondas

ir pan.

4.7.2. Komisijos pasiūlymai šiuo klausimu vis dar neaiškūs. EESRK prašo Komisijos teikiant pasiūlymus dėl 2021–2027 m. DFP pateikti komunikatą dėl jos finansinių priemonių įtraukimo.

4.8. **Viešumas.** „Interreg“ yra viena pagrindinių priemonių Europos pilietiškumo dvasiai stiprinti. Dabar reikia didinti matomumą siekiant supažindinti su ES veiksmais. Komisija turi paskelbti informaciją ir reklaminę medžiagą apie programos „Interreg“ naudojimą ir įgyvendinimą. Taip piliečiai galės sužinoti apie konkrečius veiksmus, kuriuos padeda įgyvendinti ES. Atsižvelgdamas į šios temos svarbą, EESRK siūlo įsteigti informacijos ir tarpvalstybinio arba teritorinio bendradarbiavimo punktus, kurie, pageidautina, veiktų pilietinės visuomenės organizacijose.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl mechanizmo teisinėms ir administracinėms kliūtims tarpvalstybinio mastu šalinti

(COM(2018) 373 final – 2018/0198 (COD))

(2018/C 440/20)

Pranešėjas: **Etele BARÁTH**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 6 11 Europos Sąjungos Taryba, 2018 6 19
Teisinis pagrindas	SESV 175 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinės sesijos Nr.	537
Balsavimo rezultatai	195/1/3
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pateiktą pasiūlymą dėl reglamento dėl mechanizmo teisinėms ir administracinėms kliūtims tarpvalstybinio mastu šalinti (toliau – mechanizmas). EESRK nuomone, pasiūlymu, kuriame išdėstytas naujas požiūris, galima padidinti bendradarbiavimo, grindžiamo įvairioms valstybėms narėms taikomu subsidiarumo principu, galimybes, ir prisidėti prie tvaraus ir labiau subalansuoto pasienio regionų socialinio ir ekonominio vystymosi ir Europos Sąjungos BVP augimo.

1.2. EESRK mano, kad pasiūlyme pateikti argumentai pagrįsti, nes, nors šiuo metu yra keletas institucinių priemonių, kuriomis remiamos šios teritorijos (pirmiausia Interreg ir ETBG), tose teritorijose nėra reikiamų gebėjimų tokioms teisinėms priemonėms taikyti.

1.3. EESRK mano, kad įgyvendinus reglamento projektą galima padėti pašalinti istorines kliūtis, skleisti kasdienę europietišką patirtį ir stiprinti Europos pilietiško jausmą.

1.4. EESRK ragina Europos Komisiją išaiškinti visus teisinį netikrumą keliančius klausimus, kad procesas, kuris laikomas sudėtingu ir kurį vykdant plačiai taikomos pernelyg didelės garantijos, neatgrasytų galimų šio teisės akto taikytojų. Būtina aiškiai nustatyti dviejų kaimyninių valstybių narių skatinimo bendradarbiauti būdą, kai jų projektų koncepcijos skiriasi arba jų požiūriai apskritai nesutampa tarpusavyje.

1.5. EESRK pabrėžia, kad svarbu nuolat stebėti, ar tinkamai taikomas reglamentas, o atsižvelgiant į tai, kad jame reglamentuojami ne sprendimai, o pats procesas, jis gali būti daugybės bendradarbiavimo galimybių pagrindas.

1.6. Reglamento projekto nauda tokia, kad juo derinama, o ne vienodinama, todėl reglamento teritorinio taikymo srities apibrėžtis yra svarbus jo taikymo aspektas (žr. 2.7.4 dalį).

1.7. Be to, pasiūlymas dėl reglamento grindžiamas tuo, kad siekiant išspręsti esamą problemą, reikia taikyti kitoje valstybės sienos pusėje galiojančius teisės aktus. Tačiau toks požiūris daugeliu atvejų negalimas: gali būti taip, kad nei vienoje, nei kitoje valstybės sienos pusėje nėra jokio teisės akto, kuris galėtų padėti išspręsti esamą problemą. Tokiu atveju sprendimą būtų galima rasti remiantis trečiosios šalies modeliu. Reikia pasiūlyti tokiomis atvejais taikytiną mechanizmą.

1.8. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos sukurtą koordinavimo sistemą ir tikisi, kad tarpvalstybiniai koordinavimo punktai skleis tradicinę „gerą patirtį“ (tarpvalstybinės programos ir pan.) ir vykdys į teritorijas orientuotas iniciatyvas (pavyzdžiui, kartu su integruotomis makroregioninėmis miestų plėtros strategijomis). Šiuo tikslu Komitetas rekomenduoja pasinaudoti pilietinės visuomenės organizacijų ekspertinėmis žiniomis ir gebėjimais koordinuoti (žr. 2.14.2 punktą).

1.9. Reglamento projektas gali padėti dar labiau stiprinti naujovišką ir atsakingą Europos viešąjį administravimą, bet EESRK mano, jog būtina dalyvaujančioms šalims nustatyti pareigą teikti informaciją, siekiant pabrėžti tarpvalstybinio bendradarbiavimo galimybes, ir siūlo palengvinti dalyvavimą procese e. valdžios teikiamomis priemonėmis ir padidinti tokio dalyvavimo patrauklumą.

1.10. EESRK rekomenduoja atkreipti dėmesį į galimą didelį pusiausvyros tarp potencialių iniciatorių trūkumą, kurį reikėtų kompensuoti numatant paramą, siekiant palengvinti iš pradžių nepalankiausioje padėtyje esančių partnerių dalyvavimą.

1.11. Kalbant apie tarpvalstybines iniciatyvas ir teisinę praktiką svarbu išvengti bet kokios regresijos galimybes. Būtina užtikrinti, kad dėl bendradarbiavimo nenukentėtų ir nepatirtų neigiamo poveikio nė viena iš šalių.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK palankiai vertina kliūtims bendrojoje rinkoje šalinti skirtas iniciatyvas, kuriomis prisidedama prie keturių pagrindinių šios rinkos laisvių įgyvendinimo ⁽¹⁾. EESRK mano, kad pasiūlymas sukurti tarpvalstybinį mechanizmą, kuris yra veiksmingos Liuksemburgo pirmininkavimo veiklos įrodymas, yra papildomas žingsnis šia kryptimi.

2.2. Europos Sąjungoje yra 40 regionų prie vidaus sausumos sienų. Jie sudaro 40 % Sąjungos teritorijos, kurioje gyvena apie 30 % ES gyventojų. Kasdien 1,3 mln. žmonių kerta sieną vykdamai į darbą ⁽²⁾.

2.3. Dėl sienos kirtimo gali kilti su darbu, sveikatos priežiūra, naudojimusi valstybės institucijų siūlomomis paslaugomis arba skubios pagalbos teikimu susijusių sunkumų. Gali kilti rimtų problemų dėl apmokestinimo sistemų, teisių į pensiją ir kitų teisių bei standartų nepripažinimo, taip pat dėl to, kad neteikiamos bendrosios skubios pagalbos paslaugos. Daugumą tebeegzistuojančių kliūčių lemia abejose sienos pusėse galiojantys skirtingi nacionalinės teisės aktai, nesuderinamos administracinės procedūros arba tiesiog bendro teritorinio planavimo trūkumas ⁽³⁾.

2.4. Tačiau pasienio regionų ekonominės veiklos rezultatai dažnai būna prastesni nei kitų tos pačios valstybės narės regionų rezultatai. Pasienio regionuose paprastai teikiama mažiau galimybių naudotis viešosiomis paslaugomis, pavyzdžiui, ligoninių ir universitetų paslaugomis. Pasienio regionuose gyvenantys žmonės ir ten veikiančios įmonės bei valdžios institucijos susiduria su tam tikrais sunkumais, kai tenka laviruoti tarp skirtingų administracinių ir teisinių sistemų. Milano technikos universiteto mokslininkai įrodė, kad panaikinus esamas administracines kliūtis Sąjungos BVP būtų galima padidinti maždaug 8 % ⁽⁴⁾.

2.5. Atsižvelgdamas į šios problemos socialinį aspektą, EESRK mano, jog ypač svarbu sukurti mechanizmus, kuriuos taikant būtų šalinamos administracinės kliūtys, suteikiant galimybę piliečiams laisvai pasirinkti savo darbo vietą, ir remiama infrastruktūrų ir visuotinės svarbos paslaugų plėtra.

2.6. Ekonominiu požiūriu taip pat pritariama metodui, kurio laikomasi pasiūlyme, kad reikia labiau sumažinti administracinę našta, atsižvelgiant į darbdavių ir darbuotojų interesus.

⁽¹⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 1.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/regional_policy/lt/information/publications/communications/2017/boosting-growth-and-cohesion-in-eu-border-regions

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/regional_policy/fr/policy/cooperation/european-territorial/cross-border/review/

⁽⁴⁾ Camagni ir kt., Quantification of the effects of legal and administrative border obstacles in land border regions, Europos Komisija, Briuselis, 2017 m.

2.7. Dėl savo periferinės padėties pasienio regionai pasižymi mažiau palankiomis ekonominėmis ir socialinėmis sąlygomis⁽⁵⁾. Tokia iniciatyva galėtų būti naudinga didinant teritorinę sanglaudą, kurios tikslas – užtikrinti visų teritorijų darnų vystymąsi ir suteikti galimybę jų gyventojams kuo geriau pasinaudoti regiono teikiamais pranašumais. Vadovaujantis Lisabonos sutartimi⁽⁶⁾, EESRK mano, kad tokia įvairovė gali būti naudinga visos Sąjungos darniam vystymuisi.

2.7.1. EESRK apgailestauja, kad Komisija nepradėjo dalyvaujamojo proceso, skirto visaapimančiai ir integruotai darnios Europos iki 2030 m. ir vėliau strategijai parengti⁽⁷⁾. Todėl naujo mechanizmo kontekstualizavimas ypač svarbus: EESRK mano, kad nauji tarpvalstybinio koordinavimo punktai turėtų ne tik suderinti teisės aktus, bet ir užtikrinti iniciatyvų integraciją į įvairius teritorinius procesus.

2.7.2. Tokie teritoriniai procesai pirmiausia apima skirtingo lygmens teritorines strategijas (pavyzdžiui, makroregionines arba integruotas miestų plėtros strategijas), taip pat patirties, susijusios su Europos teritorinio bendradarbiavimo programomis, ypač tarpvalstybinėmis, ir tokių programų rezultatų integraciją.

2.7.3. Dabartinės redakcijos teksto privalumas, lyginant su anksčiau pateiktomis idėjomis, yra tai, kad jame neatmetama bendradarbiavimo jūrinės veiklos srityje galimybė (todėl priemonė gali būti taikoma dinamiškam bendradarbiavimui jūrinės veiklos srityje, pavyzdžiui, didžiosios Kopenhagos regione ir tarp Helsinkio ir Talino arba šiuo metu klestintiems Italijos ir Kroatijos santykiams).

2.7.4. Nors teritorinio taikymo sritis yra tik NUTS 3 lygmens, remiantis pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto aiškinimu, pasiūlyme nurodyta taikyti mechanizmą pačiai mažiausiai teritorijai, kurią galima pagrįsti, ir tai reikėtų vertinti teigiamai. Tačiau svarbu, kad reglamentą būtų galima taikyti tais atvejais, kai teritorinio taikymo sritis turi būti išplėsta pranokstant siūlomas administracines ribas (pavyzdžiui, greitosios pagalbos automobilių radijo dažnis prireikęs turi veikti platesnėje teritorijoje).

2.8. Kaip matyti ir iš naujo pasiūlymo dėl ES biudžeto, dabar aplinkos apsaugai neginčijamai teikiama pirmenybė – Komisija siūlo padidinti aplinkos ir klimato politikos finansavimą⁽⁸⁾. Aišku, kad reikia teigiamai vertinti bet kokią mėginimą taikyti nuoseklų Europos ekosistema grindžiamą požiūrį, taip suteikiant galimybę saugoti gamtą.

2.9. Kaip ir Europos Komisija savo komunikate „Ekonomikos augimo ir sanglaudos skatinimas ES pasienio regionuose“⁽⁹⁾ (kuriame pateiktuose 10 pasiūlymų atkreipiamas dėmesys į tai, kaip Europos Sąjunga ir jos valstybės narės galėtų sumažinti tarpvalstybinę sąveikos sudėtingumą, trukmę ir sąnaudas ir paskatinti sutelkti paslaugas prie vidaus sienų), EESRK mano, kad bendradarbiavimas turi apimti daugiau nei teisės aktų suderinimą (parama daugiakalbystei ir kt.).

2.10. Tačiau baiminamasi, kad savanoriškai nustačius mechanizmą, Europoje bus papildomai suskaidyta teisinė praktika ir administracinė sistema, be to, atsiras didelių labiausiai išsivysčiusių ir mažiausiai išsivysčiusių valstybių skirtumų. Iš tikrųjų pastarosios valstybės susiduria ne tik su įvairiomis teisinėmis kliūtimis, bet ir, pavyzdžiui, ekonominiu požiūriu, didžiausiomis problemomis.

2.11. EESRK supranta, kad teisės aktų derinimas trunka ilgai, tačiau ragina valstybes nares sukurti kuo vienesnę struktūrą. Apskritai atrodo, kad pasiūlymu dėl reglamento siekiama sutrumpinti procedūros terminus, siekiant apsaugoti vietos subjektus. Tačiau, atsižvelgiant į mechanizmo sudėtingumą ir biurokratinių procedūrų trukmę, reikalingas didelis noras bendradarbiauti, kad būtų užtikrinta galimybė laikytis numatytų terminų.

2.12. Dėl naujos kelių lygių institucinės sistemos ypatumų taip pat kyla tam tikrų klausimų. Svarbu nustatyti šių institucijų veikimo struktūrą, kad kylančios kliūtys neturėtų poveikio institucijoms (nepakankami pajėgumai ir pan.).

⁽⁵⁾ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion7/7cr.pdf

⁽⁶⁾ OL C 306, 2007 12 17.

⁽⁷⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 91.

⁽⁸⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4002_en.htm

⁽⁹⁾ http://ec.europa.eu/regional_policy/lt/information/publications/communications/2017/boosting-growth-and-cohesion-in-eu-border-regions

2.13. Todėl Komitetas palankiai vertina Europos Komisijos koordinavimo, kuris tapo įmanomas 2017 m. sukūrus pasienio ryšių punktą ⁽¹⁰⁾, vaidmenį.

2.13.1. Vis dėlto EESRK yra susirūpinęs dėl Europos finansavimo trūkumo, dėl kurio gali kilti sunkumų pirmiausia mažiausiai išsivysčiusioms valstybėms narėms. Todėl Komitetas mano, jog svarbu numatyti galimybę sujungti skirtingus finansavimo fondus ir mechanizmą.

2.14. Komitetas ypač pritaria iniciatyvos „iš apačios į viršų“ pobūdžiui, jeigu derinimo procedūrą inicijuoja vietos subjektai, t. y. tie, kurie faktiškai susiduria su nurodytomis kliūtimis ir jas įveikia.

2.14.1. Pilietinės visuomenės organizacijos telkia vietos suinteresuotuosius subjektus, todėl jos gali ypač gerai nustatyti vietos problemas ir pateikti pasiūlymų. Todėl EESRK mano, kad jų dalyvavimas yra ypač svarbus, ir rekomenduoja pasinaudoti jų žiniomis ir gebėjimu koordinuoti (pvz., remtis tarpregioniniais prekybos rūmų rodikliais arba esamu bendradarbiavimu tarp profesinių sąjungų ar įvairių interesų organizacijų). EESRK taip pat mano, kad svarbu atsižvelgti į nacionalinių ir regioninių ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų darbą.

2.14.2. Be to, svarbu, kad valstybės narės plačiai paremtų pilietinę visuomenę, kad nepalankiausioje ekonominėje padėtyje esančius subjektus taip pat būtų galima informuoti apie galimybes, kuriomis jie galėtų pasinaudoti.

2.14.3. Todėl EESRK siūlo remti pasienio regionuose įsteigtų organizacijų, pavyzdžiui, Europos pasienio regionų asociacijos, Operatyvinės tarpvalstybinės darbo grupės arba Vidurio Europos tarpvalstybinės veiklos iniciatyvų tarnybos, veiklą, siekiant skatinti pasienio regionų interesus, įvairių subjektų ryšių užmezgimą ir keitimąsi patirtimi, taip pat bendradarbiavimo galimybes.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽¹⁰⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3270_en.htm

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos piliečių iniciatyvos

(COM(2018) 131 final – 2018/0064 (COD))

(2018/C 440/21)

Pranešėjas: **Carlos Manuel TRINDADE**

Prašymas pateikti nuomonę	Taryba, 2018 4 6 Europos Parlamentas, 2018 4 16
Teisinis pagrindas	SESV 46 straipsnis, 91 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2018 7 19
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 20
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	189/16/29
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Dėl tarptautinės padėties darbo rinkoje kyla didelių problemų įmonėms, darbuotojams ir valstybėms narėms: tai nesąžininga konkurencija, socialinis dempingas, įvairūs pažeidimai ir sukčiavimas mokesčių ir socialinės apsaugos srityje. Informacijos trūkumas įmonėms ir darbuotojams, nepakankamas valstybių narių bendradarbiavimas ir menki daugelio darbo inspekcijų pajėgumai taip pat paaštrino šiuo metu kylančias problemas ir konfliktus. Nors imtasi tam tikrų priemonių, ES institucijos, Europos Komisijos pirmininkas, EESRK, socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos nurodė, kad būtina veikti daugiau ir geriau siekiant pakeisti susidariusią padėtį.

1.2. Komisijos pasiūlymas dėl reglamento, kuriuo įsteigiama Europos darbo institucija, yra, jei tinkamai įgyvendinta, svarbus žingsnis teisinga kryptimi siekiant pagerinti tarpvalstybinį judumą, užtikrinti ES ir nacionalinių teisės aktų laikymąsi, paskatinti nacionalinių darbo rinkų institucijų bendradarbiavimą ir pagerinti prieigą prie reikiamos naujausios informacijos, kovoti su neteisėta praktika ir stiprinti vidaus rinką, jei Europos darbo institucija gerbs nacionalines ir Europos kompetencijos sritis, o valstybės narės teiks savo paramą ir bendradarbiaus.

1.3. EESRK remia Komisijos iniciatyvą padėti išspręsti su tarpvalstybiniu judumu susijusias problemas EESRK pažymi, kad Komisija siūlo reglamentą, kuriuo įsteigiama Europos darbo institucija, ir pabrėžia, kad struktūrizuotas valstybių narių bendradarbiavimas nustatytas subalansuotai, kad būtų galima taikyti naujoviškus sprendimus ir suteikti papildomos naudos įmonėms, darbuotojams, valdžios institucijoms ir nacionalinėms darbo inspekcijoms kartu laikantis subsidiarumo principo.

1.4. Apskritai EESRK pritaria Komisijos pastangoms pagerinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir išvengti neteisėtos praktikos. EESRK ypač pabrėžia susitarimo punktus (žr. 4.1 punktą), pateikia pastabų (žr. 4.2 punktą) ir keletą pasiūlymų (žr. 4.3 punktą), į kuriuos, jis tikisi, bus atsižvelgta siekiant pagerinti Europos darbo institucijos veiklos efektyvumą.

1.5. EESRK rekomenduoja Komisijai labai apgalvotai jungti įvairias įstaigas į Europos darbo instituciją, kad būtų efektyviai pasinaudota sukauptomis žiniomis ir praktine patirtimi ir kad nebūtų dubliavimosi su kitomis priemonėmis ir struktūromis bei būtų užtikrintas didesnis Europos darbo institucijos veiksmų veiksmingumas. Labai svarbu užtikrinti Europos darbo institucijos nepriklausomumą ir šiuo tikslu jai skirti pakankamai nuosavų išteklių jos užduotims vykdyti ir tinkamai šiuos išteklius valdyti. Tačiau EESRK įspėja, kad Europos darbo institucijai trūkstam išteklių, gali sumažėti jos veiksmingumas. Todėl, atkreipdamas dėmesį į šiuos susirūpinimą keliančius klausimus ir dėl kai kurių iš jų buvo išreikšta abejonių dėl išlaidų efektyvumo, svarbu užtikrinti, kad ištekliai būtų tinkamai valdomi.

1.6. EESRK ypač atkreipia dėmesį į pasiūlymą, susijusį su socialinių partnerių dalyvavimu (žr. 4.3.3 punktą). Europos, nacionaliniu ir sektorių lygmenimis aktyviau dalyvaujant socialiniams partneriams bus lengviau spręsti tarpvalstybinio judumo problemą, o tai ir yra EESRK pasiūlymo tikslas. EESRK siūlo Europos darbo institucijos suinteresuotųjų subjektų grupę pertvarkyti į Europos darbo institucijos patariamąją valdybą ir stiprinti socialinių partnerių dalyvavimą šiame organe.

2. Bendra informacija

2.1. Pastaraisiais metais labai padidėjo darbo jėgos judumas: 2010–2017 m. ne savoje gimimo šalyje gyvenančių arba dirbančių piliečių skaičius išaugo nuo 8 mln. iki 17 mln., o komandiruotų darbuotojų skaičius nuo 2010 m. padidėjo 68 proc. ir 2016 m. siekė 2,3 mln. Be to, per 2 mln. kelių transporto sektoriaus darbuotojų kasdien kerta ES vidaus sienas, kad pervežtų prekes ar žmones ⁽¹⁾.

2.2. Vienas svarbus socialinės padėties aspektas Europoje yra tai, kad skurdo rodiklis sumažėjo nereikšmingai ir jį patiria 23,5 proc. Europos Sąjungos gyventojų ⁽²⁾. Tarp šių žmonių yra neaktyvių ir neturinčių motyvacijos, neigaliųjų, imigrantų iš trečiųjų šalių, romų ir benamių; kai kurie iš jų gyvena kitoje valstybėje narėje nei ta, iš kurios jie kilę. Jei tarpvalstybinės darbo rinkos veiktų veiksmingiau, būtų lengviau rasti jiems tinkamų sprendimų, o tai suteiktų daugiau įsidarbinimo galimybių.

2.3. Europos institucijos išsakė savo nuomonę dėl darbo jėgos judumo. Komisija konstatuoja, kad „vis dėlto tebelieka neišspręstų uždavinių, susijusių su ES taisyklių laikymusi ir rezultatyviu bei veiksmingu jų taikymu, o tai gali kelti pavojų pasitikėjimui vidaus rinka ir sąžiningumui joje. Visų pirma tai pasakytina apie judžius darbuotojus, kuriais lengviau piktnaudžiauti ir neįgyvendinti jų teisių, ir apie žmones, veikiančias neapibrėžtomis, neaiškiomis ir nevienodomis sąlygomis“ ⁽³⁾. Europos Parlamentas pabrėžia „reikmę tiek didinti kontrolę ir koordinavimą tarp valstybių narių ir jose, be kita ko, stiprinant darbo inspekcijų informacijos mainus, tiek aktyviai remti naudojimąsi laisvo judėjimo teise“ ⁽⁴⁾. Taryba yra pabrėžusi „reikmę gerinti administracinę bendradarbiavimą ir parengti tarpusavio pagalbos ir informacijos mainų priemonių, skirtų kovai su sukčiavimu darbuotojų komandiravimo srityje, ir drauge atkreipusi dėmesį į aiškias ir skaidrias informacijos paslaugų teikėjams ir darbuotojams svarbą“ ⁽⁵⁾.

2.4. 2017 m. rugsėjo 13 d. Pirmininko Jean-Claude Juncker pranešime apie Sąjungos padėtį tinkamai reziumuojama ES institucijų pozicija: „Turėtume siekti, kad visų ES darbo jėgos judumo taisyklių vykdymą sąžiningai, paprastai ir veiksmingai užtikrintų nauja Europos kontrolės ir vykdymo užtikrinimo institucija. Absurdiška, kad bendrojoje rinkoje turime bankininkystės instituciją kontroliuoti, kad būtų laikomasi bankininkystės standartų, bet neturime bendros darbo institucijos teisingumui užtikrinti“ ⁽⁶⁾.

2.5. EESRK parengė nemažai nuomonių ⁽⁷⁾ šiuo klausimu.

2.6. Nepaisant pastaraisiais metais priimtų programų ir pasiūlymų skatinti teisingesnę darbo jėgos judumą, jie vis dar yra netinkamai įgyvendinami ir neužtikrintas jų laikymasis.

2.7. Dabartinę padėtį, kuriai būdingas piktnaudžiavimas ir neteisėta praktika kai kuriose valstybėse narėse, lemia populizmas, skatinantis antieuropietišką nusiteikimą ir protekcionizmo tendencijas, pastaraisiais metais išplitusius daugelyje valstybių narių.

2.8. Šie faktai rodo, kad šiuo metu nepaisoma Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintų teisių, visų pirma nurodytų 15, 16, 21, 29, 31, 34, 35 ir 45 straipsniuose.

⁽¹⁾ SWD(2018) 68 final, p. 7.

⁽²⁾ Gyventojai, kuriems 2016 m. grėsė skurdas arba socialinė atskirtis (Eurostatas, 2018 m.).

⁽³⁾ COM(2018) 131 final, p. 1.

⁽⁴⁾ COM(2018) 131 final, p. 1–2, 2015/2255(INI), 2013/2112(INI), 2016/2095(INI).

⁽⁵⁾ COM(2018) 131 final, p. 2.

⁽⁶⁾ 2017 m. pranešimą apie Sąjungos padėtį galima rasti https://ec.europa.eu/commission/state-union-2017_lt

⁽⁷⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 81; OL C 264, 2016 7 20, p. 11; OJ C 345, 2017 10 13, p. 85; OL C 197, 2018 6 8, p. 45.

2.9. Tai, beje, yra viena iš pagrindinių priežasčių, paskatinusių priimti Europos socialinių teisių ramstį siekiant „užtikrinti lygias piliečių galimybes ir galimybę įsidarbinti, sąžiningas darbo sąlygas, socialinę apsaugą ir įtrauktį“⁽⁸⁾.

2.10. Šios ES institucijų išvalgos visiškai dera su perspėjimais ir pranešimais, kuriuos metų metais teikė Europos socialiniai partneriai, profesinės sąjungos, įmonės ir daugelis nacionalinių institucijų, nuolat reikalavusių vykdyti politiką, kuri galėtų pakeisti šią padėtį.

2.11. Pripažįstama, kad tarp valstybių narių esama didelių skirtumų, susijusių su darbo inspekcijų vykdančių įstaigų įgaliojimais ir ištekliais, o inspektorių daugeliu atvejų yra mažiau nei rekomenduoja TDO⁽⁹⁾. Be to, sumažinti darbo inspekcijų ištekliai, kalbos barjeras ir skirtingi skaitmeninimo lygiai rodo, kad trūksta žinių apie tarpvalstybinio darbo jėgos judumo reiškinį ir kad būtina imtis veiksmų ES lygmeniu ir teikti pagalbą valstybėms narėms, kad jos galėtų veiksmingiau ir iniciatyviau bendradarbiauti bei savanoriškai dalyvauti bendrose iniciatyvose siekiant pašalinti šiuos trūkumus.

2.12. Viešų konsultacijų internetu rezultatai⁽¹⁰⁾ ir vidaus konsultacijos rodo, kad yra trūkumų, visų pirma susijusių su netinkama parama darbuotojams ir įmonėms ir jų orientavimu tarpvalstybinės veiklos atveju, įskaitant informacijos visuomenei apie jos teises ir pareigas neišsamumą ir fragmentiškumą, nacionalinių valdžios institucijų nepakankamą bendradarbiavimą ir koordinavimą, taip pat neveiksmingą taisyklių įgyvendinimą ir jų laikymosi užtikrinimą. Tikslinės konsultacijos davė skirtingų rezultatų. Dauguma respondentų pritarė naujos institucijos, kurios tikslas – gerinti valstybių narių bendradarbiavimą skatinant keistis informacija ir gerąja praktika, įsteigimui. Tuo pačiu metu respondentai pabrėžė, kad naujoji institucija turėtų visapusiškai laikytis Sutartyje nustatytos nacionalinės kompetencijos ir valstybėms narėms neužkrauti papildomų ataskaitų teikimo reikalavimų. Taip pat buvo kritikuojančių, kad gali būti dubliuojamas esamų administracinių struktūrų darbas.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK remia Komisijos pastangas kovoti su pažeidimais ir sukčiavimu tarpvalstybinio judumo srityje. Šiuo tikslu Europos darbo institucijos steigimas grindžiamas 2014 m. liepos mėn. politinėmis gairėmis dėl socialiai atsakingesnės Europos kūrimo.

3.2. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad būtinas veiksmingas nacionalinių institucijų bendradarbiavimas ir suderinti administraciniai veiksmai, kad būtų galima geriau valdyti vis labiau europėjančią darbo rinką ir, galbūt, pasitelkiant Europos darbo instituciją, jei tokia bus įsteigta, ir jai nustačius aiškius įgaliojimus laikantis subsidiarumo ir proporcingumo principų, teisingai, paprastai ir veiksmingai spręsti svarbiausias tarpvalstybinio judumo srityje kylančias problemas⁽¹¹⁾.

3.3. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad „tarpvalstybinis darbo jėgos judumas ES duoda naudos tiek pavieniems asmenims, tiek ekonomikai, tiek visuomenei apskritai“ ir kad ši nauda priklauso nuo aiškių, sąžiningų ir veiksmingai taikomų taisyklių, kuriomis reglamentuojamas tarpvalstybinis darbo jėgos judumas ir socialinės apsaugos koordinavimas⁽¹²⁾.

3.4. Išnagrinėjęs Komisijos pasiūlymą EESRK mano, kad jis atitinka reikalavimus, susijusius su subsidiarumo ir proporcingumo principu, Europos Parlamento ir Tarybos susitarimu dėl decentralizuotų Europos agentūrų racionalizavimo, geresnės teisėkūros principu, taip pat su sąsaja tarp siūlomos iniciatyvos ir platformos nedeklaruojamo darbo problemai spręsti.

⁽⁸⁾ COM(2017) 250, p. 4.

⁽⁹⁾ Pagal TDO konvenciją Nr. 81, rekomenduojama 10 000 darbuotojų skirti vieną inspektorių pramoninėse rinkos ekonomikos šalyse (TDO 297-oji sesija, 2006 m. lapkričio mėn.).

⁽¹⁰⁾ COM(2018) 131 final.

⁽¹¹⁾ Europos Komisija išvardija šias problemas: socialinio dempingo atvejai, esamų teisės aktų nesilaikymas ir nesąžininga praktika tarpvalstybinėse situacijose; nepakankama informacija, parama ir orientavimas tarpvalstybinę veiklą vykdančioms darbuotojams ir darbdaviams apie jų teises ir pareigas; nepakankama prieiga prie informacijos ir nepakankami jos mainai tarp nacionalinių institucijų, atsakingų už įvairias darbo jėgos judumo sritis ir socialinės apsaugos koordinavimą; nepakankami nacionalinių institucijų pajėgumai organizuoti tarpvalstybinį bendradarbiavimą; menki ar neegzistuojantys bendros tarpvalstybinės vykdymo užtikrinimo veiklos mechanizmai, apimantys visus darbo jėgos judumo ir socialinės apsaugos koordinavimo aspektus.

⁽¹²⁾ COM(2018) 131 final.

3.5. EESRK mano, kad Komisijos pasirinkimas priimti konstruktyvų sprendimą, t. y. įsteigti naują valstybių narių bendradarbiavimu grindžiamą agentūrą ir remtis dabartinėmis struktūromis, yra geras turint omenyje visas kitas numatytas galimybes⁽¹³⁾ ir atitinka dabartinius poreikius. Komitetas pritaria Komisijos nuomonei, kad Europos darbo institucijai įsteigti pasirinkta forma, t. y. reglamentas, jei jam bus pritarta, suteiktų didesnę teisinę tikrumą, taigi, ir yra tinkamesnė.

3.6. EESRK mano, kad Europos darbo institucija gali išspręsti pirmiau minėtas dideles problemas užtikrinant visų valstybių narių bendradarbiavimą ir paramą. EESRK pabrėžia, kad Europos darbo institucija turėtų sutelkti dėmesį į darbo jėgos judumo gerinimą, taisyklių taikymą, kovą su pažeidimais ir vidaus rinkos stiprinimą gerinant tarpvalstybinį valstybių narių bendradarbiavimą. Kuo labiau Europos darbo institucija sutelks pastangas, kad įvykdytų savo uždavinį nenukrypdoma nuo savo tikslų, tuo labiau ji išvengs neigiamų pareiškimų ir aiškinimų dėl jos reikalingumo.“

3.7. Šios nuomonės 4 punkte, kuriame pateikiamos „Konkrečios pastabos“, EESRK iš esmės remia Komisijos pasiūlymą dėl reglamento, visų pirma jo tikslus (2 straipsnis), uždavinius (5 straipsnis), informaciją apie tarpvalstybinį darbo jėgos judumą (6 straipsnis), galimybę gauti tarpvalstybinio darbo jėgos judumo paslaugas (7 straipsnis), valstybių narių bendradarbiavimą ir informacijos mainus (8 straipsnis), tarpininkavimą valstybėms narėms (13 straipsnis), bendradarbiavimą tarpvalstybinio darbo rinkų sutrikimo atveju (14 straipsnis), nes šiuose straipsniuose apibrėžti Europos darbo institucijos įgaliojimai, galintys labai prisidėti prie darbo ir socialinių teisių užtikrinimo lygiavertėmis teisėmis priimančioje šalyje, kovos su socialiniu dempingu, sveikos įmonių konkurencijos ir kovos su sukčiavimu tarpvalstybinio judumo srityje. Tai yra problemos, kurių valstybės narės negali išspręsti vienos.

3.8. EESRK mano, kad šie tikslai ir uždaviniai pašalina pagrįstas abejonas dėl konkrečių Europos darbo institucijos funkcijų ir vaidmens pobūdžio.

3.9. EESRK mano, kad Europos darbo institucija atitinka visas sąlygas, kad pasiektų teigiamų rezultatų, nes ji padės suteikti valstybėms narėms ir socialiniams partneriams veiksmingą operatyvinę ir techninę pagalbą kovojant su neteisėta praktika, piktnaudžiavimu ir pažeidimais, susijusiais su darbo jėgos judumu. Darbuotojų ir piliečių teisės į vienodą požiūrį, galimybės patekti į darbo rinką ir naudotis socialine apsauga bus užtikrinamos teikiant darbuotojams ir darbdaviams svarbią informaciją ir paslaugas, bendradarbiaujant ir keičiantis informacija tarp nacionalinių valdžios institucijų, rengiant bendrus ir suderintus patikrinimus, bendradarbiaujant kilus ginčams ir atsiradus tarpvalstybiniais darbo rinkos sutrikimams, pavyzdžiui, kai įmonių reorganizavimas daro poveikį kelioms valstybėms narėms.

3.10. EESRK tikisi, kad Europos darbo institucija padės ir paskatins ne tik stiprinti kompetentingų nacionalinių institucijų, ypač darbo inspekcijų ir jų darbuotojų, gebėjimus, bet ir teikti informaciją ir orientuoti, siekiant padėti Europos įmonėms ir darbuotojams susipažinti su taisyklių taikymu tarpvalstybinės veiklos atvejais.

3.11. EESRK pabrėžia naujas darbo formas, atsiradusias dėl technologinių ir skaitmeninių inovacijų įmonėse ir darbo rinkoje. Jos neišvengiamai pasireišk tarpvalstybinio judumo situacijose ir todėl Europos darbo institucijai reikės atsižvelgti į šią naują realybę.

3.12. EESRK tikisi, kad sąveika, kuri Europos darbo institucijos veikloje galėtų atsirasti sutelkus patirtį, kompetenciją ir užduotis, taip pat bendradarbiaujant, bus veiksminga ir leis išvengti dubliavimosi ir aiškumo stokos, nes:

3.12.1. ji apims tokias egzistuojančias tarnybas kaip Europos užimtumo tarnybų tinklas (EURES), Techninis laisvo darbuotojų judėjimo komitetas, Darbuotojų komandiravimo ekspertų komitetas, Techninė komisija, Audito valdyba ir Socialinių apsaugos sistemų koordinavimo administracinės komisijos taikinimo komitetas ir Europos platforma nedeklaruojamo darbo problemai spręsti;

3.12.2. ji bendradarbiaus su esamomis Europos darbo agentūromis, Cedefop⁽¹⁴⁾, ETF⁽¹⁵⁾, EU-OSHA⁽¹⁶⁾ Eurofound⁽¹⁷⁾, Socialinės apsaugos sistemų koordinavimo administracine komisija, Socialinės apsaugos sistemų koordinavimo patariamuoju komitetu ir Darbuotojų judėjimo laisvės patariamuoju komitetu.

⁽¹³⁾ SWD(2018) 68 final ir SWD (2018) 69 final, B skyrius.

⁽¹⁴⁾ Europos profesinio mokymo plėtros centras

⁽¹⁵⁾ Europos mokymo fondas.

⁽¹⁶⁾ Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra

⁽¹⁷⁾ Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas

3.12.3. Vis dėlto EESRK norėtų ir tikisi, kad didesnis integravimas ir bendradarbiavimas leis pasiekti tikros pažangos užtikrinant veiksmingumą ir kad bus atsižvelgta į esamą geriausią praktiką ir šiose įvairiose srityse atliktą darbą. EESRK atkreipia dėmesį į gerus pavyzdžius Beniliukso šalyse, ir į kitus pavyzdžius, t. y. Europos platformą nedeklaruojamo darbo problemai spręsti arba Europos asmens tapatybės kortelės statybų sektoriuje sukūrimą. Šias iniciatyvas reikėtų puoselėti ir, jei įmanoma, pakartoti ir remiantis šiais pajėgumais įgyvendinti kitas inovatyvias tokio pobūdžio iniciatyvas. Kiti panašių novatoriškų iniciatyvų pavyzdžiai – Europos socialinio draudimo numerio sukūrimas (ši iniciatyva turėtų būti įgyvendinama pagal Reglamentą (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo⁽¹⁸⁾) ir Elektroninių socialinės apsaugos informacijos mainų sistemos (EESSI) kūrimo užbaigimas.

3.13. EESRK pabrėžia socialinių partnerių dalyvavimo svarbą, kaip numatyta Europos darbo institucijos veikime ir valdyme (24 straipsnis). Tačiau EESRK pabrėžia, kad dalyvavimas, koks jis numatytas, yra akivaizdžiai nepakankamas. Jis tikisi, kad šio dalyvavimo sąlygos bus tokios, kurios leis užtikrinti realią pridėtinę vertę sprendžiant konkrečias problemas, su kuriomis susiduriama darbo jėgos judumo srityje.

3.14. EESRK mano, kad Europos darbo institucija turi laikytis subsidiarumo principo ir kad jai neturėtų būti leidžiama kištis į valstybių narių darbo rinkų veikimą, visų pirma, į jų darbo santykius ir kolektyvinių derybų sistemas visais lygmenimis, daryti įtaką socialinių partnerių savarankiškumui ar darbo inspekcijoms.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK pabrėžia ir remia šias nuostatas:

4.1.1. skatinti bendrus, su nacionalinėmis institucijomis suderintus patikrinimus reikalavimų nesilaikymo, sukčiavimo ar piktnaudžiavimo atvejais, tačiau laikantis atitinkamų valstybių narių teisės aktų. Šie patikrinimai turi būti savanoriški siekiant gerbti valstybių narių kompetenciją. Vis dėlto reikia atkreipti dėmesį į tai, kad galimas tam tikros valstybės narės nedalyvavimas – kuris turi būti visada pagrįstas – gali sumažinti Europos darbo institucijos veiklos veiksmingumą;

4.1.2. Europos darbo institucija neturi teisės imtis iniciatyvos atlikti bendrus ir suderintus patikrinimus, nes už tai yra atsakingos nacionalinės valdžios institucijos. Tačiau ji gali pasiūlyti valstybėms narėms atlikti tokius bendrus patikrinimus, jei ji nustato teisės aktų pažeidimus, tarpvalstybinio pobūdžio piktnaudžiavimo ar sukčiavimo atvejus;

4.1.3. Europos darbo institucija turėtų būti atsakinga už Europos darbo mobilumo portalą užtikrinant sąveiką su bendraisiais skaitmeniniais vartais plėtojant Vidaus rinkos informacinę sistemą (IMI) ir Elektroninių socialinės apsaugos informacijos mainų (EESSI) sistemą;

4.1.4. Europos darbo institucija pripažįsta ir remia socialinių partnerių nepriklausomumą ir kolektyvines derybas ir sutartis, ypač aktyvaus jų dalyvavimo įgyvendinant institucijos tikslus svarbą;

4.1.5. Europos darbo institucijos parama yra labai svarbi profesinėms sąjungoms ir įmonėms informacijos ir techninės pagalbos srityje, taip pat kilus tarpvalstybinio darbo konfliktams, taip pripažįstant svarbų vaidmenį, kurį jos atlieka užtikrinant teisės aktų laikymąsi;

4.1.6. Reikia patikslinti Europos darbo institucijos tarpininkavimo vaidmenį kilus konfliktams tarp nacionalinių institucijų, visų pirma socialinės apsaugos srityje;

4.1.7. Nacionaliniai ryšių palaikymo pareigūnai, padedantys palaikyti ryšį su valstybėmis narėmis, veikiausiai padės užtikrinti didesnę Europos darbo institucijos veiksmingumą. Tačiau reikia aiškiau nurodyti institucijos funkcinius ryšius su kilmės valstybėmis narėmis ir ne tik su valdžios įstaigomis, bet ir su nacionaliniais socialiniais partneriais;

4.1.8. labai svarbu užtikrinti Europos darbo institucijos nepriklausomumą ir šiuo tikslu jai skirti pakankamai nuosavų išteklių jos užduotims vykdyti ir tinkamai šiuos išteklius valdyti. Tačiau EESRK įspėja, kad Europos darbo institucijai trūkstant išteklių, gali sumažėti jos veiksmingumas. Taip pat susirūpinimą kelia jos rentabilumas ir todėl svarbu užtikrinti, kad ištekliai būtų tinkamai valdomi.

⁽¹⁸⁾ OL L 166, 2004 4 30, p. 1, klaidų ištaisymas OL L 200, 2004 6 7, p. 1.

4.2. Europos darbo institucijai patikėtų užduočių klausimu EESRK pažymi:

4.2.1. Nacionalinių administracijų ginčai darbo jėgos judumo ir socialinės apsaugos koordinavimo srityje valstybių narių nacionalinių institucijų prašymu ir joms sutikus galėtų būti sprendžiami tarpininkaujant Europos darbo institucijai.

4.2.2. Visgi dėl šio tarpininkavimo negali būti atmetama galimybė vienai ar kitai šaliai teikti ieškinį kompetentingiems nacionaliniams teismams.

4.2.3. Būtina aiškiau apibrėžti Europos darbo institucijos sąveiką ir bendradarbiavimą su ES agentūromis ir kitomis struktūromis, kurios dalyvauja sprendžiant su darbu, teisės aktų laikymusi ir vykdymo užtikrinimu susijusius klausimus.

4.2.4. Dėl Europos darbo institucijos įsteigimo neturėtų padidėti administracinės išlaidos įmonėms ir darbuotojams.

4.3. EESRK, atsižvelgdamas į poreikį pasiekti Europos darbo institucijai iškeltus tikslus, siūlo Komisijos pasiūlyme dėl reglamento numatyti šias nuostatas:

4.3.1. Visos valstybės narės privalo bendradarbiauti su Europos darbo institucija t. y. teikti informaciją, pagalbą, suteikti prieigą prie nacionalinių teisės aktų, socialinės apsaugos ir mokesčių duomenų bazių. Taip pat reikėtų patikslinti, kaip tarp įvairių valstybių narių bus paskirstytos išlaidos, visų pirma susijusios su bendrais patikrinimais.

4.3.2. Europos darbo institucijos darbas turėtų padėti kovoti su sukčiavimu glaudžiai bendradarbiaujant su Europolu ir Eurojustu.

4.3.3. Reglamento 24 straipsnį dėl socialinių partnerių dalyvavimo, kuris yra akivaizdžiai nepakankamas, reikėtų iš dalies pakeisti taip:

- reikėtų įsteigti Europos darbo institucijos „patariamąjį komitetą“, kuris pakeistų „suinteresuotųjų subjektų grupę“,
- be to, kas jau numatyta minėtame straipsnyje, šiam komitetui turėtų būti pavesta teikti nuomonę dėl kadencijos ir metinės darbo programos, veiklos ataskaitos ir dėl valdybos pasiūlymo skiriant vykdomąjį direktorių,
- komitetą sudaro 17 narių, iš jų 12 atstovauja Europos socialiniams partneriams (įskaitant statybų, žemės ūkio ir transporto sektorius), 3 Komisijos atstovai, valdybos pirmininkas, kuris vadovaus patariamajam komitetui, ir vykdomasis direktorius,
- komitetas turėtų rinktis bent tris kartus per metus.

4.3.4. Europos darbo institucija turėtų sukurti duomenų bazę, kurioje būtų valstybių narių pateikta ir atnaujinta informacija apie įmones, vykdančias neteisėtus veiksmus tarpvalstybinio judumo srityje.

4.3.5. Europos darbo institucija turi sukurti Europos socialinio draudimo numerį, nors iniciatyvos teisė šioje srityje priklauso Komisijai.

4.3.6. Europos darbo institucija privalo parengti metinę tarpvalstybinio judumo ataskaitą, kurioje būtų pateiktas rizikos vertinimas ir galimybės, visų pirma labiausiai pažeidžiamose geografinėse zonose ir (arba) sektoriuose.

2018 m. rugsėjo 20 d.; Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

PRIEDAS

Šie pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota daugiau nei ketvirtadalis balsų, svarstymo metu buvo atmesti (Darbo tvarkos taisyklių 39 straipsnio 2 dalis):

1.1 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

1.1. Dėl tarptautinės padėties darbo rinkoje kyla didelių problemų įmonėms, darbuotojams ir valstybėms narėms: tai nesąžininga konkurencija, ~~socialinis dumpingas~~, įvairūs pažeidimai ir sukčiavimas mokesčių ir socialinės apsaugos srityje. Informacijos trūkumas įmonėms ir darbuotojams, nepakankamas valstybių narių bendradarbiavimas ir menki daugelio darbo inspekcijų pajėgumai taip pat paaštrino šiuo metu kylančias problemas ir konfliktus. Nors imtasi tam tikrų priemonių, ES institucijos, Europos Komisijos pirmininkas, EESRK, socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos nurodė, kad būtina veikti daugiau ir geriau siekiant pakeisti susidariusią padėtį.

Balsavimo rezultatai:

už: 93
prieš: 124
susilaikė: 13

3.7 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

3.7. Šios nuomonės 4 punkte, kuriame pateikiamos „Konkrečios pastabos“, EESRK iš esmės remia Komisijos pasiūlymą dėl reglamento, visų pirma jo tikslus (2 straipsnis), uždavinius (5 straipsnis), informaciją apie tarpvalstybinį darbo jėgos judumą (6 straipsnis), galimybę gauti tarpvalstybinio darbo jėgos judumo paslaugas (7 straipsnis), valstybių narių bendradarbiavimą ir informacijos mainus (8 straipsnis), bendradarbiavimą tarpvalstybinio darbo rinkų sutrikimo atveju, kai daromas poveikis tarpvalstybiniams darbuotojams (14 straipsnis), nes šiuose straipsniuose apibrėžti Europos darbo institucijos įgaliojimai, galintys labai prisidėti prie darbo ir socialinių teisių užtikrinimo lygiavertėmis teisėmis priimančioje šalyje, kovos su neteisėta praktika socialiniu dumpingu, sveikos įmonių konkurencijos ir kovos su sukčiavimu tarpvalstybinio judumo srityje. Tai yra problemos, kurių valstybės narės negali išspręsti vienos.

Balsavimo rezultatai

už: 96
prieš: 121
susilaikė: 11

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių

(COM(2018) 132 final)

(2018/C 440/22)

Pranešėja: **Giulia BARBUCCI**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 5 14
Teisinis pagrindas	SESV 292 straipsnis kartu su 153 straipsnio 1 dalies c punktu, 153 straipsnio 2 dalies trečia pastraipa ir 352 straipsniu
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2018 7 19
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 20
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	148/39/32
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK, atsižvelgdamas į pagrindines tarptautines priemones, mano, jog kiekvienas asmuo turėtų turėti **teisę į deramą gyvenimą, socialinę apsaugą** ir apsaugą nuo įvairių pagrindinių pavojų darbe ir per visą gyvenimą, įskaitant sveikatos priežiūrą ir teisę į orią pensiją ir senatvę. Tinkama pagal nestandartines darbo sutartis dirbančiųjų ir savarankiškai dirbančių asmenų aprėptis padėtų siekti šio tikslo pagal Europos socialinių teisių ramsčio principus, kurie dabar turi tapti realybe. Jų galimybės gauti sveikatos priežiūros, motinystės ir tėvystės, neįgalumo ir senatvės išmokas ir su jomis susijusias įmokos turėtų būti garantuojamos.

1.2 EESRK primena, kad **galimybės naudotis socialinės apsaugos sistemomis** yra svarbus sąžiningesnės visuomenės elementas ir esminis našios, sveikos ir aktyvios darbo jėgos komponentas. **Socialinio tvarumo** ⁽¹⁾, kaip ES politikos formavimo ir įgyvendinimo principo, atkūrimas siekiant platesnio tikslo sukurti vienodas socialines sąlygas, kai kiekvienas pagal tas pačias taisykles ir panašiomis sąlygomis gali naudotis socialine apsauga, turėtų būti bendras visais lygmenimis veikiančių institucijų, organizuotos pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių tikslas.

1.3 EESRK rekomenduoja valstybėms narėms prireikus įgyvendinti rekomendaciją pasitelkiant konkrečius **veiksmų planus**, kurie, be kita ko, būtų pagrįsti Europos Komisijos poveikio vertinime, pridedamame prie rekomendacijos, nurodytais trūkumais, ir parengtų ataskaitą visapusiškai dalyvaujant socialiniams partneriams ir organizuotai pilietinei visuomenei.

1.4 EESRK teigiamai vertina pagrindinį tikėtiną rekomendacijos įgyvendinimo poveikį, nes jis bus naudingas piliečiams, darbuotojams ir įmonėms, t. y.: **didesnis rizikos pasidalijimas, pajamų saugumas, darbo rinkos dinamika, didesnis našumas, geresnis išteklių paskirstymas ir**, be kita ko, **mažesnis asmenų nesaugumas ir skurdas**.

1.5 „EESRK mano, kad būtų galima rasti visapusišką sprendimą **pagal naujas užimtumo formas dirbantiems darbuotojams**, siekiant spręsti su socialiniu draudimu susijusias jų teisių pripažinimo problemas vykdant bendrą finansavimo sistemos reformą. EESRK ragina valstybes nares ieškoti sprendimų, kaip būtų galima finansuoti socialinės apsaugos sistemas taikant priemones, kurios užtikrintų jų tvarumą ir atitiktų poreikį sudaryti galimybes šiomis sistemomis naudotis pagal naujas darbo formas dirbantiems asmenims“ ⁽²⁾.

⁽¹⁾ OL C 237, 2018 7 6, p. 1.

⁽²⁾ OL C 129, 2018 4 11, p. 7.

1.6 EESRK rekomenduoja, kad iniciatyvos, kurių imamasi įgyvendinant rekomendaciją, duotų **atitinkamą naudą ir garantuotą aprūpinimą**, įskaitant apsaugos priemones asmenims, kurie negali pasiekti minimalių teisių į išmokas ribų, visų pirma tiems, kurie negali dirbti, ir jų šeimoms. EESRK apgailestauja, kad iš rekomendacijos pašalintos bazinės pajamos, kaip nurodyta Komisijos tarnybų darbiniam dokumente „Poveikio vertinimas“⁽³⁾. EESRK jau 2013 m. ragino priimti Europos direktyvą, kurioje būtų nustatomos Europos minimalios pajamos, kurios „užtikrintų ekonominę ir teritorinę sanglaudą, apsaugotų asmens pagrindines teises, garantuotų ekonominių ir socialinių tikslų suderinamumą ir padėtų sąžiningai paskirstyti turtą ir pajamas“⁽⁴⁾.

1.7 **Amžius ir lytis** yra labai svarbūs veiksniai socialinės apsaugos sistemų prieinamumo požiūriu: į šiuos veiksnius būtina atsižvelgti numatant priemones, kurių reikėtų imtis įgyvendinant rekomendaciją.

1.8 EESRK pažymi, kad reikėtų numatyti ir skatinti socialinės apsaugos sistemų aprėpties ir galimybių jomis naudotis **veiksmingumą**, visų pirma tais atvejais, kai veiksmai apibrėžiami ir įgyvendinami nacionaliniu lygmeniu; tais atvejais, kai keičiasi asmenų darbo santykiai darbo rinkoje, reikėtų atsižvelgti į socialinių teisių **perkeliamumą** iš vienos socialinės apsaugos sistemos į kitą ir jų kaupimą.

1.9 EESRK mano, kad reikėtų išnagrinėti su sudėtingu reguliavimu ir kitais administraciniais aspektais susijusius klausimus, siekiant užtikrinti visišką **skaidrumą** ir padidinti žmonių informuotumą bei žinias apie jų pareigas ir teises; tai taip pat galima padaryti gerinant statistinių duomenų (suskirstytų pagal darbo santykius, amžių, lytį, negalios statusą, pilietybę ir pan.) kokybę.

2. Įžanga

2.1 Rekomendacija dėl socialinės apsaugos yra viena iš iniciatyvų, kurių Komisija ėmėsi pagal **Europos socialinių teisių ramstį**. Rekomendacija ir jos **pagrindiniai principai** atitinka ir dera su keliais iš dvidešimties pagrindinių Europos socialinio ramsčio principų ir Komisijos tarnybų darbinio dokumentu; visų pirma pagal dvyliką principą „[d]arbuotojai (panašiomis sąlygomis ir savarankiškai dirbantieji), nesvarbu, kokia jų darbo santykių rūšis ir trukmė, turi teisę į tinkamą socialinę apsaugą“⁽⁵⁾.

2.2 Pagrindinis iniciatyvos tikslas – suteikti kiekvienam darbuotojui, visų pirma dirbančiam netipinį darbą, ir savarankiškai dirbantiems asmenims galimybę pasinaudoti **konkrečiomis ir veiksmingomis socialinės apsaugos priemonėmis**. Ja taip pat siekiama padėti valstybėms narėms ir papildyti jų veiksmus šalinant spragas ir sudarant teisingas ir proporcingas galimybes visiems dirbantiems žmonėms, neatsižvelgiant į jų užimtumo statusą, naudotis socialine apsauga⁽⁶⁾.

2.3 Pirma, rekomendacijoje siūlomomis priemonėmis siekiama „pašalinti ar sumažinti kliūtis, kurios trukdo socialinės apsaugos sistemoms užtikrinti tinkamą asmenų socialinę apsaugą, **neatsižvelgiant į jų darbo santykių rūšį ar statusą darbo rinkoje**“. Tačiau Rekomendacijoje atsižvelgiama į valstybių narių kompetenciją kurti savo socialinės apsaugos sistemas“⁽⁷⁾.

2.4 Rekomendacija taip pat siekiama užtikrinti, kad tinkamas **socialinės apsaugos lygis** būtų prieinamas visiems: „pajamų ir laiko ribos (teisę į išmokas suteikiantis laikotarpis, laukimo laikotarpiai, būtinas darbo stažas, pašalpų mokėjimo trukmė) gali tapti nepagrįstai didelėmis kliūtimis kai kurių grupių nestandartinių darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinei apsaugai“⁽⁸⁾.

⁽³⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimas“, pridedamas prie dokumento.

⁽⁴⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 23.

⁽⁵⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10.

⁽⁶⁾ Taip pat žr. TDO rekomendaciją Nr. 202, kurioje pateikiamos gairės dėl minimalios socialinės apsaugos, kaip svarbiausio jų nacionalinės apsaugos sistemų elemento, nustatymo ir išsaugojimo.

⁽⁷⁾ Žr. rekomendaciją dėl socialinės apsaugos, p. 8, 14, § 10, 15 § 4, 23 § 8, 10.

⁽⁸⁾ Žr. rekomendaciją dėl socialinės apsaugos, p. 17 § 18.

2.5 EESRK apgailestauja, kad iš Tarybos rekomendacijos pašalintos bazinės pajamos. Neseniai atliktame EBPO tyrime⁽⁹⁾ teigiama, kad atsižvelgiant į sparčius pokyčius darbo rinkoje, vykstančios diskusijos dėl bazinių pajamų vis dėlto suteikia vertingos informacijos apie tai, kokios socialinės apsaugos nori visuomenė. Jau anksčiau EESRK yra pabrėžęs⁽¹⁰⁾, kad „minimalių pajamų įvedimas Europoje padės užtikrinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą, apsaugoti pagrindines žmogaus teises, garantuoti ekonominių ir socialinių tikslų pusiausvyrą ir teisingai paskirstyti išteklius ir pajamas“; Komitetas taip pat ragino priimti pagrindų direktyvą ir „išnagrinėti minimalių pajamų Europoje finansavimo galimybes“.

2.6 Rekomendacijoje išdėstytomis priemonėmis ir principais, viena vertus, siekiama garantuoti **visų dirbančiųjų** (visų pirma pagal nestandartines darbo sutartis dirbančiųjų ir savarankiškai dirbančių asmenų) **socialinės apsaugos galimybes** ir, kita vertus, užtikrinti, kad **tinkama socialinė apsauga būtų garantuojama** visomis aplinkybėmis.

2.7 Europos ir nacionaliniai socialiniai partneriai ankstesniuose susitarimuose, bendrose deklaracijose ir per nacionalines kolektyvines derybas išsamiai nagrinėjo tinkamos socialinės apsaugos aprėpties visų darbuotojų atžvilgiu klausimą. Pavyzdžiui, Europos socialinių partnerių susitarimų dėl terminuotų sutarčių ir darbo ne visą darbo dieną preambulėse atkreipiamas dėmesys į poreikį „užtikrinti, kad socialinės apsaugos taisyklės būtų pritaikytos taip, kad atitiktų kintančias lanksčias užimtumo formas“. Savo 2015–2016 m.⁽¹¹⁾ darbo programoje Europos socialiniai partneriai atkreipė dėmesį į poreikį „užtikrinti socialinės apsaugos sistemų tvarumą ir prieinamumą visiems piliečiams“.

2.8 Europos socialiniai partneriai savo susirūpinimą išreiškė savo „Išsamioje užimtumo analizėje“, dėl kurios susitarta 2015 m.⁽¹²⁾ ir kurioje jie rekomendavo, kad „valstybės narės ir Europos Komisijai derėtų dirbti kartu sprendžiant korupcijos, mokesčių slėpimo ir mokestinio sukčiavimo problemas, kurios kenkia gerovės sistemoms, atsakingoms įmonėms ir asmenims“. Be to, jie rekomendavo valstybėms narėms bendradarbiaujant su socialiniais partneriais atlikti peržiūrą ir išsiaiškinti savo socialinių apsaugos sistemų tvarumo ir tinkamumo trūkumus bei stengtis užtikrinti, kad tokios sistemos ateityje toliau atitiktų žmonių, visų pirma labiausiai pažeidžiamų ir tų, kuriems gresia socialinės atskirties rizika, poreikius“⁽¹³⁾.

3. Bendrosios pastabos: aplinkybės

3.1 Kintantis darbo pasaulis. **Skaitmeninimas, demografiniai pokyčiai, energetikos pertvarka, globalizacija ir naujos darbo formos** – vyriausybėms, organizuotai pilietinei visuomenei ir socialiniams partneriams gali suteikti ir galimybių, ir iššūkių.

3.2 Kintančios darbo rinkos. Struktūrinės darbo rinkos reformos padidino darbo rinkų įvairovę, o tam tikri sutartiniai santykiai šiuo metu kai kuriose valstybėse narėse nepatenka į pagrindinių socialinės apsaugos priemonių taikymo sritį. Aplinkybių ir sistemų požiūriu **sutartinių susitarimų įvairovė** ir **dideli nacionaliniai skirtumai** nuolat auga: 2016 m. 14 proc. dirbančiųjų ES buvo savarankiškai dirbantys asmenys, 8 proc. buvo visą darbo laiką dirbantys laikini darbuotojai, 4 proc. buvo ne visą darbo laiką dirbantys laikini darbuotojai, 13 proc. buvo nuolatiniai ne visą darbo laiką dirbantys darbuotojai⁽¹⁴⁾.

3.3 Įvairiose šalyse galioja skirtingos socialinės apsaugos sistemos, tačiau visos šalys susiduria su **panašiais uždaviniais**: darbo rinkos transformacija ir teisės aktų pokyčiais, darbo jėgos senėjimu ir tendencija ilginti teisės aktais nustatytą pensinį amžių, mažu jaunimo ir moterų dalyvavimu darbo rinkose atsižvelgiant į kokybę ir kiekybę, žmonių, kurie yra didžiausioje atskirtyje nuo darbo rinkų arba jiems kyla didžiausia tokios atskirties rizika, integravimu, skaitmeninimu ir naujomis darbo formomis. Tam tikros socialinės apsaugos sistemos kuriamos taip, kad pagal jas socialinio draudimo įmokos sudaro dalį darbuotojo darbo užmokesčio. Sprendžiant šiuos naujus uždavinius į tai reikia atsižvelgti.

⁽⁹⁾ Basic income as a policy option: Technical Background Note Illustrating costs and distributional implications for selected countries (Bazinės pajamos kaip politikos priemonė: techninės pastabos, atspindinčios kaštus ir paskirstymo pasekmes pasirinktoms šalims), EBPO 2017 m.

⁽¹⁰⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 23.

⁽¹¹⁾ <http://resourcecentre.etuc.org/EU-social-dialogue-5.html>.

⁽¹²⁾ 2015 m. išsami užimtumo analizė – ETUC, BUSINESSEUROPE, CEEP, UEAPME.

⁽¹³⁾ Žr. 12 išnašą.

⁽¹⁴⁾ Eurostatas, 2016 m.

3.4 Turi būti įvertintas **lyčių įtaka** galimybei patekti į darbo rinką ir joje išlikti, taip pat įtrauktis / atskirtis socialinės apsaugos galimybių požiūriu. Moterys, taip pat jaunimas ir migrantai, dažnai yra nepakankamai atstovaujami naujų formų darbo vietose ⁽¹⁵⁾, o tai gali turėti grandininį poveikį socialinės apsaugos teisėms.

3.5 Amžius taip pat yra svarbus veiksnys galimybių naudotis socialine apsauga požiūriu: jaunesnės kartos yra labiau linkusios dirbti netipinį darbą („jaunesnio amžiaus (20–30 metų) grupės darbuotojų, dirbančių pagal laikinas sutartis, taip pat pagal kitos rūšies sutartis ar be sutarčių, procentinė dalis yra dvigubai didesnė, palyginti su kitomis amžiaus grupėmis“ ⁽¹⁶⁾). Ilgesnis perėjimo iš švietimo sistemos į standartinius darbo santykius laikotarpis gali turėti stabdomąjį poveikį atsižvelgiant tiek į socialinės apsaugos galimybes, tiek į būsimas pensijas, įskaitant poveikį dėl ypač suskaidytos darbo karjeros ⁽¹⁷⁾.

3.6 Socialinės apsaugos spragos, susidariusios dėl statuso darbo rinkoje ir darbo santykių rūšies, gali trukdyti pasinaudoti galimybėmis keisti statusą darbo rinkoje, jeigu dėl to tektų atsisakyti išmokų, ir galiausiai gali sulėtinti darbo jėgos našumo augimą. Taigi tokios spragos, be kita ko, gali neigiamai veikti verslą ir slopinti **konkurencingumą ir tvarų augimą**.

3.7 Dėl šio galimybių trūkumo taip pat gali būti piktnaudžiaujama užimtumo statusais, atsirasti nesąžininga konkurencija tarp bendrovių, kurios ir toliau moka socialines įmokas, ir tų, kurios to nedaro.

3.8 Ilgainiui grėsmė iškiltų nacionalinių socialinės apsaugos sistemų socialiniam ir ekonominiam tvarumui, ypač atsižvelgiant į dabartines demografines tendencijas ir nedarbo lygį.

4. Konkretios pastabos: rekomendacijos esmė

4.1 EESRK pažymi, kad ankstesniuose ES lygmeniu priimtuose teisės aktuose (be kita ko, direktyvose 2010/41/ES, 2014/50/ES, (ES) 2016/2341) buvo bandoma pašalinti socialinės apsaugos sistemų spragas, tačiau iš preliminarių išvadų, pvz., dėl Direktyvos 2010/41/ES, matyti, kad kai kuriais atvejais tai nepadėjo užtikrinti veiksmingų savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių ⁽¹⁸⁾.

4.2 EESRK taip pat pažymi, kad Europos Komisija 2018 m. MAA laikosi tvirtos nuomonės, kad pajamų pakeitimas per socialinę apsaugą yra esminės svarbos siekiant panaikinti nelygybę, skatinti socialinę sanglaudą ir integracinį augimą ⁽¹⁹⁾.

4.3 Per pastaruosius keletą metų savarankiškai dirbančių asmenų skaičius Europoje apskritai šiek tiek sumažėjo ⁽²⁰⁾. Viena to priežasčių – nepakankamas šių darbuotojų apsaugos ligos atveju arba dėl kitų priežasčių, susijusių su asmeniniu gyvenimu (motinystė, tėvystė, šeimos priežiūra ir pan.), lygis arba tokios apsaugos nebuvimas. Todėl suteikus tinkamą apsaugos lygį, daugiau žmonių pradėtų dirbti savarankiškai ir tai darytų geresnėmis sąlygomis. Vis dėlto, labai svarbu, kad visais lygmenimis veikiančios institucijos kovotų su visų formų fiktyviu savarankišku darbu, įskaitant kovą tarpvalstybiniu mastu.

4.4 EESRK šiuo atžvilgiu teigiamai vertina ir pritaria rekomendacijoje pateiktam sprendimui žengti toliau, nei iš pradžių pasiūlyta poveikio vertinime, t. y. rekomenduoti privaloma tvarka išplėsti formalias garantijas visiems darbuotojams ir užtikrinti, kad savarankiškai dirbantys asmenys turėtų galimybes naudotis socialine apsauga privaloma tvarka nustatant formalias garantijas pagal nestandartines darbo sutartis dirbantiems darbuotojams ligos, sveikatos priežiūros išmokų, motinystės / tėvystės išmokų, senatvės ir neįgalumo išmokų, taip pat išmokų, mokamų įvykus nelaimingam atsitikimui darbe ir susirgus profesinėmis ligomis atvejais, o savanoriškumo principo laikytis tik bedarbio pašalpų atveju. EESRK mano, kad mažas savarankiškai dirbančių asmenų dalyvavimas savanoriškose sistemose (mažiau nei 1–20 proc.) tais atvejais, kai tokios sistemos galioja, yra pagrindas imtis aktyvesnių veiksmų siekiant skatinti didesnę aprėptį ir apsaugą.

⁽¹⁵⁾ ILO: INWORK Issue Brief No 9, May 2017.

⁽¹⁶⁾ Žr. rekomendaciją dėl socialinės apsaugos galimybių, p. 2–3.

⁽¹⁷⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 15.

⁽¹⁸⁾ Žr. C. Barnard ir A. Blackham (2015 m.), Direktyvos 2010/41 dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo įgyvendinimas, Europos teisės ekspertų tinklo ataskaita dėl lyčių lygybės, atlikta Europos Komisijos Teisingumo generalinio direktorato užsakymu; žr. pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių, p. 9.

⁽¹⁹⁾ 2018 m. Europos semestras: metinė augimo apžvalga.

⁽²⁰⁾ Žr. Eurofound „The many faces of self-employment in Europe“.

4.5 Todėl priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti visapusišką savarankiškai dirbančių asmenų draudimą, vertintinos teigiamai. Tai apima pagalbą (prireikus) sutuoktiniams, t. y. sutuoktiniui arba partneriui, kuris dirba savarankiškai, kai padedantis sutuoktinis reguliariai ir aktyviai prisideda prie savarankiškai dirbančio asmens veiklos tokiu būdu, kurį galima laikyti pagrindine padedančiojo sutuoktinio veikla.

4.6 Visi piliečiai turėtų turėti galimybę pasinaudoti socialinės apsaugos sistemomis, kurios yra pajėgios mokėti **tinkamas išmokas**. Sistemos gali būti pagrįstos mokesčiais ir (arba) draudimu, o žmonės į jas įmokas mokėtų vienodai ir proporcingai savo gebėjimams (arba būtų atleisti nuo tokių įmokų), o išmokas gautų pagal savo poreikius, bent jau atsižvelgiant į tinkamą minimalų aprūpinimą ir atsargines socialinės apsaugos sistemas.

4.7 Būtina užtikrinti tinkamos socialinės apsaugos galimybių tvarumą ir finansavimą atsižvelgiant į darbo rinkų pokyčius⁽²¹⁾, siekiant skatinti integraciją, tinkamumą, sąžiningumą ir lygybę platesniu mastu, atsižvelgiant į visuomenės ir ekonomikos augimą.

4.8 Siekiant **vienodo požiūrio ir galimybių**, reikėtų iš anksto nustatyti ES ir nacionalinio lygmens veiksmus: viešosios socialinės išlaidos Europoje yra „neatskiriama Europos socialinio modelio dalis“; Europa dėl savo aukšto lygio socialinės apsaugos, palyginti su kitais pasaulio regionais, visada buvo labai patrauklus žemynas.

4.9 Socialinės apsaugos sistemos turėtų būti pagrįstos **solidarumu ir lygybe**, be to, joje neturi būti įmanoma jokia diskriminacija dėl skirtingų asmeninių sąlygų / kilmės ir (arba) užimtumo statuso.

4.10 Apibrėžiant **neįgaliųjų** socialinės apsaugos priemones, reikėtų remtis žmogaus teisių požiūriu atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją. Neįgalieji, kurie negali dirbti, ir jų šeimos turėtų būti apsaugomi „nuo skurdo rizikos ir jų atžvilgiu reikėtų garantuoti tinkamą gyvenimo lygį“⁽²²⁾.

4.11 EESRK prašo, kad valstybės narės visiškai įgyvendintų rekomendaciją, kad pagal nestandartines darbo sutartis dirbantys ir savarankiškai dirbantys asmenys būtų geriau apsaugoti. Socialinės apsaugos sistemas reikėtų (per)projektuoti, kad jos taptų labiau **įtraukios** ir derėtų su 2018 m. MAA rekomendacijomis „Geresnis darbo rinkos ir socialinės integracijos sistemų papildomumas padės visoms pažeidžiamoms grupėms, padės užtikrinti didesnę visų gerovę ir sukurs tvirtesnę socialinę sanglaudą“.

4.12 Kova su nesąžininga konkurencija Europos Sąjungoje ir priemonės kovojant su nedeklaruojamu darbu (taip pat atsižvelgiant į Europos Parlamento vykdomus veiksmus kovojant su nedeklaruojamu darbu) bus naudingos įmonėms, nes didesnė socialinė apsauga ir sumažėjusi nesąžininga konkurencija galėtų turėti **teigiamą poveikį našumui**.

4.13 Visuotinė galimybė naudotis **sveikatos priežiūros** paslaugomis yra kitas pagrindinis rekomendacijos elementas, kuris atitinka Europos socialinių teisių ramsčio 16 principą⁽²³⁾. Kaip parodė Komisijos keliose šalyse atliktas poveikio vertinimas, dėl sutarčių arba darbo rinkos reguliavimo pagal nestandartines sutartis dirbantys ir savarankiškai dirbantys asmenys gali susidurti su ribotomis galimybėmis gauti sveikatos priežiūros paslaugas. Galimybė visiems dirbantiems asmenims ir savarankiškai dirbantiems asmenims pasinaudoti sveikatos priežiūros paslaugomis turėtų būti privaloma.

4.14 EESRK taip pat teigiamai vertina paskelbtą aktyvesnę bendradarbiavimą su Eurostatu siekiant sukurti **tinkamus rodiklius** pažangai, susijusiai su formalia ir veiksminga aprėptimi ir skaidrumu ir pan., registruoti ir darbą, kurio Komisija imsis Socialinės apsaugos komitete socialinės apsaugos **lyginamajai sistemai** sukurti. Tai padės įveikti patikimos duomenų bazės trūkumą ir tiksliau įvertinti pagal rekomendaciją įgyvendintos politikos poveikį.

2018 m. rugsėjo 20 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽²¹⁾ Žr. BUSINESSEUROPE poziciją dokumentą dėl rekomendacijos dėl socialinės apsaugos galimybių, p. 1, 1 (2018 m. balandžio 19 d.).

⁽²²⁾ Žr. EPF „Rezoliucija dėl neįgaliųjų integracijos ir užimtumo skatinimo“, 2017 m. lapkričio 6 d. (<http://www.edf-feph.org/newsroom/news/social-pillar-edf-adopts-resolution-promote-employment-social-inclusion-persons>).

⁽²³⁾ Europos socialinių teisių ramsčio 16 principas: „Kiekvienas turi teisę laiku gauti įperkamas ir kokybiškas prevencines ir gydymosios medicinos paslaugas“.

PRIEDAS

Toliau pateikiami diskusijų metu atmesti 1.6 ir 2.5 punktų pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

1.6 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

1.6. EESRK rekomenduoja, kad iniciatyvos, kurių imamasi įgyvendinant rekomendaciją, duotų **atitinkamą naudą ir garantuotų aprūpinimą**, įskaitant apsaugos priemones asmenims, kurie negali pasiekti minimalių teisių į išmokas ribų, visų pirma tiems, kurie negali dirbti, ir jų šeimoms. EESRK ~~nurodo apgailestauja, kad dėl įvairių priežasčių, kaip antai, aprėpties kriterijų ir sprendimo pirmenybę teikti valstybėse narėse vykiančių socialinės apsaugos sistemų problemų šalinimui, iš rekomendacijos pašalintos bazinės pajamos, kaip nurodyta Komisijos tarnybų darbiniame dokumente „Poveikio vertinimas“⁽¹⁾. Tačiau EESRK palankiai vertina valstybėse narėse vykstančias diskusijas dėl bazinių pajamų ir kitų apsaugos priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti aktyvią įtrauktį į darbo rinką ir į visuomenę apskritai. EESRK jau 2013 m. ragino priimti Europos direktyvą, kurioje būtų nustatomos Europos minimalios pajamos, kurios „užtikrintų ekonominę ir teritorinę sanglaudą, apsaugotų asmens pagrindines teises, garantuotų ekonominių ir socialinių tikslų suderinamumą ir padėtų sąžiningai paskirstyti turtą ir pajamas“⁽²⁾.~~

Paaiškinimas

Bus pateiktas žodžiu.

Balsavimo rezultatai

Už 91

Prieš 112

Susilaikė 10

2.5 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

2.5. EESRK nurodo, kad dėl įvairių priežasčių, kaip antai, aprėpties kriterijų ir sprendimo pirmenybę teikti valstybėse narėse vykiančių socialinės apsaugos sistemų problemų šalinimui, iš rekomendacijos pašalintos bazinės pajamos, kaip nurodyta Komisijos tarnybų darbiniame dokumente „Poveikio vertinimas“. EESRK ~~apgailestauja, kad iš Tarybos rekomendacijos pašalintos bazinės pajamos~~. Neseniai atliktame EBPO tyrime teigiama, kad atsižvelgiant į sparčius pokyčius darbo rinkoje, vykstančios diskusijos dėl bazinių pajamų vis dėlto suteikia vertingos informacijos apie tai, kokios socialinės apsaugos nori visuomenė. Jau anksčiau EESRK yra pabrėžęs, kad „minimalių pajamų įvedimas Europoje padės užtikrinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą, apsaugoti pagrindines žmogaus teises, garantuoti ekonominių ir socialinių tikslų pusiausvyrą ir teisingai paskirstyti išteklius ir pajamas“; Komitetas taip pat ragino priimti pagrindų direktyvą ir „išnagrinėti minimalių pajamų Europoje finansavimo galimybes“.

Paaiškinimas

Rekomendacijos taikymo sritis neapima minimalių pragyvenimo lygį užtikrinančių išmokų. Daugiausia dėmesio skiriama sudaryti palankesnes sąlygoms pasinaudoti socialinės apsaugos priemonėmis toms darbuotojų grupėms, kurios greičiausiai nepateks į valstybių narių socialinės apsaugos sistemas. Taigi nėra reikalo apgailestauti, kad bazinių pajamų sąvoka pašalinta iš Komisijos pasiūlymo. Tačiau EESRK galėtų nurodyti valstybėse narėse ir kituose forumuose, kaip antai EBPO, vykstančias diskusijas. Kalbant apie ankstesnę EESRK nuomonę dėl minimalių pajamų, reikėtų pateikti ir nuorodą į darbdavių grupės poziciją, siekiant aiškiai parodyti nuomonių skirtumus šiuo klausimu. Nuoroda į darbdavių grupės poziciją anksčiau buvo panaudota, be kita ko, EESRK nuomonėse SOC/542 (Europos socialinių teisių ramstis) ir SOC/564 (Socialinio aspekto ir Europos socialinių teisių ramsčio poveikis Europos Sąjungos ateičiai).

⁽¹⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimas“, pridedamas prie dokumento.

⁽²⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 23.

Balsavimo rezultatai

Už 92
Prieš 113
Susilaikė 13

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Bendros vizų politikos priderinimas prie naujų uždavinių“

(COM(2018) 251 final)

ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 810/2009, nustatantis Bendrijos vizų kodeksą (Vizų kodeksas)

(COM(2018) 252 final – 2018/0061 (COD))

(2018/C 440/23)

Pranešėjas: **Jonuž SIBIAN**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 4 16 Taryba, 2018 5 2 Komisija, 2018 6 18
Teisinis pagrindas	SESV 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2018 7 19
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	168/0/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pripažįsta, kad Vizų kodeksas yra vienas pagrindinių bendros vizų politikos aspektų, nes jame nustatytas bendras teisinių nuostatų ir veiklos instrukcijų rinkinys.

1.2. EESRK pritaria siūlomoms Vizų kodekse nustatytoms suderintoms procedūroms ir sąlygoms, nes jas taikant galima išvengti padėties, kai panašūs atvejai ES valstybėse narėse nagrinėjami skirtingai, be to, galima nustatyti skirtingas sąlygas atsižvelgiant į anksčiau išduotas vizas. EESRK taip pat mano, kad turėtų būti dedamos pastangos nustatyti suderintas apeliacinių skundų teikimo procedūras tais atvejais, kai atmetamas prašymas išduoti vizą.

1.3. EESRK palankiai vertina suderintą sprendimą dėl daugkartinių vizų, nes šių vizų turėtojai vizos galiojimo laikotarpiu gali keletą kartų vykti į Europos Sąjungą, o tai galėtų padėti skatinti ekonomikos augimą, kultūrinę ir socialinę raidą ir mainus, taip pat didinti paramą ir gerinti žmonių tarpusavio supratimą.

1.4. Siekiant skatinti trumpalaikį turizmą, Vizų kodekse nustatytos vienkartinės vizos, kurios bus išduodamos prie išorės sienų, o tai įrodo valstybių narių lankstumą ir pragmatiską požiūrį. EESRK ragina laikytis šio požiūrio nagrinėjant keletą kitų su vizų išdavimu susijusių aspektų, siekiant užtikrinti, kad būtų teikiamos vieno langelio principu grindžiamos paslaugos.

1.5. Kadangi Europos Sąjunga, palaikydama santykius su trečiosiomis šalimis, turėtų aktyviai siekti užtikrinti visišką vizų režimo abipusiškumą, EESRK primygtinai ragina Komisiją sparčiai surengti konsultacijas ir pasiūlyti aiškių siūlomų veiksmų, kuriais būtų sprendžiami palankesnių sąlygų sudarymo ir saugumo klausimai, rinkinį.

1.6. Tačiau EESRK visiškai pritaria pasiūlymui, kad Komisija, prieš priimdama bet kokią sprendimą laikinai sustabdyti vizų reikalavimo netaikymą trečiosios šalies piliečiams, turėtų atsižvelgti į žmogaus teisių padėtį toje trečiojoje šalyje ir į tokio vizų reikalavimo netaikymo sustabdymo galimas pasekmes tokiai padėčiai.

1.7. Be to, EESRK siūlo dėti visas pastangas rinkti patikimus, tinkamus ir vienodus ir (arba) (kuo labiau) palyginamus duomenis apie trečiųsias šalis ir atvejus, kai valstybės narės gali nuspręsti Reglamento, kuriuo nustatomi trečiųjų šalių, kurių piliečiai, kirsdami išorines sienas, privalo turėti vizas, ir trečiųjų šalių, kurių piliečiams toks reikalavimas netaikomas, sąrašai, II priede išvardytų trečiųjų šalių piliečiams laikinai netaikyti vizų reikalavimo išimčių.

1.8. EESRK rekomenduoja apdairiai spręsti klausimus dėl nuolatinės siūlomo vizos mokesčio peržiūros (kas dvejus metus). Ši peržiūra neturėtų būti automatiškai taikoma, atsižvelgiant į tai, kad siūlomos sąnaudos jau ir taip yra didelės, palyginti su kai kurių susijusių trečiųjų šalių augimo ir (arba) vystymosi lygiu.

1.9. EESRK pritaria Vizų kodekso pakeitimams, susijusiems su papildoma galimybe elektroniniu būdu užpildyti ir pasirašyti prašymo išduoti vizą formą, siekiant suderinti šį kodeksą su technologine plėtra. Be to, EESRK reikalauja, kad visos valstybės narės pageidautų prašymus išduoti vizą teikti internetu ir atlikti būtinus patobulinimus (pakeitimus), kad būtų galima taikyti šią elektroninę procedūrą, ir prašo Komisijos nustatyti (nurodyti) realų galutinį terminą, nuo kada valstybės narės bendrai sutinka dėl prašymų išduoti vizą pateikimo internetu tvarkos.

1.10. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą panaikinti principą, kad prašymus reikia pateikti asmeniškai, taip pat pritaria taisyklėms ir nuostatams, kuriais sudaromos sąlygos internetu pateikti prašymus išduoti vizą, ir prašo juos taikyti. EESRK mano, kad prašymą išduoti vizą reikėtų pateikti patogiausiu ir greičiausiu būdu nuo vizos prašytojo gyvenamosios vietos, įskaitant, jei reikia, platesnį išorės paslaugų teikėjų naudojimą ir geresnių atstovavimo paslaugų teikimą, taip pat aktyvesnį ES valstybių narių diplomatinį atstovų bendradarbiavimą.

1.11. EESRK rekomenduoja Komisijai peržiūrėti dabartines prašymą išduoti vizą pateikiančių asmenų, kuriems taikytinas bevizis režimas, kategorijas ir aiškiau jas apibrėžti. EESRK taip pat rekomenduoja apsvarstyti galimybę siūlyti pagyvenusiems žmonėms ir ne pelno organizacijų atstovams, dalyvaujantiems ne pelno organizacijų rengiamuose seminaruose, konferencijose, sporto, kultūros ar švietimo renginiuose, netaikyti reikalavimo mokėti vizos mokesčių nenurodant jų amžiaus arba bent apsvarstyti galimybę padidinti amžiaus ribą.

1.12. Kadangi „[š]io reglamento nuostatos taikomos trečiųjų šalių piliečiams, kurie kirsdami valstybių narių išorės sienas turi turėti vizą, <...> nepažeidžiant: laisvo judėjimo teisių, kurias turi trečiųjų šalių piliečiai, esantys Sąjungos piliečių šeimos nariais“, EESRK norėtų atkreipti dėmesį į naujausius su „giminystės ryšių“ apibrėžtimi susijusius pokyčius ES valstybėse narėse ir reikalauja taikyti bendrą praktiką, siekiant išvengti diskriminacijos apibrėžiant giminystės ryšius.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos komunikatą Europos Parlamentui ir Tarybai dėl būtinybės priderinti bendrą vizų politiką prie naujų uždavinių ir šiuo atžvilgiu remia du pasiūlymus: pasiūlymą dėl reglamento dėl Bendrijos vizų kodekso ir pasiūlymą dėl reglamento, nustatančio trečiųjų šalių, kurių piliečiai, kirsdami išorines sienas, privalo turėti vizas, ir trečiųjų šalių, kurių piliečiams toks reikalavimas netaikomas, sąrašus.

2.2. Todėl EESRK pripažįsta, kad Vizų kodekso poveikis siejamas ne tik su siekiu nustatyti bendras teisinės nuostatas ir prašymų išduoti vizą pateikimo procedūras, be to, Vizų kodeksu ne tik sudaromos palankesnės teisėtų kelionių sąlygos ir kovojama su neteisėta imigracija, bet ir daromas poveikis ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui, net jeigu šis tikslas šiam kodeksui iš pat pradžių ir nebuvo priskirtas. Šengeno valstybių konsulatuose 2017 m. buvo pateikta 16,1 mln. prašymų išduoti vienodą vizą ir šis skaičius didėja. Iš šio bendro prašymų skaičiaus daugiau kaip 50 % atvejų išduota daugkartinių vizų, o neišduotų vizų skaičius – 1,3 mln., t. y. 8 % visų prašymų ⁽¹⁾.

2.3. EESRK palankiai vertina siūlomus pakeitimus, kuriais siekiama ir prašymą išduoti vizą pateikiantiems asmenims, ir konsulatams palengvinti prašymų išduoti vizą tvarkymo procedūras, būtent: galimybę pateikti prašymą likus šešiesiems mėnesiams iki numatytos kelionės (jūrininkai gali pateikti prašymą likus devyniems mėnesiams), paaiškinimus ir išplėstas subjektų, kurie prašymą išduoti vizą gali pateikti tokį prašymą pateikiančio asmens vardu, kategorijas, taip pat suderintus patvirtinamuosius dokumentus. Be to, geriausia būtų laikytis principo, kad prašymą išduoti vizą pateikiančiam asmeniui reikėtų atvykti tik į vieną vietą.

⁽¹⁾ Vizų statistika pagal konsulatų, 2017 m. (<https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-policy#stats>).

2.4. Tačiau EESRK taip pat pripažįsta, kad pateikti į konsulatą ir toliau yra sudėtinga, visų pirma trečiojoje šalyje, kuriose daugelio valstybių narių konsulatai yra tik sostinėje, todėl prašymą išduoti vizą pateikiantys asmenys, norėdami pasiekti konsulatą, keliauja ilgus atstumus ir patiria daug išlaidų (sugaišta daug laiko ir išleidžia daug pinigų). Todėl EESRK palankiai vertina pasiūlymą panaikinti principą, kad prašymus reikia pateikti asmeniškai, ir ragina valstybes nares padaryti būtinus pakeitimus, kad prašymus išduoti vizą būtų galima pateikti internetu. Tuo tarpu EESRK taip pat palankiai vertina visas priemones, kuriomis siekiama prašymus išduoti vizą pateikti patogiausiu ir greičiausiu būdu iš prašymą išduoti vizą pateikiančio asmens gyvenamosios vietos, taip pat, jei reikia, plačiau pasinaudojant išorės paslaugų teikėjais ir geresnėmis atstovavimo paslaugomis, bei aktyvesnę ES valstybių narių diplomatinį atstovybių bendradarbiavimą.

2.5. Turėdamas omenyje neseniai įsigaliojusias naujas taisykles dėl duomenų apsaugos ir privatumo (Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą), EESRK dar kartą patvirtina, kad išorės paslaugų teikėjai turi turėti pajėgumų laikytis surinktų asmens duomenų saugos ir (arba) užtikrinti jų saugą. Valstybės narės turėtų imtis visų būtinų priemonių siekdamas užtikrinti, kad su vizomis susijusias paslaugas (Europos Sąjungos piliečiams arba su Europos vizomis susijusias paslaugas trečiųjų šalių piliečiams) siūlančios bendrovės padarytų taikomos duomenų apsaugos politikos pakeitimus, kad jų taikoma politika atitiktų Reglamentą.

2.6. EESRK teigiamai vertina naujuosius sutrumpintus galutinius terminus pateikti prašymą išduoti vizą ir priimti sprendimą dėl prašymų išduoti vizą, suderintą galimybę išduoti vienodas visas (visų pirma kalbant apie sprendimą išduoti daugkartinę vizą), taip pat naująjį siūlomą 25a straipsnį „Bendradarbiavimas readmisijos srityje“, kuriuo siekiama skatinti trečiąsias šalis bendradarbiauti neteisėtų migrantų readmisijos srityje, numatant galimybę griežtai ir laikinai taikyti aiškiai nustatytas priemones. Turi būti parengtas suderintas požiūris į tai, kaip palengvinti prašymų išduoti vizą pateikimo procedūrą tiems prašytojams, kurie keliauja į ES prieš tai.

2.7. EESRK pripažįsta, kad reikėtų užtikrinti vizų politikos ir su kitų sričių politika (pvz., prekybos susitarimais) susijusių įsipareigojimų suderinamumą ir siekti jį praktiškai įgyvendinti. Turėtų būti priimtas visuotinai priimtinas sprendimas dėl bevizio režimo taikymo susitarimų, kuriuos valstybės narės sudarė su tam tikromis trečiosiomis šalimis. Europos Sąjunga, palaikydama santykius su trečiosiomis šalimis, turėtų aktyviai siekti užtikrinti visišką vizų režimo abipusiškumą.

2.8. Suprantant, kodėl siūloma peržiūrėti Vizų kodekso 16 straipsnį, t. y. vizų mokesčio dydį padidinti 1/3, EESRK yra susirūpinęs dėl galimų su šiuo padidintu mokesčiu susijusių kliūčių kai kurių trečiųjų šalių, kurių vystymosi ir gerovės lygis yra gerokai žemesnis nei ES valstybių narių, piliečių atveju. Vizos mokesčių palyginus su kelionių ir kitomis susijusiomis išlaidomis, kurias prašymą išduoti vizą pateikiantys asmenys turi padengti, rezultatai nėra geri, nes šiais laikais siūloma daug pigių kelionių ir apgyvendinimo sprendimų, todėl aplinkybės gali susiklostyti taip, kad visos kelionės išlaidos bus mažesnės už vizos mokesčių arba jam lygios.

2.9. EESRK mano, kad teikiant pasiūlymą kas dvejuis metais peržiūrėti vizos mokesčių turėtų būti atsižvelgta į galimybę sumažinti šį mokesčių, remiantis tuo, jog galima įgyvendinti elektronines prašymų išduoti vizą pateikimo procedūras (vadinasi, valstybės narės galėtų patirti mažiau su personalu susijusių ir administracinių išlaidų). Pagal Komisijos komunikatą „Bendros vizų politikos priderinimas prie naujų uždavinių“ daugelis valstybių narių atsižvelgia į skaitmeninių vizų naudojimo pranašumus (tokius kaip mažesnės konsulatų išlaidos, veiksmingas ir klientui palankesnis prašymų pateikimo procesas, palyginti su popieriniais dokumentais grindžiama prašymų pateikimo sistema, ir kt.).

2.10. Turint omenyje dabartinį ir siūlomą vizos mokesčio dydį, EESRK mano, kad reikėtų atsižvelgti į galimybę siūlyti ne pelno organizacijų atstovams, dalyvaujantiems ne pelno organizacijų rengiamuose seminaruose, konferencijose, sporto, kultūros ar švietimo renginiuose, netaikyti reikalavimo mokėti vizos mokesčių nenurodant jų amžiaus arba bent apsvaistyti galimybę padidinti amžiaus ribą (galiojančiuose teisės aktuose atsižvelgiama į amžių, t. y. reikalavimas mokėti vizos mokesčių netaikomas dalyviams, jaunesniems nei 25 metų amžiaus). Reikalavimas mokėti vizos mokesčių taip pat turėtų būti netaikomas pagyvenusiems žmonėms, siekiant remti aktyvų jų integravimąsi į visuomenę ir padėti gerinti gyvenimo kokybę.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2004/37/EB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su kancerogenų arba mutagenų poveikiu darbe

(COM(2018) 171 final – 2018/0081 COD)

(2018/C 440/24)

Pranešėjas: **János WELTNER**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 4 16 Taryba, 2018 4 23
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 153 straipsnio 1 ir 2 dalys ir 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2018 4 17
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2018 7 19
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinės sesijos Nr.	537
Balsavimo rezultatai	191/4/11
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina siūlomą Kancerogenų ir mutagenų direktyvos pakeitimą, nes juo atsižvelgiama į objektyvius duomenis siekiant saugesnių darbo sąlygų.

1.2. Kaip ir savo ankstesnėje nuomonėje⁽¹⁾, EESRK ragina Komisiją įvertinti galimo Kancerogenų ir mutagenų direktyvos taikymo srities išplėtimo įtraukiant reprodukcijai žalingas medžiagas poveikį.

1.3. EESRK mano, kad, atsižvelgiant į daugelio kancerogenų ir mutagenų toksišką reprodukcijai poveikį, netolimoje ateityje atliekant Kancerogenų ir mutagenų direktyvos peržiūras ir pakeitimus svarbu daugiau dėmesio skirti profesinei ekspozicijai, kurią patiria vaisingo amžiaus vyrai ir moterys, ypač per pirmuosius tris nėštumo mėnesius.

1.4. EESRK palankiai vertina tai, kad šiame pakeitime profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės buvo nustatytos remiantis moksliniais ir statistiniais duomenimis. Suinteresuotieji subjektai gali lengvai suprasti rizika pagrįstą metodą, kaip nurodyta aiškinamuosiuose dokumentuose, todėl tai geras pagrindas siekiant socialinio kompromiso.

1.5. EESRK palankiai vertina įrodymais pagrįstą procedūrą, pagal kurią Komisija konsultavosi tiek su Cheminių medžiagų profesinio poveikio normų moksliniu komitetu (SCOEL)⁽²⁾, tiek su Europos cheminių medžiagų agentūros (ECHA)⁽³⁾ rizikos vertinimo komitetu (RAC)⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 56.

⁽²⁾ Darbuotojų sauga ir sveikata – SCOEL, Europos Komisija, 2018 6 30.

⁽³⁾ Europos cheminių medžiagų agentūra (ECHA), 2018 6 30.

⁽⁴⁾ Rizikos vertinimo komitetas (RAC), 2018 6 30.

1.6. EESRK mano, jog būtina parengti bandomąsias mokslinių tyrimų programas, o antruoju etapu – ES masto programas, siekiant nacionalinėje socialinės apsaugos ar visuomenės sveikatos sistemoje visą gyvenimą stebėti visų darbuotojų, patyrusių kancerogenų, mutagenų ir toksiškų reprodukcijai junginių ekspoziciją, sveikatą. Pagal bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą ⁽⁵⁾, šis stebėjimas turėtų būti vykdomas anonimiškai.

1.7. EESRK pabrėžia, kad siekiant pagerinti darbuotojų apsaugą nuo kancerogenų, mutagenų ir toksiškų reprodukcijai medžiagų poveikio, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad darbo inspekcijos turėtų pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių savo užduotims vykdyti.

1.8. EESRK rekomenduoja, kad visi junginiai, kurie, kaip įtariama, gali būti kancerogenai, mutagenai ir (arba) toksiški reprodukcijai, turėtų būti tiriami šiuo atžvilgiu atliekant mokslinę analizę ir, jei taikoma, jie privalo būti įtraukti į Kancerogenų ir mutagenų direktyvą.

2. Pagrindas rengti nuomonę

2.1. Ši nuomonė susijusi su EESRK nuomone *Darbuotojų apsauga nuo rizikos, susijusios su kancerogenų arba mutagenų poveikiu darbe* ⁽⁶⁾, kuri buvo parengta 2017 m. kartu su Kancerogenų ir mutagenų direktyvos pakeitimu ⁽⁷⁾. Visos EESRK rekomendacijos, išskyrus tas, kurios įtrauktos į šį pakeitimą, tebėra aktualios ⁽⁸⁾.

2.2. Pasiūlymo tikslai atitinka ES pagrindinių teisių chartijos 2 straipsnio (teisė į gyvybę) ir 31 straipsnio (tinkamos ir teisingos darbo sąlygos) nuostatas.

2.3. Užtikrinti sveiką ir saugią darbo aplinką yra strateginis Europos Komisijos tikslas, kaip numatyta 2014–2020 m. ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginėje programoje ⁽⁹⁾.

2.4. Vėžys yra pagrindinė su darbu susijusi sveikatos problema ES 28 valstybėse narėse, daranti darbuotojų gyvybei ir sveikatai beveik tiek pat žalos, kiek dvi toliau nurodytos ligų grupės (kaulų ir raumenų sistemos sutrikimai ir kraujotakos ligos) kartu sudėjus. Be to, šios ligos neigiamas poveikis yra daug didesnis nei su darbu susijusių nelaimingų atsitikimų poveikis ⁽¹⁰⁾. Ši liga sukelia kančių darbuotojams ir jų artimiesiems bei draugams, blogina gyvenimo kokybę ir savijautą, o blogiausiai atveju baigiasi mirtimi ⁽¹¹⁾.

2.5. Komisija, siekdama neatsilikti nuo mokslinės ir techninės pažangos, pradėjo vykdyti nuolatinį Kancerogenų ir mutagenų direktyvos ⁽¹²⁾ atnaujinimo procesą. Šis procesas atitinka ES Darnaus vystymosi strategiją, kurios vienas tikslų yra užtikrinti, kad iki 2020 m. cheminės medžiagos būtų gaminamos, tvarkomos ir naudojamos taip, kad nekeltų didelės sveikatos žmonių sveikatai ir aplinkai. Siekiama didelį susirūpinimą keliančias medžiagas galiausiai pakeisti tinkamomis alternatyviomis medžiagomis arba technologijomis ⁽¹³⁾.

3. Europos Komisijos pasiūlymas

3.1. Vykdydama šį procesą ir remdamasi SWD(2018) 87 ir SWD(2018) 88, Europos Komisija savo dokumente COM(2018) 171 ⁽¹⁴⁾ pasiūlė kitą Direktyvos 2004/37/EB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su kancerogenų arba mutagenų poveikiu darbe, pakeitimą. Anksčiau 2017 m. EESRK pritarė direktyvos pakeitimui. Šiame pakeitime įtrauktos penkios medžiagos ⁽¹⁵⁾:

⁽⁵⁾ OL L 119, 2016 5 4, p. 33, 4 straipsnio 35, 45, 52, 53 ir 155 dalys .

⁽⁶⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 56..

⁽⁷⁾ COM(2017) 11 *final*.

⁽⁸⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 56.

⁽⁹⁾ COM(2014) 332 *final*.

⁽¹⁰⁾ EU-OSHA (2017).

⁽¹¹⁾ SWD(2018) 88, COM(2017) 11 *final*.

⁽¹²⁾ Direktyva 2004/37/EB.

⁽¹³⁾ Eurostatas, *Sustainable Development in the EU* („Darnus Europos Sąjungos vystymasis“), p. 189.

⁽¹⁴⁾ Procedūra 2018/0081 (COD).

⁽¹⁵⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 56.

3.1.1. *Kadmio ir neorganiniai kadmio junginiai, įtraukti į Kancerogenų ir mutagenų direktyvos taikymo sritį.* Veikla, kurią vykdančiam patiriama ekspozicija: kadmio gamyba ir rafinavimas, nikelio kadmio baterijų gamyba, kadmio pigmentų gamyba ir ruošimas, kadmio lydinių gamyba, mechaninių plokščių gamyba, cinko ir vario lydymas, spalvotųjų metalų rūdų gavyba, litavimas sidabro ir kadmio lydinio lydmetaliu, polivinilchlorido junginių gamyba ir metalo laužo bei nikelio kadmio baterijų perdirbimas. Komisijos skaičiavimais, rizika kyla 10 000 darbuotojų.

3.1.2. *Berilio ir neorganiniai berilio junginiai, įtraukti į Kancerogenų ir mutagenų direktyvos taikymo sritį.* Nustatyta dešimt pramonės sektorių, pavyzdžiui, liejyklų, stiklo ir laboratorijų sektoriai, kuriuose darbuotojams kyla berilio ekspozicijos rizika. Varis, aliuminis, magnis ir nikelis yra dažnai lydomi su beriliu. Maždaug 80 % viso berilio panaudojama vario lyginiams. Berilio ekspozicija sukelia plaučių vėžį ir nepagydomą lėtinę beriliozę. Komisijos skaičiavimais, rizika kyla 54 000 darbuotojų.

3.1.3. *Arseno rūgštis ir jos druskos, taip pat neorganiniai arseno junginiai, įtraukti į Kancerogenų ir mutagenų direktyvos taikymo sritį.* Arseno junginių ekspozicija patiriama gaminant varį ir cinką, taip pat stiklo, elektronikos ir cheminių medžiagų sektoriuose. Komisijos skaičiavimais, rizika kyla 7 900–15 300 darbuotojų.

3.1.4. *Formaldehidai.* Ekspozicija patiriama gaminant formaldehidą, taip pat jo yra įvairiuose produktuose (klijuose ir sandarikliuose, dengimo produktuose, polimeruose, biociduose ir laboratorinėse cheminėse medžiagose); ekspoziciją taip pat galima patirti vykdančiam statybų veiklą ir gaminant odą bei kailį, popieriaus masę, popierių ir popieriaus gaminius, tekstilę, medieną ir medienos gaminius. Formaldehidai taip pat naudojami audiniams konservuoti ir patologiniams skyriams bei skrodimo patalpoms dezinfekuoti. Komisijos skaičiavimais, rizika kyla maždaug 1 mln. darbuotojų.

3.1.5. *4,4'-metilen-bis-(2-chloranilinas) (MOCA).* Ekspoziciją patiria darbuotojai, dirbantys plastiko sektoriuje, kuriame MOCA naudojama poliuretano elastomero dalims formuoti 89 vietose visoje ES. Komisijos skaičiavimais, rizika kyla 350 darbuotojų.

3.2. Valstybės narės taiko skirtingą požiūrį. Kai kurios jų yra nustačiusios profesinės ekspozicijos privalomas ribines vertes daugeliui kancerogeninių, mutageninių ir toksiškų reprodukcijai cheminių medžiagų, kitos tokias ribines vertes yra nustačiusios tik kelioms tokioms cheminėms medžiagoms. Šiame pasiūlyme nurodytos penkios medžiagos; nė viena jų nėra nustatyta ES profesinės ekspozicijos ribinė vertė. Dvylika valstybių narių (BE, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, HU, LT, LV, NL, SE) nėra nustačiusios profesinės ekspozicijos ribinės vertės vienai iš penkių medžiagų. Trys valstybės narės (IT, LU, MT) nėra nustačiusios profesinės ekspozicijos ribinės vertės visoms penkioms medžiagoms. Šių profesinės ekspozicijos privalomų ribinių verčių lygis skirtingose šalyse gali skirtis. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlymas iš dalies pakeisti Direktyvą 2004/37/EB, kuria nustatomos minimalios Europos profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės ir kuri, jai įsigaliojus, užtikrins vienodas darbo sąlygas visiems darbuotojams bet kurioje valstybėje narėje, patiriantiems šių kenksmingų medžiagų ekspoziciją.

3.3. Skaičiavimai, pagrįsti „Risk & Policy Analysts Limited“ (RPA 2018) tyrimu⁽¹⁶⁾ rodo, kad dėl šio pasiūlymo, jei jis bus priimtas, ilguoju laikotarpiu būtų pagerintos daugiau kaip 1 mln. ES darbuotojų darbo sąlygos ir išvengta daugiau kaip 22 000 su darbu susijusių susirgimų atvejų. Dabartinė ligų našta apskaičiuota per pastaruosius 40 metų ir apima 24 770 atvejus. Jei nebus imtasi veiksmų, ateityje ligų našta apims 24 689 naujus atvejus per ateinančius 60 metų.

3.4. Todėl, remiantis Komisijos tarnybų darbo dokumentu, reikia apsvarstyti galimybę atnaujinti Kancerogenų ir mutagenų direktyvą vadovaujantis pirmiau pateikta informacija. Taikomi tokie patys principai kaip Kancerogenų ir mutagenų direktyvoje ir ankstesniame pakeitime. Šiuo pakeitimu išplečiamas ankstesnis sąrašas, pateiktas Kancerogenų ir mutagenų direktyvos priede, įtraukiant penkis pirmiau nurodytus junginius.

3.5. SCOEL pateikė mokslines rekomendacijas dėl kadmio, berilio ir formaldehido, o RAC – dėl arseno rūgšties ir MOCA. Trišalis Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamasis komitetas (ACSH) pateikė nuomonę dėl visų penkių medžiagų.

⁽¹⁶⁾ Kancerogenų ir mutagenų direktyvos trečiasis pakeitimas

3.6. Šių penkių kancerogenų ir mutagenų profesinės ekspozicijos ribinės vertės nustatytos remiantis moksliniais duomenimis ir atsižvelgiant į būsimus padarinius sveikatai. Taip pat atsižvelgiama į skirtingus ekonominius padarinius.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Pagrindinis šio pakeitimo tikslas yra išplėsti Kancerogenų ir mutagenų direktyvos taikymo sritį ir šioje direktyvoje pateiktą sąrašą, į kurį šiuo metu yra įtraukti tik kancerogenai ir mutagenai. Kaip nurodyta EESRK nuomonėje⁽¹⁷⁾, vėliau reikėtų apsvarstyti galimybę taip pat įtraukti medžiagas, toksiškas reprodukcijai arba kitoms organizmo funkcijoms.

4.2. Šią nuomonę pagrindžia Eurostato 2017 m. „Stebėsenos ataskaita dėl pažangos siekiant DVT ES kontekste“⁽¹⁸⁾: „2015 m. ES buvo suvartota 350 milijonų tonų cheminių medžiagų. Iš jų, 127 milijonai tonų buvo priskirti pavojingoms aplinkai medžiagoms ir 221 milijonas tonų – medžiagoms, kurios gali būti kenksmingos žmonių sveikatai. Nors toksiškų medžiagų suvartojimas sumažėjo trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu, toksiškiausių cheminių medžiagų dalis bendrame suvartotų cheminių medžiagų kiekyje išliko beveik nepakitusi.“ (kancerogeninių, mutageninių arba toksiškų reprodukcijai medžiagų dalis bendrame suvartotų cheminių medžiagų kiekyje ES: 2004 m. – 10,7 %, 2015 m. – 10,3 %).

4.3. ES strategijoje dėl su darbu susijusių vėžinių susirgimų daugiau dėmesio turėtų būti skiriama moterims.

4.3.1. Poveikis vyrams ir moterims gali būti skirtingas, gali skirtis ir vėžio lokacija. Pavyzdžiui, krūties vėžiu vyrai serga labai retai, tačiau tarp moterų tai labiausiai paplitęs vėžinis susirgimas. Krūties vėžys gali išsivystyti dėl įvairios profesinės ekspozicijos. Siekiant gauti susijusius duomenis, kurių reikia priimant sprendimus, vyrams ir moterims būdingų vėžinių susirgimų atvejus reikėtų analizuoti atskirai, o ne tiriant darbuotojų visumą.

4.3.2. Toliau peržiūrint direktyvą, Komitetas primygtinai ragina Komisiją sistemingiau atsižvelgti į moterų patiriamą profesinę kancerogenų ekspoziciją. Daugelis darbų, kuriuose daugiausia dirba moterys (sveikatos priežiūra, valymas, kirpyklos ir kt.), yra susiję su kancerogeninių medžiagų ekspozicija. Šiuo atžvilgiu turėtų būti nustatytos privalomos prevencijos priemonės (pavyzdžiui, neigiamo slėgio spintos išvirkščiamies citostatiniams produktams ruošti sveikatos priežiūros įstaigose).

4.4. Kalbant apie bendrąją rinką, EESRK nuomone, svarbu, kad Komisija nustatytų metodiką, pagal kurią būtų nustatomos kancerogeninių, mutageninių ir toksiškų reprodukcijai medžiagų profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės. Šis procesas turėtų apimti plataus masto konsultacijas su socialiniais partneriais, valstybėmis narėmis ir kitais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant nevyriausybinės organizacijas (NVO). EESRK nuomone, ypatingą dėmesį reikia skirti dviem aspektams: pirma, profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės turi atitikti skirtingų junginių rizikos lygį; antra, profesinės ekspozicijos privalomas ribines vertes reikia nustatyti remiantis moksliniais duomenimis, įskaitant paskesnius pakeitimus su darbu susijusių ligų srityje. Jos turi būti nustatomos atsižvelgiant į skirtingus veiksnius, pavyzdžiui, įgyvendinimo galimybes ir galimybes išmatuoti poveikio lygius. Kad darbdaviams būtų lengviau nustatyti savo prevencijos priemonių prioritetus, jie turi aiškiai remtis su ekspozicijos lygiu susijusia rizika.

4.5. Daugelio junginių atveju yra ilgas latentinis laikotarpis tarp pirmosios ekspozicijos ir vėžinio susirgimo. EESRK mano, jog būtina apsaugoti darbuotojus, numatant nacionalinėje socialinės apsaugos ar visuomenės sveikatos sistemoje visą gyvenimą stebėti visų darbuotojų, kuriems kyla ekspozicijos rizika, sveikatą. Šiuos duomenis gali pateikti Eurostatas, siekiant prisidėti prie Darnaus vystymosi strategijos tobulinimo.

4.6. Visuomenės sveikatos valdymas turi būti grindžiamas tik įrodymais pagrįstu reguliavimu. Įrodymus galima gauti iš mokslinės analizės, pagrįstos geros kokybės ir statistiniu požiūriu vertingais duomenimis. Šį reikalavimą paremia ir paties Bendrojo duomenų apsaugos reglamento⁽¹⁹⁾ 9 straipsnis, kuriame kalbama apie specialios kategorijos asmens duomenų tvarkymą⁽²⁰⁾. Taip pat reikia atsižvelgti ir į papildomus juridinius aspektus pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2011/24/ES⁽²¹⁾.

⁽¹⁷⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 56.

⁽¹⁸⁾ Eurostat 2017: Sustainable development in the European Union: Overview of progress towards the SDGs in an EU context, p.246.

⁽¹⁹⁾ OL L 119, 2016 5 4, p. 1.

⁽²⁰⁾ OL L 119, 2016 5 4, 9 str. h punktą tvarkyti duomenis būtina profilaktinės arba darbo medicinos tikslais, siekiant įvertinti darbuotojo darbingumą, <...> remiantis Sąjungos ar valstybių narių teise arba <...>;

⁽²¹⁾ OL L 88, 2011 4 4, p. 45. Taip pat žr. OL C 354, 2008 12 31, p. 70, 2 straipsnis.

4.7. EESRK dar kartą rekomenduoja dėti daugiau pastangų mokslinių ir statistinių tyrimų srityse. Profesinis vėžys gali išsivystyti dėl kelių sudėtinių priežasčių. Daugiau dėmesio ir lėšų turėtų būti skiriama sudėtinės skirtingų veiksmų ekspozicijos padariniams ir galimai sinergijai tirti.

4.8. EESRK pabrėžia, kad viena pagrindinių užduočių siekiant apsaugoti darbuotojus nuo kancerogenų, mutagenų ir toksiškų reprodukcijai medžiagų darbo vietoje – sustiprinti Kancerogenų ir mutagenų direktyvos įgyvendinimo ir taikymo kontrolę. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad darbo inspekcijos turėtų pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių savo užduotims vykdyti padedant įmonėms, ypač MVĮ, laikytis šių nuostatų. Reikėtų stiprinti bendradarbiavimą su Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra. Plačiai naudojama interneto platforma OIRA (interaktyvus internetinis rizikos vertinimas) gali padėti įvertinti riziką šioje srityje.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Be esminio prevencijos ir darbuotojų apsaugos ir sveikatos reikalavimo ir būtinumo pritaikyti darbą žmonėms, nustatyto Europos teisės aktuose, EESRK atkreipia dėmesį į pavojų, kad neveiksminga kancerogenų, mutagenų ir toksiškų reprodukcijai medžiagų ekspozicijos prevencija gali turėti tokių neigiamų padarinių įmonėms, kaip didesnės išlaidos ir sumažėjęs našumas dėl neatvykimo į darbą, išlaidos dėl kompensacijų ieškovams, prarasta profesinė patirtis ir iškraipyta konkurencija, o valstybės narės gali patirti didesnes socialines apsaugos išlaidas ir prarasti mokestines pajamas.

5.2. Valstybių narių valdžios institucijos ir darbdaviams bei darbuotojams trišaliame Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamajame komitete atstovaujančios organizacijos labai tikisi, kad šioms medžiagoms nustačius žemesnes profesinės ekspozicijos ribines vertes bus suteikta daugiau teisinio aiškumo ir užtikrinta geresnė apsauga.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tarybos rekomendacijos dėl sustiprinto bendradarbiavimo kovojant su ligomis, kurių galima išvengti skiepijant

(COM(2018) 244 final – SWD(2018) 149 final)

(2018/C 440/25)

Pranešėja: **Renate HEINISCH**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 4 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 29 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 4 17
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2018 7 19
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	136 / 1 / 3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos**1.1. Europos lygmuo**

1.1.1. Valstybės narės, bendradarbiaudamos vakcinų srityje, turėtų apsvarstyti vakcinoms tenkantį vaidmenį per visą žmogaus gyvenimą ir aiškiai spręsti su vaikų, paauglių, suaugusiųjų ir pagyvenusių žmonių skiepijimu susijusius klausimus tarpvalstybiniu lygmeniu. Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro (ECDC) duomenimis, dėl silpnėjančio imuniteto tokiomis ligomis kaip tymai, kuriomis anksčiau sirgdavo vaikai, dabar serga paaugliai ir jauni suaugusieji. Dėl to, taip pat dėl tarpvalstybinės migracijos srautų ir galimybės naudotis naujomis vakcinomis, skirtomis konkrečioms amžiaus grupėms (pvz., vakcinomis nuo žmogaus papilomos viruso (ŽPV), meningokokinės infekcijos ir juostinės pūslelinės), reikia taikyti gyvenimo ciklo metodu grindžiamą skiepijimą.

1.1.2. Kalbant apie šiandienos vaikus pažymėtina, kad skeptiškas jų tėvų požiūris į vakcinas yra vienas didžiausių pavojų vaikų gerovei – seniai pateikti moksliniai įrodymai yra menkinami siekiant skatinti neigiamą požiūrį į skiepijimą. Su šiuo populiariu polinkiu nepasitikėti bendra ekspertų ir mokslininkų nuomone turi būti kovojama pasitelkiant įrodymais grindžiamą informavimą, užtikrinant daugiau skaidrumo ir didinant informuotumą, jei norime išvengti Europos Sąjungą apėmusių tymų epidemijos ir neseniai mirtimi pasibaigusios difterijos atvejų. Visuomenės dalyvavimas mokslinių tyrimų ir inovacijų programose, pavyzdžiui, programoje „Mokslas dalyvaujant visuomenei ir jai skirtas mokslas“, yra viena iš priemonių, kurią Komisija turėtų taikyti šviesdama visuomenę apie skiepijimo naudą.

1.1.3. EESRK ragina Komisiją minint Europos imunizacijos dieną didinti informuotumą apie vakcinoms tenkantį vaidmenį apsaugant žmones nuo sekinančių ligų. Tokiame forume turėtų būti taikomi konkrečiai pritaikyti informavimo metodai, kuriais būtų siekiama šviesti europiečius, visų pirma tėvus, vaikus, sveikatos priežiūros specialistus, migrantus, mažumų grupes ir kitas gyventojų grupes, kurioms kyla didesnė rizika patirti sunkius ligų, kurių galima išvengti skiepijant, padarinius. Reikėtų naudoti visus kanalus, įskaitant masines informavimo priemones ir socialinę žiniasklaidą, mokslu grindžiamai ir prieinamai informacijai teikti piliečiams ir organizacijoms. Kartų tarpusavio mokymosi metodas, taikytinas informuojant su vakcinomis susijusiais klausimais, taip pat padėtų skatinti visų kartų atstovus skiepytis ir mažinti jų nepasitikėjimą.

1.1.4. Amžiuje, kai informacija ir komunikacija vis labiau skaitmeninama ir naujosios technologijos leidžia įvairiais būdais gerinti galimybes skiepyti ir skiepijimosi mastą, Sąjunga turi stengtis gerinti europiečių žinias apie vakcinas siekdama kovoti su skeptiškumu, o skaitmeninis sveikatos raštingumas turi būti pagerintas, kad būtų galima susipažinti su skaitmenine informacija apie vakcinas ir ją tvarkyti.

1.1.5. Visada būtina prisiminti, kad žmonių ir gyvūnų sveikata yra neatskiriama susijusi. Europos maisto saugos tarnyba nustatė, kad 75 %⁽¹⁾ infekcinių ligų, kuriomis serga žmonės, pirmą kartą buvo nustatytos gyvūnams. Vis didėjanti atsparumo antimikrobinėms medžiagoms grėsmė taip pat būdinga ne tik žmonių, bet ir gyvūnų sveikatai. Šiomis aplinkybėmis vakcinas padeda ne tik išvengti ligų, bet ir kovoti su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms, nes tokiu atveju šių nebūtinų medžiagų naudojama mažiau. Tačiau kuriant ES paramos priemones į šią socialinę reikšmę neatsižvelgta, be to, ūkininkams netaikoma jokių rinkos paskatų naudoti vakcinas, o ne pigesnius produktus, dėl kurių didėja atsparumas antimikrobinėms medžiagoms. EESRK rekomenduoja Komisijai per būsimą bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) peržiūrą į šią politiką įtraukti subsidijas ūkiams, kurių skiepijimo aprėptis yra didelė, nes šios subsidijos padėtų sumažinti ekonominę grėsmę ir grėsmę sveikatai dėl atsparumo antimikrobinėms medžiagoms.

1.2. Nacionalinis lygmuo

1.2.1. Turime užtikrinti, kad gerokai seniau atsiradusios išvengiamos ligos arba ligos, kurių galima išvengti naudojant naujos kartos vakcinas, niekada nebeprisikartotų ateityje. Sveikatos priežiūros specialistai, įskaitant vaistininkus, slaugytojus ir gydytojus, taip pat medicinos paslaugas mokyklose ir darbo vietose teikiantys darbuotojai yra labai svarbūs kovojant su skeptišku požiūriu į vakcinas, nes šie specialistai atlieka vieną svarbiausių vaidmenų patariant pacientams ir juos konsultuojant. EESRK primygtinai ragina valstybes nares investuoti į tęstinį mokymą, kad sveikatos priežiūros specialistai, visų pirma vaistininkai, galėtų tapti skiepijimo šalininkais ir padėtų pasipriešinti baisiems judėjimo prieš skiepus padariniams visuomenės sveikatai. Be to, siekiant užtikrinti, kad kilus galimoms ūminėms reakcijoms ar ištikus anafilaksiniam šokui būtų imamasi tinkamų priemonių, skiepyti turėtų gydytojai.

1.2.2. Sveikatos priežiūros specialistams taip pat gresia pavojus susirgti įvairiomis ligomis. Kaip patariamasis organas, atstovaujantis darbuotojams, darbdaviams ir kitoms interesų grupėms, EESRK ragina valstybes nares užtikrinti, kad Direktyva 2000/54/EB (kurioje nustatyta, kad jei darbuotojų sveikatai ir saugai dėl biologinių veiksnių, nuo kurių yra veiksmingų skiepijimų, poveikio gresia rizika, jų darbdaviai turėtų pasiūlyti jiems pasiskiepyti) būtų visapusiškai ir veiksmingai įgyvendinta.

1.2.3. Ne tik sveikatos priežiūros specialistai, bet ir valstybės narės turi stengtis pasiekti gyventojų grupes, kurioms kyla didesnė rizika patirti sunkius tam tikrų ligų, kurių galima išvengti skiepijant, padarinius, pavyzdžiui, vaikus, nėščias moteris, pagyvenusius žmones, mažumų grupes, konkrečių pagrindinių sveikatos reikalavimų turinčius gyventojus arba gyventojus, patiriančius pavojų susirgti lytiškai plintančiomis ligomis, pavyzdžiui, ŽPV ir hepatitu A ar B. Įprastinius sveikatos tikrinimus, pavyzdžiui, vaikų ar darbuotojų sveikatos tikrinimus, derinant su imunizacijos programomis būtų galima padėti padidinti kol kas nepakankamą skiepijimo aprėptį.

1.2.4. Šiuo metu Europa susiduria su istorinėmis ir sudėtingomis aplinkybėmis, nes Europos gyventojų amžiaus struktūra pradėjo keistis priešinga kryptimi. Prevencinės priemonės, pavyzdžiui, suaugusiųjų skiepijimas, turėtų būti laikomos vienu iš šios problemos sprendimo būdų, be to, jos padeda siekti Europos tikslo skatinti aktyvią ir sveiką vyresnių žmonių gyvenimą.

1.2.5. Tačiau EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad, nors 2009 m. Taryba nustatė tikslą pasiekti 75 % vyresnio amžiaus žmonių skiepijimo nuo gripo lygį, šį tikslą įgyvendino tik viena valstybė narė. Atsižvelgdamos į tai, kad gripas pagyvensiems žmonėms geriausiai atveju yra sekinanti, o blogiausiai atveju – mirtina liga, valstybės narės turėtų dvigubai labiau stengtis siekti šio tikslo.

1.2.6. Problemos, su kuriomis valstybės narės šiuo metu susiduria, yra įvairios – nuo skeptiško požiūrio į vakcinas iki demografinių pokyčių, susijusių su visuomenės senėjimu ir aktyvesniu žmonių judėjimu, – o tai turi įtakos užkrato paplitimo visoje Sąjungoje pavojui. EESRK ragina valstybes nares keistis geriausia ir praktine patirtimi sprendžiant šias problemas.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK pritaria Komisijos trijų ramsčių metodui, kurį taikant siekiama sustiprinti bendradarbiavimą kovojant su ligomis, kurių galima išvengti skiepijant, nes taip galima laiku reaguoti į aktualias grėsmes sveikatai, su kuriomis ES šiuo metu susiduria, t. y. skeptišką požiūrį į vakcinas, mažėjančią skiepijimo nuo tam tikrų ligų aprėptį, precedento neturinčius ligų, kurių galima išvengti skiepijant, protrūkius ir neatitiktį tarp nacionalinių skiepijimo programų ir vakcinų trūkumo.

⁽¹⁾ Europos maisto saugos tarnyba „Koks yra gyvūnų ligų poveikis žmonėms?“

2.2. EESRK palankiai vertina siūlomus veiksmus, kuriais siekiama nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygmenimis padidinti skiepavimo ir susijusių kryptų politikos, įskaitant pasirengimo krizėms, e. sveikatos, sveikatos technologijų vertinimo, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bei vaistų pramonės politiką, sąveiką. Bendros pastangos yra labai svarbios siekiant spręsti problemas, dėl kurių visoje Sąjungoje šiuo metu mažėja skiepavimo programų veiksmingumas.

2.3. Skiepavimas – pagrindinė pirminės profilaktikos priemonė – padėjo Europai išsivaduoti nuo poliomieliito ir išnaikinti kitas ligas, tokias kaip raupai, nes skiepiant žmogaus organizme užkertamas kelias ligai ir neleidžiama plisti virusams. Už Europos ribų globalizacija paskatino ne tik žmonių, bet ir virusų, užkrato ir ligų srautus tarp valstybių. Šią tendenciją paspartino pastarojo meto migrantų srautai. Skiepavimas labai svarbus visuotinei sveikatai, nes ligų nesulaiko nacionalinės ar regioninės sienos.

2.4. Europos Sąjungoje skiepavimo programos priklauso valstybių narių kompetencijai. Todėl Europos Sąjungoje esama įvairių imunizacijos strategijų, o kai kurios valstybės narės įgyvendino pažangias programas, skirtas su konkrečiomis ligomis susijusioms problemoms spręsti visą gyvenimo ciklą ir (arba) geografiniams ypatumams nagrinėti. Atsižvelgdamas į tai, kad ligos plinta nepaisydamos sienų, EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui rengti gaires dėl ES bendro skiepavimo kalendoriaus, kad būtų lengviau suderinti nacionalinius skiepavimo kalendorius.

2.5. Nepakankamai suderinti skiepavimo kalendoriai Sąjungoje taip pat yra kliūtis judėjimo ir apsigyvenimo laisvei, kuri yra viena pagrindinių ES piliečių ir jų šeimos narių teisių. Iš tiesų, kaip nurodyta Komisijos komunikate, žmonėms, visų pirma vaikams, kertant valstybių sienas gali būti sudėtinga atnaujinti skiepus. Tačiau dėl tokio skiepavimo kalendorių derinimo neturėtų mažėti vakcinų, kurias galima naudoti, įvairovė.

2.6. Savo 2014 m. gruodžio mėn. išvadose⁽²⁾ Taryba pripažino, kad, nors skiepavimas yra veiksminga priemonė visuomenės sveikatos srityje, pasikartojančios užkrečiamosios ligos, pavyzdžiui, tuberkuliozė, tymai, kokliušas ir raudonukė, kuriomis gali apsikrėsti ir nuo jų mirti daug žmonių, vis dar kelia problemų visuomenės sveikatos srityje. Dėl šių naujausių pokyčių valstybių narių bendradarbiavimas kovojant su ligomis, kurių galima išvengti skiepiant, tampa dar svarbesnis.

2.7. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, Tarybos rekomendacija dėl sustiprinto ES lygmens valstybių narių, pramonės atstovų ir suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo yra žingsnis tinkama linkme. EESRK visiškai pritaria tam, kad skiepavimo srityje reikia imtis ryžtingesnių veiksmų.

3. Konkrečios pastabos

3.1. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad skaitmeninės priemonės, pavyzdžiui, bendra ES piliečių skiepų kortelė, kurią galima gauti naudojantis elektroninėmis imunizacijos informacinėmis sistemomis, ir svetainė, skirta informuotumui apie skiepavimo naudą ir saugą didinti, galėtų padėti įgyvendinti komunikate nustatytus tikslus. Šiuo atžvilgiu Komisija turėtų bendradarbiauti su valstybėmis narėmis siekdama padidinti skaitmeninį europiečių sveikatos raštingumą, kad iš šių skaitmeninių priemonių būtų gaunama kuo daugiau naudos.

3.2. Turint omenyje tai, kad tradiciškai vaikams būdingomis ligomis dabar sergama vėlesniais gyvenimo etapais, be to, atsiradus naujoms vakcinoms, kurios gali padėti išvengti ligų suaugusiems ir vyresnio amžiaus asmenims, valstybės narės raginamos apsvarstyti galimybę vykdyti skiepavimo programas per visą gyvenimo ciklą, atsižvelgiant į ekonomiškai efektyviausias skiepavimo strategijas, padedančias užkirsti kelią ligoms pagal įvairių amžiaus grupių (pvz., paauglių, nėščią moterų, lėtinėmis ligomis sergančių asmenų, mažumoms priklausančių ir vyresnio amžiaus asmenų) reikmes.

3.3. Kaip savo 2017 m. pranešime apie Sąjungos padėtį pabrėžė J.-C. Juncker, vaikai vis dar miršta nuo ligų, kurių galima išvengti skiepiant, pavyzdžiui, tymų. Vaikams kyla didelė grėsmė užsikrėsti įvairiomis ligomis nuo neskiepytų klasiokų. Gali tekti nustatyti, kad priėmimas į mokyklą vyks tik pateikus skiepėjimosi įrodymą, tokiu būdu užtikrinant didelį skiepėjimosi mastą. Atsižvelgiant į tai mokyklos ir pedagogai turėtų būti geriau informuojami apie vakcinų vaidmenį, kad galėtų tėvams ir vaikams perduoti šią informaciją. Šis šviečiamasis aspektas yra itin svarbus, nes mokyklos atlieka vieną svarbiausių vaidmenų tėvams priimančiam sprendimus.

⁽²⁾ Tarybos išvados dėl skiepavimo kaip veiksmingos priemonės visuomenės sveikatos srityje, 2014 m. gruodžio 1 d.

3.4. Įvairių formų vėžys, kurio galima išvengti skiepijant, šiandienos paaugliams gali tapti mirtina liga jiems suaugant. Kadangi vėžio atvejų daugėja, ES valstybės narės savo politikos darbotvarkėje nustatė, kad kova su vėžiu yra vienas svarbiausių prioritetų. Iš patirties matyti, kad tinkamai vykdant skiepijimo politiką galima beveik visiškai panaikinti tam tikras ligas, pavyzdžiui, su ŽPV susijusias infekcijas. Paauglių skiepijimas nuo ŽPV turėtų būti laikomas labai svarbiu vėžio kontrolės programų aspektu, nes su ŽPV susijusios infekcijos yra išskirtinė įvairių formų vėžio, kurio galima išvengti skiepijant, kategorija.

3.5. Suaugusiųjų skiepijimas kartais yra vienintelė prevencinė priemonė, kurią galima taikyti siekiant išspręsti su konkrečia liga, pavyzdžiui, gripu ar juostine pūsleline, susijusias problemas, t. y. siekiant visiškai išvengti ligos ar sumažinti jos sunkumą. Europos Sąjungoje kas ketvirtas žmogus per savo gyvenimą suserga juostine pūsleline, o beveik 40 000 žmonių kasmet pirma laiko miršta dėl su gripu susijusių priežasčių. Šiuos skaičius galima sumažinti tik skiepijant žmones.

3.6. Atsižvelgiant į tai, kad patys sveikatos priežiūros sistemos darbuotojai kartais laikosi skeptiško požiūrio, taip pat būta ligų, kurių galima išvengti skiepijant, atvejų ir protrūkių, kilusių dėl to, kad šias ligas perdavė sveikatos priežiūros sistemos darbuotojai, reikėtų atidžiai stebėti, kaip įgyvendinamos sveikatos priežiūros sistemos darbuotojams skirtos skiepijimo programos ir kaip laikomasi jų reikalavimų, be to, pacientų saugos sumetimais, taip pat siekiant apsaugoti pačius sveikatos priežiūros sistemos darbuotojus, šios programos turėtų būti sustiprintos rengiant tinkamus mokymus pagal Direktyvą 2000/54/EB.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 767/2008, Reglamentas (EB) Nr. 810/2009, Reglamentas (ES) 2017/2226, Reglamentas (ES) 2016/399, Reglamentas (ES) 2018/... (Sąveikumo reglamentas) ir Sprendimas 2004/512/EB ir panaikinamas Tarybos sprendimas 2008/633/TVR

(COM(2018) 302 final)

(2018/C 440/26)

Pagrindinis pranešėjas **Ionuț SIBIAN**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 7 2
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Biuro sprendimas	2018 7 10
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinės sesijos Nr.	537
Balsavimo rezultatai	97/3/0
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas sutinka, kad vizų politika yra ir toliau turėtų būti tokia priemonė, kuria sudaromos palankesnės turizmo ir verslo sąlygos ir kartu išvengiama grėsmės saugumui ir neteisėtos migracijos į ES rizikos.

1.2. EESRK remia tolesnę vizų informacinės sistemos (VIS) plėtrą, nes tai technologinis sprendimas, kuris palengvina trumpalaikių vizų išdavimo procedūrą ir padeda vizų, sienų apsaugos, prieglobsčio ir migracijos institucijoms greitai ir efektyviai patikrinti būtiną informaciją apie trečiųjų šalių piliečius, kuriems reikia gauti vizą kelionei į ES.

1.3. EESRK mano, kad vienas iš pagrindinių tikslų imantis veiksmų šioje srityje turėtų būti su viza susijusių ES valstybių narių procedūrų, praktikos ir rezultatų suderinimas.

1.4. EESRK mano, kad konkrečių rizikos rodiklių, taikomų vizų procedūrai, nustatymas gali apriboti asmenų, prašančių išduoti vizą, teises. EESRK ragina ES institucijas ir valstybių narių valdžios institucijas tinkamai informuoti ir mokyti vietos darbuotojus ir valdymo personalą siekiant išvengti galimo profiliavimo pagal rasę, lytį, etninę kilmę, religiją, seksualinę orientaciją ir kitas asmens savybes.

1.5. EESRK pritaria tikslui padėti lengviau nustatyti dingusių asmenų tapatybę. Tačiau gali būti problematiška amžių, nuo kurio imami prašymą išduoti vizą pateikiančių vaikų pirštų atspaudai, sumažinti nuo 12 metų iki 6 metų. Pasiūlyme nepateikiamos vaiko apsaugos agentūrų ir organizacijų pastabos ir nuomonės, todėl EESRK neįmanoma visapusiškai įvertinti pasiūlymo poveikio vaikams ir jų apsaugai.

1.6. Siekiant to paties tikslo, nors asmens, prašančio išduoti vizą, kelionės dokumento asmens duomenų puslapio kopijos saugojimas VIS yra priimtini ir būtini, tačiau tolesnis šios naujos duomenų bazės plėtojimas, siekiant palengvinti grąžinimo procedūras, kaip nurodoma pasiūlyme, yra abejotinas. EESRK nemano, kad siūlomais pakeitimais būtų užtikrintas trečiųjų šalių piliečių grąžinimas. Veikiau, tai turėtų būti priemonė, skatinanti valstybes nares imantis veiksmų deramai atsižvelgti tiek į atitinkamų asmenų gyvenimo šalyje teisėtumą, tiek ir į jų interesus ir gerovę. Valdžios institucijos turėtų skatinti trečiųjų šalių piliečius ir teikti jiems paramą įteisinant savo atvykimą ir apsvarstant galimybę sugrįžti į savo kilmės šalį.

1.7. Kai dėl papildomo šio pasiūlymo tikslo – griežtomis sąlygomis suteikti nacionalinėms teisėsaugos institucijoms ir Europolui prieigą prie VIS duomenų teisėsaugos tikslais – EESRK pabrėžia, kad labai svarbu nustatyti griežtas prieigos taisykles. Idealiu atveju prieigos suteikimui turėtų būti privalomas teismo sprendimas, užtikrinantis, kad tokia prieiga yra būtinas asmens duomenų apsaugos principo apribojimas.

1.8. EESRK palankiai vertina su šiuo pasiūlymu susijusių konsultacijų apimtį. Tačiau Komitetui, kitoms institucijoms ir plačiajai visuomenei būtų labai naudinga, jei į pasiūlymą būtų įtraukta daugiau konsultacijose dalyvavusių suinteresuotųjų šalių pastabų ir įžvalgų. Neaišku, kokios pastabos buvo pateiktos ir kiek jos turėjo įtakos galutiniam pasiūlymo tekstui.

1.9. Kalbant apie pagrindinių teisių apsaugą, EESRK palankiai vertina Europos Komisijos šiam klausimui skiriamą dėmesį. Komitetas ragina toliau stebėti, kaip valstybės narės naudoja prašymą išduoti vizą pateikiančių asmenų asmens duomenis. Kaip nurodyta pirmiau, reikia daugiau apsaugos priemonių, kad nebūtų taikoma praktika, galinti lemti trečiųjų šalių piliečių, prašančių išduoti trumpalaikes ar ilgalaikes visas ar leidimą gyventi, diskriminavimą.

1.10. Būtų naudinga, jei pasiūlyme būtų pateikta daugiau išsamių ir konkrečių duomenų apie atskirų šalių trumpalaikes ir ilgalaikes visas ir leidimus gyventi – tiek ES valstybių narių, tiek ir trečiųjų šalių. Daugiau informacijos apie užsibuvimus būtų labai naudinga sprendžiant prekybos vaikais klausimus. Duomenys yra reikalingi siekiant įvertinti judumo pobūdį ir struktūrą bei naudojamų priemonių tinkamumą.

1.11. EESRK taip pat rekomenduoja tvirtesnę išsipareigojimą bendradarbiauti su trečiųjų šalių Vyriausybėmis ir pilietine visuomene siekiant viso prašymų išduoti vizą nagrinėjimo metu informuoti savo piliečius, paruošti juos ir teikti jiems paramą.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK sutinka, kad vizų politika yra ir toliau turėtų būti tokia priemonė, kuria sudaromos palankesnės turizmo ir verslo sąlygos ir kartu išvengiama grėsmės saugumui ir neteisėtos migracijos į ES rizikos.

2.2. Pripažindamas pastarųjų metų migracijos ir saugumo iššūkius, EESRK ragina valstybes nares ir ES institucijas taikyti bendru sutarimu grindžiamą, subalansuotą ir proporcingą požiūrį siekiant, kad ES išliktų kiek įmanoma atvira, atsakinga, angažuota ir inovatyvi.

2.3. EESRK remia tolesnę vizų informacinės sistemos (VIS) plėtrą, nes tai technologinis sprendimas, kuris palengvina trumpalaikių vizų išdavimo procedūrą ir padeda vizų, sienų apsaugos, prieglobsčio ir migracijos institucijoms greitai ir efektyviai patikrinti būtiną informaciją apie trečiųjų šalių piliečius, kuriems reikia gauti vizą kelionei į ES.

2.4. EESRK remia bendrus šios iniciatyvos tikslus: didinti ES ir jos sienų saugumą, padėti teisėtai keliaujantiems asmenims lengviau naudotis savo teise kirsti išorės sieną, laisvai judėti ir būti erdvėje be vidaus sienų kontrolės ir palengvinti Šengeno erdvės išorės sienų valdymą.

2.5. EESRK remia konkrečius šios iniciatyvos tikslus: supaprastinti prašymų išduoti vizą nagrinėjimo tvarką; palengvinti ir sugriežtinti patikrinimus išorės sienos perėjimo punktuose ir valstybių narių teritorijoje; ir didinti Šengeno erdvės vidaus saugumą palengvinant valstybių narių keitimąsi informacija apie trečiųjų šalių piliečius, turinčius ilgalaikes visas ir leidimus gyventi.

2.6. EESRK taip pat pritaria sienų ir saugumo srityje likusių informacijos spragų pašalinimui: ilgalaikės vizos ir teisę gyventi šalyje patvirtinantys dokumentai bus įtraukiami į VIS.

2.7. Kai dėl patikrinimų atliekant vizų procedūrą gerinimo, šiuo tikslu naudojantis sąveikumu, EESRK mano, kad prašymą išduoti vizą pateikiančių asmenų pateiktos informacijos tikrinimas ir vertinimas bei automatinis VIS užklauso siuntimas dėl kiekvieno prašymo į visas esamas sistemas, yra sveikintinas procedūrinis ir technologinis pokytis.

2.8. EESRK mano, kad konkrečių rizikos rodiklių, taikomų vizų procedūrai, nustatymas gali apriboti asmenų, prašančių išduoti vizą, teises. Nors rizikos rodikliai neapimtų jokių asmens duomenų, jie būtų pagrįsti valstybių narių pateikta statistika ir informacija apie grėsmes, neįprastai didelį atsakymų leisti atvykti tam tikrų kategorijų trečiųjų šalių piliečiams arba jų užsibuvimo atvejų skaičių ir riziką visuomenės sveikatai. Kyla didelė rizika, kad vizų institucijos šiuos duomenis ir rodiklius panaudos prašymams išduoti vizą atmesti remiantis sistemoje esančiais profiliais, o ne individualiomis pareiškėjo aplinkybėmis. EESRK ragina ES institucijas ir valstybių narių valdžios institucijas tinkamai informuoti ir mokyti vietos darbuotojus ir valdymo personalą siekiant išvengti galimo profiliavimo pagal rasę, lytį, etninę kilmę, religiją, seksualinę orientaciją ir kitas asmens savybes.

2.9. EESRK pritaria tikslui padėti lengviau nustatyti dingusių asmenų tapatybę. Tačiau gali būti problematiška amžių, nuo kurio imami prašymą išduoti vizą pateikiančių vaikų pirštų atspaudai, sumažinti nuo 12 metų iki 6 metų. Pasiūlyme nepateikiamos vaiko apsaugos agentūrų ir organizacijų pastabos ir nuomonės, todėl EESRK neįmanoma visapusiškai įvertinti pasiūlymo poveikio vaikams ir jų apsaugai.

2.10. Siekiant to paties tikslo, nors asmens, prašančio išduoti vizą, kelionės dokumento asmens duomenų puslapio kopijos saugojimas VIS yra priimtinas ir būtinas, tačiau tolesnis šios naujos duomenų bazės plėtojimas, siekiant palengvinti grąžinimo procedūras, kaip nurodoma pasiūlyme, yra abejotinas. EESRK nemano, kad siūlomais pakeitimais būtų užtikrintas trečiųjų šalių piliečių grąžinimas. Veikiau, tai turėtų būti priemonė, skatinanti valstybes nares imantis veiksmų deramai atsižvelgti tiek į atitinkamų asmenų gyvenimo šalyje teisėtumą, tiek ir į jų interesus ir gerovę. Valdžios institucijos turėtų skatinti trečiųjų šalių piliečius ir teikti jiems paramą įteisinant savo atvykimą ir apsvarstant galimybę sugrįžti į savo kilmės šalį.

2.11. Kai dėl papildomo šio pasiūlymo tikslo – griežtomis sąlygomis suteikti nacionalinėms teisėsaugos institucijoms ir Europolui prieigą prie VIS duomenų teisėsaugos tikslais – EESRK pabrėžia, kad labai svarbu nustatyti griežtas prieigos taisykles. Idealiu atveju prieigos suteikimui turėtų būti privalomas teismo sprendimas, užtikrinantis, kad tokia prieiga yra būtinas asmens duomenų apsaugos principo apribojimas.

2.12. EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas pavesti atlikti tris nepriklausomus tyrimus: vieną dėl vaikų amžiaus, nuo kurio imami pirštų atspaudai per vizų procedūrą, sumažinimo ir prašymą išduoti vizą pateikiančių asmenų kelionės dokumentų kopijų saugojimo VIS galimumo, būtinumo ir proporcingumo ir du tyrimus dėl VIS išplėtimo, į ją įtraukiant duomenis apie ilgalaikes vizas ir teisę gyventi šalyje patvirtinančius dokumentus (t. y. leidimus gyventi ir leidimo gyventi šalyje dokumentus), galimumo, būtinumo ir proporcingumo.

2.13. EESRK palankiai vertina šių konsultacijų apimtį, kuriose dalyvavo visi suinteresuotieji subjektai, įskaitant nacionalines institucijas, kurios turi prieigą prie VIS, todėl gali įvesti, keisti, ištrinti arba naudoti jos duomenis, už migraciją ir grąžinimą atsakingas nacionalines institucijas, vaikų apsaugos institucijas, policijos ir kovos su prekyba žmonėmis institucijas, už konsulinis reikalus atsakingas institucijas ir už patikrinimus išorės sienos perėjimo punktuose atsakingas institucijas. Konsultuotasi ir su įvairiomis ne ES institucijomis bei nevyriausybinėmis organizacijomis, dirbančiomis vaiko teisių srityje. Tačiau Komitetui, kitoms institucijoms ir plačiajai visuomenei būtų labai naudinga, jei į pasiūlymą būtų įtraukta daugiau konsultacijose dalyvavusių suinteresuotųjų šalių pastabų ir išvalgų. Neaišku, kokios pastabos buvo pateiktos ir kiek jos turėjo įtakos galutiniam pasiūlymo tekstui.

2.14. Kalbant apie pagrindinių teisių apsaugą, EESRK palankiai vertina Europos Komisijos šiam klausimui skiriamą dėmesį. Komitetas palankiai vertina šiuo pasiūlymu nustatomas papildomas apsaugos priemonės, atsižvelgiant į konkrečius poreikius dėl naujų duomenų kategorijų, duomenų tvarkymo ir duomenų subjektų, kurie bus įtraukti į VIS, toliau siekiant apsaugoti asmenų teises susipažinti su savo duomenimis, juos ištaisyti, ištrinti ir naudoti teisių gynimo priemonėmis. Komitetas ragina toliau stebėti, kaip valstybės narės naudoja prašymą išduoti vizą pateikiančių asmenų asmens duomenis. Kaip nurodyta pirmiau, reikia daugiau apsaugos priemonių, kad nebūtų taikoma praktika, galinti lemti trečiųjų šalių piliečių, prašančių išduoti trumpalaikes ar ilgalaikes vizas ar leidimą gyventi, diskriminavimą.

2.15. Būtų naudinga, jei pasiūlyme būtų pateikta daugiau išsamių ir konkrečių duomenų apie atskirų šalių trumpalaikes ir ilgalaikes vizas ir leidimus gyventi – tiek ES valstybių narių, tiek ir trečiųjų šalių. Daugiau informacijos apie užsibuvimus būtų labai naudinga sprendžiant prekybos vaikais klausimus. Duomenys yra reikalingi siekiant įvertinti judumo pobūdį ir struktūrą bei naudojamų priemonių tinkamumą.

2.16. EESRK taip pat rekomenduoja tvirčiau įsipareigoti bendradarbiauti su trečiųjų šalių Vyriausybėmis ir pilietine visuomene siekiant visos prašymų išduoti vizą nagrinėjimo procedūros metu informuoti savo piliečius, paruošti juos ir teikti jiems paramą.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ES vykdomo rizikos vertinimo maisto grandinėje skaidrumo ir tvarumo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 178/2002 (dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų), Direktyva 2001/18/EB (dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką), Reglamentas (EB) Nr. 1829/2003 (dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų), Reglamentas (EB) Nr. 1831/2003 (dėl pašarų priedų), Reglamentas (EB) Nr. 2065/2003 (dėl kvapiųjų rūkymo medžiagų), Reglamentas (EB) Nr. 1935/2004 (dėl medžiagų, skirtų liestis su maistu), Reglamentas (EB) Nr. 1331/2008 (dėl maisto priedų, fermentų ir kvapiųjų medžiagų leidimų suteikimo procedūros), Reglamentas (EB) Nr. 1107/2009 (dėl augalų apsaugos produktų) ir Reglamentas (ES) 2015/2283 (dėl naujų maisto produktų)

(COM(2018) 179 final – 2018/0088 (COD))

(2018/C 440/27)

Pranešėjas: **Antonello PEZZINI**

Bendrapranešėjė: **Ester VITALE**

Konsultavimasis	Taryba, 2018 5 22 Europos Parlamentas, 2018 5 28
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43, 114 straipsniai, 168 straipsnio 4 dalies b punktas ir 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2018 2 13
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	176/2/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK visada palaikė ES sveikatos apsaugos politiką visoje maisto grandinėje, visais gamybos etapais – nuo ūkininko iki vartotojo – siekiant išvengti maisto taršos ir su maistu susijusios rizikos, skatinti maisto saugą, higieną ir aiškų, skaidrų bei patikimą informavimą apie produktus.

1.2. EESRK remia Komisijos iniciatyvas spręsti visos maisto grandinės kontrolės sistemos skaidrumo, tvarumo ir veiksmingumo uždavinius, siekiant užtikrinti, kad piliečiai, žiniasklaida ir visa pilietinė visuomenė geriau suvoktų patikimumą ir saugumą.

1.3. EESRK tvirtai remia reikalavimą stiprinti Europos maisto saugos tarnybą (EFSA) siekiant užtikrinti geriausias mokslines konsultacijas už rizikos valdymą atsakingiems asmenims šiuo tikslu vykdant aiškią ir skaidrią komunikaciją bei intensyviau bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis ir kitomis visuomenės organizacijomis, kad maisto saugos sistema būtų darni, saugi ir patikima.

1.4. EESRK yra nurodęs, kad per savo gyvavimo laikotarpį „EFSA rodė esanti kompetentinga institucija. Jos vaidmuo, atliekamas Europoje sveikatos rizikos prevencijos srityje, yra neginčytinai labai svarbus“⁽¹⁾.

⁽¹⁾ OL C 268, 2015 8 14, p. 1.

1.5. Komitetas mano, kad reikia ir toliau užtikrinti aukštą EFSA nepriklausomumo nuo išorės įtakos lygį ir didesnę mokslinę kompetenciją, maksimaliai padidinant jos gebėjimus vertinti riziką, siekiant užtikrinti ES vertinimo sistemos tvarumą, kuris laikomas vienu didžiausių pasaulyje.

1.6. EESRK nuomone, EFSA ir valstybės narės kartu turi gebėti kuo labiau išplėtoti tinkamą komunikaciją rizikos klausimais – kuri būtų savarankiška, bet tarpusavyje suderinta ir koordinuota tarp rizikos vertintojų ir valdytojų – kad naudotojai galėtų naudotis rezultatais ir išvadomis, matydami aiškia ir sąveikią perspektyvą, kartu užtikrinant tinkamo lygio intelektualinės nuosavybės teisių konfidencialumą ir apsaugą.

1.7. EESRK neabejotinai palankiai vertina pasiūlymą įsteigti tyrimų registrą, kuris būtų lengvai prieinamas internetu ir kuriame būtų pateikiami patvirtintų ekspertų ir laboratorijų identifikaciniai duomenys, priesaika patvirtinti pareiškimai, kad interesų konflikto nėra, ir tikslų, techninių ir finansinių išteklių bei šaltinių aprašymas.

1.8. Komiteto nuomone, vartotojai turėtų daug geriau suvokti jiems dėl maisto kylančią riziką, ir šiuo tikslu reikia puoselėti tikslingą maisto ir mitybos kultūrą bei gebėjimą atlikti selektyvią rizikos analizę.

1.9. EESRK teigimu, būsimasis ES strateginės komunikacijos rizikos klausimais planas yra – jeigu sudaromas visiškai suderinus su ESFA ir užtikrinant jos savarankiškumą – esminis elementas, kuriuo turi būti grindžiamas atsakingų subjektų gebėjimas pateikti veiksmingus, vienareikšmius, savalaikius, sąveikius atsakymus, kurie atitiktų piliečių reikalavimus, kad maisto grandinė būtų saugi, skaidri ir patikima.

1.10. EESRK siūlo stiprinti struktūrinį sisteminių dialogą su pilietine visuomene, kuris leistų EESRK ir jo padaliniais, dirbantiems su *tvariomis maisto sistemomis*, užtikrinti naudingą ir konkretų indėlį.

1.11. Vertindamas EFSA valdymą, EESRK tvirtai remia pasiūlymą aktyviau įtraukti valstybes nares ir pilietinę visuomenę į valdymo struktūrą ir į mokslines grupes, Valdancošios tarybos sudėtį pritaikant pagal „Bendrame požiūryje į ES decentralizuotas agentūras“ nustatytus standartus.

1.12. EESRK mano, kad reikia toliau įgyvendinti EFSA ir Jungtinio tyrimų centro susitarimą, visų pirma vykdyti bendrą veiklą, susijusią su maisto produktais ir pašarais, ir parengti kokybišką mokslinės analizės metodą, kuris leistų užtikrinti skaidrumą, palyginamumą, visų suinteresuotųjų subjektų įtraukumą ir teisingumą jų atžvilgiu.

2. Įžanga

2.1. Bendrieji maistui skirti teisės aktai (ES teisės aktai, kuriais reglamentuojama maisto ir pašarų sauga visoje gamybos grandinėje) yra ES visos maisto grandinės „nuo gamintojo iki vartotojo“ reglamentavimo sistemos kertinis akmuo.

2.2. Įstatymuose nustatyta, kad pašarams ir maisto produktams taikomi standartai turi turėti mokslinį pagrindą. Tai vadinama rizikos analizės principu, kurį sudaro trys skirtingos, bet tarpusavyje susijusios dalys: valdymo vertinimas ir pranešimas apie riziką.

2.3. Reglamentu (EB) Nr. 178/2002 buvo įsteigta Europos maisto saugos tarnyba (EFSA) – savarankiška mokslinė agentūra, įgaliota teikti mokslines nuomones, kuriomis grindžiamas maisto grandinei ES taikomos priemonės.

2.4. 2017 m. spalio 6 d. Europos Komisijai oficialiai pristatyta viena Europos piliečių iniciatyva, pagrįsta 1 070 865 pritarimo pareiškimais iš 22 valstybių narių. Iniciatyvoje „Uždrausti glifosatą ir apsaugoti žmones ir aplinką nuo toksiškų pesticidų“⁽²⁾ Europos Komisija buvo paraginta pasiūlyti valstybėms narėms įvairių priemonių. Vienas iš tų tikslų yra „užtikrinti, kad mokslinis pesticidų vertinimas, kuriuo remiasi ES reguliavimo institucijos, būtų grindžiamas tik paskelbtais tyrimais, kuriuos užsakė kompetentingos valdžios institucijos, o ne pesticidų pramonės atstovai“. Komisija išsipareigojo iki

⁽²⁾ Žr. <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/successful/details/follow-up/2017/000002/lt?lg=lt>.

2018 m. gegužės mėn. parengti pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kad būtų didinamas mokslinių vertinimų skaidrumas ir mokslinių tyrimų kokybė ir nepriklausomumas.

2.5. Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl maisto srities teisės aktų bendrųjų principų (MTABP reglamento) ⁽³⁾ tinkamumo patikra buvo atlikta 2018 m. sausio 15 d.

2.6. Vertinime nurodyta, kad MTABP reglamentas vis dar yra tinkamas taikyti ir turi lemiamą reikšmę sprendžiant daugelį dabartinių problemų.

2.6.1. Iš esmės pagrindiniai MTABP reglamento tikslai, t. y. aukštas žmonių sveikatos ir vartotojų interesų apsaugos lygis ir veiksmingas vidaus rinkos veikimas, yra pasiekti.

2.6.2. Įsteigus EFSA patobulėjo ES taikomų priemonių mokslinis pagrindas. Gerokai padidinti EFSA mokslinės kompetencijos pajėgumai, pagerinta jos mokslinių pasiekimų kokybė, patobulintas mokslinių duomenų rinkimas, taip pat rizikos vertinimo metodikų rengimas ir derinimas.

2.6.3. EFSA sustiprino bendradarbiavimą su nacionalinėmis ir tarptautinėmis mokslinėmis įstaigomis bei valstybių narių keitimąsi informacija.

2.6.4. ES lygmeniu nenustatyta jokių sisteminių sutrikimų taikant rizikos analizės principą.

2.6.5. EFSA įgyvendinama griežta savarankiškumo ir skaidrumo politika buvo reguliariai tobulinama ir stiprinama. Tačiau, kadangi nevisoms valstybėms narėms atstovaujama EFSA Valdančiojoje taryboje, atrodo, kad EFSA valdymas neatitinka Bendrojo požiūrio į decentralizuotas ES agentūras.

2.6.6. MTABP reglamentu įsteigta maisto saugos reglamentavimo sistema tam tikrais atvejais tapo įkvėpimo šaltiniu ir ES nepriklausančių valstybių teisės aktų leidėjams.

2.6.7. Atlikdama rizikos įvertinimą vykdant leidimų suteikimo procedūrą, EFSA yra varžoma taisyklių užtikrinti konfidencialumą ir analizės procedūrų, dėl kurių turi atsižvelgti į visus tyrimus ir turimus įrodymus. Todėl EFSA savo nuomonėse atsižvelgia ne tik į pramonės tyrimus, bet ir pagrindžia savo mokslines išvadas kiek įmanoma išsamesne mokslinės literatūros analize. Savo ruožtu pramonės subjektai pateikdami prašymą dėl leidimo kartu su kitais dokumentais privalo pateikti savo tyrimus.

2.6.8. Remiantis neseniai atliktais tyrimais ⁽⁴⁾ nustatytas tam tikras esamos EFSA sistemos ribotumas:

- sunku į specialistų grupes įtraukti naujus narius;
- mokslinę kompetenciją turi nedaug valstybių narių;
- aktuali tendencija mažinti viešojo administravimo biudžetui skirtas lėšas;
- mažai lėšų skiriama EFSA paslaugų užsakymui išorėje.

2.6.9. Be to, dėl ilgų leidimų suteikimo procedūrų tam tikruose sektoriuose sulėtėja naujų produktų pateikimas į rinką. Nepaisant to, centralizuota leidimų suteikimo sistema vis dar yra veiksmingesnė nei daug nacionalinių su maisto produktais susijusių leidimų suteikimo sistemų.

⁽³⁾ Žr. Maisto srities teisės aktų bendrųjų principų vertinimo pagal programą REFIT santrauką (Reglamentas (EB) Nr. 178/2002)“{SWD (2018) 38 final}.

⁽⁴⁾ Žr. 2018 m. sausio 15 d. SWD (2018) 37 final.

2.7. EESRK yra nurodęs, kad „per savo gyvavimo laikotarpį EFSA rodė esanti kompetentinga institucija. Jos vaidmuo, atliekamas Europoje sveikatos rizikos prevencijos srityje, yra neginčytinai labai svarbus“⁽⁵⁾.

2.8. Savo ankstesnėje nuomonėje atsižvelgdamas į mokslinių nuomonių, kurios ne visada yra vieningos ir nedviprasmiškos, įtaką, EESRK rekomendavo EFSA „ypatingą dėmesį skirti šiam reiškiniai, kadangi mokslinė literatūra yra svarbus vertinimo procedūros šaltinis“⁽⁶⁾ ir paprašė Europos Komisijos sistemingai skelbti EFSA interneto svetainėje privalomus tyrimus, kuriais ji rėmėsi, ir neapdorotus tų tyrimų duomenis, kuriais pagrindė savo išvadas.

2.9. EESRK taip pat yra nurodęs⁽⁷⁾, kad EFSA vertinimai yra grindžiami moksliniais tyrimais, atliekamais siekiant įrodyti, jog tam tikras produktas yra nekenksmingas. Pagal galiojančius teisės aktus tokio bazinio tyrimo medžiagą turi pateikti bendrovė, norinti pateikti produktą rinkai. Šis aspektas yra gana delikatus, nes kartais mokslinių tyrimų rezultatai gali skirtis atsižvelgiant į finansavimo šaltinį ir taikytus metodus.

2.10. Neseniai bendresnio pobūdžio tekste EESRK nurodė, kad XXI a. pritaikyta maisto politika turi atitikti keletą kriterijų: maisto kokybės; sveikatos; aplinkos; socialinių ir kultūrinių vertybių; ekonominio efektyvumo; deramų darbo vietų; visiškai internalizuotų sąnaudų; gero valdymo⁽⁸⁾.

2.11. Europos ombudsmenas atliko tyrimus ir veiksmus, susijusius su ES maisto saugos rizikos vertinimo modeliu ir viename 2018 m. kovo 15 d. rašte Europos Komisijai nurodė kelis pagrindinius principus, kuriais remiantis galima patobulinti ES maisto saugos rizikos vertinimo modelį; tai yra:

- savarankiškumas ir skaidrumas;
- išpareigojimas atliekant mokslinius vertinimus skelbti „orientacinius tyrimus“;
- didesnė rizikos vertinimo funkcijų viešoji kontrolė ankstyvuojų proceso etapu;
- gebėjimas įtraukti visuomenę ir suinteresuotuosius subjektus į rizikos vertinimo procesą⁽⁹⁾;
- leisti suinteresuotosioms šalims dalyvauti ne tik, kaip šiuo metu, atviruose plenariniuose posėdžiuose, bet ir kituose posėdžiuose, žinoma, užtikrinant konfidencialumą.

2.12. Europos ombudsmenas taip pat pabrėžė, kad „visuomenės informavimo priemonės, kuriomis EFSA naudojami siekdama padidinti jos informuotumą apie riziką, susijusią su tam tikromis medžiagomis ar produktais, turėtų būti prieinamos visomis 24 oficialiomis ES kalbomis <...>, kad turi būti gerinamos neįgalių asmenų teisės, o pranešant apie riziką turi būti atsižvelgiama į jų poreikius“⁽¹⁰⁾.

3. Europos Komisijos pasiūlymai

3.1. Europos Komisija siūlo peržiūrėti Reglamentą dėl maistui skirtų teisės aktų bendrųjų principų ir papildomus aštuonių sektorių teisės aktus, kad jie atitiktų bendrojo standartus, kuriais būtų galima padidinti tyrimų patikimumą, objektyvumą ir savarankiškumą.

3.2. Siekiant užtikrinti geresnį valdymą, siūloma labiau įtraukti valstybes nares į EFSA valdymo struktūrą ir mokslines grupes; taip pat tikimasi didesnio nacionalinių mokslinių įstaigų indėlio teikiant duomenis ir atliekant mokslinius tyrimus.

3.3. Galiausiai, įgyvendinant bendrąjį pranešimo apie riziką planą, siekiama geriau ir daugiau informuoti piliečius apie riziką, įgyvendinant bendrus vartotojų pasitikėjimo didinimo veiksmus ir skatinant visuomenę geriau juos suvokti ir suprasti.

⁽⁵⁾ OL C 268, 2015 8 14, p. 1.

⁽⁶⁾ OL C 268, 2015 8 14, p. 1.

⁽⁷⁾ Ten pat.

⁽⁸⁾ OL C 129, 2018 4 11, p. 18.

⁽⁹⁾ Europos ombudsmeno raštas, <https://www.ombudsman.europa.eu/cases/correspondence.faces/en/91373/html.bookmark>.

⁽¹⁰⁾ Ten pat.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK visada palaikė ES sveikatos apsaugos politiką visoje maisto grandinėje, visais gamybos etapais – nuo ūkininko iki vartotojo – siekiant išvengti maisto taršos ir su maistu susijusios rizikos, skatinti maisto saugą, higieną ir aiškų, skaidrų bei patikimą informavimą apie produktus, augalų sveikatą ir gyvūnų sveikatą bei grovę.

4.1.1. EESRK tvirtai remia reikalavimą, kad ES užtikrintų maksimalų ES maisto grandinės saugumą, per EFSA teikdama geriausias mokslines konsultacijas už rizikos valdymą atsakingiems asmenims, aiškiai ir skaidriai informuodama visuomenę apie riziką ir bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir kitais subjektais, kad maisto saugos sistema būtų darni, saugi ir patikima. Būtų naudinga:

- dar kartą apsvarstyti leidimų suteikimo procedūrų įgyvendinimo sąlygas, siekiant padaryti jas nuoseklesnes ir veiksmingesnes bei paspartinti patekimą į rinką;
- persvarstyti atleidimą nuo mokesčių ir supaprastintus standartus, taikomus labai mažoms įmonėms, užtikrinančioms aukštą visuomenės sveikatos apsaugos lygį;
- pakartotinai įvertinti esamų leidimų poveikį, nes dėl jų didėja EFSA darbo krūvis;
- supaprastinti procesus, siekiant užtikrinti didesnę skaidrumą.

4.2. EESRK mano esant reikalinga ir toliau užtikrinti aukštą EFSA nepriklausomumo nuo išorės sąlygų lygį ir didžiausią mokslinę kompetenciją, maksimaliai padidinant jos gebėjimus vertinti riziką, siekiant užtikrinti ES vertinimo sistemos tvarumą.

4.3. EESRK primena, kad, taikant ES standartus, ES piliečių labai užtikrinami maisto saugos standartai yra vieni aukščiausių pasaulyje. Dėl to, pasak EESRK, būtina ne tik užtikrinti aukštą nepriklausomų patikimų mokslinių tyrimų lygį, visišką skaidrumą ir sąveiką viso rizikos vertinimo proceso metu, visoms valstybėms narėms visapusiškai įsitraukiant ir dalijantis atsakomybe, bet ir, visų pirma, aktyviai ir ryžtingai daryti poveikį pilietinės visuomenės rizikos suvokimo mechanizmams.

4.4. Pasak EESRK, svarbiausia vartotojams siūlyti saugų maistą ir išsaugoti jų pasitikėjimą, siekiant užtikrinti teigiamą ir patikimą ryšį su piliečiais ir teigiamą poveikį maisto produktų rinkai.

4.5. Mokslinė bendruomenė turi pasitikėti EFSA veiksmais maisto saugos srityje, o nuomonėse turi būti pateiktos esminės nuorodos saugaus maisto pateikimui į rinką užtikrinti.

4.6. EESRK nuomone, EFSA gali geriausiai parengti tinkamą pranešimą apie riziką, kuris būtų lengvai suprantamas, kad vartotojai galėtų aiškiai ir skaidriai suvokti tyrimų rezultatus ir išvadas; taip pat turi būti užtikrintas tinkamas konfidencialumo ir intelektualinės nuosavybės teisių apsaugos lygis, kad nesusidarytų kliūčių inovacijoms ir konkurencingumui.

4.7. Siekiant užtikrinti, kad pranešimas apie tam tikrų maisto produktų riziką įvairiems adresatams būtų suprantamas, tinkamas, savalaikis ir nuoseklus, būtina, bet nepakanka geriau koordinuoti rizikos vertintojo, rizikos valdytojo, valstybių narių ir suinteresuotųjų šalių veiksmus, vadovaujantis suderintais komunikacijos principais.

4.7.1. Pasak EESRK, reikia stipriai pagerinti vartotojų suvokimą apie riziką, susijusią su tam tikro maisto produkto vartojimu, t. y. jo paplitusį kenskingumą, kultūrinius mitybos įpročius ir maisto vartojimo modelius.

4.7.2. EESRK mano, kad būsimasis ES strateginės komunikacijos rizikos klausimais planas yra – jeigu kartu numatytos įvairioms sąlygoms pritaikytos veiklos priemonės – esminis elementas, pagal kurį turi būti vertinamas įvairių lygmenų atsakingų subjektų gebėjimas pateikti veiksmingus, vienareikšmius, savalaikius atsakymus, kurie atitiktų piliečių lūkesčius, kad maisto grandinė būtų saugi, skaidri ir patikima.

4.7.3. Netikslumai turi būti pripažinti ir aprašyti, nurodant galimas duomenų ar nesuderintos analizės metodikos spragas. Todėl ypač svarbu, kad informaciją perduodantys asmenys perduotų nuosekliai derančius pranešimus, o ryšių kanalai būtų sąveikūs ir patikrinami vykdant nuolatinę jų veiksmingumo stebėseną.

4.7.4. EESRK taip pat mano, kad diegiant ryšių priemones būtina rengti kovos su dezinformacija ir klaidingais įsitikinimais kampanijas, siekiant, kad tinkamai atliktais rizikos vertinimais nebūtų piktavališkai naudojami inovacijoms stabdyti, ypač MVĮ.

4.7.5. Svarbu stiprinti veiksmų koordinavimą su nacionalinėmis institucijomis ir agentūromis, siekiant sukurti veiksmingą perspėjimo sistemą ir užtikrinti nuoseklią komunikaciją bei užmegzti struktūrinį sisteminių dialogą su pilietine visuomene, kurį palaikydami EESRK ir jo padaliniai, dirbantys su *tvariomis maisto sistemomis*, galėtų naudingai ir konkrečiai prisidėti.

4.7.6. Galiausiai reikia stiprinti tarptautinį veiksmų koordinavimą ir bendradarbiavimą su mūsų didžiaisiais prekybos partneriais, visų pirma sudarant laisvosios prekybos susitarimus, siekiant parengti *Codex Alimentarius* (Maisto kodeksas) ir jame nustatyti bendras rizikos vertinimo gaires ir išplėtoti suderintus metodinius vertinimo kriterijus atsižvelgiant į riziką pasaulio mastu.

4.8. Taip pat reikia, kad EFSA imtųsi uždavinio pateikti aiškias nuorodas ir informaciją, kuriomis vadovaujantis būtų galima tikrai ir nuspėjamai orientuoti prašymus pateikiančias įmones.

4.9. Todėl, siekdama disponuoti visais pagrindiniais konkrečios bylos duomenimis, EFSA, nagrinėdama konkretų klausimą, turėtų būti atviresnė dialogui su įmonėmis, pateikti savo turimus pradinis duomenis ir papildyti juos susijusių įmonių nuorodomis.

4.10. EESRK manymu, reikia didinti EFSA padedančių reguliavimo institucijų savarankiškumą ir priminti sprendimų priėmėjams bei visuomenei, kad svarbu, neatsižvelgiant į šaltinį, gauti geros kokybės duomenis. Didesnė EFSA atliekamų rizikos vertinimo funkcijų viešoji kontrolė nuo pat ankstyvo proceso etapo, daroma laikantis suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo principo, šiuo metu užtikrina geresnius santykius su visomis suinteresuotomis šalimis.

4.11. EESRK prašo taikyti vis lankstesnes ir skaidresnes procedūras, kartu užtikrinant teisingą pusiausvyrą su sprendžiamais uždaviniais, susijusiais su duomenų savininkų intelektualinės nuosavybės teisių apsauga.

4.12. EESRK remia pastarajame EFSA patariamajame susirinkime suformuluotą prašymą padidinti viešąsias investicijas į maisto saugą, siekiant išvengti, kad pramonės remiamais moksliniais tyrimais būtų tarnaujama kitokiems nei visuomeniniai interesams, ir užtikrinti visišką vartotojų pasitikėjimą pavojaus maisto saugai vertinimui ES.

4.13. Vertindamas EFSA valdymą, EESRK tvirtai remia pasiūlymą aktyviau įtraukti valstybes nares ir pilietinę visuomenę į EFSA valdymo struktūrą ir į mokslines grupes, EFSA Valdančiosios tarybos sudėtį pritaikyti pagal „Bendrame požiūryje į ES decentralizuotas agentūras“ nustatytus standartus ir stiprinti struktūrinį dialogą su pilietine visuomene.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą įsteigti tyrimų registrą, kuris būtų lengvai prieinamas internetu ir kuriame būtų pateikiami patvirtintų ekspertų ir laboratorijų identifikaciniai duomenys, priešai patvirtinti pareiškimai, kad interesų konflikto nėra, aprašomi tyrimų tikslai ir problematika, jiems atlikti skirti techniniai ir finansiniai išteklių, skirti terminai ir naudoti sąveikieji ryšių palaikymo būdai, tai pat patvirtinamieji tyrimai, kuriuos buvo paprašyta atlikti.

5.2. Laboratorinės praktikos standartai yra nustatyti Direktyvoje 2004/10/EB, o geros laboratorinės praktikos (GLP) standartus parengė EBPO⁽¹¹⁾. Siekiant užtikrinti, kad tyrimų duomenys atitiktų tikrovę, turėtų būti sukurtos maisto saugos laboratorijų taisyklių ir veikimo⁽¹²⁾ duomenų tvarkymo audito sistemos.

⁽¹¹⁾ EBPO geros laboratorinės praktikos principai.

⁽¹²⁾ Žr. Reglamentą (EB) Nr. 882/2004.

5.3. EESRK mano, kad reikia toliau įgyvendinti EFSA ir Jungtinio tyrimų centro susitarimą, visų pirma vykdant bendrą veiklą, susijusią su maisto produktais ir pašarais, alternatyviais metodais, užtikrinančiais gyvūnų apsaugą, cheminių medžiagų ir mišinių sudėtinio poveikiu ir svarbiausių duomenų, leidžiančių įvertinti riziką, rinkimu. EFSA ir Jungtinis tyrimų centras visų pirma turėtų parengti suderintus mokslinius analizės metodus, kurie leistų užtikrinti kokybę, skaidrumą, palyginamumą, visų suinteresuotųjų subjektų įtraukumą ir teisingumą jų atžvilgiu.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl įmonių vienu kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos maisto tiekimo grandinėje

(COM(2018) 173 final)

(2018/C 440/28)

Pranešėjas: **Peter SCHMIDT**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2018 4 30 Europos Parlamentas, 2018 5 2
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2018 5 22
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	172/1/3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Nesąžiningos prekybos praktika (NPP) maisto tiekimo grandinėje atsiranda dėl veiklos vykdytojų galios disbalanso ir daro neigiamą ekonominį, socialinį ir aplinkosauginį poveikį. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą sumažinti NPP atvejų skaičių kaip būtina pirmąjį žingsnį siekiant apsaugoti silpnesnius veiklos vykdytojus, visų pirma ūkininkus, darbuotojus ir kai kuriuos veiklos vykdytojus, bei pagerinti valdymą maisto tiekimo grandinėje. Reglamentavimo metodas ir teisėkūros sistema su veiksmingais ir tvirtais vykdymo užtikrinimo mechanizmais yra būdas veiksmingai spręsti NPP klausimą ES lygmeniu.

1.2. Vis dėlto EESRK apgailestauja, kad Komisija tik visoje ES įvedė bendrą minimalųjį apsaugos standartą, uždraudama vos tam tikrą NPP atvejų skaičių. Būtina uždrausti bet kokią piktnaudžiavimo praktiką.

1.3. Apsaugos nuo NPP taikymo tik tiems maisto tiekimo grandinės tiekėjams, kurie yra mažosios arba vidutinės įmonės, kai jie parduoda produktus pirkėjams, kurie nėra mažosios arba vidutinės įmonės, klausimu EESRK mano, kad tai nepakankamai veiksminga norint išspręsti galios disbalanso problemą ir tai neturės jokio reikšmingo poveikio. Apsaugos taikymą reikia išplėsti įtraukiant visus subjektus – stambius ir smulkius, tiek Europos Sąjungoje, tiek ir už jos ribų. NET ir tuo atveju, kai NPP patiria stambūs veiklos vykdytojai, ekonominiai padariniai dažnai perleidžiami silpniausiems grandinės veikėjams.

1.4. Vykdymo užtikrinimo klausimu EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą sukurti suderintą ES vykdymo užtikrinimo institucijų sistemą. Tačiau vykdymo užtikrinimo mechanizmus taip pat reikėtų sustiprinti, pavyzdžiui, numatyti specialią kreipimosi į ombudsmeną procedūrą, grupės ieškinį ir institucijų užtikrinamą teisės vykdymą, kad taip būtų apsaugotas skundo pateikėjo anonimiškumas. Tokius mechanizmus taip pat turėtų papildyti galimybė nustatyti sankcijas. Skundų teikimo procesui palengvinti reikėtų numatyti privalomas rašytines sutartis – tai padidintų sąžiningumą derybose.

1.5. EESRK rekomenduoja Komisijai ne tik spręsti NPP klausimą, bet ir skatinti bei remti verslo modelius, kurie atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant tiekimo grandinės tvarumą (pvz., ją sutrumpinant, padidinant jos skaidrumą ir pan.), ją perbalansuojant ir padidinant jos veiksmingumą, kad būtų sustiprinta galios pusiausvyra.

1.6. Galiausiai EESRK pakartoja, kad sąžiningesnės prekybos praktikos skatinimas turėtų būti išsamios ES maisto politikos dalis, užtikrinant ekonominiu, socialiniu ir aplinkosauginiu požiūriu tvaresnę maisto tiekimo grandinę ir siekiant įgyvendinti JT darnaus vystymosi tikslus.

2. Įžanga

2.1. Nesąžiningos prekybos praktika (NPP) apibrėžiama kaip įmonių vienu kitoms taikoma praktika, kuria nukrypstama nuo tinkamo verslo elgesio ir kuri prieštarauja sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principams ir kuri vieno prekybos partnerio vienašališkai primetama kitam ⁽¹⁾. Maisto tiekimo grandinė ypač kenčia nuo NPP dėl didelio disbalanso tarp smulkių ir stambių veiklos vykdytojų. NPP gali būti vykdoma visais maisto tiekimo grandinės lygmenimis ir viename lygmenyje taikoma NPP gali turėti poveikio kitoms grandinės dalims, priklausomai nuo susijusių dalyvių įtakos rinkoje ⁽²⁾.

2.2. Kaip išsamiai aprašyta 2016 m. spalio mėn. priimtoje EESRK nuomonėje „Teisingesnė žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinė“ ⁽³⁾, derybinės galios koncentracija lėmė piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, todėl silpnesni veiklos vykdytojai vis labiau kenčia nuo nesąžiningos prekybos praktikos. Dėl šios priežasties rinkoje kylanti ekonominė rizika perkeliama į tiekimo grandinę, o tai labai neigiamai veikia vartotojus ir kai kuriuos veiklos vykdytojus, pavyzdžiui, ūkininkus, darbuotojus ir MVI. NPP problemą pripažino visi maisto tiekimo grandinės suinteresuotieji subjektai ir buvo nurodyta, kad dauguma veiklos vykdytojų yra patyrę NPP ⁽⁴⁾.

2.3. Ypač reikėtų pabrėžti poveikį vartotojams. Patirdami spaudimą mažinti kainas, maisto perdurbėjai priversti kuo labiau sumažinti gamybos sąnaudas, o dėl to gali nukentėti vartotojams teikiamo maisto kokybė ir maisto sauga. Siekdamas sumažinti sąnaudas, kartais bendrovės naudoja pigesnes žaliavas, dėl kurių suprastėja maisto produktų kokybė ir vertė, pavyzdžiui, daugelyje produktų sveikatai naudingesnis Europoje gaminamas aliejus ir riebalai pakeičiami riebalų rūgščių transizomerais ⁽⁵⁾.

2.4. Spaudimas silpniausiems maisto tiekimo grandinės veiklos vykdytojams auga. Remiantis naujausiais Eurostato duomenimis, mažmenininkų bendrosios pridėtinės vertės dalis vis dar auga. Taip yra dėl didesnės mažmeninės prekybos ir perdurbimo sektoriaus koncentracijos maisto tiekimo grandinėje, atsirandančios dėl neteisingo kartelių teisės aiškinimo. Todėl būtina gerinti maisto tiekimo grandinės veikimą, siekiant užtikrinti teisingą pajamų pasiskirstymą tiekimo grandinėje. Tačiau negalima nuvertinti mažmenininkų, atsižvelgiant į jų atliekamą vaidmenį tiekiant kasdienes prekes.

2.5. Kova su nesąžiningos prekybos praktika yra viena iš pagrindinių sudedamųjų dalių siekiant užtikrinti geresnį maisto tiekimo grandinės veikimą, taip pat sumažinti kainų svyravimą rinkose ir sustiprinti gamintojų organizacijų vaidmenį. 2016 m. birželio mėn. rezoliucijoje ⁽⁶⁾ Europos Parlamentas paragino Komisiją pateikti pasiūlymą dėl teisinės sistemos, skirtos NPP. Šį raginimą 2016 m. spalio mėn. pakartojo EESRK, o 2016 m. lapkričio mėn. – Žemės ūkio rinkų darbo grupė.

2.6. Dvidešimtyje valstybių narių jau taikomos įvairios teisėkūros iniciatyvos, skirtos NPP šalinti. Kartu su Tiekimo grandinės iniciatyva (TGI), tai padėjo didinti informuotumą apie nesubalansuotą galių pusiausvyrą maisto tiekimo grandinėje. Tačiau tokių nacionalinių ar savanoriškų priemonių, kuriomis iki šiol pavyko išspręsti nesąžiningos prekybos praktikos problemą, yra labai mažai. Komisija nusprendė 2018 m. balandžio mėn. pateikti konkretų pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, pripažindama, kad nenuoseklios valstybėse narėse taikomos apsaugos nuo NPP taisyklės arba jų stoka gali pakenkti Sutarties tikslui užtikrinti deramą žemės ūkiu besiverčiančios bendruomenės gyvenimo lygį ⁽⁷⁾.

⁽¹⁾ Europos Komisija, 2014 m.

⁽²⁾ Darbo grupės žemės ūkio produktų rinkos klausimais ataskaita, 2016 m. lapkričio mėn., https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/agri-markets-task-force/improving-markets-outcomes_en.pdf

⁽³⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 130.

⁽⁴⁾ 2014 m. liepos 15 d. Europos Komisijos komunikatas „Kova su nesąžiningos prekybos praktika įmonių tarpusavio maisto produktų tiekimo grandinėje“.

⁽⁵⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 130.

⁽⁶⁾ 2016 m. birželio 7 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl nesąžiningos prekybos praktikos maisto tiekimo grandinėje (2015/2065 (INI)).

⁽⁷⁾ COM(2018) 173 final.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1. Siūloma direktyva Komisija siekia sumažinti maisto tiekimo grandinėje pasitaikančių NPP atvejų skaičių, visoje ES nustatydamą bendrą minimalųjį apsaugos standartą, kurį sudaro konkrečių draudžiamos NPP pavyzdžių sąrašas, t. y. vėluojantys mokėjimai už greitai gendančius maisto produktus, užsakymų atšaukimas paskutinę minutę, vienašaliai ar atgaline data daromi sutarčių pakeitimai ir tiekėjų vertimas sumokėti už maisto produktų nuostolius. Kita praktika gali būti leidžiama, jei šalis iš anksto sudaro aiškus ir nedviprasmiškas sutartis, pagal kurias: pirkėjas grąžina neparduotus maisto produktus tiekėjui; pirkėjas ima iš tiekėjo mokestį, kad užtikrintų, jog bus sudaryta sutartis dėl maisto produktų tiekimo, arba ją išlaikytų; tiekėjas moka už pirkėjo parduodamų maisto produktų pardavimo skatinimą arba rinkodarą.

3.2. Apsauga taikoma tik nuo NPP, pasitaikančios, kai tiekėjas, kuris yra mažoji ir vidutinė įmonė (MVĮ), parduoda maisto produktus pirkėjui, kuris nėra MVĮ⁽⁸⁾.

3.3. Be to, Komisijos pasiūlymu reikalaujama, kad valstybės narės paskirtų viešojo sektoriaus instituciją, atsakingą už naujų taisyklių vykdymo užtikrinimą. Tais atvejais, kai yra įrodytas pažeidimas, atsakinga institucija yra kompetentinga taikyti proporcingas ir atgrasančias sankcijas. Ši vykdymo užtikrinimo institucija galės pradėti tyrimus savo iniciatyva arba remdamasi skundu. Tokiu atveju skundą pateikusių šalis galės prašyti išsaugoti konfidencialumą ir anonimiškumą, kad būtų apsaugota jų padėtis prekybos partnerio atžvilgiu. Komisija taip pat sukurs vykdymo užtikrinimo institucijų tarpusavio koordinavimo mechanizmą ir sudarys palankias sąlygas jo veikimui, kad būtų galima keistis geriausios patirties pavyzdžiais.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą, nes tai yra itin svarbus pirmasis žingsnis pradedant teisėkūros procesą NPP reglamentuoti visoje ES, kaip jis primygtinai rekomendavo savo 2016 m. nuomonėje. Tai yra būtina siekiant apsaugoti silpnesnius maisto tiekimo grandinės veiklos vykdytojus, būtent ūkininkus ir darbuotojus, ir užtikrinti, kad jų pajamos būtų pastovesnės ir stabilesnės. Visų pirma šiuo pasiūlymu padedama spręsti jų nepakankamos derybinės galios problemą, taip gerinant maisto tiekimo grandinės valdymą.

4.2. Savo dokumente Komisija pripažįsta, jog mažai tikėtina, kad visoje ES įgyvendinant Tiekimo grandinės iniciatyvą (TGI) bus sukurta visapusiška valdymo sistema, dėl kurios taptų nebereikalingos teisinės priemonės, įskaitant vykdymo užtikrinimą⁽⁹⁾. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pakartoja, kad TGI ir kitos savanoriškos nacionalinės sistemos iš tikrųjų gali būti naudingos tik kaip veiksmingos ir tvirtos valstybių narių lygmeniu taikomus teisinius vykdymo užtikrinimo mechanizmus papildančios, o ne juos pakeičiančios priemonės⁽¹⁰⁾.

4.3. EESRK taip pat palankiai vertina raginimą sukurti suderintą ES vykdymo užtikrinimo institucijų tinklą, kaip jis yra rekomendavęs savo ankstesnėje nuomonėje. Itin svarbu užtikrinti veiksmingą vykdymo užtikrinimo institucijų bendradarbiavimą siekiant spręsti tarptautinės NPP klausimą, kuris kitu atveju liktų nesprenžiamas.

4.4. Vis dėlto EESRK apgailestauja, kad Komisija laikėsi minimalaus suderinimo požiūrio, kurio nepakanka, kad būtų pašalinti visi maisto tiekimo grandinėje pasitaikantys piktnaudžiavimo atvejai. Visų pirma Komitetas labai apgailestauja, kad laikoma, jog tik perkantieji gali užsiimti piktnaudžiavimo praktika ir kad pagal šią sistemą draudžiamas tik ribotas NPP atvejų skaičius – tai išsamiau paaiškinta 5 skyriuje.

4.5. EESRK taip pat abejoja dėl Komisijos pasiūlymo apsaugą taikyti tik maisto produktus tiekiančioms MVĮ, kai jos juos parduoda pirkėjams, kurie nėra MVĮ. Siekiant apsauga nuo NPP būtų veiksminga ir sėkmingai taikoma, ji turėtų būti suteikiama visiems tiekimo grandinės dalyviams, nepriklausomai nuo jų dydžio, kad būtų daromas poveikis visiems prekybiniais santykiams. Tačiau EESRK pripažįsta MVĮ pažeidžiamumą. Be to, pasiūlyme nenagrinėjama nelygios derybinės galios ir ekonominės priklausomybės (tai ne visada prilygsta ekonominiam veiklos vykdytojų dydžiui) problema.

⁽⁸⁾ MVĮ apibrėžtis pagal Reglamentą (ES) Nr. 1308/2013.

⁽⁹⁾ COM(2018) 173 final.

⁽¹⁰⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 130.

4.6. Pasiūlymo aprėptis yra nepakankamai plati ir į ją taip pat reikėtų įtraukti žemės ūkyje pagaminamus ne maisto produktus, pavyzdžiui, sodininkystės produktus, taip pat pašarus.

4.7. Kad maisto tiekimo grandinė būtų tvaresnė ekonominiu, socialiniu ir aplinkosauginiu požiūriu, ypač svarbu spręsti NPP klausimą (taip pat mažinti rinkos kintamumą ir stiprinti gamintojų organizacijų vaidmenį). EESRK pakartoja, kad sąžiningesnės prekybos praktikos skatinimas turėtų būti išsamios ES maisto politikos dalis siekiant įgyvendinti JT darnaus vystymosi tikslus (DVT). Visų pirma tokia išsami politika turėtų užtikrinti sąžiningas kainas gamintojams, kad žemės ūkis išliktų rentabilus ⁽¹¹⁾.

4.8. Nors tai Komisijos pasiūlyme nenagrinėjama, EESRK dar kartą pabrėžia, jog būtina skatinti, kad visa visuomenė labiau vertintų maistą, ir bendradarbiaudamas su atitinkamomis organizacijomis, norėtų paskatinti pradėti Europos masto informacinę ir sąmoningumo ugdymo kampaniją apie maisto vertę ir maisto švaistymo mažinimą ⁽¹²⁾.

5. Konkrečios pastabos

Draudžiamos NPP sąrašas

5.1. NPP apskritai galima apibrėžti kaip praktiką, kuria akivaizdžiai nukrypstama nuo tinkamo verslo elgesio ir kuri prieštarauja gerų ketinimų ir sąžiningos dalykinės praktikos principams ⁽¹³⁾. Tai taip pat apima visų rūšių praktiką, kai rizika nepagrįstai ir neproporcingai perkeliama susitariančiajai šaliai.

5.2. Komisija uždraudė vykdyti tik tam tikrą nesąžiningos prekybos praktikos atvejų skaičių. Kaip EESRK yra rekomendavęs savo ankstesnėje nuomonėje, jis pakartoja, kad būtina uždrausti bet kokią nesąžiningą praktiką, pavyzdžiui, tokiais atvejais (sąrašas nebaigtinis):

- nesąžiningas komercinės rizikos perkėlimas;
- neaiškios arba neapibrėžtos sutarties nuostatos;
- vienašališki ir atgaline data taikomi sutarčių pakeitimai, įskaitant kainos pakeitimus;
- blogesnė produktų kokybė ar mažesnis vartotojų informavimas, apie tai nepranešant pirkėjams, su jais nesikonsultuojant ar negavus jų pritarimo;
- reklamos ar rinkodaros išlaidų dalies padengimas;
- uždelsti mokėjimai;
- įtraukimo į prekybos sąrašą arba lojalumo mokesčiai;
- mokestis už prekės vietą lentynoje;
- pretenzijos dėl sugedusių ar neparduotų produktų;
- maisto siuntos atsisakymas arba spaudimas sumažinti mokamą kainą dėl nežymių gaminio trūkumų;
- spaudimas sumažinti kainas;
- mokesčiai už išgalvotas paslaugas;
- užsakymo atšaukimas ir numatyto kiekio sumažinimas paskutinę minutę;
- grasinimai išbraukti iš prekybos sąrašo;

⁽¹¹⁾ OL C 129, 2018 4 11, p. 18.

⁽¹²⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 130.

⁽¹³⁾ COM(2014) 472 final.

- fiksuoti mokesčiai, kuriuos įmonės nustato tiekėjams kaip reikalavimą, kurį jie turi vykdyti, kad būtų įtraukti į tiekėjų sąrašą („mokėk, kad liktum“).

Valstybėms narėms reikėtų suteikti galimybę pratęsti šį sąrašą atsižvelgiant į konkrečią padėtį šalyje.

5.3. EESRK taip pat ragina uždrausti maisto prekių mažmenininkams parduoti prekės už mažesnę nei savikaina kainą⁽¹⁴⁾. EESRK konkrečiai rekomenduoja, kad tiekėjams, pavyzdžiui, ūkininkams, būtų mokama teisinga ir pelnyta kaina, kuri suteiktų jiems pakankamai pajamų investicijoms, inovacijoms ir tvariai gamybai.

5.4. Visa Komisijos pasiūlyme aiškiai uždrausta NPP yra susijusi su jau sudarytomis sutartimis. Tačiau ji daug dažniau pasitaiko, kai spaudimas daromas veiklos vykdytojams dar nesudarius sutarties. Todėl kaip pavyzdį taip pat reikėtų įtraukti atvejį, kai rinkai įtaką daranti įmonė reikalauja, kad kita įmonė be jokios objektyviai pagrįstos priežasties jai suteiktų lengvatų (taip pat žr. Vokietijos konkurencijos apribojimų įstatymo (GWB) 19(2) dalies 5 punktą). Ši Vokietijos antimonopolinės teisės nuostata pasirodė esanti tinkama kovos su piktnaudžiavimu perkamąja galia priemone. Tai puikiai iliustruoja Vokietijos aukščiausiojo teismo (BGH) sprendimas byloje „Hochzeitsrabatte“ („sutuoktuvų nuolaidos“), atsižvelgiant į galingo Vokietijos mažmenininko ir jo tiekėjų santykius⁽¹⁵⁾.

MVĮ apibrėžtis

5.5. Siekiant veiksmingai spręsti disbalanso maisto tiekimo grandinėje problemą, apsaugos nuo NPP taikymo tik maisto produktus teikiančioms MVĮ nepakanka. EESRK pabrėžia domino efektą, kuris gali būti sukurtas, kai stambūs veiklos vykdytojai nukenčia nuo NPP. Nesąžiningos prekybos praktika daro neigiamą poveikį, nepriklausomai nuo to, kas yra atsakingas. Ekonominiai padariniai neišvengiamai perleidžiami silpniausiems maisto tiekimo grandinės veikėjams, t. y. ūkininkams, darbuotojams, tam tikriems veiklos vykdytojams, o taip pat vartotojams.

5.6. Kita priežastis, kodėl reikėtų išplėsti apsaugos taikymą, yra ta, kad stambūs veiklos vykdytojai visų pirma gali diskriminuoti MVĮ ir jų neįtraukti į tiekimo grandinę dėl rizikos gauti skundų. Tokiomis aplinkybėmis EESRK vėlgi pripažįsta MVĮ pažeidžiamumą.

Vykdyto užtikrinimas

5.7. Veiksmingo vykdymo užtikrinimo srityje reikėtų atskirti privatinės teisės vykdymo užtikrinimą (Komisijos pasiūlyme tai dar nenumatyta) ir institucijų užtikrinamą teisės vykdymą. Reikėtų iš pat pradžių pabrėžti, kad reikia tinkamai atsižvelgti į suinteresuotosios šalies teisę į anonimiškumą, nes daugelis įmonių nesiryžta imtis veiksmų prieš piktnaudžiavimą, nes bijo patirti atsakomųjų veiksmų, pavyzdžiui, išbraukimą iš prekybos sąrašo (baimės faktorius).

5.7.1. Privatinės teisės vykdymo užtikrinimas

Privatinės teisės vykdymo užtikrinimo srityje suinteresuotoji šalis turėtų turėti galimybę kreiptis dėl tam tikrų veiksmų uždraudimo ir nutraukimo bei žalos atlyginimo. Tačiau dėl baimės faktoriaus tokių teisės gynimo priemonių svarba yra veikiau menka. Be to, dėl tam tikrų veiksmų uždraudimo ir nutraukimo turėtų galėti kreiptis visos susijusios asociacijos. Tai užtikrintų su anonimiškumu susijusią specialią suinteresuotosios šalies apsaugą, kai nesąžininga prekybos praktika nukreipta prieš keletą įmonių (pavyzdžiui, maisto produktų sektoriuje veikiantis veiklos vykdytojas reikalauja, kad visi tiekėjai/pirkėjai prisidėtų prie bet kokių papildomų išlaidų ir pan.).

Suinteresuotajai šaliai ar asociacijai turėtų būti suteikta galimybė tokius skundus teikti teismui arba ombudsmenui. Kreipimosi į ombudsmeną procedūros pranašumas – ginčo nereikėtų spręsti viešai. Turėtų būti nustatyta konkreti kreipimosi į ombudsmeną procedūra. Be to, ombudsmenui turėtų būti suteikti specialūs sprendimų priėmimo įgaliojimai. Savanoriškas procesas daugeliu atvejų nebūtų veiksmingas ir nesuteiktų realių teisės gynimo priemonių.

⁽¹⁴⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 130.

⁽¹⁵⁾ Žr. Vokietijos aukščiausiasis teismas (Bundesgerichtshof, BGH), 2018 1 23, KVR 3/17, *Ekonomika ir konkurencija (Wirtschaft und Wettbewerb, WuW)* 2018 m. 209 – *Sutuoktuvų nuolaidos (vok. Hochzeitsrabatte)*.

Be to, EESRK ragina veiklos vykdytojus kurti iniciatyvas, kuriomis siekiama skatinti kultūrinius pokyčius ir didinti teisingumą tiekimo grandinėje.

5.7.2. Institucijų užtikrinamas teisės vykdymas

Dėl baimės faktoriaus šioje srityje ypač svarbus yra institucijų užtikrinamas vykdymas, kuriam reikalingas reglamentavimas. Todėl tokioms institucijoms kaip Komisija ir nacionalinės konkurencijos institucijos reikėtų suteikti plačius įgaliojimus atlikti tyrimus ir užtikrinti vykdymą. Kaip pavyzdį būtų galima pateikti konkurencijos taisykles, nustatytas Tarybos reglamente (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 (dabar 101) ir 82 (dabar 102) straipsniuose, įgyvendinimo (pavyzdžiui, pasiūlymo dėl direktyvos 6 straipsnis yra daug švelnesnis). Visų pirma 17 straipsniu nustatomi įvairių ūkio sektorių ir susitarimų rūšių tyrimai. Atgrasomąjį poveikį būtų galima padidinti institucijoms suteikus įgaliojimus apmokestinti gautą pelną.

Alternatyvios maisto tiekimo grandinės

5.8. EESRK pakartoja, kad turėtų būtų skatinami ir remiami alternatyvūs verslo modeliai, kurie leistų sutrumpinti tiekimo grandinę nuo maisto gamintojų iki galutinio vartotojo, įskaitant skaitmenines platformas, ir stiprinamas kooperatyvų ir gamintojų organizacijų vaidmuo ir padėtis, siekiant atkurti galios pusiausvyrą⁽¹⁶⁾. Šiuo klausimu turi būti parengta kita EESRK nuomonė.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽¹⁶⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 130.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas daugiametis vakarų vandenų ir gretimų vandenų žuvų išteklių ir tų išteklių žvejybos valdymo planas, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/1139, kuriuo nustatomas Baltijos jūros daugiametis planas, ir panaikinami reglamentai (EB) Nr. 811/2004, (EB) Nr. 2166/2005, (EB) Nr. 388/2006, (EB) Nr. 509/2007 ir (EB) Nr. 1300/2008

(COM(2018) 149 final – 2018/0074 (COD))

(2018/C 440/29)

Vienintelis pranešėjas: **Gabriel SARRÓ IPARRAGUIRRE**

Tarybos prašymas pateikti nuomonę	2018 4 12
Europos Parlamento prašymas pateikti nuomonę	2018 4 16
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Komiteto biuro sprendimas	2018 4 17
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	182 / 1 / 2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Nors reikėtų atsižvelgti į šiaurės vakarų ir pietvakarių vandenyse vykdomos žvejybos ypatumus, EESRK mano, kad daugiametio plano nustatymas yra tinkama vakarų vandenų valdymo priemonė.

1.2. EESRK mano, kad nagrinėjamas reglamentas turi atitikti bendros žuvininkystės politikos (BŽP) tikslus, todėl skirstant žvejybos galimybes reikia paminėti, koks svarbus yra socialinis ir ekonominis komponentas.

1.3. EESRK prašo vykdant regionalizavimą sudaryti sąlygas atnaujinti rūšių, kurioms taikomas šis reglamentas, sąrašus, nes dėl mažo sužvejojamo kai kurių rūšių kiekio, jų priskyrimo priegaudai, taip pat kvotų nebuvimo tam tikrose valstybėse narėse kyla sunkumų mišriosios žvejybos valdymui. Tai reikia padaryti kuo anksčiau, kol neišvengiamai neišgaliojo įpareigojimas iškrauti laimikį ir nebuvo nustatytas žvejybą stabdančių žuvų rūšių (angl. *choke species*) reiškinys, dėl kurio tam tikrais atvejais galėtų būtų nutraukiama žvejyba.

1.4. EESRK primygtinai reikalauja, pasitelkus Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondą (EJRŽF), daugiau pastangų skirti moksliniams tyrimams, kad būtų padaryta pažanga žinių apie faktinę žuvų išteklių padėtį srityje, taip kiek įmanoma vengiant taikyti atsargumo principą ir siekiant ilgainiui užtikrinti tausų šių išteklių naudojimą.

2. Komisijos pasiūlymo santrauka

2.1. Pasiūlymu dėl reglamento, apie kurį kalbama šioje nuomonėje, siekiama nustatyti demersinių žuvų išteklių, įskaitant giliavandenius išteklius, kurių žvejyba vykdoma vakarų vandenyse, bendrą valdymo planą.

2.2. Minėtas planas padės užtikrinti, kad šie ištekliai būtų naudojami laikantis didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio (MSY) principo, taikant ekosisteminių metodą ir vadovaujantis atsargumo principu. Planu siekiama pasiūlyti naujausia mokslinė informacija pagrįstų stabilių žvejybos galimybių ir sklandžiau nustatyti įpareigojimą iškrauti laimikį.

2.3. Ištekliai turi būti valdomi laikantis Tarptautinės jūrų tyrinėjimo tarybos (ICES) rekomendacijose pateiktų F_{MSY} intervalų (čia F – mirtingumas dėl žvejybos, angl. *fishing mortality*). Taip konkrečios rūšies išteklių žvejybos galimybės nustatomos laikantis apatinės F_{MSY} intervalo dalies, tačiau taip pat galima nustatyti mažesnio už šiuos intervalus lygio žvejybos galimybes arba, laikantis nustatytų sąlygų ir kai nurodyti ištekliai viršija $MSY B_{trigger}$ (išteklių neršiančių žuvų biomasės atskaitos tašką), žvejybos galimybės gali būti nustatomos pagal tuo metu taikomą viršutinę F_{MSY} intervalo dalį.

2.4. Žvejybos galimybės bet kuriuo atveju nustatomos taip, kad būtų užtikrinta, jog tikimybė, kad neršiančių žuvų biomasė taps mažesnė už ribinį biomasės atskaitos tašką (B_{lim}), būtų mažesnė nei 5 %.

2.5. Skirstydamos šias žvejybos galimybes, valstybės narės atsižvelgia į tikėtiną žvejyboje dalyvaujančių laivų laimikio sudėtį.

2.6. Komisijai suteikiami įgaliojimai deleguotaisiais aktais patvirtinti technines priemones, susijusias su žvejybos įrankių ypatybėmis arba apribojimais, siekiant pagerinti jų selektyvumą, sumažinti nepageidaujamą laimikį ar poveikį ekosistemai, taip pat priemones, susijusias su išsaugojimą užtikrinančių mažiausių dydžių nustatymu ir įpareigojimu iškrauti laimikį.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK mano, kad daugiamečio plano nustatymas yra tinkama priemonė siekiant užtikrinti vakarų vandenų žuvininkystės išteklių naudojimą vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu.

3.2. Vis dėlto, Komiteto manymu, rengiant planą reikėtų atsižvelgti į šiaurės vakarų ir pietvakarių vandenų žvejybos rajonų ypatumus ir skirtumus, turint omenyje skirtingas laivynų ypatybes, jų žvejybos veiklą (būdus) ir reisų trukmę.

3.3. EESRK primygtinai ragina užtikrinti, kad šiuo planu būtų padedama siekti visų BŽP tikslų ir nustatant žvejybos galimybes kartu būtų atsižvelgiama į socialinio ir ekonominio poveikio tyrimus bei kiekvieno reguliuojamo būdo ekonominio gyvybingumo atskaitos tašką – šis komponentas neįtrauktas į pasiūlymo dėl reglamento dėstomąją dalį.

3.4. Komitetas reiškia susirūpinimą dėl padarinių, kuriuos lemia atsargumo principo taikymas tais atvejais, kai trūksta mokslinių duomenų apie tam tikrą žvejybos veiklą, ir dėl jo poveikio tiesioginiam žvejybos galimybių sumažėjimui. Todėl EESRK prašo valstybių narių ir Europos Komisijos dėti daugiau pastangų vykdant tyrimus, kad būtų galima pagilinti žinias apie nurodytus išteklius. Be to, Komiteto nuomone, tuo atveju, kai moksliniai žuvininkystės išteklių vertinimai nėra analitiniai, bendro leidžiamo sužvejoti kiekio (BLSK) nereikėtų smarkiai mažinti tol, kol vertinimai pagerėtų.

3.5. Kalbant apie mišriosios žvejybos atvejus, kai nustatomos su žvejybą stabdančiomis rūšimis, kurios yra įtrauktos į planą, susijusios problemos, dėl kurių gali būti stabdoma pagrindinių rūšių žvejyba, EESRK mano, kad reikėtų išnagrinėti galimybę neįtraukti šių rūšių į BLSK sistemą, ir siūlo vykdant regionalizavimą taikyti alternatyvias valdymo priemones, kuriomis būtų galima užtikrinti tinkamą išteklių būklę.

3.6. Kalbant apie ypatumus, sietinus su tam tikromis rūšimis ir rajonais, žvejyba turi būti valdoma taip, kad valdymo veiksmingumą būtų galima užtikrinti sudarant palankesnes sąlygas kurti valdymo parajonius tame pačiame ICES kvadrato. EESRK ragina Komisiją šią galimybę įtraukti į reglamentą.

4. Konkrečios pastabos

4.1. 1 straipsnyje pateiktas rūšių, dėl kurių kyla sunkumų valdant mišriąją žvejybą, sąrašas. Į šį sąrašą įtrauktos giliavandenės rūšys, kurioms taikomas atskiras reglamentas dėl BLSK ir kvotų, be kita ko, rengiamas kas dvejus metus, todėl Komitetas mano, kad dėl jo įtraukimo gali kilti sumaištis. Atsižvelgiant į priegaudą, kai kuriose valstybėse narėse šių rūšių, pavyzdžiui, paprastųjų beriksų (*Beryx spp*), sužvejojama nedaug arba nesužvejojama išvis. Be to, raudonpelekiams pagelams (*Pagellus bogaraveo*) IXa rajone būdingos įvairios su žvejybos rajonais (Atlanto vandenyno ir Viduržemio jūros baseinai, kuriuose nenustatytas BLSK ir kvotos) susijusios ypatybės ir jiems daro poveikį trečiųjų šalių laivyno dalyvavimas žvejybos veikloje. EESRK mano, kad netikslinga šią rūšį įtraukti į sąrašą, kai nežinoma, koku lygmeniu šios šalys pasirengusios suderinti savo valdymą su ES principais ir interesais.

4.2. Taip pat esama rūšių, pavyzdžiui, paprastieji vilkešeriai (*Dicentrarchus labrax*) ir paprastieji merlangai (*Merlangus merlangus*) IXa rajone, kurioms netaikoma BLSK ir kvotų tvarka, todėl Komitetas mano, kad nuorodą į šias rūšis reikėtų panaikinti. Kitoms rūšims, pavyzdžiui, atlantinėms menkėms (*Gadus morhua*), paprastiesiems merlangams (*Merlangus merlangus*) VII rajone arba juodadėmėms menkėms (*Melanogrammus aeglefinus*), tam tikrose valstybėse narėse skirta labai mažai kvotų, todėl konkrečių laivynų atveju tai galima laikyti akivaizdžiais apribojimais, dėl kurių šių rūšių negalima laikyti stabdančiomis žvejybą. EESRK taip pat mano, kad šias rūšis reikia išbraukti iš sąrašo.

4.3. Be to, pastebima įvairių klaidų nustatant norveginį omarų (*Nephrops norvegicus*) funkcinį vienetų apibrėžtį ir prieinamumą, todėl EESRK mano, kad jų klausimą būtina persvarstyti.

4.4. EESRK nuomone, numatant žvejybos galimybes pagal MSY, kaip nustatyta 3, 4 ir 5 straipsniuose, reikėtų atsižvelgti tik į kintamuosius, susijusius su išteklių išsaugojimu. Planu turi būti padedama siekti visų BŽP tikslų laikantis Reglamento (ES) Nr. 1380/2013 2 straipsnio, daugiausia dėmesio skiriant ne vien aplinkos srities kintamiesiems, bet ir atsižvelgiant į socialinius ir ekonominius kintamuosius, kad būtų išvengta staigių kelerių metų iš eilės žvejybos galimybių pokyčių.

4.5. Siekiant užtikrinti, kad metinis žvejybos galimybių valdymas nesudarytų kliūčių daugiamečio valdymo įgyvendinimui ir kad suinteresuotiesiems subjektams būtų sudarytos palankios sąlygos dalyvauti sprendimų priėmimo procese, teisėkūros institucijos turėtų iš dalies pakeisti pasiūlymo dėl valdymo plano 4 straipsnį, kad jis apimtų teisinį pagrindą, kuriuo remiantis vykdant regionalizavimą būtų patvirtintos BŽP principus atitinkančios išteklių naudojimo taisyklės.

4.6. 5 straipsniu 2 dalyje nustatyta, kad žuvininkystės valdymo atsargumo principas taikomas tais atvejais, kai trūksta mokslinės informacijos. EESRK siūlo, įgyvendinant planą ir pasitelkus EJRŽF, nustatyti veiksmingus mechanizmus, kurie padėtų gauti daugiau mokslinės informacijos vietoje ir tokiu periodiškumu, kuris būtinas siekiant užkirsti kelią žvejybos uždraudimui.

4.7. 9 straipsnyje nustatyta, kad skirstydamos žvejybos galimybes valstybės narės atsižvelgia į tikėtiną mišriojoje žvejyboje dalyvaujančių laivų laimikio sudėtį. Komitetas mano, kad šiuo principu gerokai viršijama tai, kas nustatyta Reglamento (ES) Nr. 1380/2013 17 straipsnyje dėl valstybių narių vykdomo žvejybos galimybių paskirstymo kriterijų.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl daugiamečio Viduržemio jūros paprastųjų durklažuvių išteklių atkūrimo plano, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 1967/2006 ir (ES) 2017/2107

(COM(2018) 229 final – 2018/0109 (COD))

(2018/C 440/30)

Vienintelis pranešėjas: **Gabriel SARRÓ IPARRAGUIRRE**

Europos Parlamento prašymas pateikti nuomonę	2018 5 2
Tarybos prašymas pateikti nuomonę	2018 5 14
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 5 22
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	181/1/3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK iš esmės remia Europos Komisijos pasiūlymą, kuriuo siekiama į Sąjungos teisę perkelti Tarptautinės Atlanto tunų apsaugos komisijos (ICCAT) rekomendaciją 16-05, kuria nustatomas daugiamečio Viduržemio jūros paprastųjų durklažuvių išteklių atkūrimo planas ir kurios tikslas – garantuoti, kad šių išteklių biomasė ne vėliau kaip 2031 m. pasiektų tokį lygį, kuris užtikrintų didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį, o tikimybė pasiekti tą tikslą būtų ne mažesnė kaip 60 %

1.2. Komitetas nustatė, kad Europos Komisija neapsiribojo vien minėtos ICCAT rekomendacijos perkėlimu ir į savo pasiūlymą įtraukė keletą šioje rekomendacijoje nenurodytų punktų, dėl kurių Europos laivynas galėtų atsidurti nepalankioje konkurencinėje padėtyje kartu su besiribojančių trečiųjų valstybių, pvz., Maroko, Alžyro, Tuniso ir Turkijos, kurios taip pat vykdo tokią žvejybą, laivynais. Taigi siekdamas užkirsti kelią rimtesniems nei kitose šalyse socialiniams ir ekonominiams padariniams, su kuriais susidurtų Europos verslininkai ir darbuotojai, EESRK ragina teisėkūros institucijas atsižvelgti į toliau pateiktas konkrečias pastabas.

1.3. EESRK primygtinai ragina Komisiją, valstybes nares ir Viduržemio jūros pakrantės valstybes imtis visų būtinų priemonių, kuriomis būtų visiškai panaikinti nuo 1998 m. draudžiami naudoti dreifuojantieji žiauniniai tinklaičiai, siekiant užkirsti kelią neteisėtai Viduržemio jūros paprastųjų durklažuvių žvejybai ir prekybai, jų poveikiui rinkai ir nesąžiningai konkurencijai, su kuria susiduria taisyklių besilaikantis laivynas.

2. Komisijos pasiūlymo santrauka

2.1. Atsižvelgdama į nerimą keliančią Viduržemio jūros paprastųjų durklažuvių (*Xiphias gladius*) padėtį, savo 2016 m. metiniame susirinkime ICCAT priėmė Rekomendaciją 16-05, kurioje nustatytas 15 metų trukmės šios rūšies išteklių atkūrimo planas. Toje rekomendacijoje nustatytos Viduržemio jūros paprastųjų durklažuvių išteklių išsaugojimo, valdymo ir kontrolės taisyklės, kurių laikantis iki 2031 m. būtų pasiektas biomasės dydis, galintis užtikrinti didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį, o tikimybė pasiekti tą tikslą būtų ne mažesnė kaip 60 %.

2.2. Pasiūlymu dėl reglamento, apie kurį kalbama šioje nuomonėje, į Sąjungos teisę perkeliama nuo 2017 m. tiesiogiai taikoma nurodyta rekomendacija, kad ES galėtų laikytis savo tarptautinių įsipareigojimų ir veiklos vykdytojams suteikti daugiau teisinio tikrumo dėl jiems taikomų taisyklių ir pareigų.

2.3. Pagrindiniai išteklių atkūrimo plano elementai: nustatytas 10 500 tonų bendras leidžiamas sužvejoti kiekis, kuris bus laipsniškai mažinamas; nustatyta, kad mažiausiu išteklių išsaugojimą užtikrinančiu orientaciniu dydžiu laikomas 100 cm ilgis nuo apatinės žiaunos galo iki uodegos peleko išsišakojimo arba 11,4 kg gyvasis svoris, arba 10,2 kg be žiaunų ir išdarinėtos žuvies svoris; nustatyta, kad didžiausias kabliukų, kuriuos galima užmesti arba laikyti laivuose, skaičius yra 2 500; nustatytas trijų mėnesių žvejybos draudimo laikotarpis, kuris kasmet trunka nuo sausio 1 d. iki kovo 31 d.; apribotas leidimą turinčių laivų skaičius ir nustatytos į esamas priemones panašios paprastųjų tunų išteklių kontrolės priemonės.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK pritaria tam, kad į Sąjungos teisę būtina perkelti ICCAT rekomendaciją 16-05, todėl remia Europos Komisijos iniciatyvą.

3.2. Tačiau Komitetas pastebėjo, kad Europos Komisijos pasiūlymu viršijama tai, kas nurodyta pačioje ICCAT rekomendacijoje, ir nustatomi nauji į šią rekomendaciją neįtraukti reikalavimai. Atsižvelgdamas į tai, kad nurodytais išteklių naudojasi ne tik ES laivynas, bet ir visos kitos Viduržemio jūros pakrantės valstybės (kai kurios iš jų (Marokas, Alžyras, Tunisas ir Turkija) vykdo specializuotą žvejybą, o kitos paprastąsias durklažuves sužvejoja kaip atsitiktinį laimikį), Komitetas mano, kad netinkama vienašališkai nustatyti minėtas papildomas priemones, nes jomis būtų galima sudaryti diskriminacines sąlygas ES laivyno atžvilgiu ir Sąjungos veiklos vykdytojais patirtų socialinių ir ekonominių padarinių, kurie skirtingai nuo padarinių kitose žvejybos vykdančiose šalyse.

3.2.1. Atsižvelgdamas į būsimas derybas, Komitetas ragina Europos Komisiją aktyviau bendradarbiauti su trečiosiomis šalimis ICCAT, kad būtų pasiekti susitarimai, kuriais, neiškraipant žvejų konkurencijos, būtų paspartintas biomasės atkūrimas ir ji greičiau pasiektų dydį, galintį užtikrinti didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį.

3.3. Komitetas primena Komisijai, kad dreifuojančiuosius žiauninius tinklaičius Viduržemio jūros paprastųjų durklažuvių žvejyboje draudžiama naudoti nuo 1998 m. Atsižvelgdamas į poveikį, kurį Viduržemio jūros paprastųjų durklažuvių išteklių būklei daro tai, kad kai kurie veiklos vykdytojai neteisėtai naudoja šį draudžiamą žvejybos įrankį, taip pat į nesąžiningą konkurenciją taisyklių besilaikančių veiklos vykdytojų atžvilgiu, EESRK prašo Komisijos, valstybių narių ir pakrantės valstybių imtis visų būtinų priemonių, kad šis įrankis būtų visiškai panaikintas.

4. Konkrečios pastabos

4.1. 8 straipsniu, kuriuo nustatomi pajėgumo apribojimai pagal žvejybos įrankių tipą, neapsiribojama vien to, kas nurodyta ICCAT rekomendacijos 6 dalyje, perkėlimu. Šioje dalyje nustatyta, kad „išteklių atkūrimo plano laikotarpiu taikomi pajėgumo apribojimai. 2017 m. KSS⁽¹⁾ apribojo savo žvejybos laivų, turinčių leidimą žvejoti Viduržemio jūros paprastąsias durklažuves, skaičių iki vidutinio metinio savo laivų, kurie 2013–2016 m. laikotarpiu žvejojo, laikė laive, perkrovė, transportavo arba iškrovė Viduržemio jūros paprastąsias durklažuves, skaičiaus. Nepaisant to, KSS galėtų nuspręsti naudoti savo laivų, kurie 2016 m. žvejojo, laikė laive, perkrovė, transportavo arba iškrovė Viduržemio jūros paprastąsias durklažuves, skaičių, jeigu jis mažesnis už 2013–2016 m. laikotarpio vidutinį metinį laivų skaičių. Šis apribojimas taikomas žvejybos laivams pagal žvejybos įrankių tipą“, tačiau pasirenkama priemonė, kurią taikant gaunamas mažesnis laivų skaičius. Todėl Komitetas rekomenduoja vartoti pažodinė ICCAT rekomendacijos 16-05 6 dalies formuluotę.

4.2. EESRK mano, kad dėl 10 straipsnio 2 dalies formuluotės gali kilti sumaištis, nes ją galima aiškinti taip, tarsi būtų siūloma visiškai uždrausti žvejybą ūdomis, nors iš tikrųjų ICCAT rekomendacija siekiama užkirsti kelią paprastųjų durklažuvių jaunikių žvejybai mažais kabliukais, kuriuos naudoja Viduržemio jūros ilgapelekius tunus žvejojantys laivai. Todėl Komitetas siūlo tokią formuluotę: „Siekiant apsaugoti Viduržemio jūros paprastąsias durklažuves, kasmet nuo spalio 1 d. iki lapkričio 30 d. žvejybos draudimo laikotarpis taikomas Viduržemio jūros ilgapelekius tunus (*Thunnus alalunga*) ūdomis žvejojantiems laivams.“

4.3. 14 straipsnio 2 dalyje atsiskleidžia griežtesnis Komisijos požiūris, nei būtų galima pasakyti apie pačią ICCAT rekomendaciją. Šioje dalyje nustatyta, kad „žvejybos laivuose, kurių reisai trunka ilgiau nei 2 dienas, leidžiama laikyti papildomus 2 500 neparuoštų naudoti atsarginių kabliukų“. Rekomendacijos 18 dalyje, priešingai, leidžiama, kad kabliukai būtų paruošti naudoti. Dėl Komisijos pasiūlymo laivų įgulų nariai, kurie kaskart turi vykdyti vis daugiau išipareigojimų, patirs su veikla susijusių problemų. Todėl EESRK rekomenduoja nurodytame straipsnyje išbraukti žodžių junginį „neparuoštų naudoti“ ir vadovautis tuo, kas nustatyta pačioje rekomendacijoje: „Laivuose, kurių reisai trunka ilgiau nei dvi dienas, galima leisti laikyti antrą paruoštų naudoti kabliukų rinkinį, jeigu jie tinkamai pritvirtinti ir sudėti žemutiniuose deniuose, kad jų nebūtų galima lengvai panaudoti.“

⁽¹⁾ ICCAT konvencijos susitariančiosios šalys.

4.4. 18 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „kontrolės tikslais žūklės laivų, turinčių leidimus žvejoti Viduržemio jūros paprastąsias durklažuves, LSS duomenų ⁽²⁾ perdavimas nenutraukiamas ir laivams esant uoste“. Komitetas mano, kad dėl šio pasiūlymo žvejai patirtų papildomų nereikalingų išlaidų, todėl siūlo, remiantis 2011 m. balandžio 8 d. Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 404/2011, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1224/2009, nustatančio Bendrijos kontrolės sistema, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis, įgyvendinimo taisyklės, 18 straipsnio 2 dalimi, leisti išjungti LSS uoste, jeigu galima užtikrinti, kad ji išjungiamą ir įjungiamą laivui nepakeitus padėties.

4.5. 20 straipsnio 2 dalyje Komisija ir vėl viršija tai, kas nustatyta ICCAT rekomendacijoje 16-05. Iš tiesų Komisija siūlo, kad į ne mažiau kaip 20 % Viduržemio jūros paprastąsias durklažuves pelaginėmis ūdomis žvejojantių laivų būtų įlaipinti moksliniai stebėtojai. ICCAT rekomendacijos 44 dalyje, priešingai, nustatyta: „Kiekviena KŠS užtikrina, kad nacionaliniai moksliniai stebėtojai būtų įlaipinti į ne mažiau kaip 5 % Viduržemio jūros paprastąsias durklažuves pelaginėmis ūdomis žvejojantių laivų, kurių bendrasis ilgis ne mažesnis kaip 15 metrų.“ EESRK mano, kad nepagrįsta ir neproporcinga padidinti aprėptį iki 20 %, kalbant apie nedidelius laivus, patiriančius su vieta ir išlaidomis susijusių problemų, nes tai sukels rimtų sunkumų užtikrinant šio reikalavimo laikymąsi. Be to, trečiųjų valstybių laivynai šiuo tikslu ir toliau galės panaudoti tik 5 % laivų. Todėl Komitetas rekomenduoja išlaikyti ICCAT nustatytą 5 % reikalavimą.

4.6. 24 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Sąjungos žvejybos laivų, kurių bendrasis ilgis yra mažesnis kaip 12 metrų, kapitonai ne vėliau kaip likus keturioms valandoms iki numatyto atvykimo į uostą laiko pateikia valstybės narės kompetentingai institucijai tam tikrą informaciją. Atsižvelgdamas į problemas, kurių dėl šio reikalavimo tam tikrais atvejais gali kilti nedideliame laivynui, EESRK siūlo įterpti frazę, kuri leistų valstybei narei išimtiniais atvejais iš dalies pakeisti įspėjimo likus keturioms valandoms sąlygas. Pavyzdžiui, būtų galima taikyti panašią formuluotę, kaip nustatyta Reglamento (ES) 2016/1627 dėl paprastųjų tunų išteklių atkūrimo plano 31 straipsnio 3 dalyje: „Kai pagal taikytinus Sąjungos teisės aktus valstybėms narėms leidžiama taikyti trumpesnį pranešimo pateikimo terminą nei terminas, nurodytas 1 ir 2 dalyse, informacija apie apytikriai įvertintus laive laikomus paprastųjų tunų kiekius gali būti pranešama nustatytu pranešimo laiku prieš atvykstant į uostą. Jeigu žvejybos vietos yra arčiau nei keturios valandos kelio nuo uosto, informacija apie apytikriai įvertintus laive laikomus paprastųjų tunų kiekius gali būti keičiama bet kuriuo metu prieš atvykstant į uostą.“

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽²⁾ Laivų stebėjimo sistema.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl verslo klientams teikiamų internetinio tarpininkavimo paslaugų sąžiningumo ir skaidrumo didinimo

(COM(2018) 238 final – 2018/0112 (COD))

(2018/C 440/31)

Pranešėjas: **Marco VEZZANI**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 5 28 Europos Sąjungos Taryba, 2018 5 22
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 6
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	190 / 0 / 3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Komisijos pasiūlymą dėl reglamento ir laiko jį pirmuoju svarbiu žingsniu siekiant didinti verslo klientams teikiamų internetinio tarpininkavimo paslaugų sąžiningumą ir skaidrumą. EESRK visų pirma pažymi, kad šis pasiūlymas labai svarbus, nes juo pirmą kartą reguliuojami įmonių tarpusavio (B2B) santykiai, susiję su elektronine prekyba, ir rekomenduoja nedelsiant jį patvirtinti, kad būtų užpildytos reguliavimo spragos.

1.2. Tačiau Komitetas mano, kad vien šiuo reglamentu nebus išspręstos visos su bendrąja skaitmenine rinka susijusios problemos ir ji nebus užbaigta. Pagrindinė reglamento kryptis yra skaidrumas, tačiau vien jo nepakanka siekiant sureguliuoti tokią dinamišką ir sudėtingą rinką kaip skaitmeninė rinka, kurioje neproporcingą pasaulinio masto veikėjų ir verslo klientų (visų pirma MVI) jėgų pasiskirstymą galima panaikinti tik nustatius aiškesnes ribas ir šalių santykius ir išsprendžiant piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi problemą. Todėl EESRK rekomenduoja kuo greičiau spręsti su *socialiniu skaitmeninio aspektu* susijusius klausimus paspartinant socialinį dialogą. Taip pat nemažiau svarbu spręsti su mokesčių dempingu, duomenų ekonomika ir duomenų nuosavybe susijusias problemas laikantis visapusiško požiūrio, kaip tai daro Komisija kitose srityse.

1.3. EESRK rekomenduoja į reglamentą įtraukti draudimą dėl *kainų lygybės nuostatų*, kurios šiuo metu trukdo konkurencijai, kenkia bendrovėms ir vartotojams ir gali sukurti didžiųjų interneto platformų oligopolinę arba monopolinę padėtį. Labai svarbu, kad vartotojams būtų sudarytos sąlygos išgyti prekių ir paslaugų mažesnėmis kainomis, įmonės galėtų savo interneto svetainėje veiksmingai plėtoti verslą, o naujos interneto platformos – vystyti savo veiklą ir sąžiningai konkuruoti su jau veikiančiomis platformomis.

1.4. EESRK mano, kad galimos nevienodos sąlygos (pvz., reitingas), kurios palankios tam tikroms bendrovėms (visų pirma susijusios su mokėjimais), turi būti ne tik aiškiai išdėstytos sutartyse su verslo klientais, bet ir aiškiai atpažįstamos vartotojams ieškant prekių ar paslaugų internete, pateikiant užrašą „remiamas skelbimas“, „mokamas skelbimas“ ar pan. Taip pat svarbu informuoti verslo klientus ir vartotojus apie pagrindinius parametrus, kuriais remiantis nustatomi kriterijai, pagal kuriuos nustatomas verslo klientų reitingas.

1.5. Komitetas pritaria, kad būtų nustatyti neteisminio ginčų sprendimo mechanizmai ir rekomenduoja nustatyti suderintus kriterijus, kad būtų užtikrintas tarpininkų nepriklausomumas. EESRK mano, kad prekybos rūmai, kurie jau veiksmingai vykdo minėtą veiklą, gali būti tinkamas pasirinkimas. Ne mažiau svarbu, kad mechanizmai, kuriais įgyvendinamos draudžiamojo pobūdžio priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią verslo klientams daromai žalai ir jos išvengti, būtų nesudėtingi, aiškūs ir nebrangūs.

1.6. EESRK mano, kad ES interneto platformų ekonominės stebėsenos centras atliks labai svarbų vaidmenį tiek įgyvendinant šį reglamentą, tiek vykdamas kitas su juo susijusias teisėkūros iniciatyvas. Tai suteikia šiai įstaigai didelės svarbos ne tik techniniu, bet ir politiniu požiūriu. Remdamasis daugeliu šia tema parengtų savo nuomonių, Komitetas pasirengęs pasiūlyti savo pagalbą ir paremti ekspertų grupės darbą paskirdamas savo atstovą stebėtojo teisėmis, kuris perduotų pilietinės visuomenės poziciją.

2. Įžanga

2.1. Interneto platformos ir paieškos sistemos yra labai svarbus *skaitmeninės ekosistemos* elementas ir daro didelę įtaką jos organizavimui bei veikimui. Pastaraisiais metais jų vaidmuo tapo pagrindinis plėtojant tinklą, nes kūrė naujus socialinius ir ekonominius modelius, kuriais grindžiamas gyventojų ir įmonių pasirinkimas ir veiksmai.

2.2. Elektroninės prekybos apimtys Europoje proporcingai didėja. Apskaičiuota, kad 2017 m. mažmeninės prekybos apyvarta siekė 602 mlrd. EUR (14 % daugiau nei 2016 m.). Šie duomenys visiškai atitiko ankstesnių metų augimo tendencijas, kai pardavimų apyvarta sudarė 530 mlrd. EUR (15 % daugiau nei 2015 m.)⁽¹⁾.

2.3. Remiantis Eurostato duomenimis⁽²⁾, 2016 m. 20 % 28 ES šalių bendrovių vykdė elektroninės prekybos veiklą. Už šių skaičių slypi dideli skirtumai, susiję su bendrovių dydžiu. Internetu prekiauja 44 % stambiųjų įmonių, 29 % vidutinių įmonių ir tik 18 % mažųjų įmonių.

2.4. 85 % elektroninę prekybą vykdančių įmonių naudojami savo interneto svetainė, tačiau nuolat auga interneto platformų naudojimas; jomis naudojami 39 % įmonių (*verslo klientai*)⁽³⁾. Tai lemia du veiksniai: didėjantis MVĮ susidomėjimas elektronine prekyba; joms interneto platformos yra strateginė priemonė, suteikianti galimybę patekti į skaitmeninę rinką; sparčiai didėjantis bendradarbiavimo platformų skaičius (*socialiniai tinklai*) realiaame ir virtualiaame vartotojų gyvenime.

2.5. Nors daugiau nei milijonas Europos MVĮ naudojami internetinio tarpininkavimo paslaugomis, tokias paslaugas teikiančių platformų yra palyginti nedaug. Dėl šios priežasties MVĮ, viena vertus, tampa visiškai priklausomos nuo interneto platformų ir paieškos sistemų, o, kita vertus, interneto platformoms ir paieškos sistemoms suteikiama galimybė atlikti vienašalius veiksmus, kuriais pažeidžiami teisėti įmonių ir vartotojų interesai.

2.6. Remiantis kito Komisijos atlikto tyrimo rezultatais, beveik 50 % interneto platformose veikiančių Europos įmonių patiria problemų. Be to, 38 % atvejų su sutartiniais santykiais susijusios problemos lieka neišspręstos, o 26 % atvejų jos išsprendžiamos, tačiau taip pat kyla sunkumų⁽⁴⁾.

2.7. Visų pirma vartotojai netiesiogiai patiria laisvos ir sąžiningos konkurencijos ribojimo pasekmes. Ribojimas pastebimas įvairiose situacijose: pradedant neskaidrių prekių ir paslaugų reitingo nustatymu ir baigiant pasirinkimo stoka dėl mažo įmonių pasitikėjimo skaitmenine rinka.

2.8. Įmonėms skirti teisių gynimo mechanizmai yra riboti, sunkiai prieinami ir dažnai neveiksmingi. Neatsitiktinai didžioji dauguma įmonių orientuotos į savo gaminių pardavimą internetu savo šalies teritorijoje (93 %), daugiausia dėl teisinės sistemos susiskaidymo, dėl kurio tarpvalstybinių ginčų sprendimų procesas yra ilgas ir sudėtingas⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ 2017 m. Europos elektroninės prekybos ataskaita.

⁽²⁾ Eurostatas, *Digital economy and society statistics – enterprises*, 2018 m.

⁽³⁾ Eurostatas, *Web sales of ES enterprises*, 2018 m.

⁽⁴⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3372_lt.htm

⁽⁵⁾ 2017 m. Eurostato elektroninės prekybos statistiniai duomenys.

2.9. Iki šiol Europos teisės aktuose daugiausia dėmesio buvo skiriama siekiant apibrėžti įmonių santykį su vartotojais (B2C) elektroninėje prekyboje, tačiau niekada nebuvo ryžtingai sprendžiamas įmonių ir interneto platformų santykio (B2B) klausimas.

2.10. Dėl šios priežasties Komisija į pasiūlymą dėl bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos peržiūros⁽⁶⁾ įtraukė iniciatyvą, kuria siekiama papildyti šį Europos teisės aktų aspektą, kad būtų užtikrintas nešališkumas ir skaidrumas ir išvengta piktnaudžiavimo, susijusio su reguliavimo spragomis ar dėl skirtingų nacionalinės teisės aktų atsiradusiu susiskaidymu.

3. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

3.1. Pasiūlymu siekiama reguliuoti interneto platformų ir paieškos sistemų įmonėms teikiamas tarpininkavimo paslaugas. Jos taip pat apima programinės įrangos internetines paslaugas (*mobiliųjų programėlių parduotuvės*) ir bendradarbiavimo platformų teikiamas internetines paslaugas (*socialiniai tinklai*).

3.2. Reglamentas taikomas visiems tarpininkavimo paslaugų internetu teikėjams (įsisteigusiems ES ar už jos ribų), jeigu verslo klientai arba bendrovių interneto svetainių naudotojai yra įsisteigę ES ir bent dalį savo prekių ar paslaugų teikia Europos vartotojams. Visų pirma vartotojai turi būti ES teritorijoje, tačiau jų gyvenamoji vieta nebūtinai turi būti Europoje ir jie nebūtinai turi turėti Europos pilietybę.

3.3. Siekdamas užtikrinti nešališkumą ir skaidrumą, platformos turi paprastai ir aiškiai informuoti bendroves apie sutarties sąlygas. Apie galimus pakeitimus turi būti pranešama ne vėliau kaip prieš 15 dienų. Visų pirma turės būti informuojama apie pranešimų skelbimo tvarką ir numatytus paslaugos teikimo sustabdymo ir nutraukimo kriterijus.

3.4. Pasiūlyme taip pat numatyta, kad bendrovės turi būti informuojamos apie parametrus, pagal kuriuos **nustatomas** reklaminių skelbimų ar interneto svetainių **reitingas**, taip pat ir tada, kai imamas mokestis. Galimos **nevienodos sąlygos**, kurios būtų palankios paties paslaugų teikėjo arba jo kontroliuojamų verslo klientų vartotojams siūlomoms prekėms ar paslaugoms, turi būti aiškiai išdėstytos sutarties sąlygose.

3.5. Siekdama geriau ginti mažųjų įmonių teises, Komisija numato, kad internetinių paslaugų teikėjai turi sukurti **skundų nagrinėjimo vidaus sistemą**. Skundai turės būti išnagrinėjami per trumpą laikotarpį, o vartotojai turės būti aiškiai informuojami apie rezultatus. Be to, paslaugų teikėjai bus įpareigoti reguliariai skelbti ataskaitas apie išnagrinėtų skundų skaičių, dalyką ir nagrinėjimo trukmę, taip pat apie priimtus sprendimus.

3.6. Taip pat numatoma **ginčų sprendimo neteismine tvarka sistema**. Taip bendrovė galės kreiptis į sutarties sąlygose paslaugų teikėjo iš anksto nurodytą **tarpininką**.

3.7. Tarpininkai turės būti nešališki ir nepriklausomi subjektai. Paslaugų teikėjai raginami skatinti kurti tarpininkų asociacijas, visų pirma siekiant spręsti tarpvalstybinius ginčus.

3.8. **Reikalavimų laikymosi išlaidos** daugiausia teks paslaugų teikėjams, o MVĮ neturės jų padengti⁽⁷⁾. Minėtos priemonės netrukdo spręsti ginčus teismine tvarka, tačiau yra skirtos tam, kad būtų galima veiksmingai per tam tikrą laiką išspręsti ginčus.

3.9. Naujoji reguliavimo sistema bus stebima. Todėl numatyta įsteigti **ES interneto platformų ekonominės stebėsenos centrą**⁽⁸⁾, kuris teiks paramą Komisijai tiek analizuojant skaitmeninės rinkos raidą, tiek vertinant reglamento įgyvendinimo pažangą ir jo poveikį. Surinkti duomenys padės atlikti reglamento peržiūrą kas trejus metus.

3.10. Pasiūlyme įtvirtinta atstovaujамųjų organizacijų, asociacijų ar viešųjų įstaigų teisė taikyti draudžiamąsias priemones siekiant nutraukti internetinių tarpininkavimo paslaugų teikėjų daromus šio reglamento nuostatų pažeidimus ar juos uždrausti.

⁽⁶⁾ COM(2017) 228 *final*.

⁽⁷⁾ Rekomendacija 2003/361/EB.

⁽⁸⁾ Stebėsenos centras bus įsteigtas remiantis Komisijos sprendimu C(2018) 2393. Jame dirbs ne mažiau kaip 10 ir ne daugiau kaip 15 nepriklausomų ekspertų, atrinktų viešo konkurso tvarka. Ekspertai eis pareigas dvejus metus ir vykdys šias funkcijas nemokamai.

3.11. Komisija ragina internetinių paslaugų teikėjus ir jiems atstovaujančias organizacijas parengti **elgesio kodeksus** ir taip prisidėti prie tinkamo reglamento taikymo, visų pirma atsižvelgiant į MVĮ poreikius.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK vienas pirmųjų pradėjo remti skaitmeninę plėtrą ir su ja susijusius ekonominius bei socialinius procesus. Visų pirma Komitetas, suvokdamas su skaitmeninimu susijusią riziką ir jo teikiamus privalumus, visada skatino Komisiją sukurti saugią, aiškia, skaidrią ir sąžiningą bendrąją skaitmeninę rinką.

4.2. EESRK, vadovaudamasis savo ankstesnėmis nuomonėmis⁽⁹⁾, palankiai vertina Komisijos pasiūlymą skatinti internetinių tarpininkavimo paslaugų nešališkumą ir skaidrumą. Komitetas itin teigiamai vertina pasiūlyme išdėstytą lankstų požiūrį, nes turės būti nustatyta nuolat besikeičiančiam sektoriui skirta aiški orientacinė sistema, kartu užtikrinant sąžiningą konkurenciją.

4.3. Komitetas mano, kad ši iniciatyva yra labai svarbi siekiant apsaugoti MVĮ, kurios yra pagrindinės šių paslaugų naudotojos⁽¹⁰⁾, ir sukurti teisės aktų sistemą, kuri užtikrintų sąžiningą ir veiksmingą konkurenciją. Taip pat labai svarbu, kad MVĮ būtų sudarytos sąlygos kuo labiau padidinti savo augimo galimybes, naudojantis tiek savo interneto svetainėmis, tiek interneto platformomis.

4.4. Todėl svarbu turėti omenyje, kad patekimas į skaitmeninę rinką MVĮ yra labai sudėtingas uždavinys. Joms reikia keisti savo gamybos ir paskirstymo sistemą, įgyti naujų profesinių įgūdžių ir specialių gebėjimų, taip pat vykdyti atitinkamas investicijas, be kurių būtų priverstos automatiškai pasitraukti iš rinkos, o tai taip pat padarytų neigiamą poveikį įvaizdžiui. Todėl būtina nustatyti papildomų priemonių, įskaitant finansines, kuriomis būtų remiamas šis perėjimas.

4.5. EESRK mano, kad *kainų lygybės nuostatos* (dar vadinamos „*palankiausiai vertinamo kliento sąlygomis*“) šiuo metu yra didelė kliūtis, trukdanti plėtoti sąžiningą ir atvirą konkurenciją bendroje skaitmeninėje rinkoje. Šios nuostatos įpareigoja verslo klientą tam tikroje interneto platformoje nustatyti savo mažiausią įkainį, tiek kitų interneto platformų, tiek savo interneto svetainės atžvilgiu. Tai labai iškraipo rinką, nes taip prisidedama prie nedaugelio esamų interneto platformų stiprinimo (užkertant kelią naujų platformų kūrimui), ribojamos vartotojų galimybės pasinaudoti mažesnėmis kainomis, o verslo klientas susaistomas su platforma atimant iš jo galimybę sukurti savo tiesioginio paskirstymo tinklą su vartotojais. Ši praktika konkurencijos institucijų iniciatyva jau uždrausta daugelyje ES valstybių⁽¹¹⁾; tai davė teigiamų rezultatų rinkos veikimui ir suteikė naudos tiek įmonėms, tiek vartotojams. Dėl šių priežasčių EESRK tikisi, kad greitai, galbūt įgyvendinant šį reglamentą, šios nuostatos bus uždraustos visoje ES.

4.6. EESRK pažymi, kad šiuo metu didžioji internetinių tarpininkavimo paslaugų rinkos dalis yra kelių didžiųjų subjektų, kurių dauguma yra už ES ribų, rankose. Todėl svarbu, kad teisės aktų įgyvendinimo etape taip pat būtų stebima ir užtikrinama sąžininga konkurencija tarp platformų, taip pat būtų suteikiama galimybė naujoms, visų pirma Europos, platformoms patekti į rinką.

4.7. EESRK su malonumu pastebi, kad daug jo ankstesnėse nuomonėse pateiktų rekomendacijų ir pasiūlymų buvo įtraukti į reglamentą. Visų pirma Komitetas pastebi akivaizdų panašumą ir tęstinumą, kiek tai susiję su sutarčių sąlygų skaidrumu ir aiškumu, reitingų parametrų aiškinimu ir galimomis nevienodomis sąlygomis, ginčų sprendimo neteismine tvarka mechanizmų nustatymu, interneto platformų atsakomybės didinimu (elgesio kodeksai) ir procesų stebėseną⁽¹²⁾. Visų pirma pažymima, kad apie galimas **nevienodas sąlygas**, kurios būtų palankios siūlomoms prekėms ar paslaugoms (dažnai už atlygį), vartotojams būtų pranešama aiškiai ir suprantamai.

⁽⁹⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 119; OL C 81, 2018 3 2, p. 102; OL C 12, 2015 1 15, p. 1 ir OL C 271, 2013 9 19, p. 61.

⁽¹⁰⁾ OL C 389, 2016 10 21 p. 50.

⁽¹¹⁾ Vokietija, Prancūzija, Italija, Švedija, Belgija, Austrija.

⁽¹²⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 119; OL C 81, 2018 3 2, p. 102.

4.8. Komitetas mano, kad pasiūlymas tinkamai dera su platesne bendrosios skaitmeninės rinkos teisės aktų sistema, kuri vis dėlto toli gražu nėra išbaigta. Europos Sąjunga pagal veiklos rezultatus atsilieka nuo pagrindinių pasaulinių konkurentų ir nusileidžia naudotojų, bendrovių ir elektroninių operacijų skaičiumi. Todėl EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares toliau dėti pastangas siekiant užbaigti viso elektroninės prekybos sektoriaus ir plačiąja prasme *elektroninio dalyvavimo* reguliavimo sistemą, kad internetas ir skaitmeninė rinka taptų saugia erdve, teikiančia galimybių visiems.

4.9. *Duomenų ekonomika* yra labai svarbus skaitmeninės rinkos elementas. EESRK pabrėžia, kad *duomenų nuosavybės* klausimas negali būti paliktas spręsti tik tarp dviejų subjektų sudaromomis sutartimis. Be to, informacijos skaidrumas, numatytas nuomonėje aptariamame pasiūlyme, neišsprendžia esminio klausimo, susijusio su galimu tokių duomenų panaudojimu, kai juos gauna privatus asmuo. Dėl šių priežasčių EESRK rekomenduoja Komisijai skubiai spręsti šį klausimą ir jį reglamentuoti, pirmiausia apsaugant naudotojų interesus ir pačią *duomenų ekonomikos* sąvoką⁽¹³⁾.

4.10. EESRK nuomone, bendrojoje skaitmeninėje rinkoje turi būti užtikrintos vienodos sąlygos visiems, tiek Europos, tiek trečiųjų šalių, ekonominės veiklos subjektams. Dėl šios priežasties Komitetas rekomenduoja Komisijai kovoti su bet kokia nesąžiningos prekybos praktika, kaip antai mokesčių dempingu skaitmeninėje srityje, ir nustatyti, kad pelno mokesčiai turi būti mokamas ten, kur vykdoma atitinkama ekonominė veikla⁽¹⁴⁾, taip pat atitikti faktinę veiklos apimtį⁽¹⁵⁾. Nurodoma, kad, pvz., 2015 m. platforma „Airbnb“ Prancūzijoje sumokėjo tik 69 tūkst. EUR mokesčių, palyginti su maždaug 5 mlrd. EUR, kuriuos sumokėjo visas viešbučių sektorius⁽¹⁶⁾.

4.11. Komitetas mano, kad būtina kuo greičiau užbaigti visos *elektroninės prekybos grandinės* teisės aktų sistemą, siekiant suteikti tinkamas garantijas ir apsaugą visiems bendrojoje skaitmeninėje rinkoje dalyvaujantiems subjektams⁽¹⁷⁾. EESRK mano, kad labai svarbu spręsti prieštarinai vertinamus klausimus, susijusius su socialiniu aspektu, įskaitant: darbo užmokesčio, sutarčių, skaitmeninėse platformose dirbančių asmenų darbo sąlygų ir laiko⁽¹⁸⁾ ar su jomis susijusių teikiamų paslaugų klausimus⁽¹⁹⁾. Todėl rekomenduojama greičiau pradėti Europos socialinio dialogo procesą⁽²⁰⁾. Be to, atsižvelgiant į tai, jog vis daugėja teisės aktų, kuriais reguliuojamas šis sektorius, rekomenduojama parengti ES piliečių interneto teisių kodeksą⁽²¹⁾.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK pritaria plačiai *internetinių tarpininkavimo paslaugų teikėjų* sąvokos apibrėžčiai. Šis principas pagrįstas sparčia ir nenuspėjama interneto ir elektroninės prekybos raida. Dėl šios priežasties EESRK mano, kad labai svarbu reguliuoti tokių paslaugų valdymo būdus ir laiką, kad jas teikiantys skaitmeninės srities subjektai negalėtų per trumpą laiką keisti jų pobūdžio ar paskirties dėl sparčiai ir nenuspėjamai besikeičiančio tinklo⁽²²⁾.

5.2. Komitetas mano, kad nagrinėjamu pasiūlymu užpildomos didelės teisės aktų spragos ir jis yra labai svarbus siekiant panaikinti dėl skirtingų nacionalinės teisės aktų atsiradusį susiskaidymą, kuris šiuo metu yra viena pagrindinių problemų, kylančių sprendžiant tarpvalstybinius ginčus, priežasčių. Be to, Komitetas mano, kad pasiūlymas tinkamai dera su jau esama bendrosios skaitmeninės rinkos reglamentavimo sistema ir keliais teisės aktais, kuriais jau dabar daugiau ar mažiau tiesiogiai reguliuojamas B2B santykis. Išsami teisinė sistema, pagrįsta pagrindinėmis ES vertybėmis, yra tinkama siekiant suteikti plačią veiksmų laisvę institucijoms, kurios turi užtikrinti, kad būtų laikomasi taisyklių suteikiant joms veiksmingas galimybes imtis veiksmų.

5.3. EESRK pritaria tam, kad internetinių paslaugų teikėjai skelbtų skelbimų ir interneto svetainių reitingų pagrindinius parametrus. Tačiau Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad ši iniciatyva turi būti valdoma atidžiai, nes galėtų būti sudarytos palankios sąlygos verslo klientų sukčiavimui, kuris pakenktų kitoms bendrovėms arba vartotojams ir iškraipytų rinką.

⁽¹³⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 130; OL C 345, 2017 10 13, p. 138.

⁽¹⁴⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 119.

⁽¹⁵⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 73.

⁽¹⁶⁾ <http://www.lastampa.it/2016/08/11/esteri/airbnb-in-francia-riscoppia-il-caso-tasse-KfgawDjefZxFdSNydZs8XP/pagina.html>

⁽¹⁷⁾ INT/845, *Dirbtinio intelekto poveikis užimtumui*, Franca Salis Madinier ir Ulrich Samm, 2018 m. (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 1).

⁽¹⁸⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10.

⁽¹⁹⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 119.

⁽²⁰⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 30.

⁽²¹⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 127.

⁽²²⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 119.

5.4. Tarpininkams teks pagrindinis vaidmuo sprendžiant ginčus neteisimine tvarka. EESRK mano, kad nėra visiškai aiškios tarpininkų funkcijos ir jų įdarbinimo tvarkos ir atkreipia dėmesį į skirtumus tarp valstybių narių bei rekomenduoja nustatyti suderintus kriterijus, kurie užtikrintų šių tarpininkų nepriklausomumą. Komitetas siūlo išnagrinėti galimybę sukurti Europos profesinį registrą, siekiant sustiprinti verslo klientų pasitikėjimą. Taip pat siūloma remtis prekybos rūmų profesine patirtimi ir jau sėkmingai nacionaliniu lygmeniu jų vykdoma veikla.

5.5. EESRK palankiai vertina tai, jog nustatytos draudžiamosios pobūdžio priemonės, skirtos verslo klientų apsaugai. Ši priemonė labai svarbi siekiant įveikti „baimės faktorių“, kuris dažnai trukdo mažųjų įmonių veiklai, palyginti su stambiomis šiame sektoriuje veikiančiomis tarptautinėmis bendrovėmis. Komiteto nuomone, nustatyti mechanizmai, kuriais įgyvendinamos šios priemonės, yra aiškūs, nesudėtingi ir nebrangūs.

5.6. Stebėsenos centras bus labai svarbus stebint skaitmeninės rinkos raidą ir paties reglamento tinkamą ir visapusišką įgyvendinimą. EESRK pabrėžia, kad ekspertai turi būti atrenkami labai atidžiai, užtikrinant jų nepriklausomumą ir nešališkumą. Be to, EESRK siūlo savo pagalbą remiant ekspertų grupės darbą ir skiria stebėtoją, prisidedamas prie organizuotos pilietinės visuomenės vizijos kūrimo⁽²³⁾.

5.7. Nors manoma, kad reglamentas, papildytas suderinta sankcijų sistema, yra tinkamesnė priemonė, EESRK palankiai vertina raginimą internetinių paslaugų teikėjams parengti elgesio kodeksą, kad būtų užtikrintas visapusiškas ir tinkamas teisės aktų įgyvendinimas.

5.8. Komitetas pažymi, kad šiuo metu, daugiausia Jungtinėse Amerikos Valstijose, didžiosios platformos vykdo prekybos veiklą, kuria siekiama iš rinkos išstumti kitus subjektus, kaip antai nemokamų siuntimų atveju, darant žalą siuntinių pristatymo įmonėms. Dėl tokių aspektų vidutinės trukmės laikotarpiu gali susidaryti oligopolinė padėtis, kuri būtų žalinga bendrovėms ir vartotojams. Todėl EESRK ragina Komisiją atidžiai prižiūrėti šiuos procesus.

5.9. EESRK mano, kad šis pasiūlymas turės reikšmingą netiesioginį poveikį tiek vartotojams, kuriems bus suteikta didesnė gaminių įvairovė didinant konkurenciją tarp bendrovių, tiek darbo vietoms, kurias kurs daugiau skaitmeninėje rinkoje veikiančių bendrovių. Todėl svarbu, kad mažosios skaitmeninės platformos (pvz., kooperatyvų platformos) galėtų rasti savo nišą skaitmeninėje rinkoje.

5.10. EESRK dar kartą ragina Komisiją ir valstybes nares remti skaitmeninės inovacijos procesus įgyvendinant atitinkamas skaitmeninio raštingumo strategijas kartu su tikslinėmis švietimo ir mokymo programomis, ypatingą dėmesį skiriant nepilnamečiams ir labiausiai pažeidžiamiems asmenims⁽²⁴⁾. Be to, Komitetas mano, kad siekiant didinti verslo klientų informuotumą būtina užtikrinti verslo asociacijų dalyvavimą informuotumo didinimo ir mokymų rėmimo veikloje, ypatingą dėmesį skiriant MVĮ, kad jos galėtų visapusiškai pasinaudoti bendrosios skaitmeninės rinkos teikiamomis galimybėmis.

Briuselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽²³⁾ Komisijos sprendimo C(2018) 2393 10 straipsnis.

⁽²⁴⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 45; OL C 173, 2017 5 31, p. 1.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos kova su internetine dezinformacija“

(COM(2018) 236 final)

(2018/C 440/32)

Pranešėjas: **Martin SIECKER**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 6 18
Teisinis pagrindas	SESV 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 6
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	121/16/34
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Informacijos ir saviraiškos laisvė yra neliečiama ES, kita vertus, šia laisve taip pat naudojamos jos principams pakirsti siekiant, kad diskusijos ir kritinis mąstymas būtų nebeįmanomi, o ji pati taptų ne informavimo ar įtikinimo priemone, o ginklu. Dezinformacija naudojama kaip kraštutinė piktnaudžiavimo žiniasklaida forma, ja siekiama daryti įtaką socialiniams ir politiniams procesams ir ji yra ypač galinga, jei ją finansuoja vyriausybės ir ji naudojama tarptautinių santykių srityje. Iš dabartinių didelių pažeidimų (be daugelio kitų) galima paminėti Rusijos valstybės remiamą dezinformaciją, „Brexit'o“ kampaniją, kurią galima būtų priskirti tiesioginiam išpuoliui ES atžvilgiu, ir kišimąsi į rinkimus JAV. Visi destabilizuojantys veiksmai kelia didelį susirūpinimą Europos pilietinei visuomenei.

1.2. Šiuo metu naudojamos įvairios priemonės ir metodai, kuriais siekiama sumažinti Europos vertybes ir ES išorės veiksmus, taip pat skatinamos ir kurtos separatistinės ir nacionalistinės pažiūros, manipuliuojama visuomene ir tiesiogiai kišamasi į suverenių šalių ir visos ES vidaus politiką. Be to, pastebima vis didesnė kibernetinių pajėgumų įtaka ir vis dažnesnis technologijų kaip ginklo naudojimas politiniams tikslams pasiekti. Tokių veiksmų poveikis dažnai nepakankamai įvertinamas⁽¹⁾.

1.3. EESRK pritaria Komisijos socialinės žiniasklaidos platformoms skirtam raginimui prisiimti daugiau atsakomybės. Vis dėlto, nors per pastaruosius keletą metų Europos Sąjungos ekspertai atliko keletą tyrimų ir parengė politikos dokumentų, iš šių komunikatų neįtraukta jokių privalomų praktinių priemonių šiai atsakomybei užtikrinti.

1.4. Remdamasi atliktais moksliniais tyrimais, ES turėtų užtikrinti ir toliau tęsti Europoje daromo dezinformacijos poveikio tyrimus, taip pat į būsimas Eurobarometro apklausas įtraukti gyventojų atsparumo dezinformacijai stebėseną. Šių apklausų metu turėtų būti užduodami ne tik bendro pobūdžio klausimai dėl melagingų naujienų, bet ir tokie klausimai, kurie padėtų nustatyti tikrąją europiečių atsparumo dezinformacijai padėtį. Jeigu norima išvengti nuolat progresuojančio visuomenės demoralizavimo, Komisija turėtų kuo skubiau ir su didesniu užmoju spręsti tokius pagrindinius klausimus: taikyti tradicinės žiniasklaidos paramos schemas siekiant užtikrinti pagrindinę piliečių teisę į kokybišką ir patikimą informaciją, išsiaiškinti, ar prasminga steigti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes siekiant kurti mokamas interneto platformas, kurios užtikrintų saugias ir įperkamas interneto paslaugas, ieškoti galimybių siekti didesnio šių interneto sistemų pagrindinių algoritmų skaidrumo ir priežiūros bei įvertinti galimybę išardyti monopolius, kad būtų atkurtos vienodos sąlygos sąžiningai konkurencijai.

⁽¹⁾ REX/432 informacinis pranešimas „Žiniasklaidos priemonių naudojimas siekiant daryti įtaką socialiniams ir politiniams procesams ES ir kaimyninėse Rytų šalyse“.

1.5. EESRK apgailestauja, kad nei šiame komunikate, nei aukšto lygio ekspertų grupės ataskaitoje nenurodyta, kad Rusija yra pagrindinis ES priešiškos dezinformacijos šaltinis. Vis dėlto pirmasis žingsnis sprendžiant bet kokią problemą yra pripažinti, kad problema egzistuoja.

1.6. Remdamasi Europos Parlamento 2017 m. birželio 15 d. rezoliucija dėl interneto platformų ir bendrosios skaitmeninės rinkos ⁽²⁾, Komisija primena EESRK raginimą deramai užtikrinti esamų teisės aktų, susijusių su interneto platformomis, vykdymą. Be to, EESRK prašo Komisijos užbaigti diskusiją dėl interneto platformų teisinės atsakomybės ir įgyvendinti tikslinį teisės aktą dėl internetinių platformų apibrėžties ir jų pobūdžio. Internetinės platformos ir socialiniai tinklai turėtų įsipareigoti įgyvendinti tokias priemones, kad būtų užtikrintas skaidrumas, paaiškinant, kaip algoritmai atrenka pateikiamas naujienas, ir būti skatinami imtis veiksmingų priemonių, kuriomis siekiama pagerinti patikimų ir teisingų naujienų matomumą ir padėti naudotojams lengviau su jomis susipažinti.

1.7. Viena iš dezinformacijos problemų yra tai, kad neįmanoma patikrinti internetu sklaidžiamos dezinformacijos šaltinių tapatybės. Naudojantis suklastota tapatybe labai lengva vykdyti veiklą kibernetinėje erdvėje – apskritai būtent tai piktavališkų ketinimų turintys ir internete aktyviai veiklą vykdančios asmenys ir daro. Komisija pateikė keletą pasiūlymų, kurie išdėstyti 2017 m. rugsėjo mėn. paskelbtame bendrame komunikate dėl kibernetinio saugumo. Problema yra ta, kad šie pasiūlymai nėra privalomi. Jei iš tikrųjų norime kitaip kovoti su dezinformacija, mums gali prireikti griežtesnių tapatybės nustatymo priemonių, taikytinų tais atvejais, kai žmonės aktyviai veikia internete. Galiausiai tai susiję su kokybiškos žiniasklaidos priemonių veikimo būdais, t. y. ar laikomasi Tarptautinės žurnalistų federacijos parengto 1954 m. Bordo kodekso, kuriame nustatyti labai aiškūs ir griežti darbo su informacijos šaltiniais principai. Informacijos šaltinių pavadinimus ir adresus visada turi žinoti redakcijos darbuotojai.

1.8. EESRK sutinka su Komisija, kad faktų tikrinimo bendruomenės nariai turėtų glaudžiai bendradarbiauti tarpusavyje. Jau esama panašių tinklų, įskaitant Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupės prižiūrimą tinklą. Tačiau jiems reikalingas pakankamas finansavimas, kurio šiuo metu trūksta. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares visapusiškai remti Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupės pastangas. Tai turėtų apimti ne tik tinkamą biudžetą, bet ir aktyvų visų valstybių narių dalyvavimą jos darbe – komandiruočių ekspertų siuntimą į Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupę ir informacijos centrų kūrimą. Siekiant didinti ES visuomenės informuotumą apie kylančias grėsmes, reikėtų aktyviau teikti informaciją apie interneto svetainę, kurioje pristatomi šios darbo grupės pastangų rezultatai ⁽³⁾.

2. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

2.1. Sveikos demokratinės diskusijos neįsivaizduojamos be tinkamai veikiančios, laisvos ir pliuralistinės informacijos ekosistemos, grindžiamos aukštais profesiniais standartais. Komisija įdėmiai stebi dezinformacijos keliamas grėsmes atviroms ir demokratinėms mūsų valstybių narių visuomenėms.

2.2. Komisija ketina pristatyti visapusišką požiūrį, kuriuo siekiama atremti šias grėsmes skatinant skaidrumu grindžiamas skaitmenines ekosistemas ⁽⁴⁾ ir teikiant pirmenybę aukštos kokybės informacijai, piliečiams suteikiant galių apsisaugoti nuo dezinformacijos ir apsaugant mūsų demokratinę visuomenę ir politikos formavimo procesus.

2.3. Komisija ragina visus atitinkamus subjektus gerokai sustiprinti pastangas ir tinkamai spręsti dezinformacijos problemą. Ji laikosi nuomonės, kad siūlomos priemonės, jeigu jos bus įgyvendinamos veiksmingai, iš esmės padės kovoti su internetine dezinformacija.

2.4. Komisija yra nustačiusi tris pagrindines šios problemos priežastis: dezinformacijos sukūrimas, didinimas socialinės ar kitos internetinės žiniasklaidos priemonėmis ir interneto platformų naudotojų atliekama sklaida. Ji pateikia keletą pasiūlymų, kaip spręsti šią problemą penkiose politikos srityse:

— sukurti skaidresnę, patikimesnę ir atskaitingesnę internetinę ekosistemą,

— užtikrinti saugius ir atsparius rinkimų procesus,

⁽²⁾ 2016/2276 (INI).

⁽³⁾ <https://euvsdisinfo.eu>.

⁽⁴⁾ Komisija savo dokumente vartoja žodį „ekosistemos“. Šiame kontekste labiau tiktų žodis „infrastruktūra“.

- skatinti švietimą ir gebėjimus naudotis žiniasklaidos priemonėmis,
- remti kokybišką žurnalistiką – esminę demokratinės visuomenės dalį,
- kovoti su vidaus ir išorės dezinformacijos grėsmėmis pasitelkiant strateginę komunikaciją.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Įvairių valstybės ir ne valstybės subjektų vykdomos organizuotos dezinformacijos masto didėjimas – reali grėsmė demokratijai. Šios destabilizuojančios jėgos yra ir už bet kurią ES valstybę narę didesnių šalių vyriausybės. Norint kovoti su šia grėsme, ES yra tinkama veiksmų partnerė, nes Sąjunga, kitaip negu bet kuri pavienė valstybė narė, turi kritinę masę ir išteklių, todėl geriausiai gali parengti ir įgyvendinti strategiją ir politiką šiai sudėtingai problemai įveikti.

3.2. Tinkamas demokratijos veikimas priklauso nuo gerai informuotų piliečių, kurie gali priimti atsakingus sprendimus, grindžiamus patikimais faktais ir nuomonėmis. Kad būtų galima užtikrinti tam tikro lygio skelbiamų pranešimų kokybę ir patikimumą, būtina turėti nepriklausomas, patikimos ir skaidrios žiniasklaidos įmonių, kuriose dirbtų daug profesionalių darbuotojų, renkančių informaciją ir tikrinančių, vertinančių, analizuojančių ir interpretuojančių informacijos šaltinius, sistemą, kurioje speciali vieta tenka visuomeniniams transliuotojams.

3.3. Melagingos naujienos ir dezinformacija nėra tas pats dalykas. Melagingų naujienų būta visais laikais; tai – bendras terminas, aprėpiantis gandus, karo propagandą, neapykantą kurstančias kalbas, sensacijas, melą, pasirinktinių faktų naudojimą ir kt. XV amžiuje, išradus spausdinimo mašiną, buvo sudarytos sąlygos (melagingas) naujienas skleisti platesniu mastu, o jų geografinė aprėptis dar labiau padidėjo 1840 m. pradėjus naudoti pašto ženklus. Skaitmeninės technologijos ir internetas padėjo pašalinti paskutines neribotos sklaidos kliūtis.

3.4. Dezinformacija apibrėžiama kaip įrodoma neteisinga arba klaidinanti informacija, kuriama, pateikiama ir skleidžiama siekiant ekonominės naudos arba tyčia apgauti visuomenę; ji gali pakenkti demokratiniam procesams ir daryti įtaką rinkimams, taip pat kelia didelę grėsmę visuomenei⁽⁵⁾.

3.5. Dezinformacijos grandinėje yra daug subjektų – kuriančių dezinformaciją, vartojančių, taip pat interneto platformų, kurios padėdamos dezinformaciją platinti, atlieka visa apimančių vaidmenį visame procese.

Dezinformacijos kūrėjai (vyriausybės, religinės institucijos, verslo konglomeratai, politinės partijos, ideologinės organizacijos, kt.) dezinformaciją kuria dėl įvairių priežasčių (siekdami daryti įtaką viešajai nuomonei ir ja manipuliuoti, patvirtinti savo numanomą pranašumą, gauti pelno ar jį didinti, įgyti galios, kurstyti neapykantą, pateisinti atskirtį ir kt.).

Dezinformacijos platintojai (visų pirma interneto platformos, bet taip pat ir tradicinės žiniasklaidos priemonės) turi įvairių motyvų, įskaitant finansinę naudą ar sąmoningą manipuliaciją.

Dezinformacijos vartotojai (internetu vartotojai) dažnai nėra pakankamai kritiškai vartotojai ir galiausiai jais sąmoningai manipuliuoja interneto platformos. Aukštųjų technologijų įmonės tarpininkės, pvz., „Twitter“, „Google“ ir „Facebook“ (tai tik keletas jų) sudaro palankias sąlygas neribotai ir nekontroliuojamai dalytis turiniu interneto platformose mainais už tai, kad galėtų rinkti asmens duomenis, o tai leidžia šioms platformoms gauti milžinišką pelną, šiuo tikslu pasitelkiant itin tiksliai orientavimą grindžiamą reklamą, kai individualiai pritaikyti komerciniai pranešimai teikiami griežtai apibrėžtomis tikslinėms grupėms. Vartotojų nežinojimas apie savisaugą skaitmeninėje erdvėje tik dar labiau didina šios problemos mastą.

3.6. Minėtoms aukštųjų technologijų bendrovėms tenka bendra atsakomybė, nes jos atlieka visa apimančių vaidmenį šiame procese. Jos save laiko neleidžiomis, o „tiesiog“ interneto platformomis, kurios skleidžia informaciją ir kitą įprastos žiniasklaidos sukurtą turinį nepatirdamos turinio kūrimo išlaidų, nes jose nedirba redakcijos darbuotojai. Jos platina kitų šaltinių turinį netikrindamos, nevertindamos, neanalizuodamos ir neinterpretuodamos skelbiamos medžiagos. „Paieškos sistema „Google“ nėra „tiesiog“ platforma. Ji suteikia kontekstą mūsų pasaulio suvokimo būdai, jį formuoja ir iškreipia“, – tai viena iš dienraštyje „The Guardian“ paskelbto straipsnio „Didysis „Brexit“ o“ apipletimas. Kaip buvo pagrobta mūsų demokratija“ (angl. The great Brexit robbery: how our democracy was hijacked) išvadų. Šiame straipsnyje buvo nagrinėjama, „kokią įtaką neiškūs visuotiniai [...] įvairių išstojimo iš ES kampanijos jėgų veiksmai padarė referendumo dėl išstojimo iš

⁽⁵⁾ Komisijos komunikatas COM(2018) 236 final.

ES rezultatams“. Kadangi dezinformacija ir patikimos naujienos pateikiamos kartu, naudotojams sudėtinga jas atskirti. Todėl technologijų bendrovės turėtų teikti pirmenybę savo su taisyklėmis ir duomenimis susijusiam skaidrumui. Itin svarbus sąsajų tarp platformų taikomos reklamos pajamų politikos ir dezinformacijos sklaidos skaidrumo mastas (todėl reikėtų atidžiai stebėti vykstančias derybas dėl Kovos su dezinformacija kodekso, kuris turėjo būti paskelbtas iki 2018 m. liepos mėn. pabaigos).

4. Konkrečios pastabos

4.1. Nepaisant pranešimų, kanalų, priemonių, lygių, ambicijų ir taktinių tikslų įvairovės, taip pat sugebėjimo greitai prisitaikyti, dezinformacijos kampanijomis strategiškai siekiama pakenkti liberaliai demokratijai, kurstyti ir didinti nepasitikėjimą patikimais informacijos šaltiniais, šalies geopolitine kryptimi ir tarpvyriausybinių organizacijų darbu. Dezinformacija naudojama įvairioms socialinėms ir ekonominėms grupėms skaldyti tautybės, rasės, pajamų, amžiaus, išsilavinimo ir profesinės veiklos pagrindu ir susiskaldymui didinti. Be plačiai žinomų formų, kaip antai naujienų portalų, interneto platformų naudojimas, masiniai elektroniniai laišakai ir kt., dezinformacija skleidžiama įvairiais būdais, pavyzdžiui, per viešųjų ryšių agentūras, lobistus, ekspertų grupes, nevyriausybines organizacijas, elitinius nuomonių formuotojus, politines partijas, ekspertų bendruomenes, kultūrinę veiklą ir Europos kraštutinių dešiniųjų ir kraštutinių kairiųjų pažiūrų judėjimus, kurie mainais už tai gauna užmokestį per įvairius „nepriklausomus“ visuomeninius patikos fondus, sąskaitas lengvatinio apmokestinimo zonos ir pan.

4.2. Rusijos vyriausybė savo dezinformacijos kampanijose naudoja daug įvairių priemonių ir įrankių, apie kuriuos Europos Parlamentas⁽⁶⁾, Europos Komisija⁽⁷⁾ ir Europos Vadovų Taryba⁽⁸⁾ jau yra paskelbę. Į šias dezinformacijos kampanijas turėtų būti žiūrima ypač rimtai. Ji yra Rusijos karinės doktrinos dalis ir ją sutinka vykdyti pačių svarbiausių Rusijos valstybinių medijų akščiausioji vadovybė. Šiomis kampanijomis tiesiogiai siekiama pakenkti liberaliai demokratijai, teiseinei valstybei ir žmogaus teisėms ir nuslopinti jas ginančių institucijų, tarpvyriausybinių organizacijų, politikų ir asmenų balsą⁽⁹⁾.

4.3. Gyvename laikais, kuriems būdingi itin prieštaringi politiniai ir demokratiniai santykiai. Pasak tokių ekspertų grupių, kaip organizacija „Freedom House“, įmonė „Economist Intelligence Unit“ ir kt., nuo 2008 m., kai kilo pasaulinė ekonomikos krizė, demokratijai daromas vis didesnis spaudimas. Vienas iš rezultatų – naujo tipo politinė lyderystė, kai atsisakoma demokratinėms tradicijoms, kurias kūrėme Europoje pastaruosius 70 metų. Vietoj demokratiškai išrinktų liberalių vadovų vis dažniau matome išrinktus „kietus vyrus“ ir peršasi klausimas, ar tikrai tokie rinkimai buvo sąžiningi. Mes žinome, kad yra tokio pobūdžio vadovavimo ne ES įtakos zonoje, pavyzdžiui, Rusijoje ir Kinijoje. Tačiau matant tokius atstovus kaip Prezidentas D. Trumpas, R. T. Erdoganas ir ES valstybėse narėse išrinktus „neliberalius demokratų“, visus išgarsėjusius dėl to, kad pirmenybę teikia dezinformacijai, niekina demokratiją ir abejotinais laikosi teisinės valstybės principų, akivaizdu, kad reiškinys sparčiai plinta ir neįtikėtinais artėja prie mūsų.

4.4. Tinkamai veikianti demokratija priklauso nuo gerai informuotų piliečių, kurie atsakingus sprendimus priima remdamiesi patikimais faktais ir nuomonėmis, tačiau šiandien mūsų visuomenėje sąvokos „patikimumas“ ir „pasitikėjimas“ nebėra visiškai aiškios. Tokiomis didelės priešpriešos visuomenėje sąlygomis gyvenantys žmonės, esant dideliame informacijos srautui, yra itin neatsparūs dezinformacijai, todėl jų elgesiu gana lengva manipuliuoti. Tokios itin sėkmingos destabilizuojančios veiklos pavyzdžiui matėme per visuotinius rinkimus įvairiose valstybėse narėse, taip pat galima nurodyti kitus atvejus, pavyzdžiui, „Brexit'o“ kampaniją, dezinformacijos kampanijas, susijusias su Krymo ir Ukrainos užpuolimu, ir 2014 m. Rusijos karinės sistemos „BUK“ raketa įvykdytą išpuolį prieš Malaizijos oro vežėjo MH 17 reisu skridusį lėktuvą, kurį numušus žuvo visi 298 juo skridę žmonės. Komisija raginama ieškoti labiau proaktyvių būdų šviesti visuomenę apie grėsmes, kurias kelia dezinformacijos kampanijos, kibernetiniai išpuoliai ir bendras užsienio įtakos poveikis visuomenei, pavyzdžiui, stebint pastarojo meto įvykius kitose šalyse, taip pat teikti lengvai suprantamą ir patrauklią pateiktą informaciją piliečiams apie skubiai spręstinus kibernetinio saugumo klausimus, įskaitant patarimus ir geriausios praktikos pavyzdžius, kaip geriausiai apsaugoti savo kasdienę skaitmeninę aplinką.

⁽⁶⁾ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2017-0272+0+DOC+PDF+V0//LT>.

⁽⁷⁾ http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50271.

⁽⁸⁾ <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2015/03/19-20/>; <http://www.consilium.europa.eu/media/33457/22-euco-final-conclusions-en.pdf>; <https://www.consilium.europa.eu/media/35936/28-euco-final-conclusions-en.pdf>.

⁽⁹⁾ EIVT „Kremliaus skleidžiamos dezinformacijos kampanijos strategija ir taktika“ (*The Strategy and Tactics of the Pro-Kremlin Disinformation Campaign*).

4.5. EESRK pritaria Komisijai, kad, atsižvelgiant į klausimo sudėtingumą ir spartų skaitmeninės aplinkos vystymosi tempą, bet koks politinis atsakas turėtų būti visapusiškas, taip pat kad reikėtų nuolat vertinti dezinformacijos reiškinį ir, atsižvelgiant į jo raidą, pakoreguoti politikos tikslus. Nėra vieno visoms problemoms tinkamo sprendimo būdo, tačiau nieko nedaryti – taip pat ne išeitis. Komisijos pasiūlymai yra žingsnis tinkama kryptimi, tačiau turime dirbti daugiau ir geriau. Imantis veiksmų, kuriais siekiama kovoti su dezinformacija, turėtų būti vadovaujamosi skaidrumo, įvairovės, patikimumo ir įtraukties principais, kartu apsaugant žodžio laisvę ir kitas pagrindines teises.

4.6. Panašu, kad Rusija aktyviai veikia dezinformacijos srityje ir imasi hibridinio karo veiksmų prieš Vakarų, ypač daug jų nukreipdama prieš ES. Norėdami kovoti su šiuo reiškiniumi, turime skubiai sukurti skaidresnę, patikimesnę ir atskaitingesnę internetinę ekosistemą. EESRK rekomenduotų naudotis Prahos vadovu, kuris parengtas atlikus Nyderlandų užsienio reikalų ministerijos ir Tarptautinio Višegrado fondo finansuotą tyrimą, kuriame pateikiama išsami priešiškos Rusijos ardomosios veiklos, vykdomos ES, ir jos keliamos grėsmės demokratijai apžvalga. Nors esama valstybių narių, kurios vis dar abejoja tokia grėsme ar netgi padeda ją propaguoti, atlikus šį tyrimą padaryta labai aiški išvada, kad ES absoliučiai būtina imtis veiksmų. Šio tyrimo ataskaitoje pateikiama konkrečių pasiūlymų, kaip kurti ir įgyvendinti kovos su priešiška ir ardomąja įtaka strateginius planus.

4.7. Interneto platformų vaidmuo skleidžiant dezinformaciją yra moraliai smerktinas. Per gana trumpą laiką iš esmės išplėtotą tam tikra šių platformų viešųjų paslaugų funkcija, panaši į funkcijas, kurias anksčiau atliko telefoninio ryšio bendrovės, transliuotojai ir laikraščiai. Kad galėtų nemokamai naudotis interneto platformų paslaugomis, naudotojai turi pateikti asmens duomenis, kuriais naudojamosi šios platformos gali parduoti milžinišką kiekį itin tiksliai orientavimu grindžiamos reklamos (kaip rodo „Cambridge Analytica“ atvejis). Šis privatumo požiūriu iškreiptas pajamų generavimo modelis šioms platformoms duoda pernelyg daug pelno, kad jos savanoriškai jo atsisakytų. Būta nuomonių, kad tokios platformos kaip „Facebook“ taip pat turėtų teikti panašias patikimas ir tinkamai veikiančias socialinio tinklo paslaugas, kai naudotojai, sumokėję nedidelę sumą, gautų garantiją, kad yra paisoma jų privatumo. Kyla klausimas, ar galimi vartotojai vis dar pakankamai tiki, kad tokie portalai kaip „Facebook“ yra patikimi ir sąžiningi, ir jais pasitiki, atsižvelgdami į tai, kaip šį portalą valdanti įmonė savo elgesį paaiškino JAV Senatui. Kad visuomenė labiau pasitikėtų interneto platformomis ir apsaugotų piliečius nuo tokios piktnaudžiavimo formos, be kita ko, netinkamo elgesio ir dalijimosi asmens duomenimis, šių platformų veiklą turi reguliuoti, kaip buvo nurodyta anksčiau, 2016 m. Kovos su neteisėtu neapykantos kurstymu internete elgesio kodeksas arba Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas arba Tinklų ir informacijos saugumo direktyvos. Tačiau Komisijos pasiūlytas savireguliuojamas tēra tik pirmasis žingsnis šia linkme, o reikėtų, kad Komisija imtųsi papildomų priemonių.

4.8. Didžiosios Britanijos verslininkas ir rašytojas Andrew Keen, žinomas kaip interneto Antikristas, paskelbė keturias labai kritiškas knygas apie interneto raidą. Jis nėra nusiteikęs prieš internetą ar socialines medijas, tačiau mano, kad didžiųjų technologijų įmonių veikla, kuria siekiama surinkti neskelbtiną informaciją apie žmones, yra problemos esmė. Privatumas yra labai vertinga prekė, nes apibrėžia tai, kas mes esame. Verslo modelis, kai viskas siūloma neva nemokamai – nemokame pinigų, bet atsisakome savo privatumo – sunaikins mūsų privatumą. A. Keen pateikia palyginimą su XIX amžiumi – pramonės revoliucijos nulemtų pokyčių mastas galbūt prilygsta dabartinių skaitmeninės revoliucijos pokyčių mastui. Kai pokytis yra apibrėžiamas kaip revoliucija, paprastai jis būna neatsiejamas nuo didelių problemų. XIX amžiuje mums pavyko išspręsti šias problemas pasitelkus inovacijas, reguliavimą, vartotojų sprendimus, civilinės teisės priemones ir švietimą. Jis teigia, kad žmogaus intelektas, o ne dirbtinis intelektas, gali tai padaryti vėl ir turime panaudoti visus išteklius, kuriuos naudojome ankstesnei revoliucijai pažaboti, kad užtikrintume, jog kontroliuojame revoliuciją ir neleidžiame, kad ji imtų dominuoti.

4.9. Remdamasi atliktais moksliniais tyrimais, ES turėtų užtikrinti ir toliau tęsti Europoje daromo dezinformacijos poveikio tyrimus, taip pat į būsimas Eurobarometro apklausas įtraukti gyventojų atsparumo dezinformacijai stebėseną. Šių apklausų metu turėtų būti užduodami ne tik bendro pobūdžio klausimai dėl melagingų naujienų, bet ir tokie klausimai, kurie padėtų nustatyti tikrąją europiečių atsparumo dezinformacijai padėtį. Jeigu norima išvengti nuolat progresuojančio visuomenės demoralizavimo, Komisija turėtų kuo skubiau ir su didesniu užmoju spręsti tokius pagrindinius klausimus: taikyti tradicinės žiniasklaidos paramos schemas, siekiant užtikrinti pagrindinę piliečių teisę į kokybišką ir patikimą informaciją, išsiaiškinti, ar prasminga steigti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes siekiant kurti mokamas interneto platformas, kurios užtikrintų saugias ir įperkamas interneto paslaugas, ieškoti galimybių siekti didesnio šių interneto sistemų pagrindinių algoritmų skaidrumo ir priežiūros bei įvertinti galimybę išardyti monopolius, kad būtų atkurtos vienodos sąlygos sąžiningai konkurencijai.

4.10. Vertėtų išnagrinėti galimybę sukurti viešojo ir privačiojo sektorių partneryste grindžiamą interneto platformą, kurioje būtų užtikrinamas naudotojų privatumas. Tokia Europos platforma, Komisijai atliekant bendro finansavimo viešojo sektoriaus partnerio funkcijas, galėtų būti labai patrauklus ir perspektyvus pasiūlymas, taip pat alternatyva Marko Zuckerbergo sukurtai manipuliavimo mašinai ir kitoms didelėms privačioms ir komercinėms JAV ir Kinijos monopolijoms. Tokia platforma turėtų užtikrinti jos naudotojų privatumą.

4.11. Rinkos ekonomikos sąlygomis viskas turi savo kainą, tačiau, esant tokiai alternatyvai, valiuta bus pinigai, o ne privatumas. Didžioji reikalingo biudžeto šioms pusiau viešosioms paslaugoms dalis gali būti gauta iš mokestinių lėšų, kaip ir visų viešųjų paslaugų atveju. Likusią biudžeto dalį apmokėtų naudotojai sumokėdami santykinai nedidelę pinigų sumą, kad apsaugotų savo privatumą nuo dabartinių „socialinių“ platformų nepasotintam duomenų troškimo. Jei ES ir valstybių narių nacionalinės vyriausybės oficialiai paskelbtų tokią platformą privilegijuotą partnerė ir ja naudotųsi kaip alternatyva dabartiniams duomenų grobuonims, ši platforma pasiektų tokią masto ekonomiją, kokios reikia norint konkuruoti su dabartiniais rinkos dalyviais. ES taip pat galėtų naudotis esamomis paieškos internete sistemomis, kuriomis užtikrinamas visiškas privatumas, jas laikyti privilegijuotomis partnerėmis, automatiškai diegti jas visuose ES institucijų kompiuteriuose ir rekomenduoti jas valstybių narių valdžios institucijoms. Komisija taip pat galėtų imtis aktyvesnio vaidmens ir išnagrinėti reguliavimo galimybes, susijusias su algoritmais ir monopolijų išardymu.

4.12. Nors faktų tikrinimas nėra šios problemos sprendimo būdas, šis aspektas yra labai svarbus. Tai – pirmasis žingsnis siekiant suprasti, atskleisti ir analizuoti dezinformaciją, o tai yra būtina prieš kuriant tolesnes kovos su šiuo reiškiniu priemones. Be to, norint atkreipti platesnės auditorijos dėmesį, reikia įdėti labai daug pastangų, nes ne visi asmenys naudojami socialinės žiniasklaidos platformomis ar netgi internetu. Ypač sunku gali būti užmegzti ryšius su atokių regionų gyventojais. Žiniasklaidoje svarbu matomumas. Televizija tebėra labiausiai paplitęs žmonių informacijos šaltinis, o nuolatinės laidos, kuriose nacionaline kalba paaiškinami dezinformacijos atvejai, gali labai padėti didinti visuomenės informuotumą apie šią problemą. Siekiant išvengti klaidų, neseniai padarytų pirmojo Komisijos mėginimo metu, svarbu, kad faktus tikrintų profesionalai. Bendradarbiavimas su leidyklomis ir žiniasklaidos organizacijomis, kurių žurnalistai dalyvauja tikrinant faktus, gali padėti išvengti tokių problemų.

4.13. Viena iš dezinformacijos problemų yra tai, kad neįmanoma patikrinti internetu sklaidžiamos dezinformacijos šaltinių tapatybės. Naudojantis suklastota tapatybe labai lengva vykdyti veiklą kibernetinėje erdvėje – apskritai būtent tai piktavališkų ketinimų turintys ir internete aktyviai veiklą vykdančios asmenys ir daro. Komisija pateikė keletą pasiūlymų, kurie išdėstyti 2017 m. rugsėjo mėn. paskelbtame bendrame komunikate dėl kibernetinio saugumo. Tačiau šie pasiūlymai neprivalomi: naudotojai galėtų rinktis interneto platformose bendrauti tik su savo tapatybę nurodžiusiais kitais naudotojais, Komisija skatins naudotis savanoriškais internetinėmis sistemomis, suteikiančiomis galimybę nustatyti informacijos tiekėjų tapatybę ir kt. Be abejonės, gali kilti privatumo ir visiškos kontrolės interesų konfliktas, todėl turėtų būti įmanoma išsaugoti anonimiškumą, kai internete naršoma pasyviai. Vis tik, jei iš tikrųjų norime kitaip kovoti su dezinformacija, mums gali prireikti griežtesnių tapatybės nustatymo priemonių, taikytinų tais atvejais, kai žmonės aktyviai veikia internete. Galiausiai taip turi veikti kokybiškos žiniasklaidos priemonės, t. y. laikantis Tarptautinės žurnalistų federacijos parengto 1954 m. Bordo kodekso, kuriame nustatyti labai aiškūs ir griežti darbo su informacijos šaltiniais principai. Kartais esama pagrįstų priežasčių, dėl kurių tradicinės kokybiškų naujienų organizacijos skelbia anoniminius šaltinius grindžiamus pranešimus, tačiau tokiais atvejais visada nurodoma, kad redakcijai žinomi šaltinio vardas, pavardė ir adresas.

4.14. Technologijos nėra nei geros, nei blogos – jos yra neutralios. Jos gali būti naudojamos gerais arba blogais tikslais, tačiau tai priklauso nuo jomis besinaudojančių asmenų pasirinkimo. Naujos kuriamos technologijos, kaip antai tos, kuriomis dabar naudojamosi meistriškos dezinformacijos srityje, taip pat gali atlikti vieną iš pagrindinių vaidmenų kovojant su dezinformacija. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą visapusiškai pasinaudoti programos „Horizontas 2020“ darbo programa ir ją pakeisiančiu „Europos horizontu“ sutelkiant tokius mokslinius tyrimus ir technologijas kaip dirbtinis intelektas, blokų grandinė ir algoritmai, kad ateityje būtų galima geriau nustatyti informacijos šaltinių tapatybę, patvirtinti informacijos patikimumą ir įvertinti duomenų šaltinių kokybę ir tikslumą. Tačiau itin svarbu išsamiai išnagrinėti kitas kovos su dezinformacija finansavimo galimybes, nes daugumai iniciatyvų programos „Horizontas“ nėra taikomos.

4.15. Saugūs ir atsparūs rinkimų procesai yra mūsų demokratijos pagrindas ES, tačiau nebeužtikrinamas šių procesų saugumas ir atsparumas. Per pastaruosius kelerius metus internetinės manipuliacijos ir dezinformacijos taktikos naudojimo per rinkimus atvejų nustatyta bent 18-oje šalių, o dezinformacijos taktikos naudojimas iš dalies lėmė tai, kad interneto laisvė mažėjo septintus metus iš eilės. EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvas prieš 2019 m. Europos Parlamento rinkimus nustatyti geriausios patirties, susijusios su kibernetinių išpuolių ir dezinformacijos keliamos rizikos rinkimų procesui nustatymu, mažinimu ir valdymu, pavyzdžius.

4.16. Gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir skaitmeniniai įgūdžiai bei pilietinis ugdymas yra esminiai visuomenės atsparumo didinimo ramsčiai, ypač atsižvelgiant į tai, kad interneto platformose dažnai besilankantis jaunimas yra labai imlus dezinformacijai. Švietimo politika priskiriama vyriausybės atsakomybės sričiai, todėl organizuoti tokių ugdymą visais nacionalinių švietimo sistemų lygmenimis ir šviesti mokytojus šiuo klausimu yra nacionalinių vyriausybių užduotis. Deja, vyriausybės savo politinėse darbotvarkėse tokiems klausimams kaip gebėjimų naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir informacija ugdymas pagal nacionalines švietimo sistemas dažnai neskiria daug dėmesio. Pirmiausia reikėtų gerinti padėtį šioje srityje, tačiau gebėjimai naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir informacija ugdomi ne tik švietimo

sistemose. Tokie gebėjimai turi būti skatinami ir ugdomi visose visuomenės grupėse, neatsižvelgiant į amžių. Šiose srityse nevyriausybines organizacijas turėtų atlikti tam tikrą vaidmenį. Daugelis šių organizacijų jau dirba visoje Europoje, tačiau dauguma jų vykdo veiklą nedideliu mastu ir neturi būtinų informavimo išteklių. Nacionalinės nevyriausybinių organizacijų ir nacionalinių vyriausybių bendradarbiavimo iniciatyvos galėtų padėti užpildyti šią spragą.

4.17. Visuomenei teikiant patikimą ir įvairią informaciją, kokybiškų naujienų žiniasklaida ir patikima žurnalistika atlieka esminį vaidmenį. Šios tradicinės žiniasklaidos priemonės patiria finansinių problemų, nes tradicinės žiniasklaidos sukurtą turinį platformos platina neatlygindamos jos patiriamų išlaidų, taip pat parduodamos reklamą perima šių žiniasklaidos priemonių pajamas. Siekiant pagerinti leidėjų padėtį ir užtikrinti, kad teisių turėtojams būtų atlyginama už jų darbą, kai jų darbo vaisiais komerciniais tikslais naudojasi kiti, vertėtų sparčiau susitarti dėl ES autorių teisių reformos. Be to, rekomenduojama ieškoti sprendimo būdų, kaip būtų galima išplėsti 2018 m. rugsėjo mėn. Europos Parlamento paskelbtą iniciatyvą dėl ES finansavimo skyrimo konkrečiai tiriamajai žurnalistikai ES remti. Stipri ir patikima spauda suteikia pagrindą tvirtai ir lengvai apginamai demokratijai, puoselėjančiai tiesos ir atskaitomybės vertybes. Finansavimas yra ypač svarbus mažesnėms žiniasklaidos priemonėms, kurios dažnai susiduria su ieškiniais ir įkyriais reikalavimais jas uždaryti.

4.18. Siekdama kovoti su vidaus ir išorės dezinformacijos grėsmėmis, 2015 m. Komisija įsteigė Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupę, kuriai pavesta daugiausia dėmesio skirti aktyviai strateginei komunikacijai ES politikos klausimais, kad būtų galima atremti Rusijos mėginimus destabilizuoti padėtį. EESRK palankiai vertintų tai, jeigu Komisija galėtų aktyviau informuoti plačiąją visuomenę apie Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupės atliekamą darbą ir jai nurodyti šios darbo grupės interneto svetainėje pateikiamą informaciją, kad būtų galima didinti visuomenės informuotumą apie mūsų demokratijai kylančias grėsmes ir didinti atsparumą šioms grėsmėms. Be to, būtina padidinti darbo grupės biudžetą. 2017 m. spalio mėn. Europos Parlamentas pritarė 1 000 000 EUR biudžetui. Tokį biudžetą būtų sunku palyginti su tokių šalių kaip Rusijos Federacija investuojamais finansiniais ištekliais (JAV valstybės departamento skaičiavimais, puikiai išvystytą Kremliaus poveikio kampaniją vykdo 1,4 mlrd. JAV dolerių per metus finansuojamas vidaus ir išorės propagandos aparatas, kuris, neva, pasiekia apytiksliai 600 mln. žmonių 130 šalių ir dengia 30 kalbų).

4.19. Be kitų veiksmų, Komisija raginama atkreipti dėmesį į tai, kad nacionalinės institucijos ir teisės aktai dėl informacijos saugumo valstybėse narėse dažnai būna nepakankamai išvystyti. Reglamentavimo aplinka yra pasenusi ir neleidžia atitinkamoms reguliavimo agentūroms tinkamai tikrinti, ar dezinformacijos kanalai laikosi teisės normų. Institucijų tarpusavio bendradarbiavimas yra nepakankamas, aiškių trūkumų turi ilgalaikės nacionalinės strategijos, kuriomis siekiama kovoti su iš užsienio vykdomomis dezinformacijos kampanijomis ir sukurti nuoseklų naratyvą pažeidžiamoms gyventojų grupėms. Be to, itin svarbu nuodugniai peržiūrėti ES audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvą, pagal kurią šiuo metu leidžiama žiniasklaidos priemonę įregistruoti bet kurioje ES valstybėje narėje, jei toje šalyje gyvena bent vienas žiniasklaidos bendrovės valdybos narys, nes ji sudaro sąlygas pasiekti auditoriją Europos šalyse naudojantis ES teisės akty spragomis.

2018 m. rugsėjo 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

PRIEDAS

Toliau pateikiamas diskusijų metu atmestas pakeitimas, už kurį buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

4.3 punktas

~~4.3. Gyvename laikais, kuriems būdingi itin prieštaringi politiniai ir demokratiniai santykiai. Pasak tokių ekspertų grupių kaip organizacija „Freedom House“, įmonė „Economist Intelligence Unit“ ir kt., nuo 2008 m., kai kilo pasaulinė ekonomikos krizė, demokratijai daromas vis didesnis spaudimas. Vienas iš rezultatų – naujo tipo politinė lyderystė, kai atsisakoma demokratiškos tradicijų, kurias kūrėme Europoje pastaruosius 70 metų. Vietoj demokratiškai išrinktų liberalių vadovų vis dažniau matome išrinktus „kietus vyrus“ ir peršasi klausimas, ar tikrai tokie rinkimai buvo sąžiningi. Mes žinome, kad yra tokio pobūdžio vadovavimo ne ES įtakos zonoje, pavyzdžiui, Rusijoje ir Kinijoje. Tačiau, turint galvoje tokius atstovus kaip Prezidentas D. Trumpas, R. T. Erdoganas ir ES valstybėse narėse išrinktus „neliberalius demokratus“, visus išgarsėjusius dėl to, kad pirmenybę teikia dezinformacijai, niekina demokratiją ir abejotinai laikosi teisinės valstybės principų – reiškinys, nuskambantis plačiai ir neįtikėtinais priartejęs prie mūsų.~~

Balsavimo rezultatai

Už 68

Prieš 82

Susilaikė 24

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos infrastruktūros tinklų priemonės, kuriuo panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1316/2013 ir (ES) Nr. 283/2014

(COM(2018) 438 final – 2018/0228 (COD))

(2018/C 440/33)

Pranešėjas: **Aurel Laurențiu PLOSCEANU**

Bendrapranešėjis: **Graham WATSON**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 6 14 Europos Sąjungos Taryba, 2018 7 3
Teisinis pagrindas	SESV 172, 194 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2018 9 6
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	144/0/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pasisako už didesnę Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) biudžetą po 2020 m., kuriame dotacijos ir toliau sudarytų didžiąją dalį. Yra nemažai transporto, energetikos ir skaitmeninės infrastruktūros projektų, kurie gyvybiškai svarbūs ES konkurencingumui, tačiau neduoda investicijų grąžos, kurios reikia privatiems investuotojams pritraukti. Šiuo atveju reikia tvirtos ES ir nacionalinių valdžios institucijų įsipareigojimo.

1.2. EESRK rekomenduoja, kad Europos Komisija ir valstybės narės projektų lygmeniu toliau skatintų trijų sektorių sinergiją, kuri šiuo metu yra ribota dėl biudžetinės sistemos nelankstumo projektų tinkamumo ir išlaidų tinkamumo finansuoti atžvilgiu.

1.3. EESRK rekomenduoja, kad Komisija ir toliau teiktų techninę paramą (pagal EITP programos paramos veiksmus), kad brandūs ir kokybiški projektai atitiktų reikalavimus paramai gauti, ir remtų tokio pobūdžio paramos tęstinumą, kartu atnaujinant vertinimo kriterijus, kad būtų lengviau nustatyti projektų pridėtinę vertę. Reikėtų imtis tolesnių žingsnių administraciniams reikalavimams supaprastinti, ir ne tik mažų dotacijų atžvilgiu.

1.4. EESRK ragina teisėkūros institucijas neatsisakyti ankstesniame EITP reglamente prisiimto įsipareigojimo „didžiąją dalį“ energetikos biudžeto išleisti elektros energijos projektams. Tai svarbu siekiant užtikrinti, kad EITP derėtų su ES klimato ir energetikos politika ir kad daugiametėje finansinėje programoje (DFP) EITP netaptų dideliu iš iškastinio kuro gaunamos energijos projektų finansavimo šaltiniu. Svarbu, kad 2021–2027 m. laikotarpio EITP šis įsipareigojimas būtų sustiprintas, o ne susilpnintas.

1.5. EESRK mano, kad 13 straipsnyje išvardytus skyrimo kriterijus reikėtų papildyti visų rūšių energijos (elektros, dujų, šilumos ir kt.) tiekimo saugumu ir konkrečiais išmetamo anglies dioksido kiekio sumažinimo tikslais, kuriuos turėtų pasiekti kiekvienas projektas.

1.6. EESRK pabrėžia, kad EITP turi būti orientuota į tuos energetikos projektus, kurie gali užtikrinti ES didesnę energetinę nepriklausomybę ir energijos tiekimo saugumą. Naudojant EITP paramą taip pat reikėtų sukurti naujų elektros energijos kaupyklų.

1.7. EESRK rekomenduoja kitoje DFP padidinti EITP programos finansavimą. Dėl dotacijų paskirstymo tarp trijų sektorių EESRK rekomenduoja apsvarstyti kiekvieno sektoriaus finansų poreikius, pavyzdžiui, susijusius su imlumu kapitalui ir investicijų grąža, pirmenybę teikiant investicijoms, kurios negali būti finansuojamos rinkos, siekiant išsaugoti didelį patikimumą ir patrauklumą investuotojams.

1.8. Todėl EESRK rekomenduoja padidinti bendrą EITP skiriamą biudžetą, atsižvelgiant į ypač didelę šių dviejų sektorių svarbą vidaus rinkai.

1.9. EESRK pabrėžia, kad tiek Komisija, tiek valstybės narės turi išlaikyti savo įsipareigojimą siekti EITP pagrindinių transporto politikos tikslų: iki 2030 m užbaigti Transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) pagrindinį tinklą ir pereiti prie netaršaus, konkurencingo, inovatyvaus ir susietojo susisiekimo, iki 2025 m. taip pat sukuriant pagrindą ES alternatyviųjų degalų įkrovimo infrastruktūrai. Šiuo požiūriu labai svarbios daugiarūšio transporto ir tarpvalstybinės jungtys.

1.10. EESRK ragina teisėkūros institucijas užtikrinti visuotinę ir sąžiningą projektų, kurie gauna EITP finansavimą, konkurenciją, praktiškai laikantis abipusiškumo ir naudojant tokias sutarčių sąlygas, kurios derintų efektyvumą ir sąžiningą rizikos padalijimą.

1.11. EESRK rekomenduoja teisėkūros institucijoms užtikrinti, kad atitinkamose konkursų procedūrose galėtų dalyvauti tik įmonės iš šalių, kuriose atitinkamos rinkos yra atviros, tuo realiai laikantis abipusiškumo, ir kad naudojama standartinė sutarties forma atitiktų projekto tikslus ir aplinkybes. Sutarties sąlygos turėtų būti parengtos, taip, kad būtų sąžiningai paskirstyta su sutartimi susijusi rizika, pirmiausia siekiant geriausios kainos ir efektyviausio sutarties įgyvendinimo. Šis principas turėtų būti taikomas nepriklausomai nuo to, kokios – tarptautinės ar nacionalinės – standartinės sutarties formos yra naudojamos (remiantis 2017 m. lapkričio 1 d. ERPB „Pirkimų politikos ir taisyklių“ 3.21 taisykle).

1.12. EESRK labai pritaria pasiūlymui į 2021–2027 m. EIPT įtraukti tarpvalstybinį bendradarbiavimą atsinaujinančiosios energijos gamybos srityje. EESRK mano, kad bendra veiksmų atsinaujinančiųjų išteklių srityje vizija EITP atveju turėtų apimti europinį iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintos elektros tinklą, kuris leistų efektyviau integruoti atsinaujinančiosios energijos technologijas ir geriau atspindėti esamą žemyne turimų technologijų potencialą.

1.13. EESRK teigiamai vertina sprendimą įtraukti atsinaujinančiųjų išteklių energijos įrenginius į tinkamų finansuoti EITP energetikos srities projektų sąrašą ir rekomenduoja šią nuostatą iš dalies pakeisti įtraukiant ir didelio masto projektus, ir nedidelių projektų grupes, kad visos technologijos galėtų sąžiningai konkuruoti dėl finansavimo.

1.14. EESRK rekomenduoja, kad 3 straipsnyje išvardyti EITP tikslai būtų išplėsti ir apimtų ne tik palankesnių sąlygų tarpvalstybiniam bendradarbiavimui atsinaujinančiosios energijos srityje sudarymą, bet ir aiškiai paminėtų atsinaujinančiųjų energijos išteklių panaudojimą.

1.15. EESRK pažymi, kad 15 straipsnio c punkte žemės išsigijimas nepriskiriamas tinkamoms finansuoti išlaidoms ir ragina teisėkūros institucijas apsvarstyti, ar tam tikriems projektams ir technologijoms tai būtų privalumas ar trūkumas. Kai kuriuose sektoriuose, pavyzdžiui, transporto ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos, žemės išsigijimas pareikalauja ne tokios jau mažos investicijų dalies.

1.16. EESRK primena Komisijai, kad tarpvalstybinės energetinės tarpusavio jungtys yra svarbūs atsinaujinančiųjų išteklių integravimo veiksniai, ne vien todėl, kad jie leidžia dideliais atstumais perduoti iš atsinaujinančiųjų šaltinių pagamintą elektrą, skatina švaresnių ir pigesnių elektros šaltinių naudojimą Europoje, bet ir todėl, kad šios jungtys užtikrina būtiną sistemos lankstumą.

1.17. EESRK rekomenduoja visiškai pasinaudoti galimybėmis, kurių gali suteikti energijos tinklų skaitmeninimas ir pažangiųjų tinklų, į kuriuos integruota atsinaujinančioji energija, sukūrimas, ir pataria Komisijai ieškoti būdų, kaip šiuo etapu būtų galima pasinaudoti EITP skaitmeninio ir energetikos sektoriaus sinergija. EESRK pažymi, kad 2014–2020 m. EITP trūko pažangiųjų tinklų projektų, iš dalies dėl kliūčių finansavimui žemesnio lygmens skirstomojo tinklo projektams, palyginti su aukštos įtampos energijos perdavimo tinklo projektais.

1.18. EESRK rekomenduoja, kad EITP taip pat turėtų užtikrinti, kad veiktų mechanizmai, kurie leistų patvirtinti, kad transporto tikslais naudojama atsinaujinančioji energija, pavyzdžiui, naudojant atsinaujinančiosios energijos kilmės garantijų sertifikatus.

1.19. EESRK pabrėžia būtinybę prioritetą teikti dideliems ES masto transporto skaitmeninimo projektams, tokiems kaip ERTMS (Europos geležinkelių eismo valdymo sistema), SESAR (Bendro Europos dangaus oro eismo valdymo mokslinių tyrimų programa) ir autonominis vairavimas. Kad pagrindiniam tinklui būtų sukurta ERTMS, iki 2030 m. reikia investuoti 15 mlrd. EUR. Visą ES apimantis didelio masto projektas bus finansuojamas subsidijomis iš skirtingų EITP branduolių, privačių lėšų ir „InvestEU“ elementų derinio.

1.20. EESRK ragina užtikrinti, kad TEN-T tinkle veiktų 5G ryšys, kuris yra nepaprastai svarbus.

1.21. EESRK ragina imtis priemonių, pavyzdžiui, sukurti veiksmingos kontrolės priemonių, šiuolaikiškų nakvynės galimybių, pakankamų ir tinkamai įrengtų stovėjimo vietų.

1.22. EESRK taip pat mano, jog reikėtų apsvarstyti galimybę gerinti komunikacijos apie EIPT pasiekimus būdus. Šiuo atveju naudinga būtų numatyti komunikacijos biudžetą. Reikėtų pagalvoti ir apie didesnio nuspėjamumo užtikrinimą.

1.23. EESRK rekomenduoja pagalvoti apie papildomus veiksmus viso programos potencialo išnaudojimui, atsižvelgiant į tai, kad EITP intervencija buvo lemiama pradedant daugelį projektų ir atsiskleidė kaip didelis tiek viešųjų, tiek privačių investicijų katalizatorius. Reikia siekti pagerinti papildomą EITP ir kitų programų (pvz., „Europos horizontas“, „InvestEU“ ir Sanglaudos fondo) ryšį, kad būtų išvengta dubliavimosi ir būtų optimizuoti biudžeto ištekliai.

1.24. EESRK mano, kad sanglaudai skiriamas finansavimas yra svarbus siekiant užbaigti pagrindinių tinklų atkarpas sanglaudos valstybėse narėse ir rekomenduoja EK ir valstybėms narėms kitoje DFP nustatyti, kad Sanglaudos fondo dalis ir toliau būtų tiesiogiai valdoma EITP. EITP transporto prioritetai turi būti remiami Europos regioninės plėtros fondo lėšomis. Bet kuriuo atveju lėšos turi likti reikalavimus atitinkančios valstybės narės žinioje.

1.25. EESRK siūlo pakoreguoti vertinimo metodiką, nes EITP sėkmės negarantuoja vien skiriamų pinigų kiekis ir remiamų projektų skaičius.

EESRK siūlo patobulinti EITP vertinimo metodiką. 2014–2020 m. laikotarpio pabaigoje reikėtų atlikti realų kiekybinį (kokybinį) užbaigtų projektų ir tų, kurių statybos darbai gerokai pasistūmėję į priekį, vertinimą. EESRK ragina, *inter alia*, peržiūrėti TEN-T kūrimo pažangą ir keleivių ir krovinių srautų pokyčius. EERK taip pat ragina atlikti TEN-T projektų socialinę ekonominę sąnaudų ir naudos analizę, kuria būtų atsižvelgta į atitinkamą socialinę, ekonominę, su klimatu susijusią ir ekologinę naudą ir sąnaudas.

1.26. EESRK ragina susitarti dėl konkrečių priemonių bendriems klimato apsaugos tikslams pasiekti.

1.27. EESRK ragina pagrindiniuose infrastruktūros projektuose atsižvelgti į metropolius, įvertinant, ar jie gali gauti Sanglaudos fondo finansavimą.

1.28. EESRK rekomenduoja imtis konkrečių priemonių esamos infrastruktūros, kuri tebėra turimo tinklo ir įrengtosios galios pagrindas, modifikavimo, techninio pertvarkymo ar atnaujinimo patrauklumui užtikrinti.

1.29. EESRK pritaria tam, kad pagal EITP tiek fiziniu, tiek technologiniu požiūriu būtų vystoma dvejojo naudojimo civilinė ir gynybinė infrastruktūra (pvz., ERTMS ir SESAR), ir naujajame geopolitiniame tarptautiniame kontekste rekomenduoja laikytis atviro ir proaktyvaus požiūrio (Trijų jūrų iniciatyva ir kt.).

1.30. EESRK rekomenduoja, kad EITP pirmenybė būtų teikiama investicijoms į TEN-T tarpvalstybinę infrastruktūrą siekiant užtikrinti nuoseklius pajėgumus ir išvengti visų transporto rūšių pralaidumo kliūčių, kad būtų sukurtas visiškai integruotas transporto tinklas.

2. Komisijos pasiūlymo pristatymas

2.1. Pasiūlymu siekiama nustatyti EITP teisinį pagrindą laikotarpiui po 2020 m. ir jis teikiamas 27 valstybių narių Sąjungai.

2.2. 2018 m. gegužės 2 d. Komisijos pasiūlymas dėl DFP po 2020 m. ⁽¹⁾ numato EITP skirti 42 265 mln. EUR, kaip nurodoma toliau:

EITP 2021–2027 m.	(Sumos dabartinėmis kainomis – EUR)
Transportas, Iš jų:	30 615 493 000
— Bendrasis paketas	12 830 000 000
— Įnašas iš Sanglaudos fondo	11 285 493 000
— Parama kariniam mobilumui užtikrinti	6 500 000 000
Energetika	8 650 000 000
Skaitmeninė ekonomika	3 000 000 000
BENDRA SUMA	42 265 493 000

2.3. Europos vizija – užtikrinti, kad Europoje nebežūt žmonės, sumažėtų išmetamų teršalų kiekis ir susisiekiama vyktų be popierinių kelionės dokumentų, kad ji taptų pasaulio lydere atsinaujinančiosios energijos srityje ir pirmąją skaitmeninės ekonomikos srityje.

2.4. Pagal EITP plėtojant transeuropinius tinklus (TEN) remiamos investicijos į transporto, energetikos ir skaitmeninę infrastruktūrą ir skatinamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas atsinaujinančiosios energijos gamybos srityje. Tie tinklai ir tarpvalstybinis bendradarbiavimas yra labai svarbūs bendrosios rinkos veikimui ir yra strategiškai reikšmingi siekiant sukurti energetikos sąjungą bei bendrąją skaitmeninę rinką ir plėtojant tvaraus transporto rūšis.

2.5. 2021–2027 m. DFP užsibrėžtas platesnio užmojo klimato aspekto integravimo į visas ES programas tikslas – kad klimato politikos tikslams pasiekti būtų skiriama iš viso 25 % ES išlaidų. Manoma, kad EITP įnašas bus didžiausias – klimato tikslams numatyta skirti 60 % šios priemonės finansinio paketo.

2.6. Dėl poreikio ateityje mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro ir šią ekonomiką skaitmeninti transporto, energetikos ir skaitmeninių sektorių konvergencija turės vis didėti. Todėl reikėtų kuo geriau pasinaudoti visų trijų sektorių sinergijos teikiamais privalumais, kad ES paramos veiksmingumas ir efektyvumas būtų patys didžiausi. Siekiant paskatinti teikti tarpsektorinius pasiūlymus ir teikti jiems pirmenybę, siūlomų veiksmų sinergijos mastas bus vertinamas pagal skyrimo kriterijus.

2.7. Transporto sektoriuje EITP siekiama padėti užbaigti abu transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) etapus (pagrindinį tinklą – iki 2030 m. ir labiau išplėtotą tinklą – iki 2050 m.). Apskaičiuota, kad siekiant užbaigti įgyvendinti TEN-T pagrindinį tinklą 2017–2030 m. laikotarpiu bus užtikrinta 7,5 mln. darbo metų, o Sąjungos BVP iki 2030 m. papildomai išaugs 1,6 %

⁽¹⁾ COM(2018) 321 final.

2.8. Pirmą kartą savo istorijoje Sąjunga turėtų finansuoti dvejopos paskirties civilinio ir karinio transporto projektus naudodama EITP.

2.9. Energetikos sektoriuje dėmesys skiriamas tam, kad būtų baigti kurti transeuropiniai energetikos tinklai plėtojant bendro intereso projektus, susijusius su tolesne energijos vidaus rinkos integracija ir tinklų sąveikumu tarpvalstybiniu ir tarpsektoriniu mastu; siekiant darnaus vystymosi ir mažinant priklausomybę nuo iškastinio kuro, visų pirma integruojant atsinaujančiuosius energijos išteklius, taip pat užtikrinant energijos tiekimo saugumą, be kita ko, didinant infrastruktūros pažangumą ir ją skaitmeninant.

2.10. Skaitmeninės ekonomikos srityje EITP padeda užtikrinti, kad visi piliečiai, įmonės ir viešojo administravimo įstaigos gautų kuo daugiau naudos iš bendrosios skaitmeninės rinkos.

2.11. Transporto, energetikos ir skaitmeninės ekonomikos infrastruktūra bus įvairiu mastu remiama pagal keletą ES finansinių programų ir priemonių, įskaitant EITP, Europos regioninės plėtros fondą (ERPF), Sanglaudos fondą ir programas „Europos horizontas“, „InvestEU“ bei LIFE.

2.12. Veiksmis pagal programą reikėtų proporcingai spręsti rinkos nepakankamumo arba neoptimalaus finansavimo problemas, siekiant nedubliuoti ir neišstumti privačiojo finansavimo ir aiškiai orientuotis į Europos pridėtinę vertę.

2.13. 2018 m. vasario 13 d. EK patvirtino *ex-post* vertinimų rezultatus⁽²⁾, atsižvelgdama į penkis kriterijus: veiksmingumą, efektyvumą, aktualumą, suderinamumą ir Europos pridėtinę vertę. Toliau pateikiama keletas ištraukų:

- EITP yra veiksminga ir tikslinga investavimo į TEN transporto, energetikos ir skaitmeniniame sektoriuose priemonė. Nuo 2014 m. pagal ją buvo investuota 25 mlrd. EUR, o ES investicijos į infrastruktūrą siekė apie 50 mlrd. EUR.
- Pagal EITP teikiant paramą tarpvalstybinio pobūdžio junglumo projektams visose valstybėse narėse sukuriama didelė Europos pridėtinė vertė.
- Pirmą kartą sanglaudos biudžeto dalis (transporto sektoriui skirta 11,3 mlrd. EUR parama) buvo vykdoma tiesioginio valdymo būdu pagal EITP sistemą.
- EITP buvo toliau naudojamos ir kuriamos naujoviškos finansinės priemonės. Tačiau jų diegimas buvo ribotas dėl naujų ESIF teikiamų galimybių.
- Įgyvendinant EITP taip pat buvo išbandyta įvairių sektorių sinergija, tačiau ši užmoji suvaržė dabartinės teisinės ir biudžeto sistemos apribojimai. Turėtų būti siekiama didesnio sektorių politikos gairių ir EITP lankstumo sudarant palankias sąlygas sinergijai ir labiau atsižvelgiant į technologijų plėtrą ir prioritetus, tokius kaip skaitmeninimas, kartu spartinant priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo procesą ir sprendžiant bendrus visuomenės uždavinius, pvz., kibernetinio saugumo srityje.

2.14. Komisija siūlo tęsti naujos programos įgyvendinimą trijuose EITP sektoriuose, taikant tiesioginį valdymą, už kurį būtų atsakinga EK ir jos Inovacijų ir tinklų programų vykdomoji įstaiga (INEA).

2.15. Siūlomu biudžetu bus padengtos visos būtinos veiklos išlaidos, skirtos programai įgyvendinti, ir žmoniškųjų išteklių išlaidos bei kitos administracinės išlaidos, susijusios su programos valdymu.

2.16. Palyginti su 2014–2020 m. EITP, bus sukurtas paprastesnis, bet ir išsamesnis veiklos rezultatų planas, pagal kurį bus stebimas tikslų įgyvendinimas ir indėlis siekiant ES politikos tikslų. Įgyvendinimo ir pažangos stebėjimo rodikliai bus pirmiausia susiję su:

- veiksmingais ir sujungtais tinklais ir infrastruktūra pažangiam, tvariam, integraciniam, saugiam ir patikimam susisiekimui užtikrinti, taip pat pritaikymu karinio mobilumo reikalavimams;

⁽²⁾ COM(2018) 066 final.

- indėliu į jungtis ir rinkos integraciją, energijos tiekimo saugumą ir darnų vystymąsi mažinant priklausomybę nuo iškastinio kuro; indėliu į tarpvalstybinį bendradarbiavimą atsinaujinančiosios energijos srityje;
- indėliu visoje ES diegiant skaitmeninio ryšio infrastruktūrą.

3. Bendrosios ir konkrečios pastabos

3.1. EESRK pabrėžia strateginę EITP programos svarbą vidaus rinkos integracijos, pažangiojo susisiekimo požiūriu ir dėl galimybės įgyvendinant šią programą sukurti apčiuopiamą pridėtinę vertę piliečiams, socialinei sanglaudai ir verslui, užtikrinti klestėjimą ir pridėtinę vertę visai ES.

TEN-T projektams iki 2017 m. pabaigos pagal EITP programą „Transportas“ jau skirta 21,3 mlrd. EUR dotacijų, kurios padėjo iš viso pritraukti 41,6 mlrd. EUR investicijų.

3.2. 2018 m. bus pasirašyti nauji dotacijų susitarimai, rengiantis paskelbti kvietimą teikti paraiškas dėl derinamojo finansavimo, kurį vykdant EITP dotacijos bus derinamos su privačiu finansavimu, įskaitant finansavimą iš Europos strateginių investicijų fondo (ESIF). Apskaičiuota, kad kiekvienas milijardas eurų, investuotų į TEN-T pagrindinį tinklą, sukurs iki 20 000 darbo vietų.

3.3. EESRK apskritai teigiamai vertina 2021–2027 m. laikotarpiui skirtą Europos Komisijos pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos infrastruktūros tinklų priemonės, kuriuo panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1316/2013 ir (ES) Nr. 283/2014.

3.4. EESRK pripažįsta, kad EITP yra viena iš sėkmingiausių ES programų ir pabrėžia strateginę EITP svarbą integruojant vidaus rinką, baigiant kurti energetikos sąjungą, užtikrinant pažangųjį susisiekimą ir ES galimybei sukurti apčiuopiamos pridėtinės vertės piliečiams, socialinei sanglaudai ir įmonėms.

3.5. EESRK mano, kad kitoje DFP reikėtų padidinti EITP programos finansavimą ir jį geriau paskirstyti, kad būtų išsaugotas didelis patikimumas ir patrauklumas investuotojams. Dėl nepakankamo biudžeto gali būti sunku užbaigti kurti TEN-T ir TEN-E tinklus ir dėl to, iš tiesų, nuvertėtų jau padarytos viešųjų lėšų investicijos.

3.6. EESRK pabrėžia, kad investicijos į skaitmeninius, novatoriškus ir darnaus transporto projektus turi būti spartinamos siekiant pereiti prie ekologiškesnės, tikrai integruotos, modernios, visiems prieinamos, saugesnės ir efektyvios transporto sistemos. Socialinę sanglaudą ES lygmeniu reikia stiprinti didinant viešąsias investicijas į ES ir regioninę pridėtinę vertę kuriančius projektus.

3.7. EESRK mano, kad projektų lygmeniu trijų sektorių sinergija šiuo metu yra ribota dėl biudžeto sistemos nelankstumo projektų tinkamumo ir išlaidų tinkamumo finansuoti atžvilgiu.

3.8. EESRK teigiamai vertina teikiamą techninę paramą, kad brandūs ir kokybiški projektai atitiktų reikalavimus paramai gauti ir pritaria tam, kad būtų remiamas tokio pobūdžio paramos tęstinumas, kartu atnaujinant vertinimo kriterijus, kad būtų lengviau nustatyti projektų kuriamą pridėtinę vertę. Reikėtų imtis tolesnių žingsnių administraciniams reikalavimams supaprastinti, ir ne tik mažų dotacijų atžvilgiu.

3.9. EESRK pabrėžia, kad tiek Komisija, tiek valstybės narės turi išlaikyti savo įsipareigojimą siekti EITP pagrindinių politikos tikslų: iki 2030 m. užbaigti kurti TEN-T pagrindinį tinklą ir pereiti prie netaršaus, konkurencingo, inovatyvaus ir susietojo susisiekimo, iki 2025 m. taip pat sukuriant pagrindą ES alternatyviųjų degalų įkrovimo infrastruktūrai. Šiuo požiūriu labai svarbios daugiarūšio transporto ir tarpvalstybinės jungtys.

3.10. EITP turi būti orientuota į tuos energetikos projektus, kurie gali užtikrinti ES didesnę energetinę nepriklausomybę ir energijos tiekimo saugumą. Naudojant EITP paramą taip pat reikėtų sukurti elektros energijos kaupyklą.

3.11. EESRK mano, kad tarpvalstybinės energetinės tarpusavio jungtys yra svarbūs atsinaujinančiųjų išteklių integravimo veiksniai, ne vien todėl, kad jie leidžia dideliais atstumais perduoti iš atsinaujinančiųjų šaltinių pagamintą elektrą, bet ir todėl, kad šios jungtys užtikrina būtiną sistemos lankstumą.

3.12. Reikėtų stiprinti Europos koordinatorių vaidmenį, kad būtų galima atlikti kruopštų užbaigtų projektų, projektų, kurių statybos darbai gerokai pasistūmėję į priekį, realių pasiekimų ir išliekančių pralaidumo kliūčių įvertinimą. Komisija turi užtikrinti, kad nustatant prioritetinius konkursų pasiūlymus būtų atsižvelgiama į šių jų įvertinimą.

3.13. EESRK mano, kad transporto sektorius turėtų visapusiškai pasinaudoti skaitmeninių ir inovatyvių technologijų teikiamomis galimybėmis, ir mano, kad nauja inovatyvi transporto infrastruktūra yra patrauklesnė investicijoms, ypač privataus sektoriaus investicijoms.

3.14. EESRK mano, kad investicijos į transporto sektorių, ypač į transeuropinius transporto tinklus (TEN-T), yra labai svarbios Europos augimui ir darbo vietų kūrimui. Todėl Komitetas pasisako už didesnę EITP biudžetą po 2020 m., kuriame dotacijos ir toliau sudarytų didžiąją dalį. Iš tiesų, yra nemažai transporto infrastruktūros projektų, kurie gyvybiškai svarbūs ES konkurencingumui, tačiau neduoda investicijų grąžos, kurios reikia privatiems investuotojams pritraukti. Todėl šiuo atveju jiems reikia didelio ES ir nacionalinių valdžios institucijų išpareigojimo.

3.15. EK turėtų išsaugoti EITP finansinį pajėgumą nepalietę ir nemažinti jo dar labiau kitų programų (Europos strateginių investicijų fondo (ESIF), Europos gynybos pramonės plėtros programos (EGPPP)) naudai.

3.16. EESRK pabrėžia būtinybę prioritetą teikti dideliems ES masto transporto skaitmeninimo projektams, tokiems kaip ERTMS, SESAR ir autonominis vairavimas. Kad šie projektai būtų įgyvendinti reikia derinti išteklius: EITP viešasis lėšas ir privačias lėšas, kurias garantuoja „InvestEU“. Ne mažiau svarbu, kad TEN-T tinkle veiktų 5G ryšys. 1995–2016 m. ERTMS įdiegta tik 8 % 51 000 km pagrindinio tinklo koridorių; dirbant tokiu tempu, ERTMS įdiegti visame pagrindiniame tinkle prireiks daugiau nei 200 metų. Norint projektą užbaigti iki 2030 m., prireiks 15 mlrd. EUR investicijų ir gerokai paspartinti programą, tada bus galima užtikrinti sklandų Europos geležinkelių eismą ir didesnę jo pajėgumą, saugumą ir punktualumą.

3.17. Elektromobilumas yra svarbi perėjimo prie darniojo transporto dalis ir suteikia galimybių užtikrinti transporto priemonių ir tinklo sąveikavimą, kai elektromobilių baterijos kaupiamasis pajėgumas naudojamas tinklo lankstumui palaikyti. Visoje ES reikėtų didelį prioritetą teikti sąveikumui transporto priemonių prijungimo prie tinklo sąsajose. EITP taip pat turėtų užtikrinti, kad veiktų mechanizmai, kurie leistų patvirtinti, kad transporto tikslais naudojama atsinaujinančioji energija, pavyzdžiui, naudojant atsinaujinančiosios energijos kilmės garantijų sertifikatus.

3.18. Sėkmingam EITP įgyvendinimui labai svarbi sinergija. Tokios sinergijos pavyzdžiai būtų elektra varomų transporto priemonių įkrovimo priegios, kuriose teikiama atsinaujinančiųjų išteklių elektros energija, saulės fotovoltinė energija aprūpinamos pastogės automobiliams ir transporto priemonių prijungimo prie tinklo technologijų vystymas.

3.19. Reikėtų apsvarstyti kelių transporto sektoriaus elektrifikacijos galimybę. Sunkvežimių ir autobusų atveju, reikėtų 10 milijardų EUR, kad atskaitiniu laikotarpiu būtų galima elektrifikuoti apie 7 000 km autostradų.

3.20. ES transporto infrastruktūra vystoma ir rekonstruojama vis dar fragmentiškai ir kelia didelių sunkumų pajėgumo ir finansavimo požiūriu. Strategiskai svarbu užtikrinti ir darnų augimą, darbo vietų kūrimą ir konkurencingumą bei socialinę ir teritorinę sanglaudą ES.

3.21. Transporto infrastruktūrai tenka 11,2 milijono darbuotojų. Apskritai EITP sistemoje reikia atsižvelgti į poreikius ir darbo sąlygas. EESRK ragina imtis priemonių, pavyzdžiui, sukurti veiksmingos kontrolės priemonių, šiuolaikiškų nakvynės galimybių, pakankamų ir tinkamai įrengtų stovėjimo vietų.

3.22. EESRK pastebi, kad toks, koks pateiktas dabar, Komisijos pasiūlymas reiškia, kad susilpninamas ankstesnis įsipareigojimas „didžiąją dalį“ energetikos sektoriui skiriamų lėšų išleisti elektros energijos projektams. EESRK teigiamai vertina Komisijos lūkestį, kad iki programavimo laikotarpio pabaigos to bus laikomasi dabartinėje EITP. Šio įsipareigojimo vykdymas yra būtinas norint užtikrinti, kad EITP atitiktų ES klimato ir energetikos politiką.

3.23. Kalbant apie atsinaujinančiųjų išteklių energijos įrenginių įtraukimą į reikalavimus atitinkančių EITP energetikos srities projektų sąrašą, ši procesą reikėtų keisti įtraukiant ir didelio masto projektus, ir nedidelių projektų grupes. Tai svarbus dalykas, norint geriau panaudoti atsinaujinantiesiems energijos ištekliams skiriamas ES lėšas, kaip išdėstyta naujos redakcijos Atsinaujinančiųjų energijos išteklių direktyvoje.

3.24. Pripažįstame, kad palyginamosiomis kainomis 2021–2027 m. asignavimai EITP ir įnašas iš Sanglaudos fondo reiškia, kad finansavimas sumažinamas 12–13 % Šį aspektą reikėtų peržiūrėti. Be to, svarbu įgyvendinti EITP transporto prioritetus. Europos regioninės plėtros fondo dalis, kuria paramą gaunančios valstybės narės nepasinaudojo per pirmuosius trejus metus, skiriama tai pačiai šaliai atsižvelgiant į šiuos prioritetus.

3.25. Atliekant EITP laikotarpio vidurio įvertinimą, nepaisant labai apčiuopiamo daugumos projektų pobūdžio, daugiausia dėmesio buvo skiriama kiekybiniam aspektams.

3.26. 2014–2020 m. laikotarpio pabaigoje reikėtų atlikti realų kiekybinį (kokybinį) užbaigtų projektų ir tų, kurių statybos darbai gerokai pasistūmėję į priekį, vertinimą.

3.27. Projekte nenumatytas projektų veiksmingumo įvertinimas, ką Europos Audito Rūmai kritikavo savo 2018 m. ataskaitoje. Todėl EESRK ragina atlikti, *inter alia*, TEN-T kūrimo pažangą ir keleivių ir krovinių srautų pokyčius. Be to EERK ragina atlikti TEN-T projektų socialinę ekonominę sąnaudų ir naudos analizę, kuria būtų atsižvelgta į atitinkamą socialinę, ekonominę, su klimatu susijusią ir ekologinę naudą ir sąnaudas.

3.28. EESRK teigia, kad EITP sėkmės negarantuoja vien skiriamų pinigų kiekis ir remiamų projektų skaičius. Reikėtų koreguoti vertinimo metodiką.

3.29. EESRK taip pat mano, jog reikėtų apsvarstyti galimybę gerinti komunikacijos apie EITP pasiekimus būdus. Taip pat teikia didesnio nuspėjamumo.

3.30. Europos metropoliai yra tie ES regionai, kuriuose eismas yra didžiausias; beveik viso transporto išvykimo vieta ar kelionės tikslas yra koks nors metropolis. EESRK ragina pagrindiniuose infrastruktūros projektuose atsižvelgti į aglomeracijas, įvertinant, ar jos gali gauti Sanglaudos fondo finansavimą.

3.31. EESRK teigiamai vertina faktą, kad remiantis 2017 m. lapkričio mėn. bendru komunikatu ⁽³⁾ ir 2018 m. kovo mėn. veiksmų planu ⁽⁴⁾ pirmą kartą istorijoje EITP 6,5 mlrd. EUR parems civilinę ir karinę dvejopo naudojimo transporto infrastruktūrą, tuo siekiant padidinti karinį mobilumą ES.

3.32. EESRK palankiai vertina dokumente „Karinio mobilumo veiksmų planas“ iškeltus tikslus ir pritaria Gynybos sąjungai tiek infrastruktūros gerinimo, tiek sinergijos skatinimo požiūriu. Dvejopo naudojimo civilinę ir gynybos infrastruktūrą reikia vystyti kartu su TEN-T tinklu, taip pat tuose regionuose, kuriuose karinė rizika didžiausia.

2018 m. rugsėjo 19 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽³⁾ Briuselis, 2017 11 10, JOIN(2017) 41 final, Bendras komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Karinio mobilumo gerinimas Europos Sąjungoje“

⁽⁴⁾ Briuselis, 2018 3 28 JOIN(2018) 5 final, Bendras komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai dėl karinio mobilumo veiksmų plano.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. mainų, pagalbos ir mokymo programa, skirta euro apsaugai nuo padirbinėjimo (programa „Pericles IV“)

(COM(2018) 369 *final* – 2018/0194(CNS))

(2018/C 440/34)

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 6 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 133 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 9 19
Plenarinė sesija Nr.	537
Balsavimo rezultatai	207/0/1
(už / prieš / susilaikė)	

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 537-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2018 m. rugsėjo 19–20 d. (2018 m. rugsėjo 19 d. posėdis), 207 nariams balsavus už ir 1 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2018 m. rugsėjo 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT